

DACIA LITERARĂ

Revistă de reconstituiri culturale • Anul XXVII (serie nouă din 1990)

Nr. 1(140) / primăvară 2016

Editori:
MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE IAȘI
ASOCIAȚIA „PATRIMONIU PENTRU COMUNITATE”

Partener:
DIRECȚIA PENTRU CULTURĂ, CULTE ȘI
PATRIMONIU CULTURAL NAȚIONAL IAȘI

MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE
Editura Muzeelor Literare
Iași, str. Vasile Pogor nr. 4
Contact: Tel. 0232.213.210
E-mail: edituramlriasi@yahoo.com

Director: Dan Lungu
Redactor șef: Călin Ciobotari
Secretar general de redacție: Iulian Pruteanu
Redactori asociați: Amelia Gheorghiiță, Monica Salvan
Layout/DTP: Anca Bîrliba
Corector: Roxana Drugescu
Copertă: Anca Bîrliba

Pentru abonamente sau informații suplimentare
ne puteți scrie la adresa dacialiterara@yahoo.com

www.muzeulliteraturiiiasi.ro
www.emliasi.ro

DACIA LITERARĂ

Revistă de reconstituiri culturale Anul XXVII (serie nouă din 1990)

Nr. 1 (140) / primăvară 2016

Cartea migrațiilor. Obiecte în exil (I)

Cum ne definesc obiectele? Cum evocă ele specificitatea unui parcurs, unicitatea unei persoane? Ce spun ele despre apartenența noastră la un univers cultural, despre relația pe care o avem cu acesta – fie că e vorba de societatea de origine sau de cea de adopție?

Migrația, instalarea într-un spațiu cultural diferit ne obligă să ieșim dintr-o anumită rutină a relației cu lumea exterioară. Necesitatea de a selecta obiectele, de a reflecta asupra importanței lor funcționale sau simbolice, asupra rolului de reprezentare în relațiile cu semenii noștri aruncă o lumină nouă asupra modului în care fiecare își imaginează și își construiește parcursul personal.

Obiectele care trebuie salvate sau cele pe care le oferim sunt fără îndoială purtătoare de sens. Ele pot stârni întrebări despre memorie, schimbare (de la evoluția gusturilor la schimbările individuale profunde), despre relația cu semenii noștri în general. Exterioritatea lor reflectă în cele din urmă modul în care se deplasează frontierele lumii noastre interioare.

„Cartea migrațiilor” îi invită pe cei care au trăit experiența mobilității să scrie despre relația lor cu obiectele. Am reunit în acest număr texte ale unor scriitori, jurnaliști, traducători care au părăsit România înainte de 1989: George Banu, Rodica Binder, Angela Bratsou, Jan Cornelius, Dinu Flămând. Vom continua în numărul următor cu alte mărturii, semnate în majoritate de persoane care au plecat din România după 1989.

Le-am propus interlocutorilor noștri o serie de întrebări cu caracter orientativ, din dorința de a avea o structură comună și comparabilă a mărturiilor adunate.

**Cristina HERMEZIU
Monica SALVAN**

Vă mai amintiți de criteriile care v-au ghidat, de alegerile pe care a trebuit să le faceți când v-ați pregătit bagajele la plecarea din România?

Au rămas în amintirea Dvs. primele cadouri pe care le-ați făcut cunoștințelor sau prietenilor din țara de destinație/ de adopție? Dar primele cadouri pe care le-ați primit?

Ce ați oferit la primele întoarceri în țară?

Există un obiect care v-a însoțit un timp în migrație și căruia i-ați atribuit un rol special?

Un obiect pe care l-ați pierdut și pe care îl regretați?

Lucruri care v-au lipsit și pe care le puteați găsi doar în România?

Ce alăturare de obiecte din locuința dumneavoastră evocă cel mai bine o apartenență culturală multiplă, mobilitatea dumneavoastră? (V-am fi recunoscători dacă ați ilustra răspunsurile cu una sau mai multe fotografii).

George BANU (Franța)

Expertiza unui apartament

Pereții casei îmi sunt obosiți, ei respiră astmatic căci sunt lipsiți de acele interstiții care lasă aerul să circule, care permit ochiului să se odihnească și spiritului să respire. Pereții casei îmi sunt încărcăți și solicită privirea constant, fără repaos și nici suspensie a atenției: ei n-au înțelepciunea orientală ce organizează cu grijă relația dintre vid și plin, ei se expun ca spații balcanice dominate de atracția materiei ce uneori exasperează sau alteori seduce căci aici insulele golului par strangulate, sufocate, obsesiv absente. Acesta-i prețul plătit în numele iubirii de mărturii găsite ici și colo, în târguri și magazine de antichități, în numele plăcerii de a invita pentru întâlniri private nobili împruchițați și domnișoare balerine care au supraviețuit pe tablouri de altădată ori s-au imobilizat pe fildeșul miniaturilor regăsite. Îmi place să îi am ca oaspeți și să le murmur încet, captivat de șansa acestor rendez-vous-uri imaginare, „Bine ați venit”. În ziua de Revelion, în spatele catedralei Notre-Dame, mă aștepta un asemenea oaspete și pentru că i-am resimțit buna dispoziție mi-am permis să-i achiziționez chipul anonim, chipul de acum două sute de ani, și să-l plasez, printre noi, la masa festivă. Nimeni nu bănuia că era musafirul meu de onoare și că lui mă adresam reluând refrenul, uneori repetitiv, obosit, dar mereu utilizat al lui „La mulți ani!”. Cine era, de unde venea, îi ignoram biografia și identitatea, dar totuși îl priveam, îi vorbeam ca unui aproape al meu. Mi se părea a-mi fi mai aproape decât contemporanii din jur care ignorau dialogul nostru secret.

Mai intim decât ei! Câte asemenea iubiri am avut, tinere fete bizantine, fecioare și sfinți, pictori și călători... toți se înghesuie pe suprafața irespirabilă a pereților mei, ei îmi sunt aliații care, ani de zile, mi-au înnoit pasiunile ca unui Don Juan ce reclamă un stimulent nou, resimte o dorință pasageră și se amețește grație unei dăruiri temporare. Pereții, ca și micul carnet al lui Leporello ce contabilizează amantele marelui seducător, atestă infidelitățile mele succesive. Nu sunt făcut pentru o singură iubire... îmi trebuie „mille tre”!

Acestei multiplicări laice cu invitați de onoare și scene de sărbătoare, îi răspunde aglomerarea sacră de icoane și răstigniri, corpuri extatice ce-și expun puterea unei vocații și necesitatea unei devoțiuni într-o lume pariziană orfană de asemenea sacrificii. Le resimt nostalgia și le deplor dispariția! Pereții cu lusuși și sfinți, Fecioare și rugăciuni îmi servesc de consolare, de înălțare prin împlinire de sine. Pe oaspeții laici îi privesc dimineața, pe martirii sacri în noapte, ca și cum mi-ar plăcea să încep ziua prin păcat și să o termin prin răscumpărare. Ambele îmi sunt necesare. Pereții poartă însemnele acestei indecizii cronice. Nu sunt făcut pentru alegere... ca băiețelul care, într-o cofetărie, privind prăjiturile care-i ajungeau la nivelul ochilor, răspundea mamei excedate de ezitățile sale: „Eu vreau tot”. Nu pot să aleg...

În această dihotomie persistentă intervine un al treilea termen, nu sintetic, ci autonom, îndrăgit toc-

mai pentru că e diferit, dar totodată înrudit. Și astfel se completează triada figurativă ce-mi structurează, fără frustrare, casa irespirabilă. Când pereții și-au epuizat spațiul, îmi rămân la dispoziție fotoliile, scaunele pe care se dispun în poziții savante marionete venite din toate colțurile globului. Nu știu dacă „lumea e un teatru”, adagiul shakespearian, dar știu că marionetele o reduc, reprezintă și joacă. Ele sunt ceea ce a rămas din om, versiunea sa arhaică și ludică, dar ele, mai mult ca picturile sau busturile, se pot anima, agita și manifesta în spectacole comice sau tragice. Între sacru și laic, marionetele introduc o dimensiune suplimentară, indispensabilă, dimensiunea jocului. A jocului ce eliberează de temeri și relativizează certitudinile, a jocului ce destinde și prezervă copilăria, zilnic amenințată. Le privesc, și îmi amintesc de Paul Klee care fabrica marionete pentru fiul său: subtila pedagogie a unui artist savant și totodată terapie personală. Klee o știa: marionetele vindecă de tristețea vieții. În repertoriul figurativ ce se oferă privirii ca o grădină cu chipuri, sacre și mondene, marionetele se constituie în termen intermediar, dublu al vieții, de astă dată „dublu” al teatrului, pentru a-l parafraza pe Artaud. Dar totodată termen nedeșăvârșit, rudimentar, imperfect. Le-aș alege, dar nu pot. Sfinții și curtezanele îmi rămân necesare. Ca și marionetele. De aceea apartamentul meu sfârșește în altar al logodnei lor. Logodnă triadică.

Apartamentul meu cu ziduri obosite care-mi exasperează sau fascinează invitații, apartamentul meu a sfârșit prin a fi o confesiune implicită și astfel mi-ar plăcea să-l interpreteze cei ce au acces aici. O mărturie a indeciziei care mă fondează și îmi interzice să aleg, o mărturie a iubirii de om pe care încerc să o satisfac regăsindu-l în variantele sale cele mai opuse, sfânt, trivial sau ludic. Nu mă pot despărți de „figură”

– „abstracția” nu mă atrage – și o caut peste tot, încerc să mi-o aliez și caut să o interpretez, oricum, oriunde, sub toate ipostazele. În adept al „figurii” mi-am epuizat spațiul vital fără a mă resemna să eșuez în „monoteismul” colecționarului, m-am dispersat și pierdut, sfârșind prin a face din apartamentul meu un autoportret. Vizitându-l mă recitesc. Dar nu mă îngrozesc, nici nu mă iubesc. Răsfoiesc acest maculator al vieții unde poteci și drumuri se încrucișează în dezordine, iar eu mă recunosc în rătăcirile pe care le constat. Eu l-am constituit, eu îl interpretez. Apartamentul personal e o instalație.

Posteritatea îmi e indiferentă și nu mă îngrijesc de destinul acestor personaje care m-au însoțit. Ele își recâștigă libertatea. Eu le mulțumesc pentru însoțire la ceasul despărțirii. Apoi, cum a zis Rabelais pe patul de moarte... *cortina!*

Apeluri și alegeri

Eu n-am nimic dintr-un colecționar prizonier al unui domeniu, atașat unei obsesii, crispat pe o singură dorință. Îmi lipsește această vocație ce reclamă durată în timp și fidelitate în selecții. Colecționarul nu abandonează, el se încapățânează. Am schițat odată un asemenea proiect, azi demult sacrificat. Încercam să reunesc obiecte minore, ieșite din uz, obiecte acum un secol utile, azi devenite vestigii ale unei lumi moarte, embleme rescoase la lumină ale acelor „livezi cu vișini” dispărute de pe harta cotidianului. Un instrument bizar utilizat de „scriitorii publici” pentru a caligrafia misivele clienților îmbulziți în târguri și piețe, cutii de chibrite din argint, carnete de bal, binocluri... aș fi putut continua, dar brusc m-am temut că o asemenea nostalgie riscă să mă sufoce,

să mă rupă de prezent și proiecteze într-un alt timp. Colecția e monomaniacă și implică o concentrare obsesională. Nu sunt făcut pentru asemenea exercițiu. După o vreme, îmi e indispensabilă schimbarea de domeniu și vagabondajul pe alte teritorii. De aceea mă asum ca infidel – e adevărat în proporții economice – și nu mă tem să fac experiența disparatului. Aceea a unui comportament „insular” ce exclude nemișcarea proprie colecționarului și produce un arhipelag plural, fără o autoritate centrală. Obiectele ce mă înconjoară desenează harta acestor incertitudini care se succed și mă constituie. În ele mă recunosc.

Colecționarul caută obiecte ce se pot înscrie în programul său de explorare și reduce la focarul pasiunii sale. El e un detectiv calificat, în alertă, sensibil la indici secreți și informații marginale. El debutează ca amator diletant pentru a deveni și se converti cu timpul în expert. Ochiul îi e ager, atenția fină, cunoașterea precisă. Colecționarul nu se rătăcește și refuză, implicit, proverbul chinez care afirmă că „un drum se desenează pas cu pas”. Pentru el drumul e trasat și ceea ce îl pasionează e să-i recunoască reperele în hățișul anticariatelor și consignațiilor: trecutul și-a redactat mesajul, drumul își așteaptă călătorul. El își caută steaua polară ce-i va reuni colecția și îi va urma până la capăt direcția, fără devieri sau abateri. Monomaniac al pasiunii, obsedat al coerenței, prizonier asumat: colecția îi devine rațiune de a fi.

O altă familie, cea căreia îi aparțin, o constituie amatorii care se lasă seduși de obiecte ca de cântecele sirenelor pe care le aud în zgomotul fluviului cotidian. Obiectele lansează semnale, îi atrag, îi împiedică să urmeze un drum drept și le impun opririle, explorările, rătăcirile. Apelul lor nu rămâne fără consecințe și, fiecare, ia decizii, adesea precipitate, pentru a răspunde acestor chemări ai căror destinațari privilegiați se consideră a fi. Mă recunosc în

spontaneitatea neprogramată a unor asemenea decizii. Într-un talcioc chinez observ, pierdute, două marionete, aurite, singuratice, a căror tăcere mă atrage și atunci, în mod figurat, le contactez. Mă opresc, le privesc de aproape și fără să mă tocmească mi le ofer pentru a le ascunde apoi atent în geantă ca în copilărie puii de vrăbie. Nu le doream, dar, din întâmplare, le-am întâlnit! Și neputând rămâne indiferent în fața acestor „victime” imaginare le-am înfiat la Beijing și apoi le-am depus pe catifeaua portocalie a unui fotoliu din apartamentul meu. Un prieten, marele sculptor de măști Erhardt Stieffel, îmi spune cum nu s-a putut împiedica nici el să salveze o marionetă birmană ce i se părea exilată într-o vitrină de anticar parizian. A păstrat-o îndelung și acum a integrat familia marionetelor mele constituită în timp, dar când o privesc îmi amintesc istoria ei. Cineva mi-a povestit-o și ea o însoțește. Obiectele vorbesc, îmi vorbesc, și mă bucur să le aud, să le răspund, cu atât mai mult cu cât ele și nu eu sunt la originea dialogului ce ne leagă. Seducție ce durează o viață sau se consumă precipitat. Ca o căsnicie sau o rapidă aventură...

Deziluzii grave intervin în această epopee personală, și lasă în urmă răni sângerând, rănilor sufletului care își reproșează că s-a înșelat, că nu a fost destul de prompt pentru a răspunde chemării auzite, că nu a luat o decizie până și azi regretată. E ca și cum ar fi ratat o ultimă întâlnire cu un prieten pe care distanțele sau boala îl îndepărtează pentru totdeauna. Definitivă remușcare. Trăim cu această nostalgie a clipei neîmplinite. Aceste deziluzii nu sunt doar fructul unei vinovate indecizii, ci se explică și prin constrângeri economice – mi-aș fi dorit demult o statuie coreeană ciuruită de ploaie și timp – dar resursele financiare îmi lipseau. Cum să nu-mi reproșez însă eșecul unei seri la târgul de la Bastilia când ochii mi s-au oprit pe o figură de creșă napolitană, un prinț,

și negustorul – un om fără de seamă – mi-a propus facilități de achiziție la care eu am rămas reticent pentru a-mi acorda un timp de reflecție. Am visat noaptea pe acest aristocrat ce-mi amintea pe Alain Delon în *Ghepardul* și dimineața am telefonat pentru a-mi confirma decizia. După o săptămână de târg, în ultima zi, cineva a trecut 30 de minute în urma mea și nu mi-a lăsat nicio șansă de a răspunde apelului pe care nu l-am onorat. Zile și săptămâni l-am regretat. Încă și azi, uneori îl caut și îl regălesc printre imaginile de pe telefonul mobil. Prințul abandonat, partener privat. Dar mă consolez repetând fraza din *Peer Gynt*: „nu pozezi definitiv decât ce nu ai avut”.

Pereții îmi sunt obosiți de atâtea apeluri la care am răspuns, de atâtea dezordine în jur și incertitudine în mine. Și totuși, dincolo de aceste rătăciră, îmi propun nu să construiesc în apartamentul meu un dispozitiv vizual coerent ci doar să descopăr locul just pentru diferitele obiecte aglomerate în timp căci prin alegere ele se pot anula reciproc, sau, dimpotrivă, revela. Câtă plăcere de a putea descoperi colțul exact, vecinătatea propice, de a exalta astfel prezența unui tablou sau a unei icoane care pot fi devaluate printr-o greșită amplasare. O asemenea reușită pretinde timp și familiarizare cu identitatea obiectelor pe care le dispun cu grija unui pictor ce-și concepe o „natură moartă” savant dispusă. Totul se joacă între mișcare și nemișcare. Nu e vorba de stabilitatea de clasă – „fiecare trebuie să rămână la locul lui” – refren din *Livada cu vișini* unde nimeni „nu va rămâne la locul lui”, ci de acea artă proprie de a-ți găsi locul într-un context. E esențială această localizare de sine într-o lume în care nu e exclus să fim nefericiți tocmai din cauza unei erori de integrare, a unei alegeri injuste. Nu suntem singuri, ne definim în contextul unei rețele umane, sociale ce poate fi propice sau refractară

identității noastre. De asemenea, obiectul există în el însuși, dar totodată se hrănește de relația ce se stabilește cu partenerii fixați în vecinătate. Când îmi dispun corect obiectele acest sentiment de satisfacție mă consolează și vindecă temerile amatorului speriat de iregularitatea spațială a apartamentului său. Îmi iubesc obiectele cărora le-am găsit un loc just, ca și prietenilor ce se constituie într-o constelație a cărei precisă dispoziție stelară mă reconfortează. Emoția ce suscită obiectul corect integrat e asemeni celei ce o procură cineva care și-a găsit locul în lume. Selecția obiectelor și dispoziția lor se asociază în numele unei comune relații de împlinire.

Amprentele cadourilor

Dacă azi privesc obiectele dispuse în jurul meu ca însemnele unui șodron pe nisipul vieții, e și pentru că ea se apropie de capăt. Un examen retrospectiv e necesar, binevenit, indispensabil chiar. Obiectele constituie un inventar al memoriei pe care uneori o explorezi episodic, nicicând integral. „Memoriile” și ocolul autobiografic al proprietății nu mă tentează, dar, o recunosc, vizita ce-mi permite scurte expediții în trecut îmi servește de terapie, reactivând locuri și oameni. Contaminare proustiană. Obiectele îmi apar ca amprente pe care le pot examina implicându-mă și reactivând ceea ce persista în intimitatea mea, în inima ei. Ele sunt dublura vieții a cărei țesătură o identific și parțial o reconstruiesc. Grație prezenței lor eu nu mă angajez în căutarea „timpului pierdut” ci doar îl reanim în mod fragmentar, ca o ruină ale cărei resturi mă însoțesc zilnic. Într-un fel procedez la o variație a distanțelor, în spațiu și timp, căci când fixez nostalgic o veche mască de nō, când mă bucur de o gravură recentă găsită într-un magazin vecin.

Obiectele interzic timpului să dispară dar și să se solidifice. Ele îi permit să bată ca o inimă ce animă circuitul sanguin al duratei, când îndepărtată, când imediată. Rămânând spațial imobil circuitul într-un timp mobil: obiectele îmi servesc de martori și totodată de probe concrete ale unor experiențe trecute. Ele nu sunt neutre, ci absorb, rețin, conservă subiectivitatea celui care și le-a însușit. Grație acestei acumulări simbolice, el își poate reconstitui viața sau cel puțin câteva din evenimentele sale cu un sentiment de satisfacție implicită căci obiectele sunt însoțite de o aură mnemonică, ivită din amintiri și durată în timp. Ele au trăit lângă cel ce le posedă și, la rândul său, el le-a fost partener, între ei s-a constituit o relație proprie, individuală și unică. De aici îi provine longevitatea. Dintr-o reciprocitate.

Orhan Pamuk în *Muzeul inocenței* restituie avaturile și accidentele care l-au făcut să achiziționeze obiectele ce le expune azi în vitrinele din domiciliul său la Istanbul. În acest modest parcurs pe care-l propun aici, evit enumerarea și evocarea obiectelor cumpărate în locuri diverse. Ipoteza nu ar avea nimic dezonorant, dar mă tem că s-ar reduce la un catalog de amintiri personale legate de un context, de o alegere, de monologul unui amator fără alt partener decât el însuși. Sigur, astfel se pot detașa zone privilegiate sau teritorii rămase fără însemn, n-am **decât o urmă** din călătoria decepționantă la Buenos Aires – poate și de aceea lipsa de rezonanță afectivă – dar mă opresc adesea în fața unei statui italiene descoperite într-un talsioc californian unde se vindeau pălării de cowboy, puști și ceasuri, o fotogramă a începuturilor Americii. Nu-mi dezlipesc ochii de pe un tablou descoperit la Wrocław dar regret absența oricărui talisman african. Obiectele pot desena o hartă a rendez-vous-urilor avute în spațiu, ele reconstituie un loc, un magazin, o culoare a zilei. Ele sunt

expresia unei decizii individuale, a unei alegeri solitare, a unei implicări asumate. Ele nu-mi vorbesc decât despre mine și relația constituită cu un spațiu. Ele atestă solitudinea unui călător. Călător bucuros, evident, dar călător fără partener. Însingurat.

Aceasta ar fi putut fi o pistă, rapid sacrificată, căci nu dorința de a reconstitui drumurile mele mi-a inspirat rândurile ce urmează, ci aceea de a regăsi prieteni și cuvinte depozitate în mine grație obiectelor care le conservă și astfel reînvie întâlniri, gesturi, vorbe. Nu obiectele în sine le iubesc, ci încărcătura afectivă de care încă dispun de fiecare dată când le privesc. Puterea lor nu doar de a evoca locuri și spații, ci oameni și clipe de viață. Ele atestă persistența unui schimb amical, și nu se rezumă la monologul unui colecționar. Obiecte încărcate de umanitatea prietenilor care, într-un moment sau altul, mi le-au oferit. Pe ei îi caut, reînvii și regăsesc.

Obiectele pot fi seducătoare, atrăgătoare pentru un amator care le reperează într-o vitrină ce le expune pentru vânzare, obiecte în așteptarea unui cumpărător ca prostituatele în vitrinele de la Amsterdam. Obiecte neutre, disponibile. Ele se personalizează prin achiziție. Uneori circulația le poate fi stagnată în numele unei afecțiuni pe care cel care le-a achiziționat o resimte sau continuă în numele unei indiferențe care nu refuză tranzacțiile și le reînscris în circuitul comercial. Obiecte migratoare, fără apartenență nici destinație precisă. Obiecte pe care deseori le aleg, le acumulez, experiența agreabilă a amatorului satisfăcut de selecția efectuată și de posibilitatea de a supraviețui în prezența lor. Luchino Visconti în filmul său testamentar *Violență și pasiune* se identifică cu figura unui profesor prizonier al fastului imobiliar și al capodoperelor pe care le acumulează, profesor ce „uită oamenii”, deploră regizorul octogenar. Profesorul, progresiv, se izolează într-o ci-

tadelă a frumuseții cu prețul ascezei de prezența umană ce îi va invada spațiul personal și îi va năruia construcția căreia i-a lipsit cimentul unor parteneri de viață, a unei comunități. Pustnic refugiat în artă, el nu rezistă asalturilor din exterior sub presiunea cărora sfârșește prin a capitula dezorientat. Obiectele pot ameți sau consola, dar, orfane de oameni, ele nu sunt decât paliative iluzorii. Iată testamentul lui Visconti, concluzia unui amant însingurat! «Ce qui compte ce sont les hommes et leurs problèmes, pas les choses qu'ils produisent et que l'on collectionne», mărturisește regizorul octogenar. Există însă în literatură o altă manieră de a exista a obiectelor, ea e asimilată unui contract și unui angajament de fidelitate. Obiecte de astă dată unice, asociate unei istorii familiare, embleme personale pe care amănții și le oferă ca garanții ale unei pasiuni astfel conservate: inelul Melizandei sau batista oferită Desdemonei nu pot fi niciodată despărțite de partener, cu riscul ca o asemenea înstrăinare să devină tragic simbol de trădare. Aceste obiecte le-am numit *obiecte tranzitive* căci obiecte a căror valoare nu e intrinsecă ci dependentă de respectul relației pe care, reciproc, ele o oficializează. A le conserva e proba de certitudine afectivă, a le rătăci sau pierde de flagrantă rupere a contractului ce-l pecetluiau. *Obiectul tranzitiv* consemnează persistența unei iubiri, dar rătăcirea lui devine sinonimă de contrariere flagrantă a acesteia. Batista furată a Desdemonei, inelul rătăcit al Melizandei, medalioanele din *Così fan tutte* și câte altele se înscriu într-un dispozitiv dramatic ale cărui consecințe depind de destinul obiectelor mai mult chiar decât acțiunile personajelor. Ele fac și desfac iubirile căci ca dar sunt asimilate unui simptom de fidelitate dar, dimpotrivă, pierdute, devin proba unei vinovate ruperi de contract.

Obiectele pe care le evoc aici sunt obiecte ce dis-

pun, cert, de o doză de tranzitivitate, aceea a prieteniei, dar fără a fi asociate unei angajări erotice sau unui jurământ pasional. Ele sunt doar personalizate, individualizate și ca atare îmi permit să reconstitui scene de memorie. Obiecte ce poartă semnătura unei prezențe și prezervă, acum, în timp, nostalgia unei absențe, a unor dispariții sau tăceri definitive.

De ce, singur sau însoțit, frecventez anticariate, talciocuri, târguri? Pentru a uita lumea. Acolo mă despart de ea și această suspensie temporară a sa mă reconfortează. Total absorbit, dăruit explorării vigilente mă despart de cotidian și mă dăruiesc, ca un personaj dostoevskian, ruletei și hazardului. O conștientizare e sala mea de joc. Cineva îmi replică subtil că astfel contrariez vocația spectatorului ce sunt, supus acestui destin al dispariției teatrale care constă în a te bucura de un „fragment de viață” al cărui martor ești fără a încerca nici reuși să-l conservi concret, tangibil, în timp. Exasperat de atâta dispariție mă consolez grație obiectelor care sunt pentru mine un paliativ. Prins între atracția pentru ele și pasiunea, contrarie, îmi recunosc indecizia care mă constituie: „iubire și ne iubire de teatru”. Nu sunt singurul căci artiști și spectatori se recunosc în această sfâșiere, dar dacă „iubirea” le e comună, manifestările „ne iubirii” diferă și le disting individual. Unul se îndepărtează de scenă pentru a-și căuta remediu în cinema, altul în scris... „ne iubirea” e partea necesară, secretă care contestă „iubirea” și totodată o animă. Abuzul de iubire e dăunător teatrului și... iubirii înseși.

(Din volumul *Parisul personal. Casa cu daruri*, Nemira, București, 2015).

George BANU este teatrolog și profesor universitar la Sorbona, Paris. Membru de onoare al Academiei Române din 2013.

Rodica BINDER (Germania)

Ce rămâne...

În urmă a rămas o locuință complet goală, din ai cărei pereți a trebuit smuls și ultimul cui. Mici găuri, conturul vag și fantomatic al tablourilor care ne-au însoțit din copilărie și până la momentul plecării definitive din țară era tot ce mai amintea de existența unei familii, în ziua când s-a efectuat predarea locuinței funcționarilor de la ICRAL. Cusurgii, obraznici, venali, și-au încheiat inspecția sfidător și nemilos: au bătut scânduri peste ușa de intrare a apartamentului. Era ca și cum ar fi căzut capacul unui coșciug deasupra a tot ce trăisem între pereții înalți ai apartamentului, aruncând în întuneric și ce văzusem prin ferestrele larg croite.

După niște ani de așteptări, după darea afară din serviciu, după șicane și sfredelitoare incertitudini, am plecat legal din țară în ultima fază a dictaturii ceaușiste. Ni s-a permis să luăm cu noi un număr restrâns de obiecte de strictă necesitate, conform unei liste oficiale, acribic întocmită. Contra unor costuri suplimentare, în urma unei expertize speciale, fotografiile de familie, schițe de scenografie, acvarele și tablouri în ulei, semnate de răposatul meu socru, pictor de meserie, cu studii la Dresda, mai modestele mele lucrări de grafică, câteva piese din vechi servicii de porțelan fin în care ceștile aveau și amintiri, au ajuns și ele într-o ladă de lemn, bătută în cuie, sigilată. În prealabil, fiecare obiect a trecut pe sub ochii funcționarilor de la muzeu, a fost avizat, stampilat, practic, *răscumpărat*. Nu toate bunurile salvate la plecarea din țară sau cele recuperate cu ocazia vizitelor ulterioare, după prăbușirea Cortinei de Fier, unele

având valoare anticarială, își vor afla locul în viitoarea locuință din Köln. În urma unor renovări și reabilitări, au fost scoase din uz când micile covoare oltenești și bucovinene, când o parte din vesela adusă din țară, obiecte de artizanat... Păstrate în cutii de carton, depozitate în pivniță – ele semnalizează începutul unei parțiale despărțiri materiale de trecut, al încropirii unui nou *acasă*, mai purist, mai esențializat, întru totul diferit de cel din România.

Înalta oglindă neagră, în stil Altdeutsch, covorul mare, fotoliul bătrânesc, candelabru din sufragerie, le revedem în casa bunilor și vechilor noștri prieteni din Timișoara. Unele piese le-am vândut, altele le-am dăruit. Este bine că ele mai există, că sunt în mâini bune. Dar o ușoară strângere de inimă tot ne încearcă ori de câte ori revedem în amintire sau în fotografii, imaginile camerei cu mobilă neagră, într-un vag Jugendstil, ale celei cu mobilă albă, realizată după proiectul socrului meu, în stil Bauhaus...

Obiectele cu adevărat *importante* au rămas cele având o încărcătură identitară și o valoare mai degrabă imaterială, simbolică.

Cărțile – beletristică dar mai cu seamă scrierile de specialitate, împreună cu lucrările de diplomă, extrase din articolele publicate în *Analele Universității*, teza de doctorat au suferit același regim, doar că, împachetate conform prescripțiilor, le-am expediat separat, pe adresa rudelor soțului, cu prețul suplimentar al absolvirii unor cozi interminabile în fața ghișeelor de la poștă, în semiîntuneric și frig. Sacrificiul părea a fi fost pe măsura unei nevoi vitale de

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

a fi și rămâne înconjurată de cărți, ceea ce explică poate, atunci ca și acum, incapacitatea de a mă despărți de ele, inclusiv de cele pe care nu le-am mai răsfoit de mai mulți ani. Față de cei care și-au riscat viața fugind din țară, neluând cu ei nimic altceva decât setea de libertate și speranța de mai bine, am avut un statut privilegiat, oricât de traumatizante și umilitoare au fost procedurile în vigoare.

Am descins din tren în Germania, la Nürnberg. În gară ne aștepta fratele soțului care ne-a condus la centrul de primire a refugiaților. Din așa numitul *Be-grüßungsgeld*, o primă de sosire în numerar, am pregătit un pachet cu bunătăți pe care l-am expediat părinților mei rămași în țară. A fost primul cadou dintr-o serie fără sfârșit, a fost un dar foarte prozaic și totuși atât de vital, de reconfortant, de consolator în acei ani de frig, foamete și spaima, ca și în cei care au urmat imediat după prăbușirea dictaturii. Mai târ-

Fostul liceu german „Banatia”,
azi Facultatea de Medicină, Timișoara

ziu, chiar și după ce mărfurile apusului și-au aflat locul și pe rafturile prăvăliilor din est, am continuat să facem cadouri vechilor prieteni, personalizându-le în așa fel încât ele să dețină și o funcție de *aducere aminte*. Bunăoară, cu diverse ocazii, sărbători, aniversări, am oferit părinților și celor dragi din țară dar și din străinătate, desene, mici tablouri *manu propria*. Am rămas în contact și după plecarea în Germania cu unii artiști plastici timișoreni. Păstrez cu sfințenie și privesc cu plăcere și nostalgie darurile pe care ei mi le-au făcut, cât mai erau în viață: un desen în peniță și câteva gravuri ale graficienei Xenia Heraclide Vreme, fosta mea profesoară, o sculptură în bronz intitulată *Joc*, semnată de Peter Jecza.

Printre cele mai intime dar în același timp și cele mai perisabile obiecte care ne definesc, figurează desigur, hainele. La Nürnberg, în procedurile de primire a strămutaților și refugiaților era inclusă și o descindere la așa numita *Kleiderkammer*, magazia cu veștminte. O distinsă doamnă, care oficia servicii caritative, ne-a invitat să ne alegem ce ne place din rafturile pline. Văzând că ezitam, că eram stânjeniți și triști, ne-a dăruit ea câteva haine nou nouțe, între care, mie, un frumos deux-pièces de lână roșie, cu care aveam să mă prezint câteva luni mai târziu la interviul pentru angajare. A fost un prim cadou care mi-a adus noroc. Păstrez și azi acest complet, chiar dacă nu-l mai port.

După ce am trecut prin toate vămile și etapele încetățenirii și legalizării actelor, ni s-a pus la dispoziție o locuință de tranziție, într-o tristă clădire construită în pripă, după război, situată într-un cartier mai sărman al Bonnului.

Eram într-un *limes*, plecați dintr-un loc în care nu ne mai puteam întoarce, ajunși într-unul care nu era încă al nostru. Am avut cu ce ne acoperi și din ce mânca, din grija organizațiilor caritative, am fost

feriți de spectrul unui naufragiu. Indemnizațiile de somaj le-am perceput ca pe o obligație de a ne afla cât de curând un loc de muncă. Prezența unor oameni fără adăpost, vegetând în preajma gării din Bonn, nebăgați în seamă de trecători, dezolantul spectacol oferit zilnic de locatarii din vecini, șomeri de lungă durată cu familiile lor, decăzuți, brutali, alcoolizați, aruncau o vagă umbră asupra speranțelor de mai bine dar în același timp ne îndârjeau eforturile de a sta cât mai repede cu puțință pe picioare proprii.

În sfârșit, au sosit și cele două lăzi din România. Au fost depuse în ploaie, în curtea clădirii. Nu le-am deschis imediat, urma să ne mutăm la Köln. Reușisem să fim admiși în calitate de colaboratori externi la redacția în limba română a postului, doar de radio pe atunci, Deutsche Welle având, până în 2003, sediul la Köln. M-am prezentat la acest prim interviu îmbrăcată în pomenitul costum roșu. Dialogul a decurs cât se poate de firesc, nu urmasem nici un curs de pregătire în acest sens. Abia când am ajuns acasă, privind-mă mai atent în oglinda din baie, am observat că aveam în păr urme minuscule de vopsea albă. Telefonul prin care am fost chemată să mă prezint de urgență m-a surprins în timp ce zugrăveam pereții apartamentului, complet gol. Peste doar câteva luni, după cursuri de specializare și un asiduu efort de re-profesionalizare, am fost angajată permanent. Astfel am beneficiat de rarissima șansă de a exercita o nouă profesie, de redactor radio, în limba mea maternă, într-o țară străină și liberă.

Mi-am luat rămas bun și de la gândul de a continua cariera universitară în Germania. Oricum, la finele anilor 80, piața de muncă avea un surplus de licențiați în științe umaniste despre care se spunea pe atunci că sunt muritori de foame...

În noua mea profesie, cărțile de specialitate expediate poștal din România, înaintea plecării, volume și studii de teorie literară, semantică, semiotică, nu-și

„Joc” de Peter Jecza
(sculptură în bronz)

mai aveau rostul. Ele îmi reamintesc azi, căci le păstrează în bibliotecă, de anii în care subtilitățile teoriilor literare și lingvistice îmi ofereau nu doar mie, ci și membrilor Cercului de Semiotică, revelații și

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

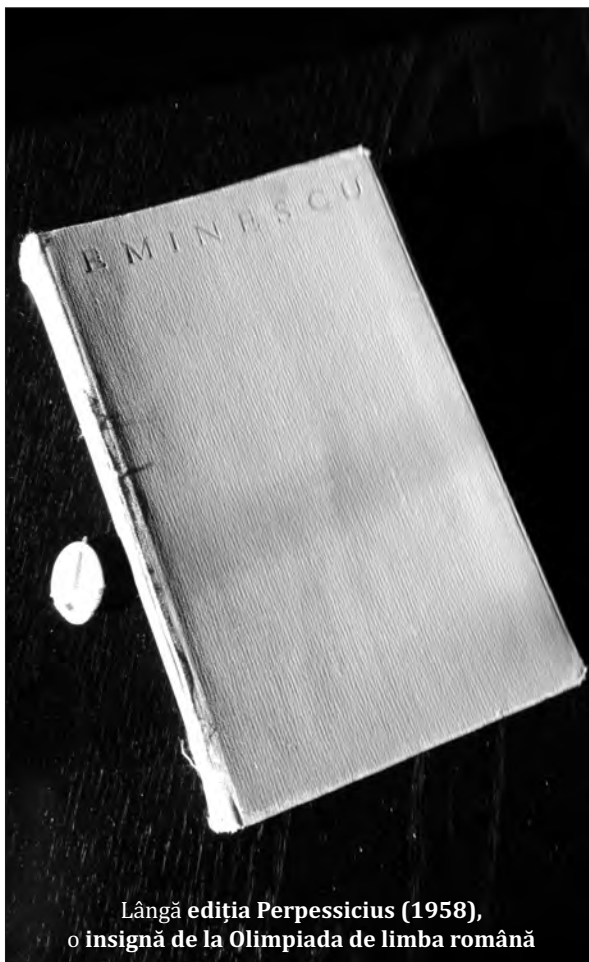
satisfacții profesionale și un refugiu din calea unei realități tot mai greu suportabile. Iar tot ce mi-a rămas din lectura acestor opusuri cu creionul în mână, din dezbatările și sesiunile științifice la care am participat, mi-a servit cu asupra de măsură în noua mea profesie, care avea să-mi mai rezerve între multe ocazii fericite și aceea de a cunoaște și sta de vorbă cu scriitori, artiști, filozofi.

Dintre toate cărțile în limba română, franceză sau germană, luate din țară, la care s-au adăugat în timp sutele cumpărate ori primite în dar aici, acestea din urmă cu diverse dedicații (iată și de ce nu pot renunța la ele), un volum are valoarea unui talisman. Învățasem să citesc înainte de a merge la școală. Mama mai cu seamă, care și acum, la vârsta de 96 de ani, mă ține la curent, aflând din ziare și de la TV, cu ce se mai întâmplă în cultura Timișoarei, mi-a alimentat cu generozitate această pasiune timpurie, cumpărându-mi mereu și mereu cărți, dintre care nu puține au rămas în casa părintească.

În 1958 apăruse într-un tiraj de 30.150 de exemplare, pe *hârtie velină biblie de 35 gr.mp*, un volum cartonat, de culoare cenușie, pe a cărui copertă era înscris cu litere aurii doar un nume: *Eminescu*. Ediția îngrijită de Perpessicius, conține poeziile antume date conform anului primei lor apariții și poemele postume. Citită și răscită, cartea poartă însemnele trecerii timpului. Nu are un loc fix în bibliotecile locuinței, a fost și a rămas pentru mine, și la modul propriu, o carte de căpătâi, de care mă leagă mai vechi și mai noi amintiri. În clasa a IV-a învățasem *Luceafărul* pe de rost, performanță răsplătită cu o apariție la scenă deschisă: la serbarea de sfârșit de an am recitat poemul. Mai târziu, în anii de liceu, am participat la olimpiadele de limba și literatura română. În clasa a X-a, la faza pe țară, am obținut premiul II: un stilou Pelican cu peniță de aur (pierdut),

o insignă, o am și acum, mai multe cărți. Subiectul: *Luceafărul, sinteză a poeziei eminesciene*.

Toate preocupările teoretice, preferințele literare și interesele profesionale din deceniile care au urmat, nu mi-au putut reprimă nevoia de a reciti, în clipe de răgaz și intimitate, unele texte incluse în pomenitul volum. Am ajuns să știu pe de rost, fără să fi făcut efortul de a le învăța, fragmente și poeme întregi, să refuz să citesc poeziile lui Eminescu într-o altă ediție decât cea din 1958, de care nu m-am mai despărțit. În acest răstimp, grila mea de lectură a suferit modificări succesive, a luat unele distanțe critice, independent de așa

Lângă ediția Perpessicius (1958),
o insignă de la Olimpiada de limba română

numita campanie de demitizare a poetului, începută în țară către finele secolului. Expunând la Köln, în urmă cu peste un deceniu, în fața unui public românesc la un centru de cultură est-european, temeiurile disputelor stârnite postum de publicistica poetului, am fost vehement învinuită de câteva persoane de a mă fi făcut părtașă nici mai mult nici mai puțin decât la sacrilegiul demontării marelui poet național!

Episodul m-a confruntat cu un paradox: caracterul *cvasi sacral* al vechiului volum de poezii, la origine un simplu *obiect*, nu s-a soldat în memoria mea afectivă și în percepția operei poetului cu nemijlocita sacralizare a textelor.

Azi, când cărțile pe suport electronic, *E-Book*, oferă celor pe care *cărțile îi dau afară din casă* foarte comoda ocazie de a renunța la bibliotecă spre a câștiga spațiu, încrâncenarea cu care țin la cărți, la cele aduse din țară și la cele cumpărate aici, la cele rămase în apartamentul mamei, până și la cele pe care nu le voi mai reciti vreodată, se sustrage oricărei explicații raționale.

Și totuși, îmi amintesc că abia instalați foarte spartan în apartamentul cu chirie, total nemobilat, la Köln, am și cumpărat prin subscripție, în rate, enciclopedia Brockhaus, legată în piele, în 30 de volume. Era primul cadou pe care ni l-am făcut, antepenultima ediție clasică a celebrului lexicon. Din 2002 el nu mai există decât în formă digitală.

Scriind aceste rânduri la scurtă vreme după trecerea lui Umberto Eco în neființă (scrierile sale teoretice mi-au marcat biografia intelectuală iar lectura celor literare și publicistice m-a entuziasmat de fiecare dată), îmi amintesc că într-unul din eseurile sale își imagina că, după un blackout digital, ar putea trăi retras în casa sa din Piemont, citind și recitind, la lumina opaițului, cărțile din imensa sa bibliotecă.

Deși, practic, o catastrofă de acest fel pare exclusă, ideea unei reclusiuni între cărți, tablouri, fotografii,

Fotografiile ale părinților

albume de artă, mi se pare realmente salvatoare și consolatoare.

P.S. Ne definesc obiectele cu adevărat? Și da și nu.

Roland Barthes descoperea în obiecte un caracter autarhic, oarecum potrivit utilizatorului sau posesorului. Nu altfel întrevedea Walter Benjamin această relație atunci când deplângea dispariția unei anumite călduri a obiectelor de uz curent, ba mai mult, caracterul lor antiuman. Dimpotrivă, antropologul britanic

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

David Miller este convins că indivizii ar fi, din mai multe puncte de vedere, ei înșiși produse ale obiectelor pe care le posedă. Precum se vede, relația individului cu obiectele, încă mai complicată în cazul deștrădăcinaților, are profunde valențe filozofice și sociologice.

Întâmplarea face ca în numărul dublu, februarie-martie 2016 al revistei *Philosophie*, sociologul german foarte la modă, Hartmut Rosa, să se ocupe pe scurt, cu unele referințe istorice, tocmai de această relație în societatea de consum, declarându-se suflat, după sărbătoarea Crăciunului, de prezența unor obiecte de tot felul. El observă că ideea păstrării unor bunuri materiale a dobândit în modernitatea târzie un caracter sacral, că obiectele, considerate fiind drept purtătoare de amintiri și încărcături identitare, sunt transferate astfel din ordinea cotidiană într-un regim atemporal. Același reflex de conservare se observă și în încercările de a salva ghețarii, pădurile, specii de animale și plante etc. Or, tocmai extrema

mobilitate a lumii postmoderne, uniformizarea prin globalizare, dislocările succesive, schimbarea de mai multe ori pe parcursul unei vieți a partenerilor și profesiiilor, stimulează tendințele de sacralizare a obiectelor. Hartmut Rosa se întreabă la începutul eseului său: *Ce păstrez, ce arunc?* Răspunsul se lasă așteptat poate și fiindcă opțiunea, deloc simplă, este strict individuală și, în cel mai înalt grad, subiectivă.

Ciudat este că sociologul german i-a scăpat din vedere un fenomen interesant, așa numita modă *vin-tage* în vestimentație și mobilier. Patina vremii este aplicată artificial asupra obiectelor noi. În relația lor cu posesorii, acestea sunt vide, lipsite de un trecut pe care însă, în ochii privitorilor, îl simulează ca fiind purtător și păstrător de tradiții și amintiri...

Rodica BINDER este jurnalistă culturală, eseistă, fost redactor la Departamentul Român al postului de radio-TV Deutsche Welle (Bonn).

Biblioteca din camera de zi

Angela BRATSOU (Grecia)

Între două lumi

Fiind noi o familie mixtă româno-greacă, plecarea din România unui comunism „a toate cuceritor” a fost, paradoxal pentru acele vremuri, una legală; prin consecință, am avut dreptul de a lua cu noi un vagon plin cu lucruri care ne încropeau gospodăria din România. Întregul proces era unul devastator, dar era un avantaj incontestabil față de cele doar 20 de kilograme de persoană ale celorlalți expatriați legali, pentru a nu mai aminti de „hainele de pe noi” ale celor disperați sau mai curajoși.

Vagonul era unul mare, de transportat vite, sau cereale, așa că la destinație, preluând valorosul conținut, lupta mea crâncenă a fost una cu mirosul puternic de șoareci.

Dar nu asta a fost problema noastră: cum-necum, am putut să luăm cu noi „cățel și purcel”, să ne umplem golul interior folosind cârje materiale. Oricât ne-am străduit noi și oricât de mare a fost ajutorul dat de ai noștri, abia am reușit să umplem cu viața noastră întreagă o jumătate de vagon. Restul l-au ocupat lucruri pentru alții, mai puțin norocoși ca noi. Păstrez încă inventarul amănunțit al fiecărei cutii, al fiecărui obiect ce era parte din viața noastră de atunci. Așa cum păstrez și actele de circulație și vamă ale mașinii care ne-a dus definitiv dincolo de podul de la Giurgiu; sau, cum s-a dovedit ulterior, aproape definitiv.

Trierea obiectelor care urmau să ne însoțească în noua viață a fost făcută pe criterii de utilitate, dar și după importanța lor simbolică. Pentru că nu eram niște bogați, utile am socotit a ne fi cam toate. Însă

un loc important în viața noastră au ocupat întotdeauna cărțile și aveam chiar multe. Le-am împărțit doar în două categorii: cele ce vor rămâne provizoriu în biblioteca părinților – obosisem de atâta scris în inventar – și cele ce ne vor urma. Dincolo de preferințele personale, citesc în inventarul impus, cel migălos și meticulos întocmit, titlurile unor cărți luate pentru a constitui pentru copilul nostru o moștenire de cultură românească, un ajutor în formarea personalității sale: vestitele culegeri de matematică ale lui Gheba, alături de *Basmele românilor* de Ion Creangă, *La țigănci* de Mircea Eliade, lângă *Decameronul* lui Boccaccio. Și tot așa, o listă foarte lungă. Mă bucură faptul că, deși atât de tineri, am fost atât de maturi! Și mai citesc ceva în inventar – sunt enumerate acolo albumele de fotografii... În lumea diasporei noastre căutam în acest fel să umplem cu ele niște tipare străine, să umplem spațiul mental și cel din afara noastră cu obiecte talisman – niște chei personale de acces la un alt nivel spiritual.

Amândoi avem neamuri numeroase. Așa că ani buni am tot trecut de-o parte și de alta granițele, încărcăți de cadouri pentru ele și prietenii noștri. Obiecte de artizanat românesc, macrameuri migăloase, țuică în vestita ploscă de lemn, instrumente muzicale și discuri de vinilin cu muzică românească, albume de pictură românească, fețe de masă din damasc, platouri din inox... sunt cele pe care mi le amintesc acum, dintre cadourile aduse din țară, cu un efort imens și nedrept – mă refer nu doar la bani ci și la alergătura în găsirea lor. Am fost însă norocoși: am

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
MINISTERUL FINANTELOR
DIRECȚIA GENERALĂ A VĂMILOR
VAMA FLOREȘTI
LIBER DE VĂMĂ
Nr. 901 din 04.01.81
Nr. sigiliu aplicate
Vamee

colet 12
colet 14
colet 15
colet 17 și geamantan
colet 17 și 19
colet 17 și 19
colet 17
colet 19
colet 25
colet 26
geamantan neg
geamantan neg
geamantan ver
"
"
"

- 1) 1 pernă electrică
- 2) set becuri pom de iarnă
- 3) album fotografic
- 4) set rotring
- 5) 1 mixer românesc
- 6) 1 cântar bucătărie
- 7) 1 lustră 3 brațe
- 8) 1 lustră 2 brațe
- 9) 1 lustră 1 brațe
- 10) 1 prelungitor cu priză 10 m
- 11) 2 prelungitor 2 m
- 12) 1 mașină tocat carne manuală
- 13) 1 mașină măcinat nuci manuală
- 14) 2 stropitori rufe plastic
- 15) set pentru ornat torturi plastic
- 16) 1 per.mânugi cauciuc
- 17) elemente prindere galerie în perete
- 18) 1 aspirator praf rom.
- 19) scule uz casnic
- 20) boxmașină
- 21) leaon electric
- 22) cântar baie
- 23) chei fixe 10 buc.
- 24) 2 veioze pat
- 25) 5 becuri
- 26) 1 cutie bijuterii
- 27) 1 fierbător electric
- 28) 1 trusă unghii
- 29) 12 casete muzică
- 30) fotografi + carioca
- 31) 1

Listă de obiecte pentru vamă

primit multe cadouri de la rude și prieteni – în bani, îmbrăcăminte și sfaturi.

Așa cum spuneam, nici neamul meu din România nu era mai puțin numeros, în plus era net mai nevoie, așa că tot ceea ce puteam aduce din Grecia era salutat cu multă căldură. Câtă halva, coniac Metaxa, suc concentrat de portocale, stafide, măslina și uleiul lor am tot cărat cel puțin în primii ani – am fi putut să deschidem o prăvălie! Dar banii dăruți, oricât de puțini... ei bine, banii erau cel mai bine primiți!

Șocul instalării într-un spațiu cultural diferit a fost cumva atenuat de faptul că, pur și simplu, am făcut în realitate o mutare dintr-un oraș în altul, e drept, la mare depărtare între ele, cu aproape tot ceea ce aveam și ce ne era familiar. În scurt timp ne-am dat seama și singuri că unele dintre bunurile noastre aduse cu atâtea sacrificii erau necorespunzătoare, așa că trebuiau înlocuite. Treptat, destul de repede, doar cărțile, albumele de fotografii și unele obiecte de artă au mai rămas să ne aducă aminte de trecut. Restul au fost duse la țară, sau au fost dăruite unor prieteni ori unor cunoscuți.

Diplomele de studii românești, atestările noastre profesionale, aduse cu mare grijă și speranță într-o lume necunoscută, au jucat, cred, un rol special. Au fost o dovadă a capacității, recunoscută destul de ușor, dar și un sprijin moral în calea nedreptăților vieții și unul practic în integrarea în societatea greacă.

Obiectele, în general, le socotesc niște unelte necesare, dar nu de neînlocuit. Nu cred să existe, cel puțin nu-mi amintesc de un obiect pierdut pe care să-l regret așa cum regret oamenii plecați din diverse motive din viața mea. Am dăruit chiar obiecte prețioase, dar tot nu regret. Chiar și cărțile dragi – împrumutate și neînapoiate – nu sunt un regret prea mare: o carte necită, rămasă neatinsă într-o bibliotecă, parcă nici

nu există. Și dacă aceste cărți sunt, ca și mine, niște călătoare, sigur au făcut picioare și de la noul proprietar, pentru a se lăsa citite...

La început mi-au lipsit prietenii mei români; până mi-am făcut prieteni noi, greci. Drumurile dese în țară, internetul și poșta ne țin însă în legătură cu cei vechi, așa că sigur am câștigat până la urmă, nu am pierdut deloc. Desigur, teoretic, îmi lipseau mititeii, borșul, smântâna, laptele bătut, cozonacul, cărțile noi. De ce teoretic? Pentru că am făcut călătorii foarte dese în țară, de turism sau de lucru, din care mă întorceam cu poftele împlinite și cu geamantane întregi burdușite cu cărți. A venit rapid și epoca dirijată de farfuriile de satelit, email, skype și facebook – deci suntem la curent cu tot ce se întâmplă în țară – iar eu descopăr că deși acum în Atena există magazine cu produse românești, prefer să le consum la sursă. Ce îmi lipsește? Ceea ce a lipsit și va lipsi întotdeauna unui expatriat: când sunt în Atena îmi lipsește *acasa* din România și când sunt acolo, nu știu de ce, mi-e tare dor de *acasa* din Atena...

Vreau să spun că acum, după atâtea ani, aparțin ambelor lumi. Mobilitatea aceasta a mea, apartenența culturală multiplă, este ilustrată cel mai bine de bibliotecile mele, în care foarte pașnic și armonios își împart rafturile cărți în mai multe limbi. Le răsfoim cu egală plăcere și ne ajută încă să estompăm doruri nelămurite. Și albumele de fotografii își au rolul lor: împăciuitori stau alături de înaintași greci vajnici și mustăcioși și de frumuseți elene, ochii albaștri și pletele blonde ale neamului meu...

Angela BRATSOU *este traducătoare, mediator cultural. Stabilită în Grecia.*

Jan CORNELIUS (Germania)

Omnia mea mecum porto

Când am scăpat din închisoarea României comuniste, în decembrie 1977, printr-o potrivire neașteptată, ciudată și fericită de întâmplări, similară tragerii lozului cel mare la loto, nu mi-am luat cu mine, urcându-mă în trenul Arad-Viena, decât valiza cu haine și articole de igienă. Eram plin de speranță și disperare. Plecam chipurile în vizită, cu o viză de turist, dar știam că nu mă voi mai întoarce niciodată. Mi-ar fi plăcut desigur să mai iau cu mine manuscrisul unor texte pe care le scrisesem, dar n-am îndrăznit, pentru a nu mă face suspect la un control al bagajelor în tren și a fi apoi întors cu un zdravăn picior în fund acasă. Mai aveam în valiză două ii, pe care le-am arătat în tren unei doamne foarte amabile și triste din Viena, care ședea întâmplător cu mine în compartiment și care fusese la înmormântarea mamei ei în Ungaria. Ea a fost, ca să zic așa, primul om vestit cu care am conversat în germană. Chiar dacă am avut pe ici, colo probleme de exprimare, datorită dialectului pe care-l folosisem până acum în cotidian, a fost o discuție plăcută și plină de afecțiune. S-a oferit brusc să-mi cumpere iile. Mi-a dat pentru ele 100 de mărci, ceea ce mi se părea enorm, aveam impresia că sunt bogat de pe-acuma.

Nu știam unde și la cine voi locui, numai de făcut cadouri nu-mi ardea mie pe vremea aia. Dacă am primit cadouri? În principiu da, cum ar spune Radio Erevan, chiar dacă nu mi-a dăruit nimeni nimic. Dar cele 100 de mărci primite de la doamna necunoscută pentru ii, le văd astăzi ca pe-un cadou. Chiar dacă unii ar

putea riposta că aici este de fapt vorba de-un act de vânzare-cumpărare, sunt convins că femeia a vrut să mă ajute prin achiziționarea iilor.

Prima întoarcere în țară a avut loc doi ani buni după plecare – obținusem cetățenia germană și renunțarea la cetățenia română. După aceea drumurile înapoi se reluau anual în vară, căci părinții mei trăiau, firește, la Timișoara. Mă întorceam de fiecare dată cu mașina burdușită de plesnea cu alimente, articole igienice, haine, ciocolată și dulciuri și unele mici fleacuri colorate, pe care le dăruiam în parte părinților, în parte le cadoriseam în stânga și-n dreapta, prietenilor și cunoscuților. Orice duceai, era binevenit, în România în anii '80 domnea o secetă cumplită la toate nivelurile. Mă întorceam din România spre Germania anual cu mașina încărcată de cărțile pe care le cumpărasem în cursul anilor și pe care astăzi, în parte, nu le mai am.

M-au însoțit în migrație doar cărțile, care sunt un mare capitol în sine și pe care nu le consider obiecte în sensul întrebărilor puse. Ca de altfel și fotografiile sau scrisorile, pe care le posed în număr mare, nescotându-le însă decât în proporție de 1% și extrem de rar din sertar.

Am fost întotdeauna atent să nu pierd nimic, nu ca alții. Dar lăsând gluma de-o parte, nu am fost niciodată atașat de obiecte, nu pentru că nu aș fi sentimental, dar pentru că probabil am avut senzația că păstrarea și implicit acumularea de obiecte sunt mai curând dăunătoare vieții prezente și viitoare. E ca și

cum ai pleca la drum relaxat și liber cu o valiză și cândva cari șapte, apoi șaptezeci de valize cu tine. Cred că memoria este oricum sânguincioasă foc și că-și face ea strălucit treaba singură și fără să-i oferim noi prea multe ajutoare. Ba mai mult, amintirile dau uneori năvală, chiar și fără voia noastră. Cuvinte, mirosuri, sunete auzite întâmplător ne smulg, à la Proust, când ne așteptăm mai puțin din prezent și ne arată că timpul nu este unidimensional. Desigur, unii își transformă casa, *in extremis*, într-un frumos muzeu, asta își are uneori îndreptățirea dar prefer spațiile clare, cu multă lumină și loc berechet pentru noi planuri. Mă fascinează un tip precum Diogene, care a renunțat la toate obiectele sălășluind într-un butoi cu vedere la mare. „Omnia mea mecum porto”, vorba lui Cicero, preluată de fapt de la greci.

Nu am dus niciodată lipsa unor obiecte din România, ci numai a unor prieteni, a unor oameni.

Am fost adesea întrebat dacă mă simt român sau german. Deosebirile astea sunt artificiale și cu drag folosite de propaganda naționalistă. Cred că suntem cu toții un amestec de influențe, care nu poate fi înghesuit între anumite granițe. Mă simt cetățean al lumii, prietenii mei trăiesc în diferite țări, crezând cu toții în puterea magică a artei. Poate că de aceea, în decursul timpului, în camera mea de lucru, pe perețele pe care-mi cade privirea când șed la computer, s-au adunat trei postere: un afiș de cinema pentru filmul *Le passé* al regizorului iranian în exil la Paris Asghar Farhadi. Filmul este o profund mișcătoare și rafinată coproducție franco-italiană din 2013 despre iubire, despărțire, singurătate și relațiile noastre cu trecutul.

Alături se află un poster înrămat, în care se vede interiorul bibliotecii Holland Park Library din Londra, după bombardamentul Blitz al nemților din

Pictură de Miroslav Bartak

1940. Am descoperit acest poster în vitrina unei librării din Siena, în Toscana, în anii '80. Impresionant și grandios este că, în timp ce stau înfundați până la genunchi între ruinele bibliotecii bombardate, trei gentlemen englezi cu pălărie și îmbrăcați impecabil, se uită imperturbabil la cărțile din rafturile rămase intacte și le răsfoiesc avizi de lectură, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Lângă această fotografie se găsește posterul „Trei români”, care-i arată pe Cioran, Ionesco și Eliade discutând relaxați la Paris.

Apoi, pe alt perete, se află originalul a două cari-

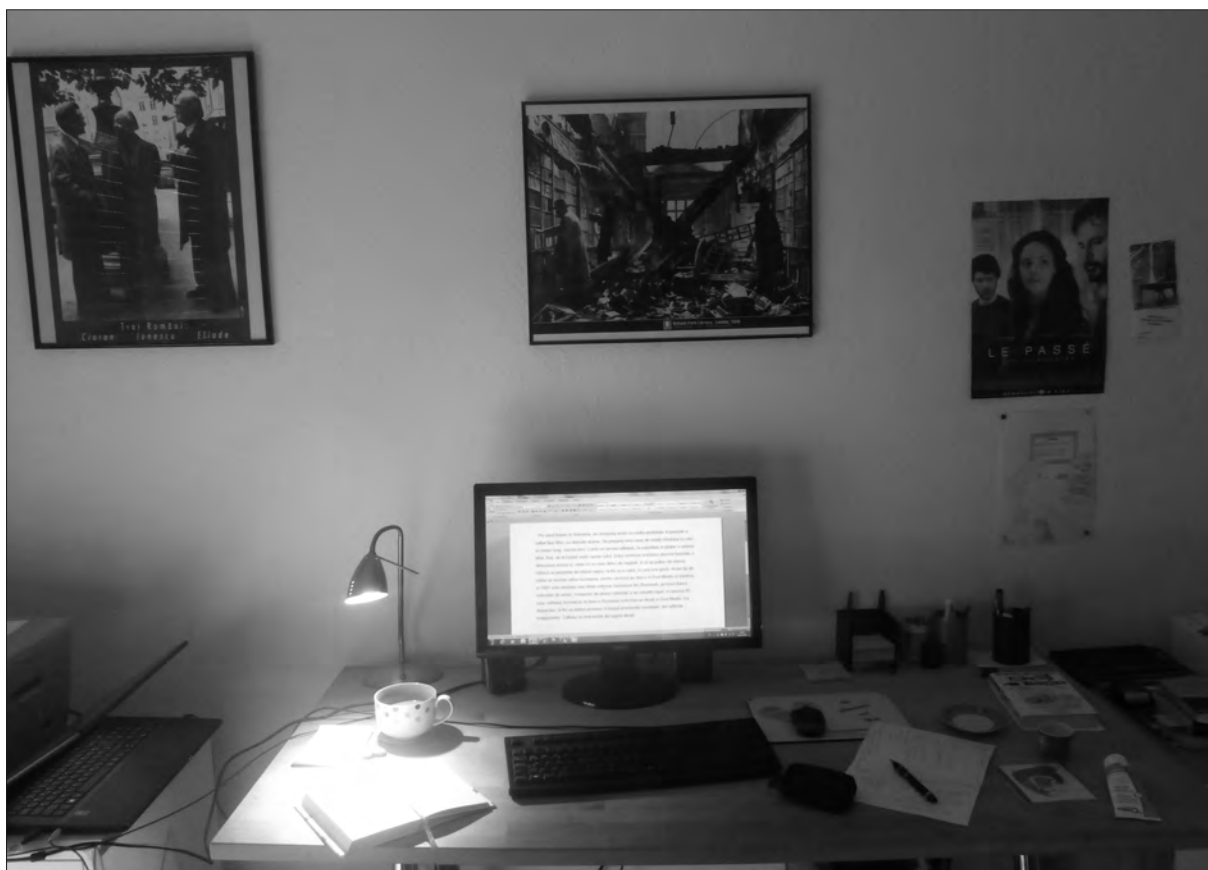
CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

caturi celebre ale prietenului meu praghez Miroslav Bartak, care mi-a ilustrat, în cursul timpului, cinci cărți apărute în Germania. Una din caricaturi e foarte asemănătoare cu o pictură kitsch, înduioșător de naivă, care se vedea, în anii copilăriei mele, mai în toate casele din Reșița: doi copii trec un podeț peste o râpă, în spatele lor este un mare înger păzitor alb, ocrotindu-i să nu cadă în apă. La Bartak unul din copii a căzut, din nefericire, de pe pod și acum se ține disperat de rama picturii. Îngerul de pe pod se apleacă spre el și se screme să-l prindă de mână, ca să-l tragă înapoi pe pod. Când umorul unește

națiunile, îngerii pun și ei mâna.

Alături de Bartak se află o pictură suprarealistă a unui prieten român-francez, pictorul parizian Tudor Banus. Mi-a dăruit-o când l-am prezentat acum zece ani la Düsseldorf.

Jan CORNELIUS *este scriitor, jurnalist cultural, eseist, traducător. Stabilit în Germania, la Düsseldorf.*

Camera de lucru

Dinu FLĂMÂND (Franța)

Despre obiecte și despre cum ne trădează ele

Mi se cere să-mi trimit cârceii memoriei spre trecutul meu, unde ei să se acroșeze de diverse obiecte care au intersectat biografia mea. Să se înfășoare pe lângă ele și să încerce să dezvolte în acel bizar trecut anaerob o retroactivă viață vegetativă, cel puțin până când alți insidioși curenți ai uitării nu mă vor desprinde și de ele, fără ca eu să îmi dau seama, cum se și întâmplă îndeobște. Mi se și explică, de asemenea, că fastuoasa practică a anchetelor de opinie de prin publicații, ba chiar și din ceva mai solidele investigații psihico-sociologice care iau pulsul actualității ar avea de profitat de pe urma unor asemenea mărturii. Eu admit cu resemnare că sunt atâtea lucruri care îmi scapă, în strategia polimorfă a vremurilor mai noi! Dar cum invitația vine de la persoane pe care le simpatizez instinctiv, și care trec așadar cu bunăvoință peste statutul meu de incompetență în arta de a lua astfel de temperaturi, voi încerca să parazitez propria mea memorie.

Cred că primul obiect pe care am înțeles că se de-pusese colbul timpului, regretând deja vremea inconștienței în care mă jucam cu el fără să știu ce este, suflând ca într-un corn și mânuindu-l cu imaginația mea infantilă în rolurile pe care inocența mea i le atribuia, era o cămașă de obuz rămasă nu se știe cum prin podul casei noastre. Când, mai târziu, am înțeles că cilindrul acela de aramă conținuse în el un proiectil care fusese tras cu un tun, știam deja cum recuperează poezia anumite obiecte; poate pe urmele lui Blaga, mi-am imaginat că, producând lungi vocale la gura lui, din obiectul de metal iese sunetul

gutural al războiului, așa cum marea își ține hula într-o scoică pe care o duci la ureche. Multă vreme am fost mândru de metafora pe care i-o găsisem, ba am scris și un mic poem pe această temă, apoi obiectul s-a pierdut din nou, iar după ce fratele meu l-a regăsit, a devenit un soi de involuntară vază pentru flori de câmp – ceea ce și azi ar putea să mai fie, dacă nu ar fi dispărut iarăși... Cred că la diverse intervale îmi aminteam și de alte obiecte sau reviste interbelice uitate de mătușile mele în același pod din casa de la Susenii Bârgăului, între ele și șaua pe care călărise tatăl meu când s-a întors de la război, masca lui de gaze, cureaua lui de ascuțit briciul, porthartul și alte obiecte rămase vii din acel război, mare încercare a uitării care îl lăsase pe el în viață. Dar în lungul periplu al mutărilor mele prin diverse orașe, la un moment dat a irupt în memoria mea o gamă întregă de obiecte țărănești de strictă utilitate, fiindcă pe unele le mânuisem chiar eu și simțeam că îmi lipsesc în mod grav în noua mea viață de vagabond plecat definitiv de acasă. Și năvăleau fiindcă mi-era dor de mine cel de odinioară, de inocența și fericirea mea pierdute, de anii care nu mai erau și de tot ceea ce se ofilește inexplicabil, fără ca cineva să îți poată spune vreodată de ce se întâmplă așa. Pot să le înșir la întâmplare, numai de plăcerea de a le pipăi cu simțurile mele abstracte și tocite, chiar dacă niciunul dintre acele obiecte nu are vreo importanță pentru nimeni altcineva: război de țesut, numit prin acele locuri „stative”, socală pentru depănat firul de lână pe fus, vârtelniță folosită tot în meseria hibernală de

Penelopă a mamei mele, meliță pentru frânt tijele firelor de cânepă, pieptene cu dinți de fier (nu îi mai știu numele local) pentru descâlcitul lânii imediat după ce a fost tunsă de pe oaie, țesală pentru lustruit crupa cailor (ca în celebra artă poetică a cavalerului Marino), cindeu – adică un fel de lungă pânză împodobită cu flori care înconjoară farfuriile puse pe pereți, sau icoanele, ca un fel de ramă pe creștetul unor madone iconale rurale, fântâniță din coceni de porumb (pur și simplu știuleți de pe care au fost luate boabele și pe care copilul le clădește într-un mic turnuleț cu patru laturi, între timp imaginându-ți că el este mai adânc decât pivnița casei și se poate ridica mai sus decât acoperișul... dacă nu se prăbușește); arc dintr-o nuia de răchită cu săgeți din fire de cânepă, paloș tăiat dintr-o scândură și dat la rindea cu sculele tatei care deseori nimereau prin cuie și le știrbeam oțelele, barda tatei cu coadă scurtă încovoiată spre stânga și cu tăișul de la stânga spre dreapta întrucât el era stângaci – devenită mândrie a bibliotecii mele de la țară fiindcă stă sub un raft cu buni filozofi pesimiști; cămașa de mire a tatălui meu, recuperată de mine recent pentru vreo nuntă mioritică, cine știe?; diverse cărți de pe atunci, cum ar fi *Ruslan și Ludmila*, despre care cred că a rămas spre lectură postumă în casa unui fost prieten din copilărie, sania mea de o mie de ori ruptă dar reparată de bunicul meu, de bucurie că nu îmi rupsesem coastele cum coboram ca o vijelie pe toate dealurile, bășica de porc cu grăunțe în ea, uscată și umflată tot de el pentru mine, pe vremea când nu existau mingi de cumpărat, iar țăranii oricum nu le cumpărau pe atunci jucării copiilor – cum să te joci cu ceva ce nu a fost inventat de tine?... Pușca din țevă de soc cu gloanțe de câlți de cânepă cu care speriam toate pisicile, schiurile mele fabricate mai târziu chiar de mine din două șipci de frasin nu tocmai bine uscate, drept pentru care nu le îndoiesem prea convingător vârându-le ca-

petele într-o oală cu apă clocotită pentru ca mai apoi să le curbez fixate sub un butuc; biciul tot de cânepă împletit în cinci, cu care plesneam prin curte în ziua de An Nou, micile clopoșele care împodobeau gâtul cailor noștri când ieșeam, în unele duminici, și mergeam în sania pictată cu flori roșii să îi facem o vizită bunicii din alt sat; aceiași zurgălăi pentru care primeam permisiunea să-i folosesc la plugușorul meu la sărbătorile de iarnă când mergeam să le urez vecinilor brazdă rodnică sub plug în noul an ce vine, eu cu gândul că o să-mi dea și un leu sau doi, nu doar nuci și mere, căci așa ceva aveam și acasă; teribil de prețiosul briceag cu plăsele care imitau forma unui pește, cumpărat de la Cooperativa satului cu banii dobândiți la colindat, fără de care primăvara nici nu aveai de ce să ieși din casă, fiindcă nu puteai să îți tai crengi de răchiți pentru fluiere, și nici să încerci să arunci cu el la țintă într-o scândură agățată de o scorbură...

Și ar mai fi niște patine cu șurub, de mai târziu, care stricau rapid toate ghetetele fiindcă trebuia să le strângi menghina pe talpa bocancului, iar bocancii erau mai scumpi decât o vacă... Ar mai fi primul meu cojocel ceva mai domnesc, făcut de un meșter din satul vecin la indicațiile mele, pe la vreo zece ani, după ce mama strânsese cu grijă toate pieile de la mieii ce-și lăsaseră suflarea în cinstea sărbătorilor noastre de primăvară; ar mai fi primul „balonzaid” care se lungea mult sub genunchii mei de copil, fiindcă fusese luat să mă țină câțiva ani buni, drept pentru care eu nu ieșeam niciodată cu el la Brașov, unde colegii mei din familii de domni aveau scurte și gecii cu glugă; ar mai fi prima mea mandolină la care niciodată nu am reușit să cânt acceptabil, dar eram mândru că făcusem bătători pe buricele degetelor; ar mai fi coasele cu care am cosit, greblele cu care am greblat, secerile cu care am secerat, caii pe care am călărit, vacile pe care le-am hrănit, cărțile pe care în

fânul din șopron le-am citit, sau le-am citit prin merii noștri cei falnici din grădină; ar mai fi prima mea bluză de „silon”, care era să ardă pe mine, primele mele cămăși pe care mi le-am călcat singur cu acel fier de călcat umplut cu cărbuni, și primul meu stilou „bic” furat de la colega mea Edith, care avea trei asemenea pixuri venite tocmai de peste ocean (ce ciudat, nici nu trebuia să pui cerneală în el!), furt de care mi-a fost atât de rușine încât am ascuns bicul cel galben în scorbura unui copac și nu l-am folosit niciodată – probabil că viermii cei neobosiți și ciocănitorele se vor fi mirat de ceea ce au găsit –; și trebuie să mai fi fost unele cărți de care vag îmi aduc aminte, atunci când îmi lipsește un citat despre care cred că știu la ce pagină s-ar afla; sau ar veni spre memoria mea chiar și acele mari bancnote de câteva mii de forinți abandonate într-un sertar, rămase după ce administrația ungurească și-a luat tălpășița din sat și am revenit la vechile noastre bancnote cu regii noștri... iar aici s-ar deschide alte povești: despre ofițerul neamț încartiruit în casa noastră care își bea laptele cu paiul de ovăz, fiindcă nu îi plăcea caimacul, dar eu nu l-am cunoscut, sau despre perceptorul comunist de impozite care stătea câteva ierni la noi tăind rând pe rând toată slănina din pod, iar cuțitul său cu plăsele din corn de cerb și tocul negru al pistolului de la brâu fac o gălcă permanentă în memoria mea; ar fi caravana cinematografică de pe linia moartă, la gară, unde rula „Așa s-a călit oțelul”, dar și felinarele de pe calea ferată cărora le furam sticlele colorate ca să ne facem ochelari de soare; ar mai fi atâtea alte vagoane de lucruri rostogolite-n copilăria mea, deraiate de pe linia atentă a memoriei mele, răsturnate undeva într-o râpă a timpului pe lângă care trec și văzând-o și nevăzând-o. Iar ceva mai încoace ar fi și amintirea diplomei mele de absolvire după ce am încheiat faimoasa Facultate de Filologie clujeană, devenită acum „de litere”, pe care mi-a confiscat-o de-

finitiv un vameș de la aeroport la București. Dar nu mie, ci unui inimos jurnalist portughez cu care intrasem în vorbă tocmai la Paris, în primele mele luni de exil, și care făcea pe atunci practică la *Le Monde*. Iar el s-a decis să plece „în reportaj” în România odiosului, cu acel curaj circumstanțial ce se declanșa miraculos în unii prin anii coexistenței blocurilor, profitând și de contactele oculte pe care i le furnizasem, ca să vadă cu ochii lui, să adune probe și să denunțe regimul opresiv... Și a plecat probabil cu un scenariu în cap mai terifiant decât cele din romanele de spionaj de pe vremea Războiului Rece; a schimbat câte trei taxiuri să ajungă acasă la mine, unde să le înmâneze alor mei o scrisoare, și să primească în schimb diploma mea de absolvire, care îmi trebuia ca să mă înscriu la doctorat la Sorbona. Iar la sfârșitul investigațiilor sale a revenit tot la vechea mea adresă să își ia la revedere, să consoleze și să asigure familia mea că va fi bine, apoi s-a îndreptat spre aeroport, căci trebuia să plece. Iar acolo s-a produs spaima vieții lui, una care i-a imprimat pe față culoarea cu care l-am regăsit la aeroport la Paris. Acolo a fost dezbrăcat la piele, i s-au confiscat toate rolele de film, toate celelalte documente, inclusiv diploma mea și unul din jurnalele mele intime, acolo a fost controlat în anus unde ar fi putut să ascundă secretele succesului minunatei noastre foste orânduiri, acolo a transpirat din toată frica lui fizică inexplicabilă și brusc devenită uriașă în interiorul lui, ca un fel de dușman teribil existent în tine, de existența căruia nu ai avut niciodată știință. Și așa se face că diploma mea, carnetul meu și alte documente pe care mi le vor fi trimis ai mei au rămas proprietate a țării unde fuseseră elaborate, iar eu nu le-am mai văzut niciodată... În schimb portughezul meu nu-și găsea cuvinte prin care să-mi descrie terifianta lui revelație, demnă de pana unui mare poet tragic: adică ce uriașă este umilirea reală care se poate intersecta cu viața ta, în

momentul când nu poți negocia cu brutele în numele niciunui principiu...

Dar știind că niciodată nu trebuie să aduci obiecte personale în poezie („să nu extragi poezie din lucruri”, spunea Drummond) fiindcă ele ți-au aparținut numai ție, și nu au nici pic de importanță într-un text care trebuie să dea târcoale misterului profund al vieții tuturor, nu doar al prietenilor de pe ulița ta, trebuie să te mărginești să le ascunzi chiar dacă le povestești. Iar dacă ai norocul să-ți supraviețuiești poetic și după propria ta perioadă de elanuri acneice, singur îți vei da seama că atunci când ți-ai bazat poemul pe unul din acele lucruri, între timp acel lucru fie a dispărut, fie s-a modificat, fie a ieșit din uz precum scuturile hopliților sau ca melițele de prin satele Transilvaniei (biet Beniuc cu metafora lui despre un război de cânepă!). Prin acei ani încheiam un poemăș cu zgomotul unei fise de telefon care cădea și făcea contactul cu ipotetica mea iubită, fericit peste poate de invenția mea. Să mai pun acum notă de subsol ca să-i explic nepotului meu cum se proceda prin anii '70 când telefonai cu 25 de bani? Inutil, cum inutilă și de tot hazul mi se pare, că tot mi-am adus aminte, seria acumulativă a unui poet foarte lăudat la vremea debutului său care înșira numele tuturor „cofetărilor” de la Bulevardul „Ștefan cel Mare”, plus numele prăjiturilor cu care își îndemna iubita, între timp mai toate ieșite din fabricație... Iar astfel revin pe la începutul îndemnului care m-a pus să înșir aici diverse lucruri scoase din depozitul ambulant al amintirilor mele. Ca și atâtea alte evenimente ale noastre personale, care ne dau sentimentul și chiar certitudinea că suntem unici, și chiar nu greșesc fiindcă noi nu greșim atribuindu-le o asemenea importanță, toate sunt doar repere interne și aleatorii ale identității noastre, importante, desigur, dar nu mai mult decât semnele pe care le lăsăm încrustate pe unii copaci în

pădure, ca să recunoaștem drumul de întoarcere. Dacă ne mai întoarcem pe propriile noastre urme...

Firește că exilul e un fel de marcă și mai complicată a lucrurilor. E ca și cum te-ai duce printr-o pădure total necunoscută, exotică, diferită de cea prin care ai copilărit, și ai încerca să îți pui semnele trecutului pe copaci pe care nu îi cunoști, sau să lași repere prin luminișurile pe unde nu ai fost niciodată. Ele pot să semene cu luminișurile cunoscute deja ție, dar suprapunerea ta de acum cu cel din tine de altădată se petrece numai printr-o severă și necesară înstrăinare de tine, așa încât la sfârșit să ajungi chiar să crezi că acea nouă pădure e tocmai sau aproape pădurea prin care mai trecuseși. Sau cum procedea Marinarul lui Pessoa, cel care naufragiat pe o insulă își amintește cu atâta intensitate de patria lui încât ajunge să își creeze prin caracterul obsesional al acestei amintiri o nouă patrie, în care identifică trespătat vechi prieteni ce i-au devenit noi prieteni, până ajunge să-și uite patria de la origini, ba chiar începe să acumuleze amintiri vagi și îndepărtate din noua patrie. Știi că cercetările sociologice și societale astuțioase dispun de vaste tabernacole cu fișiere în care aranjează cât se poate de sistematic fișe cu asemenea întâmplări, iar una din etichetele ce ar putea figura pe un asemenea sertar chiar s-ar putea numi „revoluția de departe”, cum mi se sugerează. Revoluție?... habar n-am... Eu nu am decât această vraiste, și deseori nici nu știu ce să fac cu câte un obiect ruginit pe care-l găsesc în respectiva râpă a trecutului, căci nici a boci sau a blestema zeei care nu ne explică de ce ruginesc până și gândurile cele mai inoxidabile nu e o soluție...

Dinu FLĂMÂND *este poet, eseist, jurnalist, diplomat. Traducător din literaturile franceză, spaniolă, italiană și portugheză. S-a refugiat la Paris în anii '80.*

Intelectualul și biblioteca publică

Despre bibliotecile publice din România nu se scrie/ discută/ dezbate atât de mult pe cât ar trebui. În timp ce unele au devenit instituții moderne, europene, ireproșabile ca organizare și funcționare, altele nu reușesc să depășească statutul de relicve, structuri aproape muzeificate în care cartea și cititorul sunt siluete incomplet definite, întoarse definitiv cu fața către trecut. Dincolo de discuțiile strict profesionale pe subiect (prezente în acest dosar sub forma analizei detaliate a Elenei Chiaburu despre situația bibliotecilor ieșene) ni se pare relevant *dacă* și *cum* mai funcționează relația intelectualului cu instituția bibliotecii publice. Sunt bibliotecile publice un „acasă” al intelectualului contemporan sau reprezintă doar amintiri fulgurante și complezente dintr-un trecut imemorial?! (*Dacia literară*)

Dosar DACIA LITERARĂ

---

1. Când ați intrat ultima oară într-o bibliotecă publică și ce ați făcut acolo?
2. Cât datorează formarea dvs. intelectuală bibliotecilor publice?
3. Ce reprezintă pentru dvs., în prezent, instituția bibliotecii publice?
4. Cum vi se pare că a evoluat/ involuat biblioteca publică în ultimul sfert de veac?
5. Vă puteți imagina modul în care va arăta/ ar trebui să arate o bibliotecă publică peste 50 de ani?

Coloana I: Adrian Alui Gheorghe, Liviu Antonesei, Vasile Baghiu

Rândul de jos: Alexandru Călinescu, Iulian Ciocan, Elena Leonte

Coloana II: Magda Ursache, Radu Nica, Mircea Morariu

Adrian ALUI GHEORGHE

1. Ca director de bibliotecă județeană („G.T. Kirileanu” din Neamț) intru aproape zilnic „într-o bibliotecă”, cu treburi administrative mai ales, în această perioadă, în această postură. Oricum, în ceea ce privește Biblioteca din Piatra Neamț, am luat-o de jos, de prin 1974, simplu și timid cititor la început, apoi cititor avid, apoi cititor avizat ș.a.m.d. Vorba lui Borges: „De cele mai multe ori nu mă laud cu cărțile pe care le-am scris, mă laud cu cele pe care le-am citit”. Oricum, se condiționează unele pe altele, cărțile pe care le scrii trebuie să comunice cu cele pe care le-ai citit.

2. Totul? Poate fi un răspuns. Eu merg pe ideea că nu există biblioteci mari sau mici, nu există biblioteci importante și mai puțin importante, există o singură bibliotecă, universală, în care unii se simt precum peștii în apă, alții se sufocă. Un analfabet într-o bibliotecă e ca un orb în grădina raiului. Dacă e să am coșmaruri cu adevărat, cel mai pregnant e acela să fiu izolat într-un loc lipsit de cărți.

3. Un parametru pentru dimensionat civilizația unei societăți. În acest moment numărul de utilizatori ai serviciilor bibliotecii publice, în Europa, deci și în România, este undeva pe la 10 – 11 la sută. Cu cât ne vom apropia de limita zero, cu atâta vom simți aerul tare al primitivității. Vom fi niște primitivi cu internet, cu calculatoare performante, cu magazine (mall-uri) nesfârșite...! Niște fericiți? În acest sens spunea recent Evgheni Vodolazkin, autorul romanu-

lui *Laur*, într-un interviu acordat doamnei Teodora Stanciu, care se regăsește în revista „Conta”, numărul 21, cel mai recent: „Gândurile noastre, ale oamenilor, există doar în cuvânt, ele nu pot exista altfel. Nici pictura, muzica, n-ar fi existat dacă n-ar fi existat cuvântul. Când învelișul lui se distruge, dispare sensul. Rămâne sentimentul, o idee confuză, dar ele nu pot exista în afara cuvântului. Este o mare problemă, pentru că acest înveliș de cuvinte se distruge la propriu și el seamănă cu stratul de ozon de deasupra pământului, strat care, la rândul-i, se distruge. Cred că se va termina rău acest lucru. Trebuie spus că astăzi vorbirea oamenilor devine tot mai primitivă, iar discursul pe internet, vorbirea pe chat, vorbirea de la televizor sunt primitive și mi-e teamă că, într-o zi, cuvântul va fi înlocuit printr-un muget, moment în care se va prăbuși întreaga bunăstare și consumul. Oamenilor le plac toate valorile, în afară de valoarea cuvântului; în lumea întregă se reduc programele institutelor umanitare, în favoarea cercetărilor economice, iar dacă continuăm așa, o să știm, de la un moment dat încolo, numai să numărăm banii și să mugim. Dar acest lucru nu va dura mult timp, pentru că după acest muget va veni pierderea totală a conștiinței și, drept urmare, nu va mai avea cine să numere banii”. Iar în acel moment chiar că nu va mai fi nimic de demonstrat. Și nici pentru cine.

4. Nu biblioteca involuează, ci individul, omul. Biblioteca, dimpotrivă, evoluează, cărțile sunt din ce în ce mai frumoase, mai atrăgătoare, mai numeroase.

Dosar DACIA LITERARĂ

Dar poate că nici omul nu involuează, e vorba doar de un proces istoric (și isteric?), de modificare a structurii sale genetice, sub presiunea condițiilor, lucru pe care noi îl percepem mai greu. Oricum, calculatorul, internetul, modalitățile de comunicare de azi sunt pe cale să modifice profund „canonul uman”. Suntem, totuși, prea aproape de fenomen, ca să îl înțelegem, să îl percepem.

5. Sunteți optimiști...! Dar cine (mai) crede că va mai fi lume peste 50 de ani? Glumesc, va fi. Poate că până atunci se vor uni lumea asta cu lumea cealaltă?

Și asta e posibil. Oricum, peste 50 de ani un microcip (poate fi și un micro-cip-cirip!) va fi inoculat fiecărui individ care va avea la dispoziție, astfel, întreaga memorie a omenirii, implicit toate cărțile. Așa să ne ajute Dumnezeu!

Adrian ALUI GHEORGHE *este scriitor, director al Bibliotecii Județene „G.T. Kirileanu” Neamț.*

Biblioteca veche a Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași
(în prezent Biblioteca Universității Tehnice „Gheorghe Asachi” Iași)

Liviu ANTONESEI

1. Păi, ultima oară am intrat chiar anul trecut, însă a fost vorba despre lansări de cărți. De altfel, în ultimii vreo 25 de ani, intru în cele două biblioteci publice care mi-au marcat formarea – Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” și Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” – mai degrabă pentru diverse evenimente decât pentru a împrumuta cărți, abia fac față la cărțile primite și cumpărate. Dar mi se pare excelent că bibliotecile, dincolo de serviciile clasice, au devenit factori mai extinși de iradiere culturală – lansări de carte, expoziții (nu doar de carte și manuscrise), debateri, conferințe, concerte, spectacole.

2. Aproape totul! Sigur, am avut șansa să mă nasc și să trăiesc într-o casă în care exista o bibliotecă de familie destul de bună, asta nu era situația multora dintre colegii mei de contingent, ca să spun așa. Prin urmare, aveam la îndemână de la Biblia bunicii, pe care m-a învățat să scriu și să citesc pe la 4-5 ani, și până la destui clasici români, dar și seriile de clasici universali – ruși, francezi, englezi, germani – editate începând cu anii 50 de ELU, Editura pentru Literatură Universală, mai multe sute de cărți destul de bine alese. Dar mai erau și cărți mai pentru copii, precum cărțile unor Jules Verne, Defoe, Swift, în ediții antebelice ale tatei. Cum aveam acasă un fond de carte, avem și posibilitatea schimbului, pentru lectură, cu alți copii. Însă e clar că multă vreme nu putea să dureze, stocul meu și stocurile celorlalți nu erau infinite. Am avut iarăși noroc pe la sfârșitul clasei a III-a, când ne-am mutat de pe Ralet pe Ștefan cel Mare, la vreo

trei sute de metri de Biblioteca Județeană. De atunci și până am intrat la facultate, am mers măcar o dată pe săptămână la împrumutat cărți. În vacanțe chiar și de două ori, pentru că era o limită de trei la cărțile pe care le puteai lua o dată. O bună parte din cultura mea literară s-a format atunci. În octombrie 1972, când am început facultatea, unul din primele drumuri a fost la BCU, să-mi fac carte de intrare. Cât eram student, se întâmpla să merg și zilnic, pentru că aveam nevoie de cărți și periodice care nu se împrumutau acasă. Mi-am petrecut probabil mii de ore în celebra sală „Documentare”. Când eram în anul al doilea stăteam toată ziua, plecând numai la prânz la masă. Atunci, am citit toți filosofii care existau în română și franceză la BCU, dar și o mulțime de cărți de psihologie, psihanaliză și sociologie, pentru că studiul acestor discipline în România abia se reluase și nu se găseau multe cărți în librării. Cât am fost în stagiu, am mers mai rar, dar din 1978, când am câștigat concursul pentru un post în cercetare, vizitele mele iar s-au îndesit și lungit. Țin minte că în 1985 – 1986, când am lucrat la primul studiu amplu despre Asociația „Criterion” din România, am răsfoit cam toată presa interbelică de la BCU, nu doar ziarele și revistele care priveau tema. Țin minte că le-am rugat pe doamnele bibliotecare să nu-mi mai dea nimic, că riscam să nu apuc să mai scriu studiul promis domnului Zub, pentru un volum colectiv în limbi străine pentru Congresul Mondial de Istorie de la Stuttgart. E de la sine înțeles că versiunea în română a putut să apară după 1990...

3. Chiar dacă aproape nu mai trebuie să împrumut cărți de la bibliotecile publice, existența lor este pentru mine unul din semnele că mai există cultură scrisă și că mai este importantă. E și un colac de siguranță, dacă nu prind o carte care mă interesează știu că o pot găsi la Asachi sau la Eminescu. E bine. Însă cred că bibliotecile publice sunt un mare bine pentru copiii, tinerii și adulții care n-o duc strălucit financiar și au înclinații spre lectură. În afara necesității de tezurizare, peste tot în lume, bibliotecile publice au apărut și subzistă și din astfel de motive. Fără ele, ar putea să apară un fel de monopol pe *savoir*, ceea ce este de neconceput pentru o societate modernă și democratică. Din acest motiv, am și donat sute, mii de cărți unor biblioteci sătești, ba chiar și unei biblioteci a românilor care trăiesc în Spania. Și voi mai face asta!

4. Din câte am observat eu, a cunoscut un oarece proces de modernizare. Internetul a devenit și în acest caz o prezență utilă, s-au realizat și fișiere electronice, nu doar din cele de cartonașe, care mie de altfel îmi plac foarte mult! „Asachi” s-a mutat într-un spațiu nou din pricina lucrărilor de la Palatul Culturii, însă eu duc dorul celui vechi și, cu puțin noroc, poate se întoarce. Este excelent că BCU și-a multiplicat activitățile culturale și că a reușit să-și facă o nouă aripă, cu condiții de vârf pentru păstrarea manuscriselor și a excelentului tezaur de carte veche. Mai trebuie ceva, ceva ce am văzut nu doar peste Ocean, ci și mai aproape, la Biblioteca Jagiellonă din Cracovia, unde întregul fond de carte poloneză, de la începuturi până pe la 1970 sau deja 1980, a fost digitalizat și poate fi consultat oriunde în lume te-ai afla...

5. Evoluțiile tehnologice sunt atât de rapide și impactul lor asupra industriei cărții în general atât de importante, încât orice mi-aș imagina eu acum riscă să fie depășit atunci, să pară o copilărie. Cred totuși că fondurile bibliotecilor vor fi digitalizate, că accesul la versiunile *on paper* vor fi restrânse pentru siguranța cărților, că vom consulta fondurile cel mai adesea de acasă sau de oriunde în lume vom fi plecați. Eu sunt un cititor de tranziție, citesc și *on paper* și electronic. În cazul cărților preferând clar hârtia, dar generațiile mai tinere nu mai au asemenea fixisme, unii utilizează audiobook-urile, ceea ce cu siguranță eu nu voi face vreodată. Îmi imaginez însă că progresele printului ne vor conduce și la situația de a ne confecționa exemplare *on paper* personalizate – alegând hârtia, forma și dimensiunile literelor etc. Vom trăi și vom vedea!

Liviu ANTONESCI este publicist, poet, prozator, prof. univ. dr. al Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași.

Vasile BAGHIU

1. Frecventez Biblioteca „G.T. Kirileanu” din Piatra Neamț de ani și ani, săptămânal. Ultima oară am căutat lucrări în vederea documentării pentru un studiu în zona de graniță dintre psihologie și îngrijiri medicale, dar împrumut de acolo și volume de poezie sau romane.

2. Foarte mult. Când resursele sunt precare și nu-ți permiți cumpărarea cărților, biblioteca publică este mai mult decât binevenită. Este, de altfel, un loc care te stimulează, iar simpla vizitare a lui îți dă un sentiment de încredere și speranță.

3. O văd mai mult ca pe un mediator social. Și este, bineînțeles, un factor civilizator. Profesorii ar trebuie să-i îndemne mai susținut pe elevi să treacă pragul bibliotecilor publice, să intre printre rafturi, să con-

sulte cărțile, să le împrumute, să le citească, să vorbească apoi despre ele la clasă.

4. Biblioteca publică din orașul meu (*Piatra Neamț – n.r.*) e foarte activă, organizează evenimente culturale interesante, ceea ce o transformă într-un centru al vieții orașului pur și simplu. O mare tristețe este însă dispariția multor biblioteci comunale, un fenomen național din câte se pare.

5. O văd și mai în mijlocul vieții sociale. E cel mai potrivit loc pentru discuții despre literatură, artă, știință, politică, sănătate. Inovațiile tehnologice îi vor adăuga un plus de atractivitate și îi vor îmbunătăți funcționalitatea. Sunt optimist. Nu am încotro.

Vasile BAGHIU este poet, prozator și eseist.

Interior al
Bibliotecii Județene „Gheorghe Asachi” Iași

Alexandru CĂLINESCU

1. Am fost de curând într-o bibliotecă dar nu am cîine știe ce merit: locuiesc la vreo 50 de metri de Biblioteca Centrală Universitară... Am avut nevoie să consult o enciclopedie aflată la sala profesorilor. Pentru mine, BCU rămîne un reper: merg să împrumut cărți, mă duc din cînd în cînd să-mi văd foștii colegi, mă întîlnesc cu doctoranzii etc. Și, evident, vibrez de fiecare dată cînd trec (și o fac aproape zilnic) pe lângă clădire: e inseparabilă de o perioadă de peste doisprezece ani din viața mea.

2. Foarte mult. Cînd eram copil, mama mea mă lua cu ea și împrumuta cărți (și) pentru mine. Eram fascinat de atmosfera din sala de împrumut, acolo unde este astăzi Sala Hasdeu, cu fișierele vechi care au dispărut între timp, cu cele două canapele elegante, cu masa în spatele căreia „oficiau” bibliotecarele. Ca student, eram un „client” fidel al sălii de lectură, mai ales că nu puteam împrumuta acasă o serie de cărți avînd exclusiv regim „de sală”. Am fost chiar și în sala de lectură a Bibliotecii Academiei, în clădirea Academiei Mihăilene, demolată, vai!, foarte curînd după aceea. Cînd lucram la prima mea carte, cea despre Anton Holban, am citit o mulțime de reviste interbelice, operație pasionantă. Cînd pregăteam cartea despre Caragiale, consultam ediția veche, Zarifopol-Cioculescu, pentru că numai acolo găseam publicistica. Nu are rost să înmulțesc exemplele. Cum ai putea să faci o cercetare serioasă fără să apelezi la bibliotecă?

3. Nu mai știu cine a dat această definiție amuzantă a intelectualului: *un intelectual este acea persoană care intră într-o bibliotecă chiar și atunci cînd afară nu plouă*. În perioada în care eram director la BCU îmi plăcea să trec prin sălile de lectură și să văd ce cărți au studenții pe masă. Micul „sondaj” era, de regulă, reconfortant: cărți interesante, multe în afara bibliografiei „obligatorii” indicate de profesor. Cei care „se aruncă” direct pe internet comit o gravă eroare. Internetul este o sursă formidabilă de informație dar e în același timp o sursă posibilă de mari confuzii: informația e nefiltrată, neierarhizată, sunt puse în circulație tot soiul de aberații și trebuie să ai discernămîntul necesar pentru a separa grîul de neghină. Discernămînt pe care nu ți-l dă decît cultura cărții.

4. Depinde de tipul de bibliotecă la care ne referim. Să luăm cîteva exemple. După dezastrul din decembrie 1989, Biblioteca Centrală Universitară din București a fost reconstruită, restaurată, extinsă, modernizată – e astăzi o adevărată bijuterie. Biblioteca Centrală Universitară din Iași a fost consolidată și restaurată, s-a construit o aripă nouă, s-au modernizat depozitele, toate cataloagele au fost informatizate. La București, Biblioteca Națională s-a mutat – în sfîrșit ! – într-o clădire nouă, impresionantă. Alte exemple, de prin alte locuri: noua Bibliotecă Națională de la Paris, Biblioteca din Alexandria (reînvierea unui mit!). Revenind la noi, este clar că anumite categorii de bibliotecă au cunoscut, în ultimul

Dosar DACIA LITERARĂ

---

sfert de veac, o soartă vitregă – bibliotecile sătești, bibliotecile școlare, multe biblioteci județene și municipale care suferă de pe urma lipsei de fonduri. Progresele în ce privește informatizarea sunt certe; finanțarea insuficientă face însă ca bibliotecile să nu țină pasul cu producția de carte, ca să nu mai vorbim de achiziția de carte străină. La toate acestea se adaugă criza lecturii, vizibilă mai ales la cei mici și la tineri.

5. Cât de diferit arătau bibliotecile acum 50 de ani? Sigur, a intervenit informatizarea, dar cartea –

ca obiect – a rămas. Și va rămâne, cred, și peste 50 de ani. Va trebui însă să se facă un efort uriaș pentru conservarea patrimoniului, întrucât publicațiile și cărțile ce ies de sub tipar de mai bine de un secol și jumătate încoace se *autodistrug*, din cauza unor produse chimice din compoziția hârtiei. Soluții tehnice există (scanare, numerizare). Bunăvoință și bani să fie.

Alexandru CĂLINESCU a fost director al Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” Iași, prof. univ. dr. al Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași.

Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” Iași

Iulian CIOCAN

1. Am intrat ultima oară acum câteva zile. Fusesem invitat la lansarea unui volum de poezie. Volumul era prost, discursurile emfaticе, lungi și plictisitoare. O lansare anostă. Așa că am părăsit foarte repede acea bibliotecă publică.

2. Foarte puțin. Am frecventat biblioteca publică doar în anii studenției, la Brașov. În rest, formarea mea intelectuală a fost influențată de oamenii pe care i-am întâlnit și de cărțile pe care le-am cumpărat din librării sau le-am luat de la prieteni.

3. E o instituție necesară mai cu seamă pentru formarea copiilor/ elevilor/ studenților. E importantă pesemne pentru oamenii de știință. Dar pentru un scriitor ea nu mai pare să aibă nicio putere de seducție. Librăria a eclipsat-o.

4. A evoluat pentru că acum 25 de ani în biblioteci nu erau computere, nu exista Wi-Fi. A involuat în același timp pentru că numărul cititorilor s-a împușinat dramatic.

5. E destul de greu să-mi imaginez. E limpede totuși că va fi un spațiu doldora de gadgeturi. Sper totuși ca literatura de hârtie să nu dispară cu desăvârșire. Dar e de presupus că E-book-ul sau urmașul acestuia va fi cel mai citit.

Iulian CIOCAN *este prozator și publicist.*

Interior al
Bibliotecii Universității de Medicină și Farmacie
„Gr.T. Popa” Iași

Elena LEONTE

1. La sfârșitul lui decembrie, pentru a găsi aspecte ale receptării operei lui Eminescu, de care aveam nevoie pentru ideea unei comunicări pentru un simpozion, organizat de „Liga culturală a românilor de pretutindeni”.

2. Aproape totul, pentru că m-am născut „în vremuri sărace”, vorba lui Hölderlin, iar în librării, chiar dacă ai fi avut bani, nu ai fi putut găsi toate cărțile de care aveai nevoie sau cele pe care ai fi vrut să le citești altfel decât într-o sală de lectură... Am intrat în bibliotecă orașenească pe la 6 ani și, știind să citesc, stăteam acolo ore întregi, biblioteca fiind lângă biroul unde tata era contabil. Îmi amintesc și acum de bibliotecara cu ochi albaștri, doamna Constantinescu, aducându-mi cărțile de pe rafturile mai înalte... Biblioteca din Râmnicu Sărat era foarte bogată (avea și donații din perioada interbelică), dar nu era o excepție, în mai toate orașele erau biblioteci bune (și în rural la fel, mulți scriitori amintesc de descoperirea cărții într-o mică bibliotecă din satul natal). Am citit mai toate marile romane înainte de a le putea pricepe toate sensurile, dar așa cred că mi s-a deschis gustul pentru lectură. Am avut norocul că bibliotecarii îmi ofereau cărți bune, răsplătind, probabil, interesul meu crescând, dar cel mai bine mă simțeam lângă rafturile de unde îmi puteam alege în voie răsfoind... Ca studentă la filo, eram înscrisă la vreo 5 biblioteci (BCU, Biblioteca Facultății și cea a Catedrei de franceză, Biblioteca de științe sociale și Biblioteca „Gh. Asachi”, unde am permis din 1968). Aveam nevoie de istoriile literaturii nereeditate încă, de lucrări de filosofie, limba fran-

ceză, cursuri litografiate etc. Mai târziu, ca redactor la Editura „Junimea”, aveam nevoie în permanență de biblioteci pentru confruntare de texte, alcătuirea unor ediții, evitarea plagiatelor și multe alte operații editoriale. Și, desigur, în biblioteci găseam și noutățile, când nu le mai prindeam prin librării... Colindam și anticariatele în căutarea literaturii interbelice, a cărților vechi de psihologie...

3. Eu cred sincer în misia bibliotecii publice și nu numai pentru că, lucrând în interiorul ei, o privesc profesional. Credința mea a crescut odată cu observarea rolului pe care îl avea în informarea și formarea oamenilor, cu precădere a copiilor și tinerilor. Desigur importanța covârșitoare vine de la conținuturi, de la valorile spirituale pe care oamenii și le însușesc prin lectură, dar într-o bibliotecă publică activă se poate socializa decent, poți fi antrenat în diverse proiecte, este locul în care te simți apărut de agresivități de tot felul, te simți ajutat să găsești răspunsuri la întrebările cele mai neliniștitoare, te poți lăsa atras de idei înalte, poți găsi literatură de loisir... Toate acestea și multe altele vin de la cărți și de la bibliotecarii buni. Dar o bibliotecă performantă îți oferă servicii despre care publicul ar trebui să știe (promovarea, bat-o vina!) Numai câteva exemple: O bibliografie serioasă este alcătuită și din titluri pe care nu le găsești pe Internet, Bibliografia locală se alcătuiește, la Iași, de exemplu, din 1968 (informații despre județul Iași), acum și în variantă electronică, dacă te interesează legile mai vechi și mai noi, ești ajutat să le găsești, până te descurci singur. Sunt create facilități pentru

persoanele cu dizabilități. Colaborările cu școlile, grădinițele, liceele în programe comune pot aduce efectele educative scontate. Manifestările de amploare, cum au fost la Iași saloanele de carte, au deschis căi de colaborare pentru scriitori, editori, jurnaliști, – români din comunități, atât de dornici de contacte fructuoase. Au fost ani bogăți în rezultate, evenimente, activități pe fondul aproape năucitor al invaziei Noilor Tehnologii, care au obligat bibliotecarii la noi eforturi, la cursuri de formare, la învățare permanentă.

4. Scăderea dramatică a cifrelor importante în statisticile de bibliotecă, nivelul cultural din ce în ce mai scăzut, abandonul școlar au fost alarme serioase pentru profesioniștii bibliotecilor. Am fost martora unor eforturi de necrezut (în alte medii) depuse pentru introducerea noilor tehnologii în bibliotecile publice românești, pentru amplificarea serviciilor și adaptarea lor pe nevoile comunităților deservite. Aflați în permanent război de obținere a fondurilor necesare activităților proiectate, managerii au trecut în ultimii 25 de ani prin experiențe umiltoare, obligați fiind să aleagă costurile cele mai mici pentru investiții sau achiziții, abdicând de la standardele din ce în ce mai ridicate din punct de vedere profesional. Diversificarea serviciilor s-a produs totuși, în țară avem biblioteci performante (acolo unde și autoritățile locale le-au înțeles rolul), în județul Iași sunt biblioteci comunale cu activitate foarte intensă, în alte județe au fost desființate multe biblioteci comunale ca inutile... fapt de neînțeles în condițiile sărăciei extreme a unei părți importante a populației, care are cea mai mare nevoie de informare, de lectură, de documentare, de instituții civilizatoare. Intelectualii formați știu unde să se documenteze, iar pentru ei bibliotecile trebuie să facă eforturi de achiziție și să ofere ambianță de cercetare. Acolo unde bibliotecarii și-au înțeles și

și-au asumat rolul, comunitățile au avut beneficii spirituale incalculabile (cele care nu apar în statistici). Mi-a plăcut să cred că biblioteca nu este numai o clădire cu cărți, calculatoare și bibliotecari, ci un loc magic, creator de idei, de atracții benefice pentru formarea spirituală, capabilă chiar să iasă din spațiul ei convențional, prin proiecte de atragere înspre lectură, înspre arte... contrazicând defetismul unora care nu mai cred în puterea marilor idei, a marilor valori adăpostite și în biblioteci. Și în lume bibliotecile au fost nevoite să-și diversifice serviciile într-un mod inacceptabil în trecut (unele biblioteci americane împrumută opere de artă... altele asigură efectuarea lecțiilor unor copii aduși în grup de la școală...), dar asta nu înseamnă o decădere, ci o adevărată preocupare pe interesele comunității. Concluzia ce se poate trage, – după acești ani în care au „căzut” doar bibliotecile care au încremenit în vechile activități și au fost redescoperite cele care au reușit să se ridice la nivelul exigențelor vremurilor atât de agitate – este că există o evoluție tumultuoasă, cu sincope desigur, și o încercare disperată de adevărată a pasului lor cu cel al societății într-o eră a exploziei tehnologiilor.

5. Imaginația mea nu poate etala amănunte de organizare – ele vor fi alese de cei care vor analiza nevoile, interesele societății – dar, așa cum ne-am dori acum să avem întreagă Biblioteca din Alexandria, pentru a o cerceta, tot așa îmi place să cred că bibliotecile noastre își vor păstra fondurile și le vor valorifica în cele mai originale și complexe moduri... Peste 50 de ani, cineva care va „răsfoi” „Dacia literară” se va uimi de ceea ce afirmă respondenții acestui sondaj și va face un studiu asupra cutumelor spirituale ce marcau începutul mileniului.

Elena LEONTE a fost directoare a Bibliotecii Județene „Gheorghe Asachi” Iași, publicistă.

Mircea MORARIU

1. Intru foarte des. Prin natura profesiei. Am făcut ceea ce trebuia sa fac. Fapte care justifică rostul unei biblioteci publice. Am împrumutat cărți pe care nu le am în biblioteca proprie. Prefer împrumutul și lectura la domiciliu. Cum sunt un familiar al respectivei biblioteci, beneficiaz de această favoare.

2. Nu îmi pot imagina viața mea și întregul meu parcurs profesional fără o astfel de bibliotecă. Fiind student și mai apoi profesor de limbi străine doar acolo, în bibliotecile publice (acestora adăugându-le și pe cele ale lectoratelor străine a căror frecvență era, pare-se, supravegheată), puteam găsi măcar în parte cărțile ce îmi erau indispensabile. Și care, din păcate, nu se găsesc nici azi în librăriile noastre.

3. Doar o alternativă. Nu foarte fericită. Restricțiile bugetare au afectat grav capacitatea de înnoire a fondului de carte. Cu toate consecințele aferente. În general, cumpăr noutățile editoriale care mă interesează. Dar biblioteca publică îmi e indispensabilă când am nevoie de carte veche, de o anumită ediție, poate mai bine întocmită decât cea socotită a fi de ultimă oră, când am nevoie de o carte pe care am dat-o cuiva și care nu mi-a mai fost restituită.

4. Indubitabil, biblioteca publică a involuat. În pofida inovațiilor și a informatizării. Nu se achiziționează ce și cât ar trebui să se achiziționeze, numărul beneficiarilor a scăzut drastic. Declarăm cu toții că ne place să citim. Tot mai puțini o și facem. Tinerii citesc din ce în ce mai puțin. Tare aș vrea să cunosc și eu o Jeny Acterian din secolul al XXI-lea mereu nemulțumită de cât și ce citește. Utopii, nu?

5. Nu sunt un retrograd, nu sunt nici profet. Nu îmi pot imagina cum va arăta o bibliotecă publică peste 50 de ani și fiindcă nu am veleități de Jules Verne. Sigur, va fi complet diferită și de cea mai modernă bibliotecă existentă la ora aceasta pe Mapamond. Dar sper ca dintr-o bibliotecă publică să nu dispară peste 50 de ani cartea pe hârtie. Ca alternativă, firește...

Mircea MORARIU *este critic de teatru, prof. univ. dr. al Universității Oradea.*

Radu NICA

1. Cred că a fost anul trecut în iarnă și era cu ocazia lansării unei cărți de poezie.

2. Destul de mult, mai ales în perioada primilor ani de școală, când încă mai era o problemă procurarea cărților. Pe de altă parte, nu pot minți, am avut noroc cu o familie care avea deja o bibliotecă destul de consistentă (atât ca număr de volume, dar și ca valoare), așadar nu bibliotecile publice, ci biblioteca personală și librăriile au contribuit cel mai mult la formarea mea.

3. Din păcate un soi de muzeu decrepit. Dacă aceste locuri nu sunt reinventate și susținute financiar astfel încât să aibă legătură cu realitatea secolului al XXI-lea, ele vor muri în curând.

4. În mai toate bibliotecile publice din România ai senzația că timpul a stat pe loc. Același sistem greoi și depășit de obținere și căutare a cărților, bugete penibile spre nule pentru achiziția de carte nouă, lipsa de imaginație/ motivație a celor care lucrează acolo în a utiliza spațiile respective în contexte vii, actuale, relevante pentru lumea de azi.

5. Da, probabil că în sala de lectură vei putea să-ți alegi spațiul de lectură sub formă de hologramă (fie

el pe plaja din Waikiki sau biblioteca Vaticanului, căci toate aceste locuri și altele asemenea vor fi probabil scanate 3D) unde vei citi orice carte poțtești din lumea aceasta. Toate cărțile produse de umanitate vor fi intrat probabil deja într-o bază de date comună, așadar îți vei putea tipări o copie a oricărui incunabul de pe planetă cu ajutorul unei imprimante 3D, vei putea bea între timp orice cafea/ ceai din lumea aceasta – probabil tot generat(ă) de o imprimantă 3D – și vei sta pe cel mai comod fotoliu de citit din lume, probabil astfel conceput încât poziția corporală să fie atât comodă, cât și optimă pentru irigarea creierului în timpul lecturii. Toate astea dacă nu va veni peste noi cine știe ce cataclism după care, dacă mai există supraviețuitori, probabil că ne întoarcem în peșteri și citim în palme.

Radu NICA este regizor de teatru, lector al Universității „Lucian Blaga” Sibiu.

Magda URSACHE

1. Ieri. Am dăruit Bibliotecii Facultății de Litere albumul editat de Valentin Ajder la Eikon, intitulat *Petru Ursache, omul bun al culturii românești*. Biblioteca studențească a fost urgisită de Universitatea „Al.I. Cuza”. Nu s-a mai găsit loc pentru ea în Alma Mater, au mutat-o într-o cantină dezafectată din campusul Codrescu. Ce vreți? Universitatea e „pe lei”! La parter s-a deschis un bar uriaș, ca studenții să citească, pesemne, etichetele sticlotecii.

Biblioteca Literelor a fost ultimul refugiu al Bătrânului (*supranumele profesorului Petru Ursache – n.r.*) meu. Și el a fost evacuat din Universitate cu ordin (în 6 exemplare!) de decanul Cuțitaru. Ce mai conta un profesor emerit, care publicase 12 cărți în ultimii lui 14 ani și care oferea, cu generozitatea-i proprie, masteranzilor și doctoranzilor bibliografii la zi?

„Lasă, Magda!, mi-a spus Bătrânul. Blaga a fost scos din Universitatea clujeană cu portarul!”. Și ne-am amintit de marele profesor Ștefan Bârsănescu. Atunci când l-au epurat, după criminala reformă din 1948, discipolii speriați l-au întrebat ce-o să se facă. Le-a răspuns: „Mă duc la bibliotecă”.

Biblioteca, în regim comunist, a fost o tranșee. *Latinitatea strigă din tranșee*. Am ieșit de sub ocupație URSS și am ajuns la ocupația ignoranței. Or, de la Platon cetire, din *Euthydemos*: „Când ignoranța îndrumă acțiunile, acestea sunt rele”. „Mă refer la „experții” în problemele învățământului, care scot latina din programă și reduc orele de română. E la mintea

oricui, mai puțin a lor, că tinerii trebuie îndrumați să citească. Și mă alătur imperativului formulat de Alex. Ștefănescu în *Mesaj către tineri. Redescoperiți literatura* (Editura „Curtea veche”, București, 2014); „Avem, în biblioteci, rezerve imense de frumusețe literară, iar noi le ignorăm. Renunțăm la subtila, delicata plăcere de a citi în favoarea unor plăceri brutale. Voluptatea lecturii este și... ieftină, ne-o putem procura oricând, împrumutând o carte sau descărcând un text literar de pe internet. Și în plus, plăcerea furnizată de literatură *nu face rău*”. Ca fumatul, alcoolul sau drogul. Să vă mai spun că Alex. Ștefănescu a fost confundat de trecători, când li s-a arătat poza, cu Leo de la Strehaia, omnicunoscut lor?

Trendul e altul, conform unui afiș lipit chiar lângă avizierul Facultății de Litere: „Literatura e-o ca-cealma. Literatura s-a zis cu ea”.

2. Tot. Tot ce știu, tot ce sunt. Și trimit la C. Noica, aflat pe lista personalităților contestate de INSHR-EW. După el, cultura nu se *consumă*, ci se *însumă*. O sporești, îți sporește și ea existența. Nu declara Montaigne (profesorul Constantin Ciopraga nu obosea să facă trimiterea asta, în varii conferințe) că n-a avut nici o durere de nealinat printr-o oră de lectură?

3. De când Petru Ursache a intrat în „al cincilea anotimp”, spre a spune ca poetul Aurel Dumitrașcu,

nu prea mai sunt prezentă în biblioteci publice. Fac-ture, de zi și de noapte, prin biblioteca personală, de pe holul de la intrare în living, din camera mică pe holurile mici (numai în baie nu-s cărți; în bucătărie sunt câteva). Să duc, îmi spun, toate cărțile Bătrânului *la locul lor*, într-o bibliotecă publică. Am donat volu-mele de specialitate Bibliotecii „G.T. Kirileanu” din Piatra Neamț, al cărei director este Adrian Alui Gheorghe. Sunt în curs de a construi Fondul „Petru Ursache”, iar biblioteca acordă anual Premiul Național „Petru Ursache”. L-au primit deja doctorul în Etnolo-gie Adrian G. Romila și editorul Valentin Ajder, care a tipărit impecabil Seria ETNO, deocamdată șapte tit-luri. Mă despart greu de cărțile lui Petru, din cauza adnotărilor sale, care valorează, ele însele, cât o bi-bliotecă, dar o fac.

Mergând înapoi în vremurile grele sub care se afla România (atunci, R.P.R.): prima bibliotecă publică unde am intrat a fost cea de lângă casa bunicilor, din Buzău. Nu mai există. În locul ei, e o pensiune de 4 stele. Se împrumutau obligatoriu cărți sovietice: *Tânăra gardă*, *Vitea Maleev la școală și acasă*, *Po-vestea unui om adevărat* etc. Noroc că sovietici erau și Tolstoi, și Dostoievski, și Cehov, nu numai Gorki cu *Mama* lui. Funcționa atunci *Indexul cărților prohibite* alcătuit de Al.I. Ștefănescu, soțul Ninei Cassian (mă rog, unul dintre ei), cenzurați fiind Blaga, Eliade, Iorga, Crainic, Ion Barbu, aflați acum pe lista neagră a lui Alexandru Florian.

A urmat Biblioteca liceului „B.P. Hasdeu”, de unde împrumutam *Istoria literaturii române* a lui Călinescu. O citeam ca pe un roman. Au venit, apoi, Biblioteca Facultății de Filologie, Sala studenților de la BCU, Bi-blioteca „Gh. Asachi”. Fondul interzis era marea atrac-

ție; țin minte că decanul de atunci al Filologiei, vă-zându-mă pe pupitru cu *Trilogia valorilor* mi-a șoptit paternal și înfricoșat: „Evită complicațiile”. Nu le-am evitat și am plătit la greu pentru nealiniere, dacă o greșeală de tipar a fost considerată de Liviu Leonte politică și m-a scos din presă 13 ani.

Cum nu i-am studiat la Cursul de Istoria literaturii române nici pe Blaga, nici pe Eliade, nici pe Ion Barbu, cu atât mai puțin pe Crainic și pe Radu Gyr, am compensat prin Fondul Secret al BCU. Numai că un colonel Secu înregistra într-un dosar special pe cei care cereau cărți de la FS. Vă pare SF?

A venit, în ultimul deceniu ceaușist, „hibernarea” în biblioteca Academiei, unde citeam iernile, înfofo-liți, cu mănuși și cu fulare lungi, să te spânzuri cu ele și copiam sute de pagini pentru antologiile Mircea Eliade. Socialismul nu deținea tehnica xerox.

În anii de șomaj, biblioteca m-a salvat, m-a ținut pe verticală. *Dansând cu cărțile* (mulțumesc, Gabriel Liiceanu!) nu-i o metaforă. Chiar dacă eu nu dansez, nu știu să dansez pe nicio sârmă.

4. Aleg vocabula *involuat*, ca să nu spun *dezastru*. Tindem nu spre recunoștință față de cei morți în epi-sodul '89-'90 pentru libertate, ci spre nerecunoștință din ignoranță. Mergem iarăși către delict de opinie. E și titlul cărții mele recente: *Noi vrem Cuvânt! sau alte feluri de cenzură*.

Și de ce n-am închide biblioteci publice (lumina furnizată de „băieții deștepți” e scumpă), dacă Jilava a ajuns una? Se citesc și se scriu cărți multe acolo, în timp record. Seria „Biblioteca pentru toți”, repusă cu greutate în funcție de Mihai Șora, nu mai este; de ce n-am avea o „Bibliotecă pentru hoți”, cum o numea

un glumăreț, pus pe „haz de ne haz”?

Semne rele au fost de la început: incendierea BCU, deținând cărți „teroriste”, care trebuiau mitraliate și arse.

Pentru mine și Petru, un moment trist al tristei noastre istorii postdecembriste a fost să vedem în București, în drum spre Gara de Nord, stive de cărți tencuite pe trotuar, lângă tomberoane. „Unde se duc cărțile când se duc?” l-a parafrazat el pe Crainic. Și ne-am amintit că Paul Goma povestește în *Din Calidor* (o numesc fără nici un fel de rezervă o capodoperă a literaturii contemporane) cum biblioteca școlii din Mana, unde era învățător Eufimie Goma, a fost zvârlită pe foc. Motivul? Cărțile românești! Erau „reacionare”, „dușmănoase”, „antisemite”, „fasciste”... Vă sună cunoscut etichetările astea?

5. Nu, nu-mi pot imagina o lume fără bibliotecă, deși „mesajul” actual este: cartea – obiect demodat, după ce, în socialism, devenise „obiect de speculă”, cum scria Cornel Nistea în Jurnalul său. Am mai trăit o dată ne-trăirea ca stare normală (e, acum, altă față a ei), dar sper în revenirea la cartea-carte și la literatura-literatură, care nu se poate citi între două stații de tramvai; surfând nu pe feis, ci pe pagina de carte. Iată și o notație a lui Modest Morariu: „În definitiv, prin ce ne-am putea argumenta superioritatea față de furnici? Un răspuns posibil: prin Bibliotecă”.

Un publicist, cunoscut de altfel, prognoza că vor rezista doar Net-ul și Blogul. Nu și cartea de hârtie. Sunt, da, o natură conservatoare. Și conservată, dacă vreți. Pledez pentru cărți pe hârtie. Mă mângâi cu următorul gând: cititorii avizați și cu putere de selecție (Th. Simenschy, el însuși *un dicționar de înțelepciune*, îi sfătuia pe studenți: „Nu citiți cărți bune, citiți numai

cărți foarte bune”) vor fi declarați minoritate și atunci poate că ne va auzi (și sprijini) Consiliul Național Împotriva Discriminării. Ca să nu mai fim agresați și agasați de aneria TV. Pe varii canale, individe care n-au locuit niciodată în același cartier cu biblioteca avertizează telespectatorii: „Vai, cititul îngrașă!” Bibliotecă? Ba TV, unde manelista „Minodora face minuni cu gura”. Iar statutul scriitorului e complet modificat. Unui nume important al prozei i s-a spus că-i prea bătrân ca să mai apară pe ecran. În alte cuvinte, Mihaela Rădulescu da, Ileana Mălăncioiu nu. Cât despre cântăreața Ferentz, ea forțează porțile literaturii pentru că n-are timp să citească: să scrie îi e mai lesne. Habarnismul e afișat drept calitate: „Nu l-am citit” pe X, Y, Z. Nici măcar nu sunt pronunțate corect numele. În „țara lui Negru” nu prea are ce căuta „omul care aduce cartea”. Și câte televiziuni nu contribuie la infantilizarea publicului, ca să nu spun cretinizare. E ca-n distihul lui Arghezi: „Iară eu, încet încet/ Devenii analfabet”. „Profesioniștii”? Exilați în miez de noapte. Mă și mir că nu s-a lansat încă o emisiune cu titlul *Arta des-creierării*. Se (mai) folosește sintagma *rafi-nați prin cultură*. Dar care cultură? Cea intrată în Programul Rabla, cu biblioteci cu tot?

Ne îndreptăm spre o Românie necititoare, unde „ființa de hârtie” o să dispară? Vom citi și vom vedea.

Magda URSACHE *este publicistă și eseistă.*

Elena CHIABURU

Biblioteci ieșene după 25 de ani de la căderea comunismului

Historia magistra vitae – aniversările pot reprezenta prilejuri de reflecție asupra evenimentelor trecute, de reevaluare a impactului lor asupra prezentului și de formulare a unor învățăminte pentru viitor. Regimul comunist a anulat cadrul legislativ al bibliotecilor de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial și fără a se elabora o legislație specifică, asupra domeniului s-a instituit treptat un regim centralizat și controlat prin acte normative emise de diferite ministere. După prăbușirea comunismului au apărut modificări importante: a fost abolită cenzura și au fost revizuite fondurile prin eliminarea unor publicații marxiste și introducerea în circuit a altora interzise până atunci; principalele biblioteci publice au căpătat personalitate juridică; cele două mari rețele de biblioteci (publică și de învățământ) și-au sporit efectivul de personal și au diversificat activitățile; s-a înființat învățământul biblioteconomic; au apărut două asociații profesionale: Asociația Bibliotecarilor din învățământ – România (ABIR), transformată după puțin timp în Asociația Bibliotecarilor din România (ABR) și Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBBPR), al căror principal scop declarat era ridicarea profesiei la standarde europene¹.

După un scurt reviriment, a devenit clar că schimbarea atât de așteptată este mult mai greu de îndeplinit decât s-a crezut. Absența unei legislații proprii domeniului biblioteconomic a mai durat în România peste un deceniu după înlăturarea comunismului. Abia în 2002 s-a elaborat *Legea Bibliotecilor* (nr. 334,

republicată în 2005 în MO, Partea I, nr. 132 din 11 februarie), un act normativ care s-a dovedit imperfect și greu de pus în aplicare în mod unitar.

Biblioteconomia românească se află încă într-o perioadă de tranziție, în care se aplică reglementări din anii '60-'70 ai sec. XX în paralel cu încercări de aliniere la practicile biblioteconomiei mondiale a sec. XXI. Deși au trecut 25 de ani, lipsește o analiză serioasă asupra domeniului. După 1990, activitatea bibliotecilor a fost abordată în studii de mai mare ori mai mică întindere, de autori cu diferite grade de competență. Inevitabil, cercetările sunt inegale ca valoare, literatura consacrată domeniului cuprinzând pe lângă lucrări valoroase și mult balast, aprecieri pretențioase în raport cu realitatea, afirmații stereotipe sau patriotarde².

Prima încercare de sinteză realistă a domeniului biblioteconomic s-a petrecut în anul 2010, când s-au împlinit 20 de ani de la schimbarea regimului politic în România. Un colectiv de autori coordonat de Vasile Boari, Natalia Vlas și Radu Murea a alcătuit volumul intitulat *România după douăzeci de ani*³, în care au fost evaluate succint și bibliotecile.

Problemele bibliotecilor constituie și o preocupare a noastră concretizată în studii publicate în țară și în străinătate⁴ și în susținerea unor comunicări la manifestări profesionale⁵. În anul 2010, Asociația Bibliotecarilor din România ne-a conferit premiul „Ioachim Crăciun” pentru cel mai bun bibliotecar universitar, iar în 2011 în cadrul *Galei pentru educație* a Fundației Dinu Patriciu am obținut pre-

miul III la categoria „Bibliotecarul anului”.

În continuare, vom face o radiografie a biblioteconomiei ieșene în sfertul de secol scurs de la căderea regimului comunist, analizând succint bibliotecile de toate tipurile. Investigația cuprinde: evoluția numerică a bibliotecilor din județ, a colecțiilor, a numărului de utilizatori, a nivelului de lectură și a serviciilor oferite în perioada 1990-2014. Vom face o prezentare sintetică a principalelor biblioteci, pe categorii: bibliotecile publice, de învățământ (superior și preuniversitar, împreună cu Biblioteca de la Casa Corpului Didactic), Filiala Iași a Academiei Române și bibliotecile specializate. În cadrul alocat bibliotecilor publice vom prezenta un important program derulat între anii 2009 și 2014, „Biblionet – lumea în biblioteca mea”. Informațiile necesare ne-au fost oferite de Mihai Grinea, coordonatorul programului în județul Iași, căruia îi mulțumim și aici pentru bunăvoință. În încheiere, vom face scurte referiri asupra evoluției profesiei și a încadrării cu personal a bibliotecilor ieșene.

Metodologia cercetării: temeiul documentar include lucrări de biblioteconomie, legislație, istorie, ghiduri, presa locală, site-uri web și regulamente ale bibliotecilor ieșene, ce vor fi indicate la locul potrivit. Punctul de pornire pentru fiecare tip de bibliotecă îl reprezintă anul 1990, așa cum se reflectă în *Ghidul bibliotecilor ieșene* întocmit de Liviu Moscovici și Nicolae Busuioc, o lucrare de referință ce nu își are încă echivalentul pentru perioada actuală.

Vom folosi statistici obținute prin interogații în baza de date TEMPO *on-line*, alcătuită de Institutul Național de Statistică al României (INSR). Acea sursă informațională urmează structura „Anuarului Statistic al României”, dar este mult mai bogată în articole, indicatori și date față de varianta pe suport papetar

și cea pe CD-ROM, permițând astfel mai multe posibilități de corelare, verificare și interpretare a rezultatelor. Similar ambelor variante ale „Anuarului Statistic”, și în TEMPO *on-line*, datele privitoare la *Biblioteci* sunt cuprinse în capitolul *Cultură* (www.statistici.insse.ro/shop).

Deși de câțiva ani INSR solicită date privitoare la tipul de proprietate asupra bibliotecii (publică, privată)⁶, fie nu le primește, fie nu sunt prelucrate pentru a deveni publice, astfel că nu putem cunoaște în mod oficial câte / dacă în județul Iași există biblioteci aflate în proprietate privată (deși universitățile și școlile private înființate ar trebui să aibă biblioteca proprie). Din acest motiv, unica sursă de informare despre bibliotecile private o reprezintă, în acest stadiu al cercetării, site-urile web ale unor universități. Din cauză că pagina aferentă bibliotecii în imensa majoritate a cazurilor conține doar câte un scurt text nerelevant⁷, analiza noastră va urmări doar bibliotecile ieșene de stat. Rezultatele obținute vor fi prezentate în formă de tabele și de grafice.

Un instrument important pentru cercetarea de față este „Catalogul Structurilor Infodocumentare din România” (*CASIDRO*), ce cuprinde informații despre bibliotecile din țară și este gestionat de Biblioteca Națională a României din București (BNaR). *CASIDRO* este structurat alfabetic, după denumirea bibliotecii, iar căutările se pot face după harta administrativă a României; tipul bibliotecii; localitate; cuvinte cheie din denumirea structurii. Se impune însă precizarea că este un instrument de lucru imperfect ce trebuie folosit cu prudență, din cauză că anul de referință pentru datele statistice nu este indicat (presupunem că este 2010), iar unele biblioteci din județul Iași lipsesc. În plus, *CASIDRO* nu afișează data la care a fost inițiat și nici pe cea a ultimei actualizări, dar precizează că modificările survenite sunt operate „ori de

câte ori este nevoie”⁸, motiv de a presupune că situația bibliotecilor nu diferă esențial în anul 2015 față de 2010. Prin bunăvoința Adrianei Borună, șefa Serviciului *Dezvoltare Instituțională* din cadrul BNaR, am obținut și formularele ce conțin datele raportate de bibliotecile ieșene la 31 decembrie 2013, dar care în momentul efectuării cercetării noastre nu erau afișate pe site-ul BNaR.

Utilă este *Strategia sectorială de dezvoltare în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020* elaborată de Centrul de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii din București⁹. Surse sumare sunt *Ghidul bibliotecilor școlare și al Centrelor de Informare și Documentare din învățământul preuniversitar românesc*, coord. Daniela Argatu (Ediție provizorie, ABR, București, 2012) și puținele site-uri web ale școlilor.

Deși sunt finanțate din bani publici și se află în slujba comunităților (locale sau studioase de diferite tipuri) informațiile oferite în mod oficial de imensa majoritate a bibliotecilor ieșene sunt extrem de sărace. În plus, pe site-urile lor datele sunt învechite, incomplete, contradictorii și posibil eronate, astfel încât evoluția instituțională și situația actuală și precisă referitoare la fondul de publicații, dotări și personal, nu sunt ușor de cunoscut doar printr-o investigație a surselor editate. Dacă într-o etapă ulterioară se impune o cercetare pe teren în bibliotecile respective, în acest stadiu se poate considera că însăși lipsa de transparență și promovarea instituțională deficitară oferă o ilustrare adecvată a nivelului pe care se află bibliotecile ieșene. În epoca interconexiunilor galactice, imaginea pe care bibliotecile noastre sunt dispuse să o furnizeze în exterior prin intermediul Internetului este identică la Iași, Berlin ori Montreal, astfel încât nu este indiferent cum se prezintă argumentele, cum le sunt apreciate

activitățile, competențele și utilitatea.

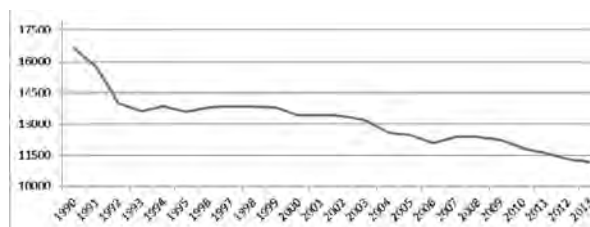
Contextul general anului 1990: într-o comunicare ținută la Academia Română în ianuarie 1947, marele istoric Ion I. Nistor, trecând în revistă situația bibliotecilor noastre abia ieșite din război, făcea câteva recomandări pentru viitor: „o *colaborare* cât de strânsă între bibliotecile românești se impune azi mai mult ca oricând. Știm cu toții ce pagube mari au suferit așezămintele noastre de cultură din cauza războiului. Conferința reprezentanților bibliotecilor publice va trebui să se pronunțe și asupra necesității înființării unei *uniuni a bibliotecilor românești*, <...care> ar trebui să se ocupe de *catalogarea metodică* a cărților precum și de *schimbul de cataloage* pentru a înlesni astfel consultarea operelor de studii și de informare. Ea ar putea să se preocupe și de situația *personalului de serviciu* precum și de *procurarea mijloacelor materiale* pentru o mai largă înzestrare a bibliotecilor, dat fiind că, la alcătuirea bugetelor anuale ale statului, bibliotecile continuă să fie cel mai *vitreg* tratate dintre toate așezămintele de cultură”¹⁰. Din păcate, cum se va vedea, bibliotecile românești sunt într-un stadiu destul de apropiat celui de la mijlocul sec. XX, când le analiza Ion Nistor.

În momentul instaurării regimului comunist în România, naționalizarea bunurilor particulare și centralizarea administrativă au făcut ca statul să dispună de resurse financiare și de spații (unele foste locuințe) pentru organizarea de noi biblioteci. În perioada 1949-1960 s-au înființat numeroase biblioteci. După 1960, bibliotecile instalate în cămine culturale și foste proprietăți particulare au început să sufere din lipsa spațiilor, din inadecvarea și degradarea acestora, lipsa fondurilor pentru construcții, amenajări, reparații, dotări. Regresul din rațiuni economice a început din 1970, când au fost suprimate posturile bibliotecarilor comunali, care au fost

înlocuiți cu învățători și profesori plătiți printr-o indemnizație nestimulativă, ce a avut ca urmare dezinteresul acestora, închiderea bibliotecilor sau delăsarea. Fondurile de carte, învechite, uzate, fizic și moral, marcate ideologic de mentalitatea oficială a momentului în care au fost constituite, și-au pierdut în mare măsură interesul și utilitatea, fără a putea fi împrăștiate. Mari cantități de carte în ediții ieftine, pe hârtie de slabă calitate, cu prefete tendențioase, cu croșete, incomplete, cu informații privitoare la autori nu o data derutante, s-au îngălbenit, au devenit friabile, au depășit perioada după care ar fi trebuit înlocuite. Lipsa surselor de finanțare pentru abonamente la periodice, pentru noi atlase, dicționare, enciclopedii și alte surse de informare a afectat calitatea și utilitatea colecțiilor. După reorganizări, comasări și alte măsuri, în 1984 în România erau 20.575 de biblioteci „din mai multe rețele: biblioteci școlare (10.623), biblioteci publice (6337); biblioteci specializate (3568), biblioteci centrale universitare (3), biblioteci naționale (2). în privința numărului de cititori și de cărți difuzate, în anul 1983 bibliotecile fuseseră frecventate de 8.294.000 de cititori, cărora li se împrumutaseră 92.827.300 de volume (în medie 11/ pentru un cititor)”¹¹.

Sistemul de biblioteci românesc este format din biblioteci naționale, publice (județene, municipale, orașenești și comunale), universitare, școlare și specializate (ale institutelor de cercetare, instituțiilor publice centrale și locale, de cultură și culte, operatorilor economici, sindicatelor, ale altor organizații asociative). În rândul celor naționale este inclusă și Biblioteca Academiei Române (cu filialele sale din țară). Din punctul de vedere al subordonării (și, implicit, al finanțării) sistemul este separat în biblioteci publice, care se află în subordinea Ministerului Culturii, dar și celui al Administrației și Internelor (dat

fiind faptul că bibliotecile publice se află sub tutela autorităților administrațiilor publice centrale/ locale) și biblioteci de învățământ, ce aparțin Ministerului Educației¹². La ieșirea din comunism, România avea în total 16.665 de biblioteci, pentru ca în anul 2013 să mai aibă doar 11.176.

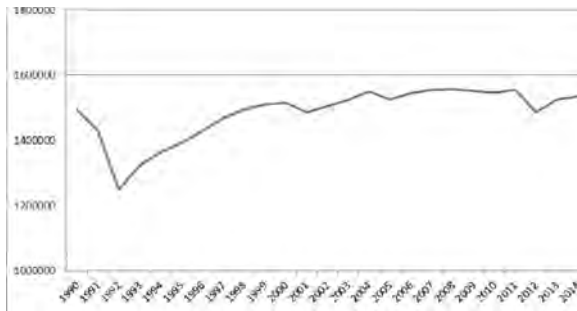

Graficul nr. 1: Evoluția bibliotecilor în România în perioada 1990-2013

- **Evoluții numerice:** cu o suprafață de 5476 km², județul Iași este unul mediu ca întindere (cu 2,3% din suprafața țării, ocupă locul 23 între celelalte județe ale României). Organizarea administrativă cuprindea, la 1 iulie 2008, două municipii (Iași, Pașcani), trei orașe (Hârlău, Podu Iloaiei și Târgu Frumos), 94 comune și 418 sate. Reședința județului este municipiul Iași, al doilea oraș al României (cu o populație de 313.994 locuitori la 1 iulie 2008, urma imediat după municipiul București). Populația județului era de 826.552 locuitori la 1 iulie 2008, adică 3,8% din populația României (locul 2, după municipiul București); din totalul populației, 47,4% locuiește în mediul urban, iar 52,6% în mediul rural¹³.

- **Evoluția numărului de biblioteci:** în județul Iași există biblioteci de toate tipurile. În anul 1990, județul se afla pe locul trei pe țară ca număr de biblioteci - 662, în urma jud. Suceava (688) și Timiș (672), urmat îndeaproape de Argeș (660). În anii următori, evoluția bibliotecilor românești a fost atât de sinuoasă, încât în 1994 (doar pentru acel an), județul

Iași s-a aflat pe primul loc, la egalitate cu județul Argeș, fiecare având 611 biblioteci. Din anul 1998 și până în 2014, deși *per ansamblu* evoluția a fost descrescătoare, județul Iași se plasează pe locul întâi, cu cele mai multe biblioteci din România: 624 în anul 1998 și 491 în 2014, fiind urmat la mare distanță de județele Argeș (429 de biblioteci în anul 2014) și Cluj (342 tot în 2014). Întâietatea județului Iași ca număr de biblioteci se datorează faptului că aici se află cel mai mare număr de biblioteci școlare din țară (366). Deși aparența este pozitivă, în realitate numărul bibliotecilor se află în permanentă scădere, în intervalul de timp analizat în județ desființându-se 171 de unități. Grafic, fenomenul arată astfel:

Grafic nr. 2: Evoluția bibliotecilor în jud. Iași între anii 1990-2013

Desființarea bibliotecilor are loc în toată țara. Autorii *Strategiei în domeniul culturii pentru perioada 2014-2020*, remarcând faptul că „numărul bibliotecilor (de toate categoriile) a scăzut notabil în ultimii doi ani”, considerau că „scăderea se datorează, pe de o parte, accesării de către toate categoriile de populație a surselor electronice, pe de altă parte din pricina reducerii numărului efectiv de clădiri care adăpostesc biblioteci publice”¹⁴. Corectă în esență, explicația este insuficientă, așa cum vom vedea.

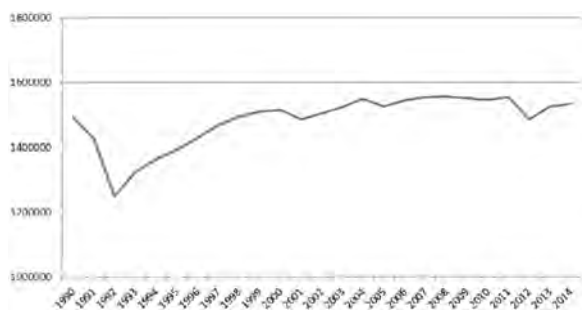
În mediul urban au fost desființate 19 biblioteci, în vreme ce la sate au dispărut 75. Cel mai mare număr de biblioteci desființate este al celor școlare: 101 unități în intervalul 1990-2013. O desființare puternică a lor a avut loc în anii 2005-2006 și în 2011-2012, dar și în 2014. Singura categorie care a înregistrat un plus este cea a bibliotecilor de învățământ superior, datorită apariției bibliotecilor universităților particulare.

– **Evoluția colecțiilor de publicații:** unitatea de evidență (inventar) pentru colecțiile unei biblioteci (u.b.) este *volumul de bibliotecă*. Fiecare exemplar este considerat pentru evidență un volum. Sunt considerate *volume de bibliotecă* și: discul muzical, setul de diapozitive, diafilmul, banda magnetică înregistrată, filmul, CD-ul, DVD-ul, stampa, STAS-ul, brevetul, descrierea de invenție, catalogul de produse, alte documente similare.

În perioada comunistă activitatea bibliotecilor fiind controlată centralizat, începând din 1975 exista un sistem de norme și bareme de cheltuieli bănești pentru aprovizionarea cu publicații, în funcție de vârsta elevilor și specificul școlilor¹⁵. După 1990, în ciuda prevederilor legislative conform cărora baza materială a bibliotecilor din învățământ este asigurată de Ministerul Educației, finanțarea bibliotecilor s-a diminuat continuu. În special pentru învățământul preuniversitar, alocarea fondurilor bănești este arbitrară, bibliotecii revenindu-i sumele cele mai mici dintre departamentele unei școli.

În anul 1990, în total, cele 123 de biblioteci publice din județul Iași dețineau în colecțiile lor 1.492.880 vol.; la finele lui 2014 mai existau doar 88 de biblioteci publice, care adăposteau 1.533.980 vol., sporul fiind de doar 41.100 vol. în 24 de ani!

Dosar DACIA LITERARĂ

Graficul nr. 3: Evoluția vol. bibliotecilor publice din Jud. Iași (1990 -2014)

Evoluția numărului de volume existente în biblioteci, pe localitățile județului Iași, este disponibilă doar pentru anii 2011-2013. Deși în unele locuri colecțiile au sporit, *per total*, volumele existente în dotarea bibliotecilor ieșene erau mai puține în anul 2013 decât în 2011.

	Anul 2011	Anul 2012	Anul 2013
	Numar	Numar	Numar
TOTAL	8324116	8246779	8287270
Municipiul Iasi	6024808	6045897	6042911
Municipiul Pascani	276162	263056	244219
Oras Hirfau	89342	88840	87197
Oras Podu Iloaiei	30943	31082	37001
Oras Targu Frumos	122683	104054	134451
Alexandru L. Cuza	16337	10086	10086
Andrieseni	18011	18104	17987
Aroneanu	13559	13335	13410
Bals	7249	6249	8461
Baltati	24672	24969	25153
Birnova	16410	15913	15316
Belcesti	62748	44604	62433
Bivolari	23224	23334	23446
Braesti	16430	16670	16676
Butca	14759	16196	20468
Ceplenita	16717	16871	17416
Ciohorani	4680	4680	4700
Clortesti	15989	18206	17725
Ciurea	25236	25428	25701
Coarnele Caprei	19138	19138	19318
Comarna	24287	24329	21347
Costesti	5325	6699	6699
Costuleni	25991	21353	18885
Cotnari	24596	29927	31296
Cozmesti	18408	22626	22706
Cristesti	17326	17416	29617
Cucuteni	14418	4697	4767
Dagita	17195	16924	9980
Deleni	27189	28211	27719
Dobrovat	19343	19343	17459
Dolbesti	17744	8544	17767
Draguseni	3830	3830	587
Dumesti	23728	23740	23685
Erbiceni	20911	19664	21248
Fantanele	6780	6774	12846
Focuri	26281	39077	28812
Golatesti	16019	16194	16260
Gorban	21267	21308	22261
Grajdari	16591	15649	14126
Gropnita	17390	17232	22226
Grozesti	10184	13902	13953
Halaucesti	32033	24921	23261
Harnanesti	4112	1595	3578
Helesteni	16487	16607	16988
Holboca	41453	41384	49758
Horlesti	19977	19977	19852
Ion Neculce	11009	11009	10709
Ipatele	13968	13879	11797
Lespezi	29660	29661	34044

Dosar DACIA LITERARĂ

Letcani	23527	23611	23887
Lungani	17596	19156	17459
Madirjac	12462	9462	9462
Mircesti	16297	16297	16297
Mironeasa	16244	21694	18422
Miroslava	43610	43096	41750
Miroslovesti	26822	24340	17505
Mogosesti	16996	17209	15394
Mogosesti-Siret	17283	17283	17174
Mosna	12094	12545	14872
Motca	19039	19094	21188
Movileni	15428	15428	15544
Oteleni	13267	13267	13298
Plugari	17568	25232	26544
Popesti	22854	17606	17628
Popricani	20962	19678	19863
Prisacani	19289	14948	15404
Proboti	14634	13013	11019
Rachiteni	11079	11079	11079
Raducaneni	32954	31589	29093
Rediu	12562	12450	12443
Românești	12190	12499	10799
Roscani	5053	5053	5047
Ruginoasa	22205	22205	22332
Scanteia	14434	15736	14443
Scheia	18523	17718	19082
Schitu Duca	21445	12530	19937
Scobinti	15589	19070	20812
Sinesti	15660	16061	16309
Sipote	22774	22463	22622
Siretel	16621	17348	17717
Stolniceni- Prajescu	32194	32803	30652
Strunga	21415	21431	21831
Tansa	20216	10588	15715
Tatarusi	30477	23625	31100
Tibana	18489	17202	18509
Tibanesti	29904	30257	27892
Tiganasi	15862	15862	15862
Todiresti	19838	19721	13128
Tomesti	31976	31552	31316
Trifesti	18465	18600	14145
Tutura	13639	13639	11961
Ungheni	11202	11252	11365
Valea Lupului	9571	9621	9661
Valea Seaca	22105	26291	20834
Vinatori	18488	18490	18493
Victoria	24627	16627	16475
Vladeni	18095	9277	14075
Voinești	17893	17997	11723

Tabelul nr. 1:

*Evoluția vol. în bibliotecile jud. Iași, pe localități,
în perioada 1990-2013*

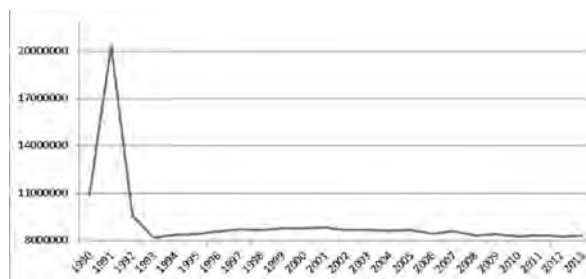
Baza de date TEMPO *on-line* a INSR permite aflarea evoluției centralizate a numărului de volume și pe tipurile de biblioteci din județul Iași în perioada 1990 – 2014.

Numărul volumelor existente în biblioteci reprezintă totalitatea cărților, broșurilor, colecțiilor de ziare și reviste cu minim 5 pagini și materialele audiovizuale (casete cu benzi magnetice, discuri, diafilme și alte materiale de bibliotecă: hărți, grafice, reproduceri artistice etc.) înscrise în registrul de inventar. Ilustrată sub formă grafică, situația este aproape dramatică: după un sfert de secol scurs de la schimbarea de regim politic în România, colecțiile de publicații din biblioteci sunt mult mai sărace decât erau la finele anului 1989.

Dosar DACIA LITERARĂ

Anul	Total Jud. Iasi	Biblioteci Nationale (Filiala Academiei)	De invatamint superior	Specializate	Scolare	Publice	Judetene	Municipale și orasenesti	Comunale
1990	10876964	444614	6539170	697568	1702732	1492880	423152	174244	661860
1991	20347769	453824	4810704	11694404	1960437	1428400	435631	169179	644137
1992	9573292	462924	4960701	755717	2145003	1248947	435631	169179	644137
1993	8170412	474944	3655850	759065	1958116	1322437	463924	181705	676808
1994	8364448	485194	3635919	871644	2009081	1362610	479119	185975	697516
1995	8402806	503944	3650423	918607	1937991	1391841	491809	186679	713353
1996	8575783	510894	3698622	926826	2011777	1427664	504202	188989	734473
1997	8706888	519324	3749625	904106	2065191	1468642	513690	194983	759969
1998	8645778	521814	3806116	786082	2037278	1494488	526051	194614	773823
1999	8774808	523978	3922414	790333	2027741	1510342	529623	197962	782757
2000	8778075	525888	3975991	768448	1992857	1514891	538135	199036	777720
2001	8821427	527021	4026505	797790	1984545	1485566	500587	200668	784311
2002	8642032	282366	4067730	780100	2006761	1505075	508291	203290	793494
2003	8643853	243040	4099397	751122	2026987	1523307	519526	199727	804054
2004	8628624	242493	4054009	746528	2036305	1549289	529960	199048	820281
2005	8660823	245311	4036673	818159	2036029	1524651	502739	201313	820599
2006	8444833	247250	3836600	757039	2059779	1544165	523323	211224	809618
2007	8567451	260385	3862366	692968	2197938	1553794	535123	212782	805889
2008	8322140	263458	3574061	711211	2216539	1556871	535993	216286	804592
2009	8390251	268713	3596577	655574	2317449	1551938	544998	219656	787284
2010	8256786	271344	3577285	531387	2330217	1546553	538704	219918	787931
2011	8324116	275545	3618048	515805	2360469	1554249	538771	222702	792776
2012	8246779	280068	3599662	522124	2359285	1485640	544915	222324	718401
2013	8287270	283373	3619650	478422	2380579	1525246	550951	224761	749534
2014	8188458	285418	3684185	463589	2221286	1533980	560101	229276	744603

Tabelul nr. 2: Evoluția vol. existente în jud. Iași, pe categorii de biblioteci, în anii 1990-2014

Graficul nr. 4:

Evoluția vol. în bibliotecile jud. Iași, în anii 1990-2013

Căderea comunismului a impus o „curățare” a fondurilor bibliotecilor din țară de cărțile „ceaușiste”, considerate uzate din punct de vedere moral. Operațiunea s-a făcut prin *Decretul-lege nr. 50* din 4 aprilie 1990, în baza căruia din bibliotecile ieșene au fost eliminate (casate) cantități mari de publicații. Ca tendință generală, imediat după 1990, cumpărarea de publicații s-a redus considerabil față de anii dinainte. Faptul s-a datorat pe de o parte fondurilor bănești din ce în ce mai mici alocate, iar pe de altă parte evoluției haotice a prețurilor, atât în domeniul producției de carte, cât și al utilităților, căreia instituțiile au trebuit să-i față față, din păcate în detrimentul bibliotecii. În cazul acelor biblioteci care făceau schimb internațional de publicații, a încetat finanțarea în valută pentru publicațiile periodice străine, iar abonamentele la cele românești s-au redus considerabil.

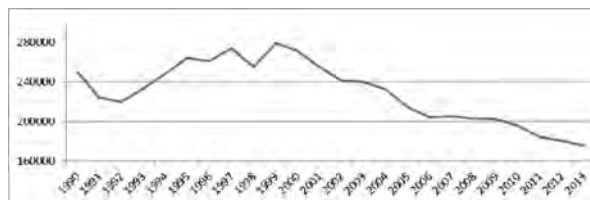
Scăderea cumpărării a fost compensată parțial de **donății și transferuri de publicații** pe care bibliotecile le-au primit de-a lungul anilor. În anii 1991-2000, la Iași au venit donații de cărți din Belgia, SUA, Franța, Elveția, Germania și din partea Fundației Soros.

Evoluția este diferită pe categorii de biblioteci. Biblioteca Academiei Române – Filiala Iași împreună cu bibliotecile de învățământ superior de stat și bibliotecile specializate au fonduri de publicații considerabil mai mici decât la finele anului 1989. În schimb, *per ansamblu*, bibliotecile publice și cele școlare dețin în momentul de față colecții mai mari decât în anul 1990. Creșterea este infimă, iar calitatea acestor colecții necesită o discuție separată, pe care o vom întreprinde în alt loc al lucrării.

– **Evoluția numărului de cititori:** cititor (utilizator) este persoana fizică ce a împrumutat pentru acasă (sau a consultat în sediul bibliotecii) cel puțin

o dată într-un an calendaristic o carte, broșură sau o altă publicație aparținând unei biblioteci.

În ansamblul bibliotecilor județului Iași, acest indicator a fost în permanentă scădere, ajungând să fie mult mai puțini cititori în anul 2013 decât în 1990. Dacă în anul 1990 au fost în total 250.465 cititori, în anul 2013 mai erau doar 175.781 persoane.

Graficul nr. 5: Evoluția cititorilor în bibliotecile jud. Iași între anii 1990-2013

Dosar DACIA LITERARĂ

Localități	Anul 2011	Anul 2012	Anul 2013
	Nr. pers.	Nr. pers.	Nr. pers.
TOTAL	184022	180219	175781
Mun. Iași	88486	88552	84942
Mun. Pânceni	8894	9252	7678
Or. Hirău	3799	3756	3962
Or. Podu Iloaiei	2357	2226	2731
Or Targu Frumos	3742	3789	3713
Alexandru L. Ciuza	493	319	306
Andrieșeni	878	974	1000
Aroneanu	584	584	653
Bals	450	420	424
Băltăți	1131	1133	1180
Birnova	451	427	332
Belcești	2417	1918	2484
Blăvești	714	679	623
Braești	702	805	873
Butea	620	742	521
Ceplenița	964	716	735
Ciohorani	100	200	100
Clorjești	933	1001	867
Clurea	1080	1061	1076
Coarnele Caprei	497	454	572
Comarna	780	980	1019
Costești	58	110	136
Costulești	912	802	891
Cotnari	1412	1522	1343
Cozmestii	625	628	833
Cristești	502	482	755
Cucuteni	88	89	108
Dăgâta	1457	1588	1443
Deleni	2412	1658	1815
Dobrovat	491	444	429
Dolhești	561	628	848
Drăgănești	180	170	:
Dumesti	1113	1007	984
Erbiceni	919	1011	1051
Fântânele	306	347	494
Focuri	1200	969	1080
Gălești	525	522	329
Gorban	606	605	445
Grajduți	715	640	471
Gropnița	571	659	862
Grozești	231	396	463
Halauceni	1676	1025	1105
Hărmanesti	331	100	213
Heleșeni	670	524	319
Holboca	1633	1533	1579
Horjești	578	437	721
Im Neulțea	493	412	329

Pentru 2011-2013 cunoaștem și situația numărului de cititori activi pe localități:

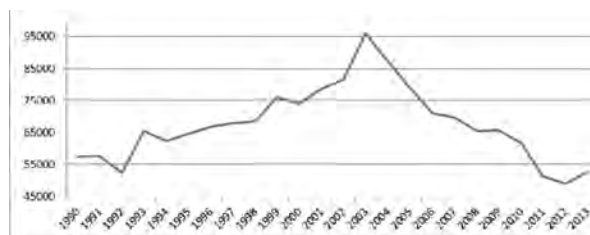
Ipatele	195	419	590
Lespezi	858	736	949
Letcauți	1200	1198	1119
Lungani	654	821	695
Madărjac	188	121	145
Mircești	1214	1135	1020
Mironeasa	683	979	935
Miroslava	808	1152	1176
Miroslavestii	1088	862	688
Mogosestii	1432	1100	1279
Mogosestii-Siret	842	931	771
Mosna	354	370	404
Motca	937	967	1023
Moyleni	388	497	930
Oțeleni	821	641	867
Plugarii	612	621	822
Popesții	1187	516	952
Popricani	1191	1064	991
Prisacani	449	508	186
Proboata	744	592	696
Răchiteni	330	330	330
Raducaneni	1572	1737	1365
Redju	455	513	428
Românești	417	424	291
Roscani	184	181	70
Ruginosa	691	667	585
Scanteia	1605	1349	1008
Seheia	659	708	982
Schița Duca	484	304	402
Scobintii	701	919	874
Sinestii	1170	1031	952
Sipote	1377	1337	1194
Sireteții	1167	592	587
Stolniceni-Fraiescu	1183	1179	1563
Sirunga	311	273	265
Tansa	468	275	360
Tatarusi	1424	1069	972
Tibana	1228	1044	1096
Tibănești	1900	1891	1568
Tiganasi	1064	1025	634
Todirești	861	838	926
Tomesti	2005	1934	1641
Trifesti	918	812	581
Tulora	355	360	552
Ungheni	339	332	306
Valea Lupului	442	421	445
Valea Seaca	759	1038	1139
Vinători	1210	1200	1106
Victoria	1143	1703	1448
Vlădeni	305	271	193
Volnesti	1113	936	843

Tabelul nr. 3: Evoluția cititorilor în jud. Iași, pe localități, în anii 2011-2013

Dosar DACIA LITERARĂ

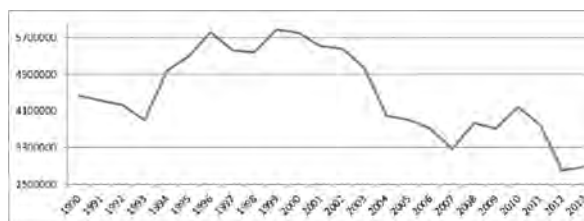
În bibliotecile publice din județul Iași, în anul 1990 au fost 57.404 cititori, pentru ca în anul 2013 să fie 52.560, cu precizarea că a existat o perioadă de creștere a numărului de cititori ce a culminat cu anul 2003, când au fost 95.975 cititori.

Graficul nr. 6: Evoluția cititorilor în bibliotecile publice între anii 1990-2013

Prin raportare la modul de evoluție a colecțiilor de publicații, în interiorul acestei categorii de biblioteci, numărul de cititori a fost diferit la bibliotecile urbane față de cele comunale, ultimele raportând permanent cifre crescătoare.

- **Evoluția volumelor împrumutate:** pentru toate categoriile de biblioteci din județul Iași, *per ansamblul* perioadei analizate, împrumutul de publicații a scăzut dramatic. Evoluția a fost sinuoasă: în anul 1990 s-au împrumutat 4.426.692 vol. înregistrându-se o scădere până în 1993. Din 1994 până în 1999 cifrele au fost în creștere (în anul de vârf 1999 s-au împrumutat 5.874.478 vol.). Din anul 2000, nivelul lecturii a început să scadă tot mai mult, în anul 2013 împrumutându-se doar 2.876.281 vol, iar graficul este foarte sugestiv:

Graficul nr. 7: Evoluția vol. împrumutate în jud. Iași între anii 1990-2013

Evoluția volumelor împrumutate pe localități între anii 2011-2013 este următoarea:

	Anul 2011	Anul 2012	Anul 2013
	Numar	Numar	Numar
Total	3788095	2796838	2876281
Mun. Iași	2657898	1847474	1884227
Mun. Pascani	91674	89658	97437
Oras Hirliu	45454	40821	47465
Oras Podu Iloaiei	13354	13704	12881
Oras Targu Frumos	93136	50002	44329
Alexandru I. Cuza	7196	3106	2142
Andrieseni	10094	8826	10781
Aroneanu	11714	7206	13085
Bals	3178	3651	2233
Baltati	14842	13379	11137
Birnova	3914	3493	2371
Belcesti	30045	13232	30507
Bivolari	11986	10757	9011
Braesti	11748	8228	8055
Butea	9694	11250	12183
Cepenița	7106	6671	15853
Cloharu	303	388	955
Ciortesti	9495	9925	8945
Ciurea	15480	11433	8277
Coarnele Caprei	7068	4028	4681
Comarna	7889	8083	7237
Costesti	206	497	261
Costuleni	8830	9596	7629
Cotnari	13365	12109	14109
Cozmesti	7168	8412	5263
Cristesti	3810	2686	2234
Cucuteni	2873	1343	550
Dagita	14021	12865	7668
Deleni	25291	10668	23936
Dobrovat	6391	3241	3128
Dolhesti	2054	2174	5538
Draguseni	228	328	-
Dumesti	13102	11885	16071
Erbiceni	10822	7049	13850
Fantanele	2834	2615	3260
Focuri	19478	16470	15050
Golafesti	10507	10870	7269
Gorban	8302	8187	9133
Grajduri	10982	11307	10546

Dosar DACIA LITERARĂ

	Anul 2011	Anul 2012	Anul 2013
	Numar	Numar	Numar
Total	3788085	2796838	2876281
Mun. Iasi	2657898	1847474	1884227
Mun. Puscani	91674	89658	97437
Oras Hirlean	45454	40821	47465
Oras Podu Iloaiei	13354	13704	12881
Oras Targu Frumos	93136	50002	44329
Alexandru L. Cuza	7196	3106	2142
Andrieseni	10094	8826	10781
Aroneanu	11714	7206	13085
Bals	3178	3651	2233
Baltati	14842	13379	11137
Birnova	3914	3493	2371
Becesti	30045	13232	30507
Bivolari	11986	10757	9011
Braesti	11748	8228	8055
Butea	9694	11250	12183
Cepinenita	7106	6671	15853
Clohorani	303	388	955
Clortesti	9495	9925	8945
Clurea	15480	11433	8277
Coarnele Caprei	7068	4028	4681
Comarna	7889	8083	7237
Costesti	206	497	261
Costuleni	8830	9596	7629
Cotnari	13365	12109	14109
Cozonesti	7168	8412	5263
Cristesti	3810	2686	2234
Cucuteni	2873	1343	550
Dagita	14021	12865	7668
Deleni	25291	10668	23936
Dobrovat	6391	3241	3128
Dolhesti	2054	2174	5338
Draguseni	228	328	-
Dumesti	13102	11885	16071
Erbiceni	10822	7049	13850
Fantanele	2834	2615	3260
Focuri	19478	16470	15050
Golesti	10507	10870	7269
Gorban	8302	8187	9133

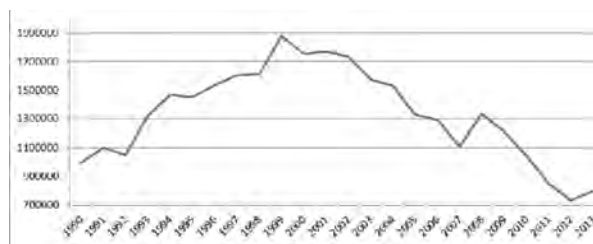
Mosna	4695	3435	5583
Motca	15770	10791	10568
Movileni	3249	3234	8078
Oteleni	15742	12807	11511
Plugari	5123	5324	10062
Popesti	9226	8233	7102
Popricani	12323	12799	8955
Prisacani	3936	2972	1141
Proboata	6894	2612	4537
Rachiteni	3538	3588	3535
Raducaneni	19419	18147	27065
Rediu	7004	6422	6454
Romănești	6668	4921	4476
Roscani	1408	1321	133
Ruginoașă	7645	7821	7200
Scanteia	4325	9685	4179
Scheia	6932	5300	3120
Schitu Duca	1719	4445	2256
Scobinti	11484	13273	10011
Sinesti	16804	12910	8700
Sijpote	18113	14363	17302
Siretel	8396	7102	2528
Stolniceni-Prajescu	19435	16043	14952
Strunga	3410	1736	7593
Tansa	4983	1816	5011
Tatarusi	16449	12389	12273
Tibana	14085	9973	10752
Tibanesti	19772	17750	16673
Tiganași	10838	7946	5628
Todirești	7834	6453	9258
Tomesti	23170	18550	12884
Trifesti	11384	12847	11772
Tutura	4973	3000	2491
Ungreni	2957	1794	3796
Valea Lupului	5453	5026	5388
Valea Seaca	3510	6115	6761
Vinatori	21178	14617	13788
Victoria	12207	16476	10026
Vladeni	3703	3190	4276
Voinesți	7964	9610	7555

Tabelul nr. 8: Evoluția vol. împrumutate
în bibliotecile jud. Iași, pe localități,
în perioada 2011- 2013

III- Evoluția categoriilor de biblioteci:

Bibliotecile publice: sunt probabil categoria cea mai cunoscută din România, întrucât de la nivelul comunelor în sus, există peste tot. Biblioteca publică este acea bibliotecă de tip enciclopedic pusă la dispoziția unei comunități (județene, municipale, orașenești, comunale). După descentralizarea din ultimii ani, se află în subordinea autorităților locale¹⁶.

Nivelul lecturii în bibliotecile publice este mai scăzut după 25 de ani de la schimbarea de regim politic. Dacă în anul 1990 s-au împrumutat 994.196 vol., spre finele perioadei analizate, adică în anul 2013, s-au împrumutat doar 797.997 vol. Interesant este faptul că lectura publică în județul Iași a urmat un curs ascendent până în anul 1999 (când s-au citit 1.878.305 vol.) și din anul 2000, cifrele sunt în permanentă reducere.

Graficul nr. 9: Evoluția vol. împrumutate în bibliotecile publice din jud. Iași între anii 1990-2013

În interiorul categoriei „biblioteci publice”, evoluția împrumutului de publicații a fost diferită. La Biblioteca Județeană și la cele municipale și orașenești, volumul lecturii s-a redus în perioada analizată, dar bibliotecile comunale raportează o creștere a acestei activități.

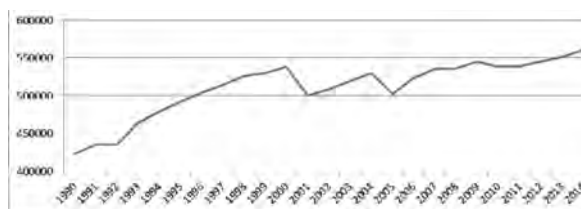
Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” – înființată în anul 1920, este o bibliotecă de profil enciclopedic care, prin serviciile și programele oferite se adresează nevoilor de informare, educare și recreere a cetățenilor din această unitate administrativă. Cuprinde o rețea formată din: 5 Biblioteci Filiale de cartier; Filiala de Nevăzători „Mihai Codreanu”, proiect în parteneriat cu Asociația Nevăzătorilor din România (din 2008); Punctele de împrumut de la Căminele de bătrâni nr. 1 și nr. 2; Casa de Copii Tătărași; Penitenciarul de Maximă Siguranță Iași; Centrul Multicultural pentru vârsta a treia (2012). Coordonează activitatea metodică a 86 de biblioteci comunale, 3 orașenești și una municipală, precum și pe cea a Centrelor culturale din afara granițelor: Chișinău (1992), Novi Sad (1998), Cernăuți (2008) și Herța (2008). Funcționează sub autoritatea Consiliului Județean Iași, care îi asigură resursele financiare și este a doua din România ca mărime a colecțiilor (peste 600.000 vol.)¹⁷.

În ordine cronologică inversă, evoluția colecțiilor Bibliotecii Județene a fost următoarea: în anul 1989 = 395.352 vol.; în februarie 1990 = peste 400.000 vol.; în urma *Decretului-Lege nr. 50* din 4 aprilie 1990, ce prevedea scoaterea din biblioteci a cărților „ceausiste”, la Biblioteca Județeană au fost casate peste 12.000 de vol. dar în anul 1994 Biblioteca ajunsese la un total de 479.119 vol.¹⁸.

În ce privește anul 1999, statisticile sunt contradictorii: într-un loc, Nicolae Busuioc și Vicențiu Donose scriau că în colecții erau „peste 530.000 vol., la care au apelat 32.028 cititori. Anul 1999 deține și recordul cărților împrumutate: 994.813”, pentru ca în alt loc să scrie că „situația statistică la nivelul anului 1999: 782.757 vol. existente; 20.287 vol. intrate; 34.227 cititori; 595.778 documente împrumutate; indicii medii: 17,4 – de lectură; 1,9 – de dotare; 0,8 – de

circulație; 9,0 – de frecvență; 8,1 – de cuprindere”¹⁹. Probabil că ar trebui considerate corecte primele seturi de date statistice, din cauză că, așa cum se poate vedea mai jos, în anul 2015 Biblioteca Județeană nu a ajuns încă la pragul de 700.000 de vol. În anul 2006, în colecțiile Bibliotecii Județene erau peste 550.000 cărți și publicații periodice²⁰.

Pentru ultimii trei ani ai perioadei cercetate, datele privitoare la evoluția fondurilor de publicații sunt mai bogate. La 1 ianuarie 2012 Biblioteca avea în total 575.949 vol., din care: cărți și periodice tipărite = 523.327 vol.; manuscrise = 10; documente audiovizuale = 11.402 u. b.; documente electronice = 75 u. b.; documente non-carte = 41.135 u. b.²¹. La sfârșitul anului 2013 erau 606.977 vol., din care: 550.951 cărți și periodice tipărite. Dintre acestea 487.226 u. b. se aflau la sediul central, iar 119.751 u. b. erau în filialele din municipiu, o parte (316.816 vol.) fiind disponibile pentru accesul liber la raft²². La 1 ianuarie 2015 existau în total 616.088 vol., din care: cărți și periodice tipărite = 560.101 vol.; manuscrise = 10; documente audiovizuale = 12.778 u. b.; colecții electronice = 168 u. b.; documente non-carte = 43.031 u. b.²³. Imaginea grafică a evoluției colecțiilor acestei biblioteci este următoarea:

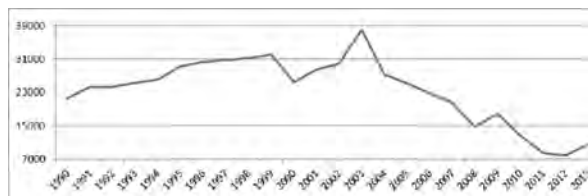
Graficul nr. 10: Evoluția colecțiilor Bibliotecii Județene Iași (1990-2014)

Ritmul de înnoire a colecțiilor: anul 1990 consemnează un recul, ritmul achizițiilor scăzând în mod evident. Dacă în anul **1985** au fost achiziționate 20.870 de publicații, în **1990** cantitatea s-a redus la 14.426 vol. Achiziția de publicații s-a aflat inițial pe o linie ascendentă până în anul **1995**, când s-au cumpărat 19.790 vol., apoi a devenit din ce în ce mai fluctuantă, tendința fiind de vizibilă scădere. În anul 1996 s-au cumpărat 17.304 vol.; în anul 1997 = 15.105 vol.; în anul 1998 = 16.536 vol.; în anul 1999 = 12.450 vol., motivul fiind diminuarea susținerii financiare din partea autorităților locale județene²⁴.

Din punctul de vedere al informațiilor statistice disponibile public despre Biblioteca Județeană, urmează un *hiatus* până în 2011, când au început să fie făcute publice *Rapoartele de activitate* ale directorilor. Potrivit acestora, în 2011 s-au cumpărat 21.087 vol., din care: cărți și periodice tipărite = 21.075 vol. în 4079 titluri; manuscrise = 5²⁵. În 2012, în Bibliotecă au intrat 7136 u. b., din care: cumpărate 4694 vol. în valoare de 118.117,24 lei; donații 2109 vol. în valoare de 21.563,44 lei; Depozit legal 335 în valoare de 8.241,95 lei; 911 vol. publicații periodice, dintre care 223 donații aferente anului 2011²⁶. În anul 2013, în Bibliotecă au intrat 14.350 u. b., din care: 13.653 vol. de carte tipărită, în valoare de 271.298,36 de lei; 697 publicații seriale, în valoare de 2016,61 de lei. În ceea ce privește cărțile, numărul celor cumpărate a fost de 9874, restul provenind din donații și Depozit legal. Dintre periodice, doar 444 de vol. au fost cumpărate²⁷. În anul 2014 au intrat 15.485 u. b., din care: cărți și periodice tipărite 15.016 vol.; periodice curente (tipărite și electronice): titluri-150 / abonamente-166; documente audiovizuale – 288 u. b.; alte documente 181 u. b. După proveniență, 11.668 vol. au fost cumpărate, 3421 de vol. au fost donate, iar 376 au făcut parte din Depozitul legal²⁸. în lipsa ori-

căror posibilități de verificare, menționăm doar că datele incluse în Rapoartele de activitate ale directorilor Bibliotecii sunt diferite de cele raportate la Institutul Național de Statistică pe anii respectivi.

În ceea ce privește cititorii, dacă la Biblioteca Județeană, în anul 1985, erau 27.000, în 1990 numărul lor a fost de numai 21.481 persoane, adică un minus de aproape 6.000. Explicațiile fenomenului pot fi puse și în legătură cu evenimentele istorice ale anului, atenția oamenilor fiind îndreptată cu precădere spre mass-media, cartea rămânând pe alte planuri. La Biblioteca Județeană lucrurile au intrat în făgașul normal după scurt timp, astfel încât în anul 1995 s-a putut observa un salt destul de mare al cititorilor, numărul lor ajungând la 29.175. Faptul s-a datorat, în mare parte, diversificării tematică a cărților scoase de numărul mare de edituri²⁹. Din păcate, activitatea acestei biblioteci a fost afectată puternic de pierderea spațiului în care funcționa, astfel încât în anul 2013 mai avea numai 10.607 cititori, adică mai puțin de jumătate din câți erau în anul 1990. Trebuie remarcat, totuși, că numărul cititorilor este în creștere față de anul 2012, când au fost doar 7.936!

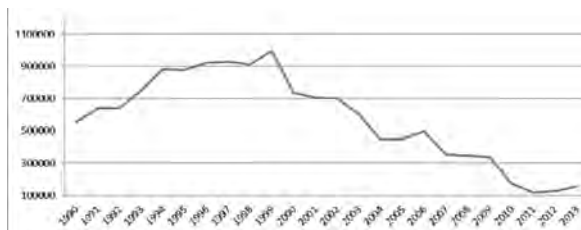

Graficul nr. 11: *Evoluția cititorilor la Biblioteca Județeană între anii 1990-2013*

La Biblioteca Județeană, anul 1990 a fost marcat și de o scădere a numărului cărților împrumutate (la 553.068, față de 735.314 în anul 1985). După acel an, cifrele conținute în Baza de date TEMPO *on-line* arată o creștere a lecturii până în 1999, când au fost consultate 994.813 vol. Anul 1999 a găsit Biblioteca „Gh. Asachi” în plin proces de consolidare a rețelei de informatizare și tot atunci s-a introdus un nou sistem de evaluare a activității (PROBIP)³⁰. Din anul 2000, numărul publicațiilor împrumutate s-a redus până în anul 2011 (când au fost consultate doar 118.412 vol.).

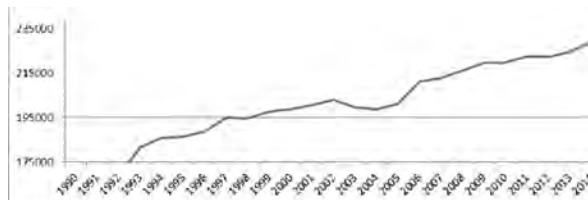
Începând cu anul 2010, Biblioteca Județeană a suferit mai multe transformări din cauza mutării din vechiul sediu aflat în Palatul Culturii, în alte locuri din oraș (la Prefectură - aproximativ 100 mp pentru depozitarea fondului de carte de patrimoniu; Facultatea de Textile și Management Industrial – Hala TEX6, etajul 2 pentru obiectele de inventar – rafturile metalice, mobilierul din lemn, vitrine etc.; Școala „B. P. Hașdeu”, Corp C, unele birouri; Asociația Nevăzătorilor din România – pentru Secția de artă; S.C. „Moldomobila” – spațiul pentru colecțiile info-documentare și obiectele de inventar ale compartimentelor ce presupuneau prelucrarea publicațiilor și activitățile cu publicul.

Din anul 2012, grație instalării sediului central al Bibliotecii într-un nou spațiu, numărul volumelor împrumutate a început să crească: 123.496 în 2012 și 154.615 în 2013. Se observă, totuși, că după 25 de ani, volumul tranzacțiilor este de peste trei ori mai mic.

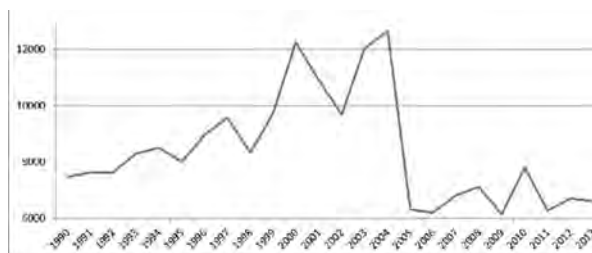
Graficul nr. 12: Evoluția vol. împrumutate la Biblioteca Jud. Iași între 1990-2013

Bibliotecile municipale și orașenești (Pașcani, Hârlău, Tg. Frumos, Podu Iloaiei): din punct de vedere administrativ, aparțin de primăriile locale, iar profesional urmează îndrumările Bibliotecii Județene. Au fost înființate după cel de-Al Doilea Război Mondial, cea mai veche fiind Biblioteca municipală din Pașcani (1950). Bibliotecile orașenești din Hârlău și Tg. Frumos au luat naștere în 1952. Ele aveau în anul 1990 în total 174.244 vol. În anul 2006, în categoria bibliotecilor orașenești a fost inclusă și cea de la Podu Iloaiei, ca urmare a transformării administrative suferite de localitate, iar în anul 2009, Biblioteca orașenească din Pașcani a căpătat personalitate juridică și a devenit municipală. În anul 2014, aceste biblioteci dețineau laolaltă 229.276 vol. Din punct de vedere grafic, evoluția colecțiilor arată așa:

Graficul nr. 13: Evoluția vol. bibliotecilor municipale și orașenești din jud. Iași (1990-2014)

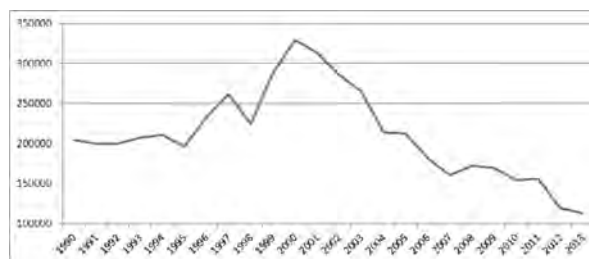
Aceste biblioteci aveau în 1990 un număr de 7480 cititori. Deși în 2013 în această categorie erau patru unități, numărul de cititori era de doar 6602 persoane.

Graficul nr. 14: Evoluția cititorilor în Bibliotecile municipale și orașenești între anii 1990-2013

Evoluția împrumutului de publicații în bibliotecile municipale și orașenești ale județului, deși similară ca tendință celei din Biblioteca Județeană, a urmat o linie mult mai fluctuantă, pe care, în lipsa altor surse de informare suplimentară, nu o putem explica. Astfel, dacă în anul 1990 se împrumutau 204.531 vol., în 1997 se ajunsese la 261.997 vol., pentru ca în anul imediat următor, 1998, să fie raportate doar 224.689 vol.; în 1999 se raportau 287.714 de vol. împrumu-

tate, iar în anul 2000 erau 329.425 vol. Din acel an, cifrele sunt în continuă și puternică scădere, ajungându-se în 2013 la doar 112.501 vol., ceea ce înseamnă jumătate din volumele anului 1990.

Graficul nr. 15: Vol. împrumutate în bibl. municipale și orașenești din jud. Iași 1990-2013

„Istoria lor are același numitor comun, dar cu mai multe componente. În primul rând, nici una dintre ele nu se poate lăuda că și-a desfășurat dintotdeauna activitatea în spații potrivite sau că s-au bucurat de atenția deosebită a autorităților locale. Ce este drept, au avut parte și de ani buni pentru creșterea colecțiilor, dar și de perioade mai dificile, depășite, de altfel, cu noi speranțe. Interesul pentru a le pune la dispoziția cititorilor din orașele respective și posibilitățile de atragere la lectură sunt certificate și prin cifrele din rapoartele anului 1999. Astfel, Biblioteca municipală din Pașcani are 110.266 volume, 4.115 cititori înscriși, cu 133.467 cărți împrumutate. Biblioteca orașenească Hârlău pune la dispoziția celor 13.000 de locuitori 52.250 volume. Dintre aceștia, au fost atrași la lectură 3.339, care au solicitat 70.161 de cărți. Biblioteca orașenească din Tg. Frumos a achiziționat, până la finele anului 1999, un număr de 35.000 de volume, raportând 64.087 de cărți împrumutate de 22.66 de cititori. <În anul 2000> la Pașcani

și la Hârlău bibliotecile funcționează în localuri potrivite pentru activitatea cu cartea. La Tg. Frumos, însă, spațiul este insuficient. De-a lungul existenței lor, cele trei biblioteci nu s-au limitat numai la împrumutul de carte. În colaborare cu liceele și alte instituții din orașele respective, au fost organizate diverse activități cu cartea, la sediu sau în diferite întreprinderi locale. De asemenea, au fost în nenumărate rânduri gazde ale întâlnirilor cu scriitori din Iași și din București. În perioada imediat următoare, vor fi cuprinse în procesul firesc de informatizare³¹, notau cu speranță Nicolae Busuioc și Vicențiu Donose în „Istoria de suflet și de minte” pe care o schițau în anul 2000 Bibliotecii Județene din Iași.

În deceniul și jumătate scurs de atunci, din păcate istoria nu a fost îngăduitoare cu bibliotecile urbane ale județului Iași.

Pe site-ul Bibliotecii municipale din Pașcani, neactualizat din anul 2008, sunt prezentate datele aferente probabil anului anterior, 2007: „Colecții = 122.623 documente, dintre care: Cărți (nr. volume): 113.714; Periodice (număr unități de inventar): 8180; Documente audiovizuale: 612; Colecții electronice: 117; Utilizatori înscriși: 2.541; Utilizatori activi: 1819; Documente împrumutate: 20.533; Informații și referințe oferite: 2397; Vizite la bibliotecă: 9.289; Rezervări de titluri: 768; Utilizarea bibliotecii de la distanță (prin telefon, poștă, fax): 1.764; Programe și evenimente culturale: 20; Expoziții: 13. Personalul bibliotecii: 5 angajați, din care Personal de specialitate: 4; Personal de întreținere și deservire: 1”³².

Biblioteca din Pașcani este una din cele care se confruntă cu mari probleme legate de spațiul în care funcționează. În anul 2012, presa locală arăta că „Biblioteca Municipală din Pașcani se poate prăbuși în orice moment. Clădirea se afla într-o stare avansată de degradare, iar în ultimii 20 de ani niciun primar

nu a intervenit un deget pentru a reabilita imobilul vechi de peste 100 de ani. Apa infiltrată prin acoperiș a lăsat urme și pete imense pe pereți, iar prin crăpături se poate băga mâna. La ora actuală, țigla de pe acoperiș zboară la orice adiere de vânt, iar tencuiala din interior ajunge pe podea la fiecare trepidație, sub privirile neputincioase ale bibliotecarilor. «Nu s-a făcut niciodată vreo reparație la clădire. Singurele lucrări au fost cele de vopsire sau de schimbare a caloriferelor, văuire și alte lucruri minore. [...] Noi mai facem reparații acolo unde putem, mai ascundem cu câte un dulap sau afiș [...]. Cei de la primărie de problemele clădirii, nu ne-au ajutat cu nimic. Nici fosta conducere, dar nici actuala. Din cauza certurilor politice s-a creat un blocaj. La Casa de Cultură s-a reabilitat acoperișul de doua ori, iar resturile rămase ni le-au dat nouă să facem reparații la bibliotecă. [...] Sunt și acte în care se arată că imobilul prezintă un risc seismic ridicat», declara directorul Bibliotecii Municipale Pașcani, Mihaela Cojocar. «Plouă, este igrasie, este ceva inuman acolo. [...] La etajul bibliotecii, și podeaua riscă să se rupă, să ajungă la parter [...], totul tremură sub picioare. [...] Totul scârțâie și se clatină». [...] Pe lângă faptul că pereții clădirii riscă să cadă, conducerea instituției se confruntă și cu problema mobilierului. Zilele trecute, un raft a cedat sub volumul de cărți și a produs un efect de domino, fiind dărâmate încă nouă rafturi cu cărți. [...] «Nu avem rafturi, multe dintre ele s-au stricat. [...] Le-am mai cârpit, întărit cât am putut, dar fiind vechi, ele tot cedează. De temut este cu planșul clădirii, care este făcut din stuf, și oricând poate ceda», mai spunea directorul instituției. «Nu putem face investiții din două considerente. Nu avem banii necesari la buget și este investiție nouă, lucru care nu este permis în acest an să demarăm. Era vorba să fie mutată biblioteca în spațiul G1B, de lângă Primărie, dar și acolo este ne-

cesară o sumă de 600.000 de lei pentru amenajarea lui. Nu avem fondurile necesare. Știu de pericolul de acolo, dar nu avem ce face», declara administratorul public al Primăriei Pașcani. Ca urmare, riscurile la care se expun angajații instituției sau iubitorii de carte, cât și trecătorii sunt tot mai mari de la o zi la alta. Nimeni, însă, nu poate găsi o soluție, cel puțin temporară, pentru Biblioteca Municipală³³. Situația era neschimbată și în primăvara anului 2015, când tavanul bibliotecii s-a prăbușit. Administrația locală spunea atunci că au fost demarate procedurile de licitație pentru amenajarea unui nou sediu și ca lucrările se vor finaliza până la sfârșitul anului. „Consiliul Local a aprobat 300.000 lei pentru începerea investițiilor la mezaninul blocului G2, dar conform proiectului costurile ar putea să depășească 700 de mii de lei. [...] Diferența de bani ar urma să fie asigurată [...] printr-o rectificare bugetară. În noua locație nu vor încăpea toate cărțile bibliotecii. Din acest motiv o parte din depozitele de carte care adăpostesc peste 135 de mii de volume, vor fi mutate în subsolul Primăriei Pașcani³⁴. La momentul întocmirii acestei lucrări, Biblioteca din Pașcani încă nu se mutase în alt spațiu.

Și bibliotecii orășenești din Târgu Frumos i se promitea în anul 2009 că va fi mutată într-un spațiu nou, preluat de la fosta Bancă Agricolă: „în cadrul unui proiect ce va fi derulat de Primăria Târgu Frumos prin accesarea unei finanțări europene, biblioteca va fi mutată din actualul sediu de pe strada Cuza Vodă în fostul sediu al Băncii Agricole, care oferă un spațiu mai generos: la «bibliotecă sunt necorespunzătoare atât spațiile speciale pentru studiu și pentru lectură, cât și capacitatea sa de preluare a cărții. De aceea, am preluat prin hotărâre de guvern fostul sediu al Băncii Agricole [...]. Este o clădire mai mare, funcțională, cu spații suficient de mari ca să poată servi, în foarte

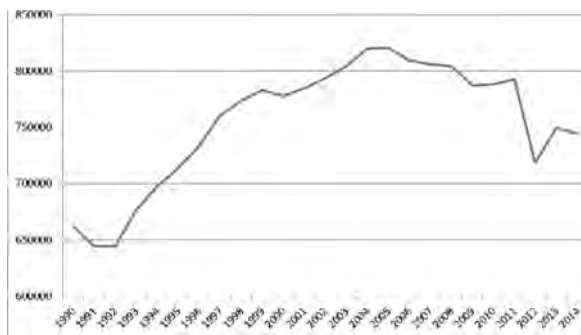

bune condiții, populației orașului nostru. Dacă la momentul actual vorbim de aproximativ 3.500 de abonați care vin la sala de lectură sau să împrumute cărți, numărul celor care în viitor vor veni la bibliotecă va fi cu mult mai mare. În plus, prin modul în care va fi amenajată, această instituție va reprezenta și un salt în ansamblul urbanistic al localității noastre»³⁵, declara primarul din Târgu Frumos, juristul Gheorghe Tătaru la 2 noiembrie 2009. Din păcate, nici această promisiune nu a fost dusă la îndeplinire, Biblioteca orașului Târgu Frumos aflându-se tot pe str. Cuza Vodă nr. 71.

Bibliotecile comunale: pe teritoriul actualului județ Iași, cele mai vechi biblioteci publice au fost înființate în urma măsurilor legislative ale lui Spiru Haret de la finele secolului XIX. În anul 2004, Valentin Talpalaru a identificat 28 de biblioteci publice care aveau o vechime de un secol (în comunele Belcești, Bivolari, Bosia – Ungheni, Butea, Ciurea, Comarna, Cotnari, Cristești, Cucuteni, Deleni, Dobrovăț, Grajduri, Heleşteni, Lespezi, Lungani, Mogoșești – Iași, Moșna, Podu Iloaiei, Prisăcani, Răducăneni, Scobinți, Stolniceni-Prăjescu, Șipote, Tansa, Tătăruși, Tomești, Trifești și Țuțora)³⁶. Aceste biblioteci fiind înființate în urma *Deciziei privind înființarea bibliotecilor populare din România*, publicată în MO, nr. 193 din decembrie 1898³⁷, se consideră că anul apariției lor este 1898. Având în vedere răstimpul foarte scurt rămas din anul 1898, ar fi fost imposibilă organizarea bibliotecilor, astfel încât în lipsa altor dovezi documentare directe, credem că anul corect al înființării bibliotecilor respective trebuie considerat 1899.

Lectura publică la sate a fost reorganizată în perioada 1951-1960, prin *Hotărârea Consiliului de*

Ministri nr. 1542 din anul 1951, în urma căreia în toate comunele s-au înființat biblioteci noi ori au fost reorganizate cele existente deja. Autorii *Ghidului bibliotecilor ieșene* (Liviu Moscovici și Nicolae Busuioc), scriau în anul 1990, că „fondurile enciclopedice (în medie 10.000 – 12.000 de volume pentru fiecare bibliotecă), au ajuns să însumeze aproape un milion de cărți. Bibliotecile de la Bivolari, Cotnari, Cucuteni, Dobrovăț, Lespezi, Mircești, Podu-Iloaiei, Răducăneni, Ruginoasa, Strunga, Țibănești sunt în posesia unor colecții bogate [...] și reprezentative pentru specificul localităților amintite”³⁸. Cu toate acestea, în *TEMPO on-line*, anul 1990 figurează cu un total de 661.860 vol. existente în colecțiile bibliotecilor comunale. Reamintind anul 1990, Nicolae Busuioc și Vicențiu Donose scriau cu amărăciune că „deja se prevedea un jaf de proporții în lumea cărților. Profitându-se de o decizie de casare a cărții ceaușiste, foștii bibliotecari amenințau cu înjumătățirea fondului, trecându-i la «uzură morală» chiar și pe clasicii literaturii române și universale. În cele din urmă, a învins rațiunea, dar acolo unde cărțile fuseseră deja scoase din bibliotecă nu mai era nimic de făcut. Acele biblioteci, rămase cu numai 3.000 – 4.000 de volume, aveau să treacă prin perioade foarte dificile, chiar umilitoare, până la refacerea cât de cât a colecțiilor”³⁹. Potrivit datelor statistice, în anii 1991 și 1992, în bibliotecile comunale din județul Iași nu s-a cumpărat nici o carte, dar din 1993 au început din nou să se facă achiziții. Ritmul de înnoire al colecțiilor este însă foarte lent, în 2014 numărul de volume din bibliotecile comunale ieșene fiind de 744.603⁴⁰. Înseamnă un spor de 82.743 vol. în 21 de ani și o medie de 42 de cărți pe an în fiecare comună!

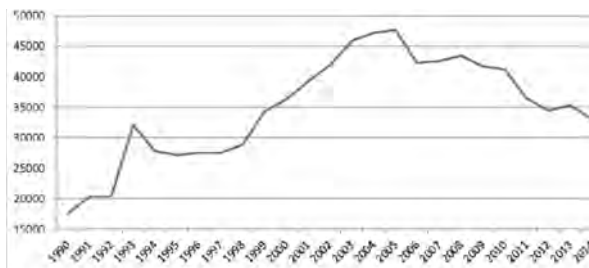

Graficul nr. 16:

Evoluția vol. bibliotecilor comunale din jud. Iași (1990-2014)

Inventarierea surselor menționate până aici a dovedit că în anii 2012 – 2013, pentru 51 de biblioteci comunale din județul Iași, adică mai bine de jumătate din numărul celor existente, nu s-a cumpărat nici un volum (vom prezenta cu alt prilej micro-monografiile de bibliotecă pe care le-am putut documenta)⁴¹.

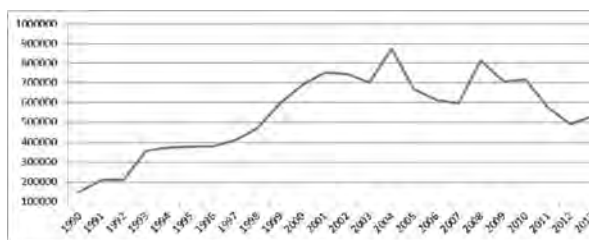
În ciuda acestor condiții vitrege, bibliotecile comunale sunt singura categorie de biblioteci care a raportat creșterea numărului de cititori. Dacă în anul 1990 erau 17.519 cititori, în anul 2013 numărul raportat era chiar dublu: 35.351.

Graficul nr. 17:

Evoluția cititorilor în bibliotecile comunale din jud. Iași (1990-2014)

La fel de paradoxal raportat la situația lor reală, bibliotecile comunale au declarat în permanență în perioada cercetată și o evoluție ascendentă a numărului de volume împrumutate. Dacă în anul 1990 erau 148.229 volume, în 1991 se raporta un număr considerabil mai mare: 210.037 vol., care însă a fost același și în 1992! În lipsa altor date, este dificil de explicat similitudinea împrumuturilor în doi ani consecutivi. Potrivit raportărilor statistice, din anul 1993 și până în 2004, lectura publică în comunele județului Iași s-a aflat într-o continuă ascensiune. Din 2005, curba a intrat pe o pantă descendentă, dar *per ansamblu*, în anul 2013 numărul volumelor împrumutate era considerabil mai mare decât în 1990, adică de 530.881 vol. Date fiind condițiile grele în care funcționează bibliotecile comunale, desigur că aceste statistici trebuie privite cel puțin cu prudență.

Graficul nr. 18:

Vol. împrumutate în bibliotecile comunale din jud. Iași între anii 1990-2013

Programul *Biblionet*: în perioada 2009-2014, în bibliotecile publice din România s-a desfășurat programul „*Biblionet – lumea în biblioteca mea*”. Lansat pe 23 aprilie 2009, programul a fost realizat printr-un parteneriat între International Research & Exchanges Board (IREX), Fundația EOS (Educating for an Open Society) ca furnizor de formare în dome-

niul IT, Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBPR) și bibliotecile publice românești. *Microsoft Corp.*, partener al programului *Global Libraries* la nivel mondial, a donat bibliotecilor publice românești software în valoare de aproximativ 15 milioane de dolari, în cadrul inițiativei mondiale de a aduce beneficiile tehnologiei la nivelul comunităților umane. Aproximativ 1.500 de biblioteci publice au primit computere pentru accesul publicului la Internet; peste 2.500 de bibliotecari au participat la cursuri de formare pentru a putea folosi la maximum potențialul noilor resurse tehnologice în beneficiul comunității; ANBPR a extins aria serviciilor pe care le furnizează bibliotecarilor; administrația centrală și locală a acordat, într-o anumită măsură, mai mult sprijin bibliotecilor. În 2009, în România, 80% din populație, în special din zonele rurale, nu avea acces permanent la Internet, beneficiile unor servicii precum: e-administrația, găsirea unui loc de muncă, informații din domeniul sănătății, servicii bancare și de administrare online a afacerilor sau comunicarea cu rudele din străinătate nefiind disponibile. Cu referire strictă la biblioteci, unul din scopurile urmărite era „crearea unei rețele de biblioteci care se auto-sustin și care asigură legătura dintre oameni, informație și servicii ce le pot îmbunătăți viața”⁴².

Programul *Bibliothet* a avut patru componente principale: facilitarea accesului public la informație prin înființarea unei rețele de biblioteci dotate cu calculatoare; formarea profesională a bibliotecarilor pentru a putea să introducă noi servicii, să dezvolte inovația în biblioteci și să poată adapta noile tehnologii la nevoile comunităților; promovarea valorii bibliotecilor în rândul comunităților; asigurarea sprijinului guvernamental prin implicarea administrației în adaptarea politicilor publice. Pentru

a spori impactul investiției de tehnologie, partenerii *Bibliothet* au promovat importanța bibliotecilor în societatea românească și nevoia de angajare a resurselor necesare noului rol al acestora⁴³.

Premergător implementării programului *Bibliothet*, Fundația Bill & Melinda Gates a derulat un program pilot, *Global Libraries*, în 5 județe din România, printre care și Iași. În programul pilot au participat Biblioteca județeană și cele comunale din Belcești și Scânteia, care au beneficiat de o donație de 30.333 \$ USD (Scânteia – 6.066 \$, Belcești – 9.100 \$, Iași – 15.167 \$), doar pentru echipamente, softurile fiind donate separat.

Valoarea echipamentelor furnizate în etapa de organizare a Centrelor pilot *Bibliothet* în bibliotecile județului Iași a fost de 30.333 \$ USD, repartizată astfel: la Biblioteca Județeană – 15.167 \$ USD (din care: 2.200 \$ USD – Filiala Nicolina; 3.225 \$ USD – Filiala Tătărași; 9.742 \$ USD – sediul central); la Bibl. com. Belcești – 9.100 \$ USD; la Bibl. com. Scânteia – 6.066 \$ USD. În cadrul bibliotecii județene a fost inclusă în proiect și Filiala pentru Nevăzători, care a primit suplimentar și separat, 10.000 \$ pentru un centru internet la biblioteca Asociației Nevăzătorilor (și nu a mai fost bugetată filiala Bibliotecii Județene de acolo). A fost o excepție, deoarece eligibile erau numai bibliotecile publice; astfel, valoarea donației aferente județului Iași a crescut cu 30.000 \$ USD, iar numărul bibliotecilor beneficiare cu două⁴⁴.

Programul *Bibliothet* a fost precedat de un proces de planificare de 18 luni, în timpul căruia au fost evaluate modalitățile de implementare la nivel național. Mai întâi s-au organizat seminarii explicative, iar apoi au fost înființate centre pilot în 12 biblioteci județene și 240 locale din jud. Hunedoara, Iași, Sălaj, Tulcea și Biblioteca Metropolitană București, care au primit donații constând în computere și software, dar și de

cursuri de formare profesională pentru bibliotecari. În următoarea fază a programului au completat aplicații on-line 31 de biblioteci județene și 714 biblioteci locale. După o evaluare preliminară, reprezentanții Fundației IREX au efectuat vizite pe teren, iar un comitet de evaluare compus din reprezentanți ai Asociației Comunelor din România, Centrul Internațional pentru întreprinderi Private (CIPE) România, Microsoft România, Corpul Păcii România, World Vision România, Asociația Pro Democrația și Camera de Comerț Americană a finalizat selecția⁴⁵.

La Iasi, Programul National *Biblionet* a fost lansat pe 12 mai 2009. La Biblioteca „Gh. Asachi” au venit reprezentanții bibliotecilor județene din Botoșani, Suceava, Vaslui, Neamț și Bacău, instituția ieșeană fiind singura din Moldova ce implementase programul prin deschiderea de la data de 5 septembrie 2008 a unui Centru internet cu acces public gratuit⁴¹. Coordonatorul desemnat de Biblioteca Județeană pentru Programul *Biblionet* a fost Mihai Grinea.

Biblionet s-a derulat pe parcursul a cinci runde, pe durata cărora au fost dotate 90 de biblioteci publice. În total, au fost donate 413 computere având o configurație standard, în valoare de 2.346.486 lei (din care 901.914 lei val. echip. și 1.226.422 lei val. soft). În Faza Pilot, cele 6 biblioteci selectate au primit 33 de computere, în valoare de 111.741,40 lei (58.370,11 lei val. echip. și 53.371,30 lei val. soft); în prima rundă au fost dotate 20 de biblioteci, care au primit 88 de computere, în valoare de 372.471,40 lei (194.567,02 lei val. echip. și 177.904,32 lei val. soft); în runda a II-a au fost dotate 25 de biblioteci, care au primit 104 computere, în valoare de 159.496,67 lei (236.205,39 lei val. echip. și 323.291,28 lei val. soft); în runda a III-a au fost dotate 17 biblioteci, care au primit 70 de computere, în valoare de 392.296,34 lei (148.694,94 lei val. echip. și 243.601,4 lei val. soft);

în runda a IV-a, au fost dotate 18 biblioteci, care au primit 78 de computere, în valoare de 450.222,96 lei (171.433,02 lei val. echip. și 278.789 lei val. soft); în runda a V-a au fost dotate 10 biblioteci cu 40 de computere, în valoare de 24.207,9 lei (926.43,9 lei val. echip. și 149.464 lei val. soft).

Pentru componenta de **Formare profesională**, Biblioteca Județeană Iași a beneficiat de pregătirea a trei formatori, de 11 laptopuri și 28 de computere și pe durata programului au fost instruiți 117 bibliotecari din județ. În termeni bănești, valoarea totală a Programului *Biblionet* în Biblioteca Județeană Iași a fost de 393.830,97 lei, din care: 129.760,85 lei valoarea donațiilor din programul pilot și 264.070,12 lei valoarea donațiilor IREX în cadrul Programului Național. Ultima sumă a fost formată din: 56.264,39 lei costul training-urilor efectuate de formatori și 207.805,73 lei costul echipamentelor și a softurilor livrate⁴⁷.

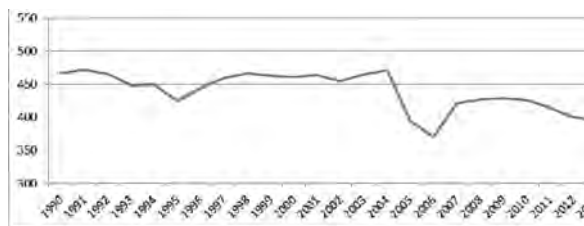
Programul *Biblionet* a avut o contribuție însemnată în viața bibliotecilor publice românești. Dintre **punctele „tari”** enunțate de bibliotecarii implicați în aplicarea lui amintim: a fost singurul program care a urmărit facilitarea accesului publicului la informație furnizată de/ *obținută prin* bibliotecile publice; primul program național care a urmărit formarea profesională a bibliotecarilor pentru a dobândi competențe și abilități necesare transformării bibliotecilor tradiționale în biblioteci ale „erei informației” și cel dântâi prin care bibliotecile au fost dotate cu echipamente IT și softuri în scopul utilizării publice și a dezvoltării – pe baza lor și a conexiunii Internet – de servicii moderne de bibliotecă pentru comunitate; a beneficiat de un buget apreciabil și de susținere din partea bibliotecarilor, a asociației lor profesionale și a mass media aproape necondiționată, dar și de sprijinul autorităților locale și județene din România; s-a

adresat bibliotecilor publice, adică unor entități care sunt în dificultate (nu au evoluat pe măsura nevoilor comunității, care nici ele nu prea conștientizează cât de folositoare le poate fi Biblioteca), au o tradiție de multe decenii, unele chiar seculară, și au personal remunerat de Stat; la finalul programului, aveau sedii renovate sau măcar igienizate, conexiune Internet, computere și alte echipamente, bibliotecari (ceva) mai pregătiți profesional, segmente de public nou atras spre bibliotecă (în special exponenți ai „generației messenger” care nu au computer acasă); spre deosebire de majoritatea programelor finanțate din fonduri externe, pentru *Biblionet* nu s-a solicitat cofinanțare, ci doar întrunirea unor condiții minime de funcționare (care oricum ar fi trebuit îndeplinite, indiferent de existența programului); s-a constituit *Grupul Impact*, din 15 coordonatori județeni ai programului, o structură în care pregătirea profesională și experiența unor bibliotecari ce lucrează în biblioteci județene este apreciată (numiți generic, *bibliotecari*, deși unii reprezintă top/ middle managementul instituției lor, alții sunt lideri informali)⁴⁸.

Bibliotecile din învățământ: rețeaua bibliotecilor de învățământ din România este compusă din: biblioteci școlare; biblioteca de la Casa Corpului Didactic; bibliotecile din învățământul superior.

Bibliotecile școlare: sunt organizate în cadrul unei instituții de învățământ preuniversitar, se află cu precădere în serviciul elevilor și al cadrelor didactice din instituția respectivă și în limitele prevăzute de lege și regulamentul de organizare pot funcționa și ca bibliotecă publică. Ele pot fi de drept public sau de drept privat și sunt finanțate din bugetul anual al școlilor în care funcționează⁴⁹. Cele de drept public

sunt organizate unitar pentru întreaga instituție de învățământ căreia îi aparțin, indiferent de ciclurile educaționale dezvoltate și sunt localizate în incinta acesteia. Bibliotecile școlare funcționează în clădirile școlilor de care aparțin și au fost înființate, în general, o dată cu acestea, dar relativ puține dintre ele precizează anul înființării și spațiul în care își desfășoară activitatea. Dacă în primul an de la căderea comunismului, în județul Iași (la fel ca în toată România) s-au înființat câteva biblioteci, din 1992 înainte evoluția lor numerică este nu doar în jos, dar și fluctuantă. Sub formă grafică, fenomenul arată în felul următor:

Graficul nr. 19:

Evoluția bibliotecilor școlare din jud. Iași între anii 1990 -2013

Potrivit datelor oficiale, în anul școlar 2014 – 2015, rețeaua școlară a Județului Iași a avut 427 de școli, cu sau fără personalitate juridică⁵⁰. La finele anului 2013 se raporta existența a 397 de biblioteci școlare, ceea ce înseamnă că în acel an școlar, 30 de școli au funcționat fără a avea bibliotecă proprie. Trebuie precizat și că nu avem date despre evoluția bibliotecilor din foarte multe școli și licee din municipiul și județul Iași. Dacă în cazul liceelor care au aparținut de fostele întreprinderi industriale, putem presupune că s-au desființat ori s-au transfor-

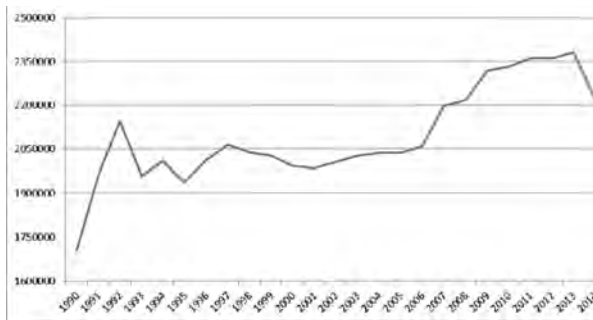
mat în altfel de unități de învățământ, există în schimb școli și licee cu bună reputație despre ale căror biblioteci nu se cunoaște nimic în spațiul public, deși, cu siguranță că ele există. Spre exemplu, din cele 397 de biblioteci școlare existente la finele anului 2013, în urma parcurgerii surselor, am reușit să documentăm doar 52 de micro-monografii.

Se impune remarcat și faptul că bibliotecile școlare nu se regăsesc ca o categorie de sine stătătoare în formularul CULT.1, documentul oficial prin care este raportată activitatea bibliotecilor la INSR. În Metodologia de la sfârșitul CULT.1 se precizează că se completează „de toate tipurile de biblioteci (națională, academică, universitară, specializată, publică: județeană, municipală și orășenească, comună) indiferent de forma de proprietate și se transmite la Direcția Regională de Statistică / Direcția Județeană de Statistică și o copie la Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniu Național, respectiv a Municipiului București până la data de⁵¹... (februarie). Și în alte locuri, INSR, prin produsele sale oficiale: „Anuarul Statistic” și baza de date *TEMPO on-line*, precizează că „tipurile de biblioteci sunt: naționale, universitare, publice (județene, municipale, orășenești și comunale)” – nu și școlare! Sub-capitolul *Biblioteci* la INSR este inclus în capitolul *Cultură*, unde nu are o sub-diviziune, indicator sau altă formă de înregistrare proprie pentru bibliotecile școlare⁵². Mai mult, aceste biblioteci – cu toate dotările, activitățile și personalul lor – nu sunt incluse nici în capitolul *Educație*, unde apar școlile, cu dotările lor: laboratoare, ateliere, săli de sport etc., dar nu biblioteca; apar cadrele didactice analizate din varii puncte de vedere, dar nu bibliotecarii școlari! Probabil că datele transmise de bibliotecile școlare sunt

contabilizate oficial și din punct de vedere statistic, la „centru” (sau chiar la județ), în alt capitol decât *Biblioteci* („confiscate” și însușite de alți „actori” din învățământ, care își consolidează poziția și cu munca bibliotecarilor?).

Nu știm dacă Secțiunea de Statistică a ABR și Comisia similară a ANBPR au făcut studii comparative între datele primite de ele (dacă au astfel de preocupări și colectează date statistice din teritoriul lor jurisdicțional) și ceea ce raportează INSR prin CULT1 în „Anuarul Statistic” și restul instrumentelor sale oficiale. Nu știm nici dacă cele două Asociații profesionale au făcut demersuri prin intermediul bibliotecarilor-metodiști sau a directorilor de biblioteci ca să vadă sursa erorilor. Chestiunea este importantă, datele cu privire la biblioteci colectate de INSR având beneficiari interni (Comisia Națională a Audiovizualului, Guvernul, Ministerul Culturii, Parlamentul, Președinția, Societatea Română de Radio-difuziune și cea de Televiziune, Ministere, instituții ale administrației publice, institute de cercetare, mass-media) și beneficiari externi (EUROSTAT și UNESCO)⁵³.

Nicio bibliotecă școlară din județul Iași nu oferă date despre achizițiile anuale de publicații, numărul de utilizatori, statisticile tranzacțiilor, frecvența cititorilor și dotările materiale. Desigur, utilizatorii acestei categorii de biblioteci sunt elevii și personalul școlilor respective, iar în mod excepțional și părinții și rudele elevilor. Puținele statistici întocmite de bibliotecile școlare sunt destul de contradictorii și trebuie privite cu prudență. Pe de o parte, la nivel global, se declară o creștere a fondurile de publicații între 1990 și 2014.

Graficul nr. 20:

Vol. existente in bibliotecile școlare între anii 1990-2014

Pe de altă parte, multe dintre bibliotecile pe care am reușit să le documentăm, aveau în anul 2011 colecții mai mici decât în anul 1990 (vezi, de ex. bibliotecile Colegiului Național „Mihai Eminescu”, Economic Administrativ, Tehnic „Gheorghe Asachi”, Școlii Normale „Vasile Lupu”, Colegiului Tehnic „Mihail Sturdza” din Iași, Colegiului Național „Ștefan cel Mare” din Hârlău, Colegiului Tehnic de Căi Ferate „Unirea” din Pașcani)⁵⁴. Biblioteca Colegiului Național „Emil Racoviță”, din Iași, în anul 2010, avea un total de peste 30.000 volume, adică aproximativ aceleași ca în anul 1990, când biblioteca avea „cca 30.000”⁵⁵, informațiile cu privire la achizițiile anuale de publicații, cataloagele bibliotecii, numărul de utilizatori și tranzacțiile efectuate nefiind cunoscute.

Pentru Biblioteca Colegiului „C. Negruzzi” din Iași, colecțiile nici măcar nu pot fi prezentate cu precizie, sursele publice cunoscute dând valori diferite. Astfel, potrivit raportărilor făcute către Biblioteca Națională a României pentru CASIDRO, în anii 2010 și 2013, situația era prezentată ca fiind nemodificată: în TOTAL = 37.185 vol.; din care: Carte românească = 35.274 vol.; Carte străină = 1788 vol.;

Periodice românești = 123 (titluri?); Documente audio video = 0; Colecții speciale = 0; Colecții cartografice = 0. Rezultă că în această bibliotecă nu a intrat și nici nu a ieșit vreo publicație timp de trei ani, dar și că nu ar avea hărți! În *Ghidul bibliotecilor școlare și CDI* întocmit în anul 2012 pe baza statisticilor existente la 31 decembrie 2011, se raporta însă că numărul de volume existente era de 37.863 vol. Dincolo de aceste inadvertențe, dacă ținem seama de faptul că, la 31 decembrie 1989, fondul de publicații al acestei biblioteci era de cca 35.000 vol.⁵⁶, se observă că în 25 de ani creșterea nu a fost nici măcar de 4000 de volume!

Nici la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, colecțiile nu pot fi cunoscute cu exactitate, sursele publice disponibile conținând date diferite. Astfel, potrivit Formularului CASIDRO, situația era nemodificată între anii 2010 și 2013: Biblioteca „are un fond de carte de 30.606 volume; **este un fond învechit, dar foarte valoros** (subl. ns.), structurat astfel: 60% literatură română și universală; 25% metodică, carte de specialitate și literatură pedagogică; 15% alte specialități (istorie, geografie, științe, artă, religie etc.)”. Însumarea volumelor dă un rezultat diferit: „Carte românească = 29.535 volume; Carte străină = 1.071 volume; Periodice românești: „Revista de pedagogie”, „Magazin istoric”, „Învățământ primar”, „Limba și literatura română”; Periodice străine = 0; Documente audio video – 24 volume; Colecții speciale = 0; Colecții cartografice = 0”, adică 30.634 volume. Rezultă că biblioteca nu a primit nici o publicație în timp de trei ani. În schimb, în *Ghidul bibliotecilor școlare și CDI* se dă ca existând la 31 decembrie 2011 un nr. total de 2.998 vol., după cum urmează: 14.993 vol. de beletristică; 1.095 vol. psihopedagogie; 270 vol. În limba franceză; 75 vol. în limba engleză; 350 vol. de referință;

13.203 vol. de religie, știință, artă, istorie, geografie. În orice caz, fondul de publicații la nivelul anului 2013 era mult mai mic decât ceea ce exista la 31 decembrie 1989, când erau aproape 50.000 vol.⁵⁷

Concluzia este că, dincolo de cifre, realitatea din bibliotecile școlare este mult mai pesimistă. „Referitor la colecțiile bibliotecilor, chiar dacă ele par relativ acceptabile ca număr de volume (18 volume/capita), fondul de carte este învechit și necorespunzător în ceea ce privește conținutul în cele mai multe dintre biblioteci (0,167 volume/capita achiziții în anul 2003, din care doar 0,058 volume/capita sunt sigure cărți noi, restul provenind din donații care de regulă nu sunt noi). Există o mare discrepanță în repartizarea acestor achiziții [...] fiind realizate în cazul bibliotecilor școlare din fonduri ale consiliilor locale, acestea au fost repartizate preferențial, în funcție de relațiile locale ale directorilor de școli, de faptul că existau sau nu copii ai oficialităților locale printre elevii școlii respective. Cum de regulă acești copii nu învață la școli din medii defavorizate, aceste școli, ai căror copii au de fapt cea mai mare nevoie de cărți de la bibliotecă, nu le pot avea” – era concluzia Consiliul Național al Bibliotecilor din învățământ în anul 2004⁵⁸. „În ce privește zecile de biblioteci din învățământul gimnazial și liceal, acestea nu au mai primit, începând cu 2009, niciun ban pentru achiziția de publicații. Cum să faci educația pentru lectură, când de șase ani nu se mai alocă nimic pentru biblioteca școlară? Cum să atragi copiii spre lectură cu niște cărți ferfenite, murdare și pline de bacterii?”⁵⁹ se întreba și președintele ABR cu ocazia Zilei Bibliotecarului în 2014.

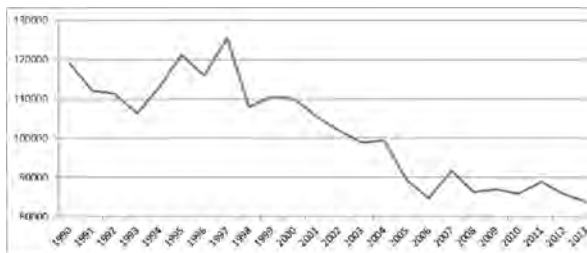
Pentru județul Iași, din cele 52 de biblioteci școlare pentru care am putut schița micro-monografii (pe care le vom prezenta cu alt prilej), 31 nu pri-

miseră nici o carte între anii 2010 și 2013 (amintim doar Bibliotecile CCD, ale Colegiilor Agricol și de Industrie Alimentară „Vasile Adamachi”, Economic Administrativ, Tehnic „Gheorghe Asachi”, Școlii Normale „Vasile Lupu”, de Mecatronica și Automatizări, Tehnologic Economic de Turism, Liceului Teoretic de Informatică „Grigore Moisil” și „Al.I. Cuza” din Iași, Tehnic de Căi Ferate „Unirea” din Pașcani, Liceelor Tehnologice din Cristești, Tătăruși și Belcești, Bibliotecile școlare din com. Moșna, Deleni, Lețcani etc.)⁶⁰.

Colecțiile bibliotecilor școlare constau din câteva mii de cărți învechite și inadecvate procesului de reformă din învățământ (în 2006, rata de înnoire a colecțiilor era de 24,45 ani, pentru ca în 2007 să fie calculată la „doar” 19,68 ani)⁶¹, de multe ori nu sunt prelucrate din punct de vedere biblioteconomic⁶², spațiile sunt insuficiente, inadecvate, uneori insalubre⁶³, lipsite de atractivitate, mobilierul este uzat și demodat, locurile de lectură sunt puține (6,38 locuri la 1000 elevi și cadre didactice în anul 2004), introducerea tehnologiei informației și a comunicațiilor este foarte lentă⁶⁴, cheltuielile pentru investiții sunt aproape inexistente⁶⁵, iar bibliotecarii nespecializați⁶⁶.

Statisticile oficiale arată scăderea cu o treime a numărului de elevi – cititori activi ai bibliotecilor școlare din România. În bibliotecile școlare din județul Iași, în anul 1990 au fost înscriși 119.060 cititori, pentru ca în anul 2013 să mai fie doar 83.762. În aceste condiții, nu e de mirare că bibliotecile școlare și CDI-urile îndeplinesc în primul rând funcții de depozite de cărți, fără a reuși să contribuie la însușirea de către elevi a metodelor și tehnicilor de muncă intelectuală, la formarea culturii generale și a unei bune pregătiri de specialitate.

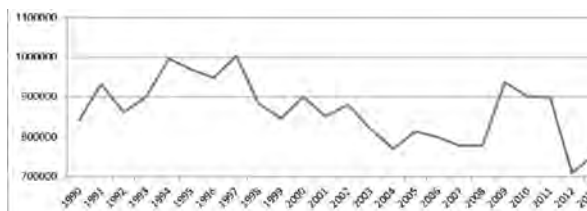

Graficul nr. 21:

Evoluția cititorilor în bibliotecile școlare între anii 1990-2013

În bibliotecile școlare, evoluția volumelor împrumutate, ilustrată în formă grafică oferă imaginea unei linii frânte continue. Înregistrând 840.553 vol. consultate în anul 1990, se pare că lectura elevilor a sporit continuu până în anul 1997, când s-au împrumutat 1.002.861 vol.; din 1998, deși în continuare destul de mari, cifrele raportate au mai scăzut, astfel încât în anul 2013 se raportau 757.906 volume consultate de elevii ieșeni (mai puține decât în 1990).

Graficul nr. 22:

Vol. împrumutate în bibliotecile școlare din jud. Iași între anii 1990-2013

Parcurgerea atentă a statisticilor relevă faptul că serviciile oferite sunt de nivel minimal: împrumut la

sala de lectură și la domiciliu, pe lângă care utilizatorii pot primi: referințe bibliografice; bibliografii școlare. O parte din bibliotecile școlare furnizează ocazional și împrumut interbibliotecar efectuat cu bibliotecile publice din comune, cea Municipală din Hârlău și Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași. Multe dintre ele oferă acces la Internet în sala de lectură, câteva au și servicii de copiere și scanare a documentelor. Imensa majoritate au cataloage în format tradițional, fără a avea, însă, și un soft de bibliotecă specializat. Cele care întocmesc cataloage electronice folosesc programele simple de editare existente în Pachetul Microsoft (Word, Excel). Marea majoritate a acestor biblioteci raportează faptul că desfășoară activități culturale cu caracter permanent: mini-expoziții și evidențierea momentelor istorice de interes național și a evenimentelor cultural-religioase ale lunilor în curs; prezentarea bibliotecii la începutul anului școlar; popularizarea colecțiilor prin liste de titluri recent intrate în bibliotecă, vitrine, standuri și expoziții; prezentări și lansări de cărți prin invitarea unor scriitori / autori; audiții muzicale; expoziții de pictură, grafică; concursuri pe diverse teme: recitări, ghicitori; seri literare etc., toate acestea realizate prin colaborarea cu profesorii școlii proprii sau prin diferite parteneriate.

Centrele de Documentare și Informare: în urma unui proiect bilateral româno-francez inițiat în anul 2000, *Educație pentru informație în mediul rural defavorizat*, și derulat între anii 2002 – 2008, în școlile românești au apărut așa-numitele *Centre de Documentare și Informare* (CDI), deservite de un profesor documentarist. De atunci, existența bibliotecilor școlare a devenit opțională: „biblioteca școlară funcționează în unitățile de învățământ cu personalitate juridică, de stat sau particulare, în consorții școlare,

la propunerea directorului unității de învățământ / consorțiului, cu avizul consiliului de administrație”⁶⁷.

Inițiativa, insuficient argumentată și popularizată, are ca rezultat existența paralelă a bibliotecilor școlare și a CDI; dacă actualmente, bibliotecarii îndeplinesc adesea și funcțiile profesorilor documentariști⁶⁸, pe termen mediu urmează ca bibliotecile școlare să dispară prin asimilarea de către CDI-uri. În intenția legiuitorului, „prin crearea CDI se urmărește dezvoltarea și modernizarea structurilor infodocumentare existente la nivelul unității de învățământ, diversificarea serviciilor specifice și a resurselor documentare, întărirea rolului pedagogic al personalului încadrat, dezvoltarea ofertei de activitate școlară și extrașcolară, favorizarea accesului la expertiza unui personal calificat în domeniul științelor documentării și informării. [...] CDI are următoarele funcții: de primire a beneficiarilor, de informare generală, pedagogică, de orientare școlară și profesională, culturală, de comunicare, tehnică, recreativă. [...] Ele] sunt coordonate metodologic la nivel local de Casele Corpului Didactic, iar la nivel central de Ministerul Educației, prin Direcția generală de management, resurse umane și rețea școlară”⁶⁹. Din păcate, schimbările enumerate sunt numai de formă, nu și de conținut. Principalul aspect pozitiv semnalat până acum despre CDI-uri este dotarea cu mobilier nou care a îmbunătățit modul de amenajare⁷⁰, fără ca ele să fie implicate în mod real în activitățile educaționale ale școlilor.

Biblioteca Casei Corpului Didactic Spiru Haret din Iași (CCD) a fost înființată în anul 1971 și este o bibliotecă pedagogică de drept public, fără personalitate juridică având funcții de informare și documentare pentru personalul didactic din învățământul preuniversitar, de coordonare și îndrumare meto-

logică a bibliotecilor școlare din rețeaua județeană. În anul 1986, când Casele Corpului Didactic au fost desființate, cea de la Iași împreună cu o parte dintre angajați a fost transferată la Liceul „Mihai Eminescu” din oraș, unde a funcționat până în 1990. Imediat după reînființare, biblioteca a funcționat în primul său sediu, cel din str. Nicolae Bălcescu, nr. 26 (unde avea o sală de lectură cu 40 de locuri), iar în luna februarie 1991 a fost mutată în sediul din str. Octav Botez, nr. 2A, unde se află Casa Corpului Didactic și unde funcționează și în prezent (având o sală de lectură și depozit).

La fel ca în cazul celorlalte biblioteci, și informațiile disponibile public despre aceasta sunt contradictorii și neactualizate. Dacă în anul 1983, biblioteca deținea 22.231 vol., se pare că, după 1989, fondul de publicații al acestei biblioteci nu a fost cunoscut niciodată cu exactitate, sursele publice folosite în investigația noastră dând fiecare alte valori. Astfel, potrivit unor prezentări, știm că în 1991 existau 22.860 vol. în valoare de 327.649,90 lei. Dar în *Ghidul bibliotecilor ieșene*, întocmit în anul 1990 pe baza datelor existente la 31 decembrie 1989, se spune că fondul existent era de cca 40.000 vol.⁷¹

În anii 2010 și 2013 se raporta Bibliotecii Naționale a României pentru completarea *CASIDRO*, în mod identic, un total de 40.246 vol., după cum urmează: Carte românească 34.593 vol.; Carte străină 3.500 vol.; Periodice românești 2128 vol.; Documente audiovideo 25 u. b., sugerându-se astfel faptul că situația era neschimbată și că nu a primit nicio publicație timp de trei ani. În schimb, în *Ghidul bibliotecilor școlare și al CDI*, în anul 2012, Biblioteca CCD Iași a raportat că numărul total de volume existente era de 38.053 (structura fondului de publicații prezentată fiind destul de dezordonată, prin raportare la principiile biblioteconomice îndeobște acceptate, dar nu

intrăm acum în această discuție: „6300 volume de beletristică, 21.755 volume (psihopedagogie, didactică, metodică, alte materii), 432 volume în limba franceză, 230 volume în limba engleză, 865 volume de referințe (sic!), 1372 volume (tehnică, agricultură), 5081 volume (științele naturii – matematică), 374 volume (social – politice), 1644 publicații seriale”⁷². Prin urmare, datele statistice privitoare la colecțiile acestei biblioteci trebuie privite cu prudență.

Nu există informații publice cu privire la achizițiile anuale de publicații, numărul de utilizatori care frecventează această bibliotecă și tranzacțiile efectuate. Se enumeră doar categoriile de utilizatori: cadre didactice și didactic auxiliare, studenți, elevi, iar în *Ghidul bibliotecilor școlare și CDI* se menționează că instituția ar fi deservit la momentul alcătuirii acestuia un număr de 10.600 cadre didactice. Cataloagele bibliotecii sunt în format tradițional, pe fișe, ordonate alfabetic și sistematic.

Serviciile oferite sunt de nivel minimal: împrumut la Sala de lectură, la domiciliu și interbibliotecar; oferirea de referințe bibliografice și de bibliografii; trimiterea unor materiale prin email (bibliografii, programe pentru obținerea gradelor didactice, programe școlare și alte materiale cu acces liber). Referitor la acest din urmă serviciu (trimiterea materialelor pe e-mail), în mod contradictoriu, până la nivelul anului 2013 în documentele publice consultate se precizează faptul că această bibliotecă nu avea acces la Internet, deci nu este clar cum se putea realiza. Biblioteca nu oferă nici servicii de reproducere, copiere, scanare a publicațiilor. În anul 2012, ca dotare IT avea: 1 calculator, o imprimantă, boxe, video-proiector. Nu avea sistem informatic, ci doar o bază de date în format Microsoft Word⁷³.

Din anul 1999, Casa Corpului Didactic Iași s-a implicat în proiectul „Educație pentru informație în me-

diul rural defavorizat” care a avut drept scop înființarea CDI-urilor menite să înlocuiască treptat bibliotecile școlare de la sate. Primele șase CDI-uri din județul Iași s-au înființat în decembrie 2003. În anul 2010, Casa Corpului Didactic coordona 31 de CDI, din care 24 create cu fonduri primite de la Ministerul Educației în perioada 2006-2009.

În toamna anului 2009, biblioteca CCD a fost reorganizată în sistem de acces liber la raft.

Bibliotecile din învățământul superior: biblioteca universitară este una aflată prioritar în serviciul studenților, al cadrelor didactice și al cercetătorilor din universități și alte instituții de învățământ superior și de cercetare care, în limitele regulamentului de organizare⁷⁴, poate funcționa și ca bibliotecă publică.

Această categorie deține o pondere însemnată în ansamblul biblioteconomiei ieșene. În timpul regimului comunist, în România au existat 48 de biblioteci universitare, dintre care trei erau Biblioteci Centrale Universitare. După anul 1990 s-au înființat multe universități, atât de stat, prin transformarea unor institute de învățământ de dimensiuni mai mici în universități cu mai multe facultăți, cât și private.

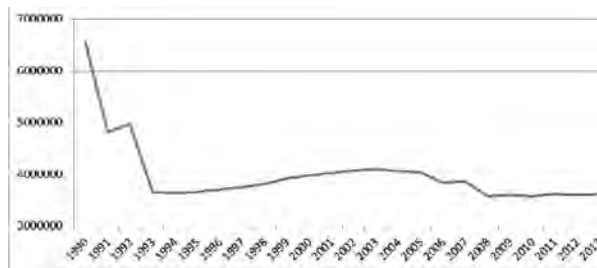
În Iași, bibliotecile universitare se află în trei situații diferite, în funcție de subordonarea administrativă directă, deci și de sursa lor de finanțare:

Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” (BCU) se află în subordinea (este finanțată) Ministerului Educației și Cercetării;

Bibliotecile universităților de stat sunt subordonate (finanțate) universităților respective, din bani publici și venituri proprii (Biblioteca Universității Tehnice „Gh. Asachi”, Biblioteca Universității de Me-

dicină și Farmacie „Gr.T. Popa”, Biblioteca Universității de Agronomie și Medicină Veterinară”, Biblioteca Universității de Arte „George Enescu”, Biblioteca Mitropoliei, Biblioteca Institutului Romano-Catolic, Biblioteca Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor). Într-o situație similară se găsesc și Biblioteca Mitropoliei Moldovei și, probabil, cea a Institutului Teologic Romano-Catolic din Iași, despre care datele disponibile sunt foarte puține.

Bibliotecile universitare private sunt subordonate (finanțate) din veniturile proprii ale acelor universități, cu precizarea că nu cunoaștem deloc informații despre această categorie. Graficul evoluției colecțiilor de publicații ale bibliotecilor din învățământul superior ieșean, în ansamblul lor, între anii 1990-2013, este următorul:

Graficul nr. 23:

Vol. existente în bibliotecile de învățământ superior între anii 1990-2013

Așa cum se observă, între 1990 și 1993, colecțiile bibliotecilor universitare de stat din Iași au scăzut considerabil. În acei ani au fost eliminate masiv publicații perimate din punct de vedere ideologic; din motive necunoscute de noi în acest stadiu al cercetării, în lipsa informațiilor disponibile public, observăm

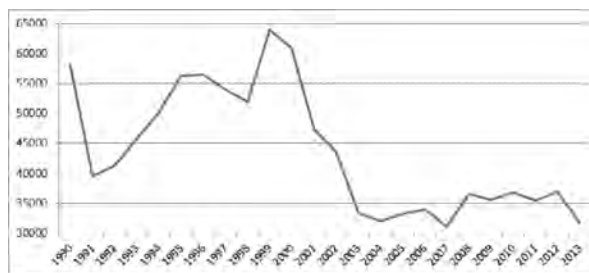
că în 1992 s-a înregistrat o ușoară creștere a colecțiilor (probabil ca urmare a introducerii în circuitul informativ a așa-numitului „fond secret” de publicații pe care marile biblioteci îl dețineau, și, mai ales, a donațiilor venite din străinătate). După această etapă, fondurile bibliotecilor din învățământul superior ieșean au sporit foarte puțin până în anul 2004, când au început din nou să scadă, pentru ca, practic, din 2008 să fie într-o cvasi-stagnare. În ultimii ani, din cauza crizei economice, achizițiile de publicații sunt aproape staționare, în anul 2012 colecțiile bibliotecilor universitare fiind abia la nivelul de la finele anului 1989, în vreme ce populația universitară este în continuă creștere. Din păcate, nici una din instituțiile incluse în această categorie, fie ele de stat sau particulare, nu furnizează în mod regulat informații publice care să permită cunoașterea evoluției anuale a colecțiilor lor.

Cu referire la Bibliotecile Centrale Universitare din România, între care una este la Iași, alcătuitoarea *Strategiei sectoriale de dezvoltare în domeniul culturii 2014-2020* remarcau că deși sunt cele mai importante biblioteci din regiunea lor, „fiind instituțiile care polarizează elita academică regională, starea lor este destul de precară și nu corespunde procesului modern de învățare preconizat. Impresia generală este accentuată de mobilierul învechit, de spațiile reduse și de lipsa facilităților (aer condiționat și lumină corespunzătoare)”⁷⁵.

Mai toate universitățile românești înființate în timpul regimului comunist sau după 1990 nu dețin spații speciale sau suficiente pentru biblioteci. Aproape pretutindeni ele se află în locuri improvizate în clădiri vechi și nemodernizate, complet inadecvate desfășurării unei biblioteconomii moderne. Cele câteva exemple pozitive se pierd în noianul de situații jenante, din cauză că niciuna din marile universități

ale țării nu se poate lauda cu o bibliotecă de calitate. Doar câteva biblioteci universitare sînt complet informatizate, în România lipsind rețeaua informatizată de biblioteci universitare și școlare la nivel național. Însăși conducerea Asociației Bibliotecarilor din România apreciază că aceste biblioteci nu corespund procesului modern de învățare și de cercetare și că starea fizică generală a bibliotecilor universitare este una de sărăcie: mobilier învechit și inadecvat, spații reduse, lipsa facilităților (aer condiționat, lumină corespunzătoare, aparatură depășită, ineficientă și consumatoare de energie, depozite supra-aglomerate). Grav este că lipsește viziunea necesată ieșirii din această situație⁷⁶.

În aceste condiții, nu este surprinzător faptul că bibliotecile instituțiilor de învățămînt superior din Iași au avut în anul 1990 un număr de 58.062 cititori, pentru ca în anul 2013 să mai aibă doar 31.721, reducerea fiind aproape la jumătate.

Grafic nr. 24:

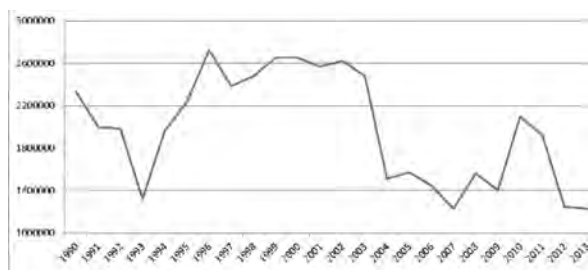
Evoluția cititorilor în bibliotecile de învățămînt superior între anii 1990-2013

Evoluția împrumuturilor de publicații în bibliotecile universitare a fost la fel de sinuoasă, înregistrând cele mai mari valori în anul 1996 (2.723.842 cititori), după care a început un declin continuu, în anul 2013 cifrele fiind la mai puțin de jumătate față de 1990

(1.230.601 persoane), în ciuda faptului că atât numărul instituțiilor de învățămînt superior cât și al studenților este de aproape trei ori mai mare.

Bibliotecile universitare ar trebui să asigure suportul info-documentar al învățămîntului superior și al domeniilor de cercetare științifică. Din anul 2005, ele pot avea și departamente proprii de cercetare științifică și pot realiza consorții pentru achiziția parțiată a surselor info-documentare pentru crearea și utilizarea în comun a catalogului colectiv virtual al colecțiilor proprii sau atrase⁷⁷. Cu toate acestea, cercetătorii angajați în bibliotecile ieșene nu există.

În 2009 bibliotecile academice din România, în parteneriat cu Ministerul Educației au inițiat un proiect național de obținere a unor fonduri bănești din Uniunea Europeană pentru a finanța accesul la publicații electronice și baze de date științifice (proiect intitulat ANELIS). Statisticile de utilizare arată însă că utilizatorii acestor biblioteci nu și-au dobândit încă obișnuința de a lucra cu resursele electronice⁷⁸. În plus, majoritatea site-urilor/ paginilor de web ale bibliotecilor universitare sunt departe de a fi atrăgătoare și/ sau funcționale.

Grafic nr. 25:

Evoluția vol. împrumutate în bibliotecile universitare din jud. Iași între anii 1990-2013

BCU „Mihai Eminescu” din Iași – este o instituție complexă, compusă dintr-o unitate centrală și biblio-

teci filiale. În anul 1990, avea 18 filiale și 28 de săli de lectură ce însumau cca 1400 locuri⁷⁹. În anul 2015, mai are doar 13 filiale, și, în ciuda faptului că numărul sălilor de lectură a crescut la 30 (6 în sediul central și 24 în filiale), numărul locurilor disponibile însumate este mai mic decât era în anul 1990, adică doar 1320 locuri⁸⁰.

Despre evoluția colecțiilor BCU avem doar câteva date disparate. La sfârșitul anului 1989, fondul de publicații depășea 2.250.000 u. b.⁸¹. Pentru perioada 2006 – 2015, eliminările de publicații din depozitele centrale ale BCU Iași au fost de 31.792 vol., în marea lor majoritate în limba rusă, care, potrivit evidențelor, nu au fost împrumutate aproape niciodată⁸². În anul 2014, fondul existent era de 2.534.726 u. b. Site-ul CASIDRO, având ca dată a actualizării anul 2015, conține alte cifre privitoare la colecții, ceea ce sugerează că sunt, totuși, anterioare acestui an, dar nu știm care ar fi acela: Fond existent = 2.312 442 u. b.; din care Periodice: Almanahuri și anuare = 2.445 u. b.; Reviste = 32.447 u. b.; Ziare = 7.793 u. b.; Colecții audio video = 3.219 u. b.⁸³; după cum se observă, creșterea este de aproximativ 300.000 de u. b. în 25 de ani.

Publicațiile intrate în depozitele bibliotecii în cursul anului 2014 au fost de 29.777 u. b., între care și 180 de abonamente la publicații periodice tipărite și în format electronic și la 45 baze de date (resurse electronice disponibile prin Proiectul ANELIS, *Academic on file*, *ISSN on line*, *European source*, *CEEOL*)⁸⁴. Raportarea fondului de publicații existent la numărul exemplarelor intrate, pentru a obține rata de înnoire a colecțiilor BCU Iași, dă pentru anul 2014 rezultatul de peste 85 de ani, iar dacă se ia în calcul creșterea anuală medie de 25.000 de vol.⁸⁵ asumată de instituție, se obține o rată de înnoire a colecțiilor de 101 ani!

Interesant este faptul că deși BCU funcționează în clădirea Fundației „Regele Ferdinand I” de aproape șapte decenii (naționalizată în anul 1948, clădirea a fost construită între anii 1930-1934), abia în vara anului 2015 a fost permis accesul cititorilor pe scara principală⁸⁶, până atunci cei care veneau la bibliotecă fiind obligați să folosească o scară de acces laterală, în spirală, pe care nu puteau încăpea mai mult de două persoane odată! Altă reminiscență din perioada comunistă, încă neînălăturată, este aceea de a nu permite accesul cetățenilor străini (sugerată de lipsa pașaportului din lista actelor necesare pentru eliberarea permisului de utilizator al BCU Iași⁸⁷).

Biblioteca Universității Tehnice „Gh. Asachi” (Biblioteca U.T.I.) – este cea mai mare dintre bibliotecile subordonate universităților de stat din Iași. Într-o formă oarecum asemănătoare cu cea de astăzi, există din anul 1948, când prin unificarea bibliotecilor de catedre și laboratoare înființate în anul 1937, cu biblioteca Seminarului matematic, s-a fondat Biblioteca centrală a Institutului Politehnic „Gh. Asachi”. În perioada 1984 – 1986, a fost reorganizată, așa-numitele puncte de bibliotecă au fost desființate, iar fondul de publicații a fost repartizat între cele 6 filiale înființate. În noiembrie 1998, s-a înființat Biblioteca Facultății de Automatică și Calculatoare, inaugurată cu ocazia sărbătoririi a 50 de ani de activitate ai Bibliotecii U. T. Iași. Tot în 1998 s-a înființat sala de lectură „Arhitectură”, în cadrul Bibliotecii de Construcții și Instalații.

În anul 1990, Biblioteca avea un fond de publicații de cca 425.000 vol., cca 110.000 periodice, peste 22.000 STAS-uri și prospecte, 8000 descrieri de invenții străine, cca 2500 unități ale fondului special din domeniile chimiei industriale, construcții, electrotehnică, mecanică, industrie ușoară, hidrotehnică etc.⁸⁸.

Nu știm care este numărul actual al colecțiilor acestei biblioteci, datele de pe site-ul său fiind neactualizate. Se pare că la 31.03.2010 exista un fond total de documente de 962.528 volume (dintre care 522.187 cărți, 129.332 reviste, 5.042 fond special – CD-uri, DVD-uri, microformate) și 305.967 documente tehnice (Brevete de invenții și Standarde)⁸⁹, ceea ce înseamnă că în perioada scursă din 1990 colecțiile s-au dublat.

Biblioteca Universității de Medicină și Farmacie – înființată în anul 1882, a devenit în 1949 Biblioteca Institutului de Medicină „Dr. N. Bagdasar” și ulterior Biblioteca Institutului de Medicină și Farmacie, iar în anul 1991 a căpătat denumirea de Biblioteca Centrală a Universității de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” (Biblioteca UMF Iași). La 31 decembrie 1989 avea peste 335.000 vol. cărți și publicații periodice⁹⁰.

Datele financiar – contabile actuale și precise referitoare la fondul de publicații al Bibliotecii UMF nu sunt ușor de cunoscut. Pe site-ul acesteia, pe prima pagină web se declară că instituția dispune de 255.977 „volume și publicații – cărți, periodice pe suport print, materiale audio-vizual”. Numărul este rețut și pe partiția *Fond de carte*, în care link-ul corespunde unui document nedatat ce conține doar informații cu caracter de generalitate, extrase din istoricul și Regulamentul de funcționare și puține date financiar-contabile concrete. Din acest document întocmit pentru anul școlar 2009-2010, deducem că la finele anului financiar-contabil 2009, Biblioteca avea un total de 255.977 u.b. (cărți și periodice tipărite, materiale audio-vizuale etc. în limbile română, engleză și franceză; dintre acestea 191 de titluri sunt de carte veche românească și străină, importante pentru istoria medicinei, iar 1050 sunt teze de doc-

torat în medicină susținute începând cu anul 1887)⁹¹.

Pe portalul CASIDRO, întocmit cu datele anului de referință 2010, Biblioteca UMF din Iași raporta 260.156 u.b. adică o achiziție de 4.179 de publicații în anul 2010⁹². Pe a doua pagină web a Bibliotecii UMF, ce conține *Prezentarea generală*, în rubrica *Doctări* se spune că există un total de 273.955 u.b. Nici această pagină nu afișează data întocmirii, dar din cuprinsul ei rezultă că este aferentă anului universitar 2012-2013⁹³. Prin urmare, la finele anului 2012, Biblioteca UMF din Iași avea un total de 273.955 u.b. Rezultă că, în doi ani, s-au achiziționat 13.799 de unități de bibliotecă, ce ar însemna o medie de 6.899 de publicații în fiecare an. În aceste condiții, rata de înnoire a colecțiilor acestei biblioteci la nivelul anului 2013 era de 39 ani și șapte luni.

Biblioteca Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară (USAMV) – înființată în anul 1933 ca bibliotecă a Facultății de Agronomie din cadrul Universității „Al.I. Cuza” din Iași, în anul 1949 devine biblioteca Institutului Agronomic, iar din anul 1955 s-a înființat și o filială pentru Facultatea de Horticultură. La 31 decembrie 1989 avea un fond de publicații de 150.000 volume cărți și periodice⁹⁴.

Din cauză că datele disponibile public sunt contradictorii, nici fondul actual de publicații al acestei biblioteci nu poate fi cunoscut cu precizie. Potrivit site-ului propriu, actualizat la 11 septembrie 2015, „Biblioteca are un fond documentar totalizând 112.597 unități, din care 105.942 vol. cărți și 6.655 vol. reviste (537 titluri)⁹⁵, însă în prezentarea ofertei educaționale făcută de USAMV în „Ziarul de Iași” din 06.07.2015 se spune: „fondul total (cărți, periodice, documente, cursuri, articole electronice) al Bibliotecii cuprinde 93.774 de volume”⁹⁶, o diferență apreciabilă. Oricum, colecțiile sale sunt mult mai mici

decât în momentul schimbării de regim politic în România.

Singurul raport statistic disponibil public al Bibliotecii USAMV este cel privitor la activitatea desfășurată în anul 2010, cu scurte trimiteri la intervalul 2006-2009. Potrivit acestuia, ritmul de creștere al fondurilor de publicații timp de patru ani a fost următorul:

– în **2006** = 1273 vol.; din care prin cumpărare: cărți – 631 vol.; periodice – 295 vol.; donații (total cărți și periodice) – 347 vol.; în **2007** = 2704 vol.; din care prin cumpărare: cărți – 1438 vol.; periodice – 334 vol.; donații (total cărți și periodice) – 392 vol.; în **2008** = 2131 vol.; din care prin cumpărare: cărți – 1142 vol.; periodice – 300 vol.; donații (total cărți și periodice) – 689 vol.; în **2009** = 1359 vol.; din care prin cumpărare: cărți – 658 vol.; periodice – 250 vol.; donații (total cărți și periodice) – 451 vol.⁹⁷

În conformitate cu același document, valoarea achizițiilor de publicații din anul 2012 a fost următoarea: cărți = 441 vol., din care la Biblioteca Centrală: 10 u.b. în valoare de 595,90 lei; la bibliotecile de catedră (finanțare din diverse contracte): 431 u.b. în valoare de 1517,49 € și 1155,84 lei; reviste = 327 u. b. în valoare de 133.255,04 lei, din care: reviste românești: 172 u.b. în valoare de 16.519,24 lei; reviste străine: 155 u.b. în valoare de 116.735,80 lei. Din acestea, au fost înregistrate/ prelucrate doar 498 u.b. În anul 2010, prin intermediul bibliotecii s-au tipărit și cursuri universitare și lucrări științifice: 747 buc. în valoare de 28.378,19 lei⁹⁸.

Biblioteca USAMV este printre puținele din Iași care și-a făcut cunoscut public bugetul de achiziții. Datele oferite sunt însă fie incomplete, fie eronate, astfel încât nu pot fi apreciate corect. Potrivit site-ului propriu, actualizat la 11 septembrie 2015, suma alocată anual pentru achiziții de cărți și reviste este de

100.000 RON + 30.000 €⁹⁹. Nu știm pentru care ani este valabilă informația, dar suma este mai mare decât în anii 2006, când bugetul de achiziții a fost de 110.000 lei și 2007, când suma a fost de 210.000 lei, însă mult diminuată față de anul 2008, când bibliotecii i-au fost alocați 380.000 lei. Pentru anul 2009, cifrele sunt neclare: în documentul de prezentare a instituției se spune că aceasta a avut alocați 185.000 lei pentru achiziția de publicații¹⁰⁰. În schimb, *Raportul de activitate pe anul 2010* dă ca plăți aprobate în anul 2009 „cu destinația achiziție de cărți, reviste și publicații”, la 8.12.2009, în valoare de 187.812, 87 lei, din care au fost cheltuiți 141.380,22 lei pentru achiziții și 28.378,19 lei pentru tipărirea de cursuri, totalul fiind de 169.758,41 lei¹⁰¹. Se observă că suma efectiv cheltuită pentru achiziții de publicații a fost mult mai mică. În anul 2010, Bibliotecii i s-au alocat 45.000 lei din fondurile bugetare primite de Universitate și 140.000 lei din veniturile proprii realizate de instituție¹⁰². Datele incomplete pe care le deținem nu permit constatarea faptului dacă acei bani au fost realmente cheltuiți pentru achiziția de publicații, dar ceea ce se observă cu ușurință este că bugetul acestei biblioteci a fost fluctuant.

În anul 2010, Biblioteca USAMV a mai cheltuit 124.854,80 lei pentru achiziționarea și montarea unor piese de mobilier; 5016 lei pentru *service*-ul ascensorului (revizie, întreținere lunară); 16.560 lei pentru *service*-ul instalației de ventilație și o sumă nespecificată pentru *service*-ul instalațiilor de Internet și telefonie¹⁰³. Este singura bibliotecă universitară din Iași care a beneficiat de o clădire nouă, special construită, în care s-a mutat în anul 2010.

Biblioteca Universității de Arte „George Enescu” – continuatoare a Bibliotecii Conservatorului omonim, înființată în anul 1960 cu câteva zeci de

volum, în anul 1989 avea un fond de publicații de 95.000 vol.¹⁰⁴. Datele disponibile public privitoare la această bibliotecă sânt atât de contradictorii, încât este dificil de formulat concluzii clare. Nici măcar adresa poștală nu este actualizată: pe site-ul Universității de Arte figurează Str. Costache Negruzzi, nr. 7-9, în vreme ce pe site-ul CASIDRO apare Str. Horia, nr. 7-9!

Referitor la colecții, potrivit mențiunilor de pe site-ul instituției (completat în anul 2014), la acea dată fondul de publicații era de 148.221 volume¹⁰⁵. În schimb, pe portalul CASIDRO, datele raportate la 31 decembrie 2013 erau altele: în rubrica de *Istoric* se afirma că „în prezent fondul de publicații numără 190.000 vol. (cărți și periodice)”. Dar imediat mai jos, în rubrica *Informații colecții* se dau 138.867 volume. Chiar dacă presupunem că aceasta este valoarea colecțiilor din sediul central al bibliotecii, însumarea lor cu fondurile existente la Departamentul audio-video (36.500 documente) și a celor de la Biblioteca Filială din Str. Sărărie, nr. 189 (24.000 vol.)¹⁰⁶ dă însă rezultatul 199.367 u. b., nicidecum 190.000!

Despre bibliotecile instituțiilor de învățământ superior teologic din Iași nu există multe informații publice. Biblioteca „Dimitru Stăniloae” din cadrul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei figurează în CASIDRO, însă cu o pagină pe care nu apar decât datele de contact¹⁰⁷. Pagina web proprie a bibliotecii are disponibil catalogul on line¹⁰⁸, dar nu oferă nici un fel de date cu privire la dimensiunea și calitatea colecțiilor deținute. Câteva repere fragmentare sunt conținute în articolul Cristinei Muraru, *Biblioteca Ecumenică „Dimitru Stăniloae” din Iași*, publicat în revista „Biblos”, nr. 16 din 2004: a fost reorganizată după anul 1989, iar la 31 decembrie 1994 existau 40.495 volume de inventar, cărți și publicații periodice. În anul scrierii materialului (2004), dacă nu s-a strecurat

o inadvertență, se pare însă că numai Secția Ecumenică a Bibliotecii deținea peste 100.000 de volume¹⁰⁹. Numai că pe site-ul Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași (anul de referință este 2013), prezentarea ofertei educaționale include și Biblioteca în ansamblul ei, care ar fi avut în acel an 109.886 volume, din care peste jumătate erau prelucrate informatizat. Potrivit site-ului, Secția „Studium” a bibliotecii, cu sediul în Facultatea de Teologie Ortodoxă, deținea un total de 31.753 de vol. (27.135 erau monografiile și 4.618 vol. erau publicații seriale)¹¹⁰.

Biblioteca Institutului Romano-Catolic „Sfântul Iosif” nu figurează în CASIDRO. Pe pagina web a Institutului, având anul de referință 2015, este doar o informație generală: „Institutul Teologic Romano-Catolic dispune de o bibliotecă ce numără aproximativ 40.000 de titluri înregistrate și este abonată la circa 120 de reviste și publicații de specialitate din țară și străinătate. Periodicele, dicționarele și enciclopediile pot fi consultate direct în sala de lectură aferentă bibliotecii. Cărțile se află în depozitul bibliotecii și pot fi împrumutate, în condițiile stabilite de Regulament. Cărțile vechi și rare se află în arhiva bibliotecii și pot fi consultate numai cu aprobarea pr. rector. În fiecare an, Institutul Teologic Romano-Catolic „Sfântul Iosif” se îngrijește de îmbogățirea bibliotecii și ține legătura cu marile edituri”¹¹¹.

Biblioteca FEAA – în anul 2002, atunci când Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din cadrul Universitatea „Al.I. Cuza” a sărbătorit 40 de ani de existență, în peisajul biblioteconomic ieșean a apărut o structură nouă, modernă și diferită de tot ceea ce exista până atunci. Deși funcționa Filiala de Științe Economice din cadrul BCU Iași încă din anul 1964, din cauză că Facultatea de Economie s-a dez-

voltat și s-a modernizat, având un număr mare de studenți, mai multe secții, specializări și forme de învățământ, a devenit necesară înființarea unei biblioteci proprii. Biblioteca FEAA este o structură cultural-științifică de drept public, fără personalitate juridică, parte integrantă a Facultății, fiind un departament de sine stătător în cadrul acesteia. Ea participă la procesul instructiv-educativ și de cercetare desfășurat de Facultate, pe baza legislației în vigoare și în acord cu principiile *Cartei* Universitatea „Al.I. Cuza”.

Structura organizatorică se aprobă de Senatul Universității, la propunerea Decanului Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor, dar finanțarea și coordonarea activității Bibliotecii este asigurată de către conducerea Facultății. Din punct de vedere ierarhic, este subordonată conducerii FEAA; are relații funcționale cu Serviciul Financiar-Contabil, Salariizare, Tehnic-Aprovizionare, Pază și PCI al Universitatea „Al.I. Cuza” și de colaborare cu toate serviciile administrative ale Universității, în limita competențelor, realizării sarcinilor proprii și delegărilor de sarcini.

Fiind un departament cu multă independență în structura Facultății, se ocupă direct de aproape tot ceea ce presupune funcționarea unei biblioteci: gestiunea resurselor materiale și umane; achiziția de cărți și publicații periodice, cu parcurgerea etapelor necesare până în momentul efectuării plăților (selecția, întocmirea listelor de comenzi, contactarea editurilor și a difuzorilor, derularea efectivă a achizițiilor și recepția publicațiilor); aprovizionarea cu materialele necesare (consumabile, obiecte de birou, componente informatice, mobilier etc.) și recepția lor; inventarierea și evidența analitică a obiectelor de mobilier, a tehnicii de calcul, a sistemelor de supraveghere și a celor de control al accesului; evidența

publicațiilor; efectuarea corespondenței și dezvoltarea relațiilor cu partenerii Bibliotecii; verificarea stării de funcționare a tuturor elementelor menționate, semnalarea defecțiunilor și urmărirea remedierii lor; supravegherea spațiului în care funcționează Biblioteca; trimiterea la Legătorie a publicațiilor deteriorate și a celor periodice constituite în volume și verificarea lor la returnare; construirea Catalogului *on-line* pe baza descrierilor bibliografice standard ale publicațiilor (cărți și periodice): catalogare, CZU, stabilirea Cuvintelor-cheie și a Domeniilor de referință; organizarea sistematică a colecțiilor; întocmirea diverselor statistici de Bibliotecă; întocmirea lunară a Foilor de pontaj pentru personal; încasarea taxelor pentru diferite servicii; crearea de conturi e-mail (până în anul 2009); înregistrarea amprentelor utilizatorilor pentru intrare în Bibliotecă.

Colecțiile de documente sunt compuse din: cărți, publicații seriale, documente electronice și alte documente audio-vizuale de profil. Biblioteca este specializată în domeniul economic, dar având în vedere numeroasele discipline care se află în conexiune cu acesta, deține publicații și din domeniile social-politic, istorie, geografie, precum și un fond de lucrări de referință (enciclopedii, dicționare, monografii, legislație). La 1 ianuarie 2013, Gestiunea totală a Bibliotecii FEAA cuprindea 20.903 vol. în 18.501 titluri, a căror valoare era de 2.447.435,25 lei. **Organizarea sistematică a colecțiilor are la bază principiul accesului liber la raft**, în scopul organizării logice a accesului la informație și asigurării funcționalității arhitectonice necesare economisirii timpului cititorilor.

Logistica include o rețea de calculatoare (109 PC din care 104 la dispoziția studenților și 5 folosite de către personalul Bibliotecii); fotocopiatoare; imprimante; sistem de supraveghere video; sistem de su-

praveghere anti-incendiu și anti-efracție; sistem de acces pe bază de amprentă digitală; sistem anti-furt pentru fiecare volum. Navigarea pe Internet se face în rețeaua Universității și este gratuită, iar Departamentul Server al FEAA se ocupă de asigurarea securității electronice.

În ceea ce privește dinamica fondului informațional, politica de achiziții a Bibliotecii FEAA presupune adecvarea la utilizatorul real (publicații apărute în ultimii 5 ani). Din cauză că Biblioteca FEAA nu deține spațiu de depozitare, periodic fondul documentar este verificat și selectat, iar publicațiile mai vechi de 5 ani sunt transferate cu titlu gratuit la o serie de biblioteci care deserveșc Facultatea.

Biblioteca a fost printre primele din centrul universitar Iași care a avut acces la baze de date științifice. De exemplu, în perioada 2008-2011, comunitatea academica din cadrul FEAA a avut acces la 88 de baze de date informaționale, atât pe bază de abonament (propriu și prin Proiectul ANELIS), cât și gratuite.

Împrumutul interbibliotecar și schimbul național și internațional de publicații – sunt două dintre serviciile importante asumate de bibliotecile universitare și cea a Academiei. Inițiat la BCU Cluj în 1923, reorganizat în anii '60 ai sec. XX prin *Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 62/1960 și Decretele nr. 835 și 836/1964*, schimbul internațional de publicații a fost din nou reorganizat la finele anilor '90 prin *Ordinul nr. 3164/28.I.1998 al Ministerului Educației Naționale* vizând asigurarea resurselor umane și a mijloacelor logistice capabile să asigure trimiterea la timp și cât mai cuprinzător a publicațiilor reprezentative ale universitarilor la biblioteci străine. La nivel național, este coordonat de Biblioteca Națională a României, prin Biroul de Schimb Internațional. BCU Iași a înre-

gistrat în timp o ușoară creștere a relațiilor de parteneriat (dacă la începutul anilor 2000, avea 345 parteneri din 45 de țări, în anul 2013 ajunsese la 442 parteneri din 52 de țări), fără ca volumul tranzacțiilor de schimb să fie relevant (în anul 2013 a primit 165 vol. cărți; 707 titluri periodice; împrumut inter-bibliotecar extern, în sumă de 1.033 vol., din care 352 vol. solicitate de 10 parteneri; 681 vol. primite de la 42 parteneri)¹¹².

Schimbul internațional a reprezentat decenii de-a rândul o activitate însemnată și a Bibliotecii Filialei Academiei Române din Iași și a continuat cu destulă însuflețire în primul deceniu post-revoluționar. Imediat din 1990, Biblioteca a donat Academiei de Științe din Moldova manuale școlare, cursuri universitare și cărți tipărite de Editura Academiei pentru a-i ajuta pe românii dintre Prut și Nistru în trecerea la grafia latină și la limba română. A existat o frumoasă colaborare și cu românii din Uzdin (Iugoslavia), cărora li s-au expediat în 1998 dubletele unor publicații venite de la Biblioteca și Editura Academiei Române din București. Din păcate însă, de la an la an, Biblioteca a pierdut mulți parteneri de schimb internațional și nu a mai putut continua colecțiile de periodice. Fenomenul are cauze multiple: după 1990, nu s-au mai atribuit fonduri în valută pentru achiziții externe de publicații, partenerii din Europa de Est nu au mai putut trimite revistele lor din cauza costurilor mari practicate de editori și tipografi, unele periodice și-au încetat apariția, nemaifiind finanțate. Ultima informație publică disponibilă referitoare la schimbul internațional realizat de biblioteca Filialei Iași a Academiei Române datează din anii 2000 – 2002, când prin revistele „Cellulose Chemistry and Technology” și „Memoriile Secțiilor Științifice” trimise în străinătate, au intrat în depozitele bibliotecii aproape 100 de cărți și 31 de titluri de periodice în peste 500

de exemplare, respectiv peste 100 de cărți și 14 titluri de periodice în peste 200 de exemplare¹¹³. După această dată nu mai sunt informații publice cu privire la acest segment al bibliotecii, deși probabil că activitatea nu a încetat.

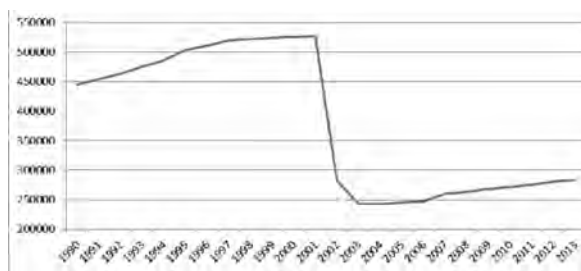
Impedimentele majore în calea dezvoltării relațiilor internaționale de schimb și împrumut de publicații sunt multiple: cea mai importantă este lipsa unui Catalog Național Partajat, care să faciliteze participarea României la *Online Computer Library Center* (OCLC). La începutul anilor '90 Biblioteca Națională a României a semnat un acord de participare la OCLC, pe care însă nu l-a onorat, netrimiteând niciodată descrierile bibliografice la care România s-a angajat. Situația nu este în totalitate imputabilă doar bibliotecilor, exportul de publicații științifice în străinătate fiind greu de realizat din cauză că nu sunt editate integral (sau cel puțin rezumate) în limbi de circulație internațională.

Concluzia cu privire la împrumutul interbibliotecar și schimbul internațional de publicații este aceea de activitate slab dezvoltată și lipsită de ritmicitate, de cele mai multe ori bibliotecile doar primind publicații străine, fără să trimită altele românești la schimb pentru a fi incluse în colecțiile marilor biblioteci din străinătate. Nu se poate vorbi în mod real de cooperare culturală și de construcția unor parteneriate științifice pe bază de reciprocitate, care să contribuie la crearea de noi surse informaționale oferite utilizatorilor la nivelul standardelor mondiale și să facă cunoscută știința și cultura românească în lume.

Bibliotecile universităților particulare se află într-o situație mai grea decât a celor de stat. De cele mai multe ori universitățile private nu au biblioteci, studenții fiind nevoiți să folosească bibliotecile publice. Situația s-a îmbunătățit oarecum, dar aceste bi-

blioteci au rămas mult în urma celor ale universităților de stat. Chiar și cele mai mari universități private au colecțiile bibliotecii foarte modeste, cele mai multe dintre acestea constând din cărți vechi și provenite din diverse donații¹¹⁴.

Biblioteca Academiei Române – Filiala Iași (BAR – Iași): face parte din categoria celor Naționale. Graficul evoluției colecțiilor acesteia între anii 1990-2013 este următorul:

Graficul nr. 26:

Vol. existente în Biblioteca Academiei Române – Filiala Iași (1990-2013)

Spre deosebire de multe biblioteci din Iași, în cazul acesteia, explicațiile sunt posibile, grație pe de o parte faptului că în anul 2006 a fost publicată o lucrare valoroasă referitoare la *Istoricul bibliotecii Filialei Iași a Academiei Române* (Iași, Editura Ștef, 2006), iar pe de alta, că această bibliotecă are unul din cele mai complete și bine construite site-uri web. În anul 1990, Biblioteca ajunsese la peste 300.000 volume, cărți și periodice, colecții speciale, microfilme, discuri etc., dominante fiind publicațiile științifice obținute prin schimb internațional și donații ale Bibliotecii Academiei Române și ale Academiei din fostele țări socialiste. Referitor la periodice, în anul 1989 Biblioteca avea abonamente la 180 de titluri românești și 38 de titluri străine (o redu-

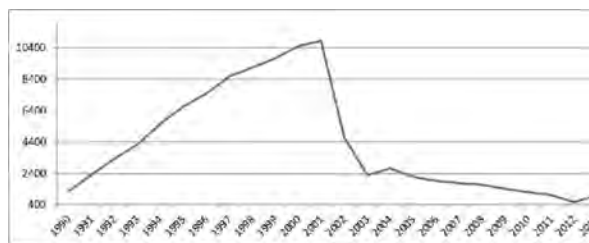
cere aproape la jumătate față de anul 1980, când erau 78 de titluri străine abonate)¹¹⁵.

Ca urmare a dispozițiilor *Decretului lege nr. 50* din 4 aprilie 1990, la Biblioteca Filialei Iași a Academiei Române au fost eliminate (casate) 877 vol. în valoare de 8686,50 lei. Din diverse motive, în următorii ani, din colecțiile bibliotecii au mai ieșit cantități mari de publicații. În 1990 au intrat în Bibliotecă în jur de 8500 publicații, mai puțin decât în anii anteriori, fapt explicabil prin situația țării, aflată în proces de reorganizare. La sfârșitul anului 1991, în depozitul de carte al Bibliotecii mai erau în total 89.391 vol. în valoare de 3.405.978,11 lei. Iată evoluția achizițiilor în primul deceniu al perioadei analizate: în 1990, au intrat în Bibliotecă 8.512 u.b.; în 1991 au fost 9210 u. b., iar în 1992 ceva mai puțin: 9.100 u.b. Anii 1993 și 1994 cunosc un număr de intrări de publicații ceva mai mare, datorită unui număr de STAS-uri înregistrate: 12.020 u.b. în 1993, respectiv 10.250 u.b. în 1994. Dar anul 1995 este asemănător cu 1990, în depozite intrând doar 8500 u.b. În anul 1996 au fost înregistrate 6950 publicații noi; în 1997 au fost 8.430, dar în 1998 s-a produs o scădere drastică: doar 2.490 u.b. intrate în colecții, iar în 1999 doar 2164 u.b.; în anul 2000, BAR-Filiala Iași mai avea abonamente la doar 65 de titluri de publicații periodice românești.

Anii 2000 stau sub același semn al lipsei acute de fonduri bănești. Cu excepția abonamentelor la publicațiile periodice, nu s-au putut cumpăra decât puține cărți, în special din domeniile noi de cercetare și lucrări de referință editate de Academia Română. În 2006, colecțiile Bibliotecii erau de cca 250.000 u. b. cu o valoare aproximativă de 135.000.000 lei, grupate pe mai multe sectoare: *Colecții speciale* (9761 u. b. valoroase, după cum urmează: cărți străine vechi = 322 vol.; cărți străine rare = 1.355 vol.; cărți româ-

nești vechi = 262 vol.; carte românească rară = 4632 vol.; manuscrise și fotografii = 3190 u. b.); *Cartea curentă* (din toate domeniile științifice și culturale, din care 27.410 vol. erau disponibile în sala de lectură); *Periodice* (2800 de titluri cu zeci de mii de ex., dar abonamentele curente la publicații românești erau doar la 50 de titluri). În anul 2015, potrivit datelor statistice de pe site-ul său, BAR – Iași are peste 283.000 u.b.¹¹⁶ (nr. de abonamente curente nu este cunoscut). Se observă că, după un sfert de secol de la schimbarea de regim politic în România, Biblioteca Filialei Iași a Academiei Române nu a reușit să mai ajungă din punct de vedere numeric la nivelul avut de colecțiile sale în 1989.

Biblioteca Academiei are cel mai mic număr de utilizatori dintre toate marile biblioteci ieșene. Indicatorul a cunoscut o creștere din anul 1990 până în 2001 (de la 1.288 cititori în anul 1990 până la 10.866 în 2001), după care a început scăderea puternică: în anul 2013, biblioteca mai avea numai 1031 cititori, pentru ca în 2012 să fie înregistrați doar 573!

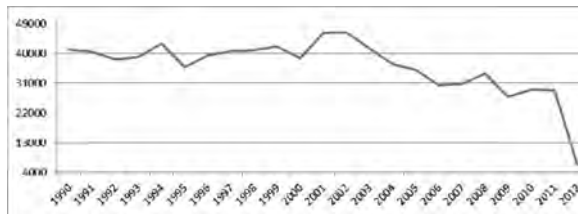

Graficul nr. 27:

Evoluția cititorilor în Biblioteca Academiei între anii 1990-2013

Împrumutul de publicații s-a redus în sfertul de secol supus investigației de peste 7 ori! (de la 41.250 vol. în anul 1990, la doar 5.625 în anul 2013 și numai

1.630 în 2014!).

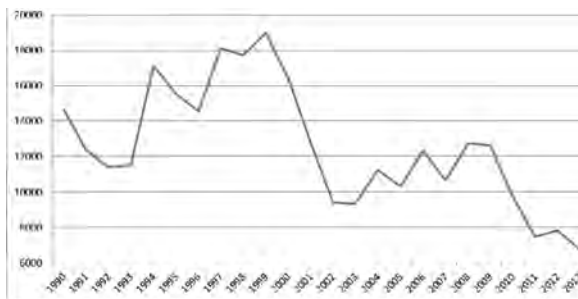

Graficul nr. 28:
*Vol. împrumutate în BAR Iași
între anii 1990-2013*

În ultimul sfert de secol, bibliotecile științifice trec printr-o adevărată revoluție datorată exploziei informaționale și informatizării, care au produs transformări fundamentale. A crescut exigența utilizatorilor, nevoia de informare promptă și completă, se mută treptat accentul dinspre suporturile tradiționale, pe hârtie, spre forma electronică și bazele de date. Cu toate acestea, bibliotecile ieșene sunt încă foarte puțin integrate în structuri informaționale europene și mondiale, iar statisticile sugerează că par a nu face față provocărilor.

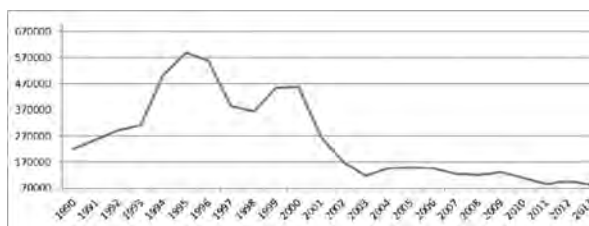
Bibliotecile specializate ale unor instituții și organizații, institute de cercetare, asociații și organizații profesionale, ele fac numai teoretic parte dintr-un sistem, fiind în realitate izolate una de alta. În absența unor reglementări care să le determine locul, aceste biblioteci împărtășesc soarta instituțiilor în care stau pe lângă care funcționează¹¹⁷. Nu știm nimic despre evoluția, existența sau desființarea imensei majorități a bibliotecilor specializate care au existat pe lângă fiecare spital, întreprindere industrială, de transporturi, ale sindicatelor și cooperăției meșteșugărești, la Arhivele Statului ori în muzeele județului Iași. În termeni procentuali, biblio-

tecile specializate ieșene au cunoscut dispariția cea mai mare: 39 din 66, anii de vârf ai desființării fiind 2006 și 2010. Numărul de cititori din bibliotecile specializate a scăzut de la 14.651 persoane în anul 1990, la 6707 în 2013.

Graficul nr. 29:
*Evoluția cititorilor în Bibliotecile specializate
între anii 1990-2013*

În bibliotecile specializate, evoluția împrumuturilor de publicații (220.666 vol. în 1990) s-a aflat pe o linie ascendentă până în anul 1995, când s-a ajuns la 589.961 vol., după care a urmat o scădere cvasicontinuuă, ajungându-se în 2013 la numai 84.152 vol. consultate.

Graficul nr. 30:
*Vol. împrumutate în bibliotecile specializate
din jud. Iași între anii 1990-2013*

Sursele de informare cercetate, conjugate cu experiența proprie în domeniu, egală cu perioada supusă investigației, dovedesc că între categoriile de bi-

blioteci înfățișate nu există aproape deloc colaborare pentru partajarea resurselor, în scopul deservirii comunităților de beneficiari ai serviciilor lor.

Bibliotecile ieșene, indiferent de categorie, au în continuare și cu prioritate funcții de acumulare și mai puțin de informare. În ciuda declarațiilor optimiste, cel mai adesea neacoperite de fapte, colecțiile sunt îmbătrânite; clădirile sunt vechi, nemodernizate și lipsite de atractivitate; tehnologiile folosite sunt depășite, serviciile oferite au un nivel scăzut de informatizare, iar documentele electronice și audiovizuale sunt insuficiente, toate acestea contribuind la scăderea constantă a numărului de utilizatori. Aproape peste tot se constată lipsa unei evidențe clare, care să permită realizarea unei panorame a tuturor activităților bibliotecii. Desigur, s-au înregistrat și realizări ce nu pot fi omise, dar aceste contradicții fac ca biblioteconomia românească „să rămână în urmă chiar și atunci când înaintează”¹¹⁸.

Managementul bibliotecilor: în funcție de subordonare (la Ministerul Culturii sau a Educației) și de locul pe scara ierarhică a autorității tutelare, desemnarea conducătorilor de biblioteci este diferită sub raport legislativ: managerii bibliotecilor publice sunt funcționari publici, obligați să respecte legislația administrației publice (directorii bibliotecilor județene, municipale și orașenești sunt numiți de autoritățile locale din rândul intelectualității locale); directorul BCU este ales după o metodologie întocmită de Ministerul Educației din rândul profesorilor de Universitatea „Al. I. Cuza”; conducătorii celorlalte biblioteci universitare din oraș sunt numiți de Rectorii universităților respective, de obicei dintre bibliotecari.

Altă problemă ce ține de managementul bibliotecilor românești, deci și a celor ieșene, este finanțarea, ele neavând o stabilitate și predictibilitate a bugetu-

lui. Lipsa bugetelor dedicate și necunoașterea modalităților manageriale de dezvoltare întârzie aplicarea unui Marketing specializat care ar putea îmbunătăți semnificativ comunicarea și promovarea activităților. „Toate instituțiile sunt mult prea dependente de personalitatea managerului; se generează astfel defecțiuni majore de ritm și chiar de identitate la schimbările de mandat. Viziunile asupra identității instituțiilor publice nu sunt rezultatul unor analize manageriale, ci exprimarea unor deziderate personale ale managerilor, ceea ce le determină instabilitatea”¹¹⁹. Dependente de subvențiile acordate de stat sau de instituțiile în care funcționează, chiar dacă apelează uneori și la alte surse de finanțare și la sponsorizări, acestea au un caracter discontinuu și accidental. Lipsa fondurilor generează dificultăți pe aproape toate palierele: achiziția de carte nouă, modernizarea spațiilor, dotarea cu computere pentru utilizatori. În noile condiții create de explozia informațională este importantă o politică managerială revizuită periodic, care să se refere și la schimbări interne cum ar fi informatizarea serviciilor de achiziții, lipsa de spațiu, necesitatea unui personal calificat și grija pentru perfecționare continuă, dar și la planurile de cooperare în achiziții pe plan național și internațional. Consecința este aceea că în bibliotecile noastre lipsește managementul specializat. Biblioteci „aflate la limita supraviețuirii, manageri numiți pe considerente de partid, incapabili să gestioneze situația reală, fac din sistemul biblioteconomic unul dintre cele mai prost administrate și cu o eficiență aflată mereu sub semnul întrebării și al nesiguranței”¹²⁰.

Ca și în cazul tuturor instituțiilor publice de cultură, este evidentă necesitatea introducerii metodelor și tehnicilor manageriale, aproape pe toate palierele pe care-și desfășoară activitatea bibliote-

cile: sisteme de bibliotecă, resurse documentare, programe și proiecte cu impact în comunități, resurse umane și cele financiare, și mai ales pentru activități de cercetare a publicului. Marketingul de bibliotecă este încă un teren necunoscut pentru cei mai mulți dintre managerii acestor instituții¹²¹.

Concluzii: în bibliotecile ieșene, ultimul sfert de secol a adus o serie de modificări importante. A fost abolită cenzura comunistă, liberul acces la informație devenind o realitate; principalele rețele de biblioteci, cea publică și cea de învățământ, și-au sporit efectivul și și-au diversificat activitățile. Cu toate acestea, există un mare decalaj între bibliotecile românești și cele europene și mondiale atât sub aspect patrimonial (lipsește sursele info-documentare ample, valoroase și recente de nivel internațional), cât și sub aspect organizatoric și funcțional (lipsește cooperarea interbibliotecară, informatizarea serviciilor, pregătirea profesională a personalului și spațiile destinate bibliotecii sunt deficitare), iar biblioteconomia ieșeană nu face excepție. După 25 de ani nu are încă o direcție unitară și nici politici clare și consistente de inovație. Schimbarea de regim politic și începuturile marcate de voința și nevoia de transformare nu au atras și o restructurare vizibilă a sistemului bibliotecilor. Metodele de lucru încremenite și instrumentele de lucru învechite trag înapoi chiar și bunele intenții, le sufocă tocmai atunci când ele ar avea nevoie de credibilitate și de sprijin. S-ar putea obiecta că imaginea zugrăvită este una preponderent negativă, că am văzut doar jumătatea goală a paharului. Am făcut acest lucru în mod deliberat, plecând de la premisa că, oricât de neplăcut, adevărul e preferabil minciunii și demagogiei de orice fel și indiferent din partea cui ar veni, din cauză că el poate fi începutul unei schimbări reale, netrucate, făcute cu responsa-

bilitate și bună credință. Bibliotecile ieșene se află în situația unei reconsiderări substanțiale, situația fiind caracteristică întregii țări, din cauză că „civilizația” bibliotecilor cunoaște un mare decalaj față de nivelul la care aceasta se situează în alte țări europene. De la construcții, ambianță, dotări tehnice, informatizare și până la unele servicii, inclusiv în privința mentalității bibliotecarilor, întârzierea este greu de recuperat. Din acest motiv apare o ruptură între modelul teoretic pe care învățământul universitar îl preia din restul lumii bibliotecare și realitatea cotidiană din bibliotecile ieșene. Este însă esențial ca profesioniștii să nu se complacă în deriva momentului. Profesia de bibliotecar, legată acum de științele informării, de acțiunea culturală, de asistența socială, își modifică identitatea. Tehnologia a produs schimbări istorice în biblioteci, de la modul de lucru, abilitățile și cunoștințele bibliotecarilor și până la re poziționarea și redefinirea rolului pe care trebuie să și-l asume în noua societate informațională. Numai că deocamdată bibliotecarii ieșeni sunt încă obligați să profeseze în două culturi: cea tradițională și cea informațională. Pentru a păși definitiv în terenul celei din urmă, este necesară punerea în practică a obiectivelor identificate prin *Strategia sectorială în domeniul culturii 2014-2020*: identificarea priorităților locale de finanțare a activităților de bibliotecă; creșterea calității serviciilor prin aplicarea unui management activ; modernizarea infrastructurii și a metodelor de interacțiune cu publicul și depistarea tuturor utilizatorilor potențiali; specializarea și formarea profesională continuă a personalului existent; extinderea accesului la serviciile bibliotecii, prin utilizarea Internetului; creșterea calității serviciilor oferite în spațiile de lectură și de informare audio-vizuală; transformarea bibliotecilor publice în centre culturale și educative; dezvoltarea, diversifi-

care și conservarea colecțiilor; dezvoltarea bibliotecii *on-line*; un mediu informațional competitiv pentru utilizatori; dezvoltarea unei culturi instituționale care să susțină strategia de dezvoltare a bibliotecilor¹²².

Ceea ce s-a întâmplat în sfertul de secol 1990-2015 nu a devenit încă *istorie*; trebuie însă ca fiecare bibliotecă să-și actualizeze istoricul, să-l cerceteze și să producă materiale care să permită sinteza.

Elena CHIABURU a fost beneficiar al Programului de Burse „Junimea” și Rezidențe de cercetare științifică privind istoria și viața culturală a Iașului, ediția a II-a, 2015 – inițiativă a Muzeului Național al Literaturii Române Iași.

Textul de mai sus reprezintă un fragment din volumul în curs de apariție *Bibliotecile ieșene în post-comunism* (Editura Muzeelor Literare, Iași).

¹ Mircea Regneală, *Noi studii de biblioteconomie*, ABR, București, 2009, p. 89.

² Gheorghe-Iosif Berca (red.), *Biblioteconomie: manual*, Editura ABBPR, București, 1994; Brigitte Richter, Gheorghe Buluță, *Ghid de biblioteconomie*, Editura Grafoart, București, 1995; Săluc Horvat, *Introducere în biblioteconomie*, București, Editura Grafoart, 1996; Mircea Regneală, *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării*, 2 vol., FABR, București, 2001; Elena Târșiman, *Biblioteconomie și Știința Informării: studii și articole*, Editura Universității București, 2008; Victor Petrescu, *Biblioteconomie miscellanea*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2010; Nicoleta Marinescu, *Biblioteconomie în întrebări și răspunsuri*, Editura Pim,

Iași, 2010; *Tratat de biblioteconomie*, ediție provizorie, 2 vol., ABR, București, 2013–2014; <http://bookconsumer.blogspot.ro/2011/06/carti-de-biblioteconomie-online.html>; <http://www.abr.org.ro/index.php?option=comcontent&view=category&layout=blog&id=96&Itemid=74&lang=en>

³ Vasile Boari, Natalia Vlas, Radu Murea (coord.), *România după douăzeci de ani*, vol. I, Institutul European, Iași, 2010.

⁴ Elena Chiaburu, Hermina G.B. Angheliescu, *Regime change in Romania: A quarter-century impact on libraries*, în „Library Trends”, vol. 63, nr. 4, Spring 2015, p. 809-844; Elena Chiaburu, *Îndrumar legislativ*, 175 p., a XVIII-a Conferință Națională a ABR, Pitești, 17-22 septembrie 2008; idem, *Despre relații publice în bibliotecă*, în „Buletinul ABIR”, 1998; idem, *Evaluarea performanței profesionale în bibliotecă*, în „Biblioteca”, 1998, nr. 3; idem, *Biblioteca – abordare economică*, în *ibidem*, 1997, nr. 6; idem, *Despre motivație în bibliotecă*, în *ibidem*, nr. 11, 1997; idem, *Despre începuturile bibliotecilor în Țările Române*, în *ibidem*, 1996, nr. 4-5-6; idem, *Biblioteca și diseminarea informației*, în „Anuarul ABIR”, București, 1996; idem, *Vântul schimbării*, în *ibidem*; idem, *Rolul imaginii în perceperea bibliotecii*, în „Biblioteca”, 1995, nr. 11-12; idem, *Rolul bibliotecilor specializate în diseminarea informației științifice (cu referiri speciale la Biblioteca de Științe Economice)*, în vol. *Cercetarea bibliologică și bibliotecile specializate*, coord. Al. Ioniță și C. Belțic, Iași, 1995; idem, *Imaginea în perceperea bibliotecii*, în *ibidem*; idem, *Etică și deontologie în biblioteconomie*, <http://www.kosson.ro>; idem, *Câteva considerații privitoare la implementarea principiilor LIBRARY 2.0 in Romania*, <http://www.kosson.ro>.

⁵ Elena Chiaburu, *Considerații privitoare la interpretarea și aplicarea Codului deontologic al bibliotecarului în România*, Sesiunea anuală a Secțiunii Comunicarea Documentelor din cadrul ABR, 29-30 mai 2008, Biblioteca U.T. „Gh. Asachi” din Iași; idem, *Bibliotecile specializate și diseminarea informației (pe exemplul Bibliotecii FEAA)*, Sesiunea de comunicări științifice pe probleme de biblioteconomie PROBIB, Pitești, 10-11 aprilie 2008; idem, *Nou și complementar: Biblioteca Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor din cadrul Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași*, a XVII-a Conferință Națională ABIR, Timișoara, septembrie 2006; idem, *Conexiuni: Comunicare și imagine în bibliotecă*, lucrare

- distinsă cu premiul „Buletinului Bibliotecii de Fizică și Chimie”, Iași, 1996; idem, *Bibliotecarul – specialist și om de cultură*, Simpozionul *Reforma bibliotecii românești*, Universitatea Agronomică „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, 1995.
- ⁶ Vezi la http://www.insse.ro/cms/files/chestionare/cult/CULT1_2014.pdf formularul CULT1 pentru bibliotecii.
- ⁷ Vezi, de ex., pag. bibliotecii Universității „Petre Andrei”: <http://www.upa.ro/biblioteca/>, accesat pe 17.09.2015.
- ⁸ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php>, accesat pe 13.07.2015.
- ⁹ în continuare: *Strategia în domeniul culturii 2014-2020*; (http://www.cultura.ro/uploads/files/STRATEGIA%20SECTORIALA_IN_DOMENIUL_CULTURII_2014-2020.pdf, accesat pe 9.07.2015).
- ¹⁰ Ion I. Nistor, *Dezvoltarea bibliotecilor noastre publice*, Extras din AAR, Mem. Sect. Ist., Seria III, tom. XXIX, Mem. 13, Imprimeria Națională, București, 1947, p. 30-31.
- ¹¹ Gh. Buluță, *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*, Editura Enciclopedică, București, 2000, p. 203-205.
- ¹² Vezi *Legea Bibliotecilor*, nr. 334 din 31 mai 2002, republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 132 din 11.02. 2005; (în continuare: „Monitorul Oficial al României”, Partea I, se va cita: MO).
- ¹³ <http://www.iasi.insse.ro/main.php?id=405>, accesat la 12.06.2015.
- ¹⁴ *Strategia în domeniul culturii 2014-2020*, p. 271.
- ¹⁵ Constantin Mătușoiu, Mihaela Helene Dinu, *Istoria bibliotecilor din România în legi și documente (1945-2000)*, vol. II, Editura Ex Ponto, Constanța, 2001, p. 148.
- ¹⁶ *Strategia în domeniul culturii 2014-2020*, p. 276.
- ¹⁷ <http://www.bjiasi.ro/biblioteca-in-cifre>, accesat la 3.07.2015; Raportul de activitate pe anul 2012, disponibil la www.bjiasi.ro/wp-content/uploads/2014/03/Raport-2012-Bj-Iasi.pdf.
- ¹⁸ Nicolae Busuioc, Vicențiu Donose, *Biblioteca „Gh. Asachi” – 80. O istorie de suflet și de minte*, Editura Vasiliana '98, Iași, 2000, p. 43; (în continuare: Busuioc, Donose, *Biblioteca „Gh. Asachi”*); *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 41-43; Viorel Erhan, *Știință și cultură ieșeană*, Editura Tehnopress, Iași, 2009, p. 132-133; (în continuare: Erhan, *Știință și cultură*); <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=2621> accesată la 7.08.2015.
- ¹⁹ Busuioc, Donose, *Biblioteca „Gh. Asachi”*, p. 68 și 76.
- ²⁰ Erhan, *op. cit.*, p. 132-133; <http://www.bibnat.ro/biblioteca-in-cifre.php?id=2621> accesată la 7.08.2015.
- ²¹ Sursa: <http://www.bjiasi.ro/biblioteca-in-cifre/> accesat la 3.07.2015.
- ²² Raport de activitate pe anul 2013, disponibil la <http://www.bjiasi.ro/?s=rapoarte+anuale> accesat la 8.08.2015.
- ²³ Sursa: <http://www.bjiasi.ro/biblioteca-in-cifre/> accesat la 3.07.2015.
- ²⁴ Busuioc, Donose, *Biblioteca „Gh. Asachi”*, p. 66 și 68; așa cum s-a arătat anterior, pentru anul 1999, la p. 76, autorii dau alt număr de volume cumpărate: 20.287.
- ²⁵ Sursa: <http://www.bjiasi.ro/biblioteca-in-cifre/> accesat la 3.07.2015.
- ²⁶ Raport de activitate 2012, disponibil la www.bjiasi.ro/wp-content/uploads/2014/03/Raport-2012-Bj-Iasi.pdf.
- ²⁷ Raport de activitate pe anul 2013, disponibil la <http://www.bjiasi.ro/?s=rapoarte+anuale> accesat la 8.08.2015.
- ²⁸ Sursa: <http://www.bjiasi.ro/biblioteca-in-cifre/> accesat la 3.07.2015 și Raportul de activitate pe anul 2014, disponibil la <http://www.bjiasi.ro/?s=rapoarte+anuale> accesat la 8.08.2015.
- ²⁹ Busuioc, Donose, *Biblioteca „Gh. Asachi”*, p. 66-67.
- ³⁰ Busuioc, Donose, *Biblioteca „Gh. Asachi”*, p. 66-68.
- ³¹ Busuioc, Donose, *Biblioteca „Gh. Asachi”*, p. 76-77.
- ³² <http://www.primariapascani.ro/index.php?state=4&id=220> accesat la 10.10.2015.
- ³³ Cătălin Mihăilă, *Biblioteca Municipală, demolată pe bucățele*, în „Bună Ziua Iași”, Luni, 26 Martie 2012, <http://www.bzi.ro/biblioteca-municipala-demolata-pe-bucatele-foto-277841>, accesat la 19.08.2015.
- ³⁴ Cătălin Cojocaru, *Tavan surpat la Biblioteca Pașcani*, <http://bittv.info/2015/04/tavan-surpat-la-biblioteca-pascani/>, 3 aprilie 2015, accesat la 19.08.2015.
- ³⁵ http://www.ecomunitate.ro/Noua_biblioteca_din_T%C3%A2rgu_Frumos_%E2%80%93_sansa_accesului_la_educatie_on-line%2816576%29.html, accesat la 18.09.2015.
- ³⁶ Valentin Talpalaru, *Biblioteci rurale centenare din județul Iași*, Editura Vasiliana '98, Iași, 2004.
- ³⁷ Mătușoiu, Dinu, *Istoria bibl. din România în legi și documente*, vol. I, p. 97-99 și 102-103.
- ³⁸ *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 56.
- ³⁹ Busuioc, Donose, *Biblioteca „Gh. Asachi”*, p. 74 -76.
- ⁴⁰ <http://statistici.insse.ro/shop>, accesat la 12.11.2015.

- ⁴¹ <http://www.bjiiasi.ro/category/biblioteci-din-judet>, accesat la 3.07. 2015;
<http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id> accesat la 12.07.2015; <http://www.romaniamama.ro/administratie.html>, accesat la 30.05.2015; formularul CASIDRO – date raportate la 31 decembrie 2013.
- ⁴² http://www.biblionet.ro/upload/documents/librarie/324/pdf/2139/comunicat_presa_Biblionet_lansare.pdf
- ⁴³ <http://www.biblionet.ro/despre.htm>
- ⁴⁴ Informații furnizate de Mihai Grinea, coord. *Biblionet* jud. Iași, căruia îi mulțumim pentru bunăvoință.
- ⁴⁵ http://www.biblionet.ro/upload/documents/librarie/457/pdf/2905/comunicat_post_conf_presa_Biblionet_Round_1_MCCPN_final.pdf ;
http://www.biblionet.ro/upload/documents/librarie/330/pdf/2182/comunicat_presa_Biblionet_intalniri_regionale.pdf și
http://www.biblionet.ro/upload/documents/librarie/456/pdf/2899/comunicat_presa_Biblionet_16_07.pdf, toate accesate pe 10.07.2015.
- ⁴⁶ <http://www.hotnews.ro/stiri-cultura-5697352-programul-national-biblionet-fost-lansat-iasi.htm> accesat la 30. 07. 2015.
- ⁴⁷ www.biblionet.ro, accesat pe 12.06.2015; Mihai Grinea, coord. *Biblionet* Iași.
- ⁴⁸ Valentin Smedescu, *S.O.S. Biblionet – Global Libraries România: zburăm prea jos!*, <http://prolibro.eu/?s=biblionet>, accesat pe 10.06.2015.
- ⁴⁹ *Regulamentul* aprobat prin Ordinul Ministrului nr. 6566 / 1994 și *Legea bibliotecilor*, nr. 234 / 2002, republicată, în MO, nr. 132 din 11.02.2005, art. 36-38.
- ⁵⁰ http://www.isjiiasi.ro/documente/plan/retea%20scolarar/Retea%20scolarar%20inv.%20de%20stat_2014-2015.pdf, accesat pe 02.07.2015.
- ⁵¹ <http://www.insse.ro/cms/files/chestionare/cult/CULT1%202013.pdf>, accesat pe 12.07.2015.
- ⁵² <https://statistici.insse.ro/shop/> accesat pe 12.07.2015.
- ⁵³ Vezi <http://colectaredate.insse.ro/metadata/viewStatisticalResearch.htm?locale=ro&researchId=2950>.
- ⁵⁴ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3476>, accesată la 12.07.2015; formularul CASIDRO – date la 31.12.2013; *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 71, 74, 79-82; *Ghidul bibliotecilor școlare și CDI*, p. 376-377, 380.
- ⁵⁵ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3427>, accesată la 2.07.2015; *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 74.
- ⁵⁶ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3426> accesată la 12.07.2015; formularul CASIDRO – date la 31.12.2013; *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 72; *Ghidul bibliotecilor școlare și CDI*, p. 375-376.
- ⁵⁷ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3481>, accesat la 12.07.2015; formularul CASIDRO – date la 31.12.2013; *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 79-80; *Ghidul bibliotecilor școlare și CDI*, p. 376- 377.
- ⁵⁸ <http://www.edu.ro/index.php/articles/2875>, accesat la 17.08.2015.
- ⁵⁹ Mircea Regneală, *De ce ne distrugeți bibliotecile, domnilor guvernanți?*, în *Revista 22*, din 22.04.2014, <http://revista22.ro/40743/.html>, accesat la 05.08.2015.
- ⁶⁰ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3510>, accesată la 20.06.2015; formularul CASIDRO – date la 31.12.2013; *Ghidul bibliotecilor școlare și CDI*, p. 375 – 377; 381 – 382.
- ⁶¹ <http://www.edu.ro/index.php/genericdocs/2875>, accesat la 17.08.2015.
- ⁶² O cercetare parțială din 2012 a relevat că în România doar 1% din bibliotecile școlare prelucrau cărțile în mod informatizat, iar din cele care făceau prelucrare tradițională, 39% aveau catalog alfabetic, 36% aveau catalog sistematic, 19% aveau catalog alfabetic-sistematic și 5% aveau catalog topografic (*Ghidul bibliotecilor școlare și al CDI-urilor*, <http://www.ccd-suceava.ro/index.php?page=biblioteca>, slide nr. 10, accesat la 12.01.2015).
- ⁶³ 988 de biblioteci școlare dispuneau de spații proprii, din care 696 aveau la un loc sala de lectură și depozitul, doar 115 aveau sală de lectură și 177 aveau depozit separat; alte 424 funcționau în spații improprii: 241 pe holurile școlii, 76 în cancelarie și 107 în diverse anexe (*ibidem*, slide nr. 8).
- ⁶⁴ Potrivit aceleiași cercetari, doar 48% din bibliotecile școlare aveau în dotare 1 PC, 8% mai mult de un PC, plus scanner, videoproiector, ecran de proiecție, imprimantă sau tablă interactivă; 34 % aveau conexiune la Internet, 27 % foloseau un soft de biblioteca și 12 % aveau o baza de date (*ibidem*, slide nr. 11).

- ⁶⁵ <http://www.edu.ro/index.php/genericdocs/2875>; *Activitatea bibliotecilor reflectată în măsurători și indicatori de performanță: Biblioteci școlare*, sinteze elaborate de Comisia Națională a Bibliotecilor pe anii 2006-2007 (<http://www.comisia-bibliotecilor.ro/Documente-Html.aspx?ID=2738>; Mircea Regneală, *Colapsul bibliotecilor românești*, în *Revista 22*, din 17.06.2004.
- ⁶⁶ Conform cercetării menționate, erau 302 bibliotecari școlari cu studii superioare, 387 cu studii superioare de scurtă durată, 409 debutanți cu studii medii și doar doi aveau doctorat (fără a se preciza dacă erau studii de biblioteconomie sau altceva). Profesori documentariști cu gradul I erau doar 5, cei cu gradul II erau 7, debutanți 297, cu studii medii 5 (<http://www.ccd-suceava.ro/index.php?page=biblioteca>, slide nr. 6).
- ⁶⁷ *Regulamentul de organizare și funcționare a bibliotecilor școlare și a centrelor de documentare și informare*, art. 42, aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr. 5556 din 07. X. 2011, în MO, nr. 757 / 27.X. 2011.
- ⁶⁸ Cf. Mircea Regneală, președintele ABR, intervenție la reuniunea Secțiunii Profesori documentariști din data de 30.08.2012 (<http://www.abr.org.ro/index.php?option=comcontent&view=article&id=243%3A proces-verbal-al-seciunii-profesori-documentariti&catid=103%3Aprofesori-documentariti&Itemid=81&lang=en>).
- ⁶⁹ Vezi *supra*, Nota 67.
- ⁷⁰ http://www.abr.org.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=366%3Adin-activitile-filialeibistria-nsud&catid=58%3Afiliala-bistria-nsud&Itemid=36&lang=en.
- ⁷¹ *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 97.
- ⁷² *Ghidul bibliotecilor școlare și CDI*, p. 375.
- ⁷³ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3301>, accesată la 28.07.2015; formularul CASIDRO – date la 31.12. 2013; *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 97; *Ghidul bibliotecilor școlare și CDI*, p. 375; <http://www.ccdis.ro/userfiles/files/Biblioteca/Regulament%20de%20organizare%20-%20concurs%20national%20BIBLIOTECA%20ANULUI.pdf> accesată la 28.07.2015
- ⁷⁴ *Regulamentul-cadru* aprobat prin Ordinul Ministrului Educației, nr. 3596 din 1996.
- ⁷⁵ *Strategia sectorială de dezvoltare în domeniul culturii 2014-2020*, p. 276.
- ⁷⁶ Mircea Regneală, *Colapsul bibliotecilor românești*, <http://www.revista22.ro/colapsul-bibliotecilor-romanesti-949.html>, accesat la 31.04.2014; *Strategia sectorială în domeniul culturii 2014 – 2020*, p. 276.
- ⁷⁷ Legea nr. 334 din 31 mai 2002 privind bibliotecile – republicată în 2005, art. 17 - 19.
- ⁷⁸ Vezi http://www.anelis.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=81&Itemid=2).
- ⁷⁹ *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 31.
- ⁸⁰ http://www.bcu-iasi.ro/docs/raport_de_autoevaluare_2005_2009.pdf și <http://www.bcu-iasi.ro/consultarea-publicatiilor-in-salile-de-lectura>, ambele accesate la 13.07.2015.
- ⁸¹ *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 30.
- ⁸² *Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” Iași. Activități specifice. Manual*, Editori: Delia Bucos, Ioana Gafton, Anca Hațapuc, Iași, 2015, p. 157.
- ⁸³ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3259>, accesat la 2.10.2015.
- ⁸⁴ http://www.bcu-iasi.ro/docs/raport_de_autoevaluare_2005_2009.pdf, accesat la 13.07.2015.
- ⁸⁵ <http://www.uaic.ro/studenti/biblioteci>, accesat la 23.09.2015.
- ⁸⁶ Decizia a fost luată din cauză că astfel de restricții – accesul pe scările centrale – „contravin concepției potrivit căreia Biblioteca trebuie să fie un spațiu accesibil și atractiv”. Inițial, interdicția a fost determinată de „o anumită interpretare specifică vechiului regim politic privind raporturile dintre instituții și cetățenii care beneficiază de serviciile acestora. Deși instituția noastră s-a transformat radical în ceea ce privește relațiile cu publicul, perpetuarea acestei situații s-a datorat unei anumite inerții administrative” (Bogdan-Petru Maleon, directorul BCU Iași, cf. <http://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/eveniment-istoric-dupa-zeci-de-ani-bcu-iasi-deschide-treptele-mari-studentilor—106059.html>, accesat la 12 septembrie 2015.
- ⁸⁷ <http://www.bcu-iasi.ro/tarife>; <http://www.bcu-iasi.ro/permise-vize-lichidari> și <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3259> (neactualizat), toate accesate la 25.09.2015.
- ⁸⁸ *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 127.

- ⁸⁹ <http://www.tuiasi.ro/biblioteca/despre-biblioteca/repere-istorice> (informații valabile pentru anul 2011), accesat la 13.08.2015.
- ⁹⁰ *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 113-116.
- ⁹¹ <http://www.umfiasi.ro/BibliotecaUMF/Informatii%20Biblioteca/Anexa%2032-00-16g%20Fond%20de%20carte.pdf>, accesat pe 1.08.2015.
- ⁹² <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3260>, accesată la 20.06.2015.
- ⁹³ <http://biblio.umfiasi.ro>, accesat la 1.08.2015.
- ⁹⁴ *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 137.
- ⁹⁵ http://www.uaiasi.ro/index.php?lang=ro&pagina=pagini/10_biblioteca.html, accesat la 14.09.2015.
- ⁹⁶ <http://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/universitatea-de-stiinta-agricole-si-medicina-veterinara-a-ion-ionescu-de-la-brada-din-iasi-cunoaste-succesul-61638.html>, din 06.07.2015
- ⁹⁷ <http://biblioteca.uaiasi.ro/Liberty3/gateway/gateway.exe?application=Liberty3&displayform=frame>, accesat la 10.08.2015.
- ⁹⁸ http://www.uaiasi.ro/ro/files/biblioteca/Raport_2010.pdf, accesat la 14.09.2015.
- ⁹⁹ http://www.uaiasi.ro/index.php?lang=ro&pagina=pagini/10_biblioteca.html, accesat la 14.09.2015; http://www.uaiasi.ro/ro/files/biblioteca/Prezentare_BIBLIOTECA.pdf, p. 5, accesat la 14.09.2015.
- ¹⁰⁰ http://www.uaiasi.ro/ro/files/biblioteca/Raport_2010.pdf, accesat la 14.09.2015.
- ¹⁰¹ http://www.uaiasi.ro/ro/files/biblioteca/Prezentare_BIBLIOTECA.pdf, p. 5, accesat la 14.09.2015.
- ¹⁰² <http://biblioteca.uaiasi.ro/Liberty3/gateway/gateway.exe?application=Liberty3&displayform=frame>, accesat la 10.08.2015.
- ¹⁰³ *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 141.
- ¹⁰⁴ http://www.arteiasi.ro/?page_id=171, accesat la 17.08.2015.
- ¹⁰⁵ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3261>, accesat la 06.09.2015.
- ¹⁰⁶ <http://www.bibnat.ro/biblioteci.php?id=3410>, accesat la 25.10.2015.
- ¹⁰⁷ <http://iasi.mmb.ro/institutie/biblioteca-mitropoliei-moldovei-bucovinei-dumitru-staniloae>
- ¹⁰⁸ <http://www.bcu-iasi.ro/docs/biblos/biblos16/2-la%20iasi%20in%20bibl.pdf>
- ¹⁰⁹ <http://teologie.uaic.ro/main/facilitati>
- ¹¹⁰ <http://bibliotecaitr.ro/weblibrary/info/patrimoniu.asp>
- ¹¹¹ <http://www.bcu-iasi.ro/statistica.php>
- ¹¹² *Istoricul BAR – Filiala Iași*, p. 50-51 și 55-56.
- ¹¹³ „Bibliotecile universităților particulare <...>, în proporție de peste 90%, sunt pur decorative. Nu dețin decât un număr infim de publicații științifice. Ele sunt constituite aproape în exclusivitate din cursuri și manuale. Nu au niciun abonament la vreo revistă științifică străină sau la vreo bază de date cu publicații electronice. La o populație universitară cu 20.000 de studenți și 15 facultăți, cum sunt câteva universități particulare de acest fel, ar fi necesar să existe 15 biblioteci specializate și o bibliotecă centrală. Toate împreună ar trebui să aibă cel puțin 150 de bibliotecari, după standardele minime europene. În realitate, o asemenea universitate nu are decât 3-4 bibliotecari și o singură bibliotecă” (Mircea Regneală, *Colapsul bibliotecilor românești*; idem, *Care mai e rostul bibliotecarului?*, *ibidem*, nr. 842/25 aprilie – 1 mai 2006.
- ¹¹⁴ *Ghidul bibliotecilor ieșene*, p. 38 și 66.
- ¹¹⁵ *Istoricul BAR – Filiala Iași*, p. 46-47, 49, 55-56, 58-59 și 66; <http://www.bib.acadiasi.ro>, accesată la 06.08.2015.
- ¹¹⁶ Gheorghe Buluță, *Civilizația bibliotecilor*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 94.
- ¹¹⁷ Andrei Marga, *România după douăzeci de ani (1898-2009)*, în vol. Vasile Boari, Natalia Vlas, Radu Murea (coord.), *România după douăzeci de ani*, vol. I, Institutul European, Iași, 2010, p. 23.
- ¹¹⁸ *Strategia sectorială în domeniul culturii 2014-2020*, p. 223.
- ¹¹⁹ Vasile Boari, Natalia Vlas, Radu Murea (coord.), *România după douăzeci de ani*, vol. I, Institutul European, Iași, 2010, p. 15 (*Cuvânt înainte*, de Vasile Boari).
- ¹²⁰ *Strategia sectorială în domeniul culturii 2014-2020*, p. 271.
- ¹²¹ *Strategia sectorială în domeniul culturii 2014-2020*, p. 285.

Alina VÎLCAN

Scrisorile unei fete naive către Eminescu

(fragment)

Scrisoarea I

Vedere în cuvinte

Oamenii nu scriu scrisori morților, cu atât mai mult acelora ale căror chipuri sunt puse laolaltă cu ale sfinților. E ceva deplasat în actul meu de a-ți scrie, e ca și când aș fi greșit formula, e ca și când aș fi rătăcit drumul, e ca și când aș face ceva ce nu se face și gata.

Dragă Mihai, să îi scrii scrisori unui mare poet care a murit în urmă cu 126 de ani se prea poate să nu fie ceva obișnuit. Despre mine se va spune că sunt o nebună sau doar o fată naivă. Nu îmi pasă. Nu am găsit altă formă de a scrie despre tine care să nu se fi tocit de atâta uzură. De la 1889 încoace s-au scris nenumărate pagini despre tine. Am trăit o lună întreagă în mijlocul lor, așa cum au fost adunate în biblioteca de la Ipotești. Mai ții tu minte Ipoteștii?

Am înțeles repede că nu aș putea scrie despre viața ta așa cum s-a scris și atunci nu-mi mai rămânea decât să îți scriu aceste scrisori în care să-ți povestesc despre Ipoteștii de azi și despre ce am păstrat în minte din tot ce am citit despre tine. Să fie oare neconvențională aventura mea? Să fie! Însă măcar tu vei înțelege că scrisorile mele nu îți sunt cu adevărat destinate ție, ci celorlalți – oamenilor.

Scriu cuvinte cu litere cursive pe pagini virtuale, albe. Zic că sunt scrisori către un poet care nu le va citi niciodată, deși știu că nu sunt decât rânduri despre un poet, pe care nimeni nu le va citi niciodată. Cu atât mai bine.

Dragă Mihai, când am ajuns la Ipotești era încă vară, atunci începea luna septembrie a anului 2015, zilele erau însorite, satul era tăcut. Pe locul unde altădată se întindea moșia lui Gheorghe Eminovici era acum un muzeu, să fie altfel ar fi fost imposibil, și iată-mă aici, în acest muzeu căruia i s-a spus Memorialul Ipotești.

Memorialul Ipotești există cu adevărat, așezat la intrarea în sat, când vii dinspre Botoșani și dinspre Cătămărăști Vale. S-ar părea că doar zece kilometri despart Ipoteștii de oraș, drum pe care locuitorii satului îl fac în zilele noastre mai ales cu microbuzul alb care vine și pleacă din oră-n oră. E mult de când acest drum nu se mai face nici cu căruța, nici pe jos. E mult și toate s-au schimbat.

Scriu aceste false scrisori în fiecare dimineață, la ora cafelei, mai întâi pe veranda bibliotecii de aici, mai apoi stând la o masă de lemn în foisorul amenajat în curtea încăpătoare, alături sunt câteva cabane unde uneori sunt cazați traducători sau alți oameni de cultură veniți pentru evenimente literare, alteori ele adăpostesc simpli turiști, îi văd plimbându-se pe sub copacii din curte, meri, pruni și cireși, mulți dintre ei își aduc și copiii, iar glasurile lor acoperă totul ca într-un zumzet vesel și amețitor pe timp de zi, căruia noaptea însă îi ia locul cântecul cucuvalielor, atunci îți amintești de toți fiii Eminovici care s-au sinucis aici, pentru că după mai multe săptămâni liniștea devine apăsătoare, ai vrea parcă să pleci, dar nu te înduri, îți spui că ai avut noroc, ai câștigat o rezidență pentru

scriitori și te-au trimis la Ipotești, iată ce îmi spun seară de seară, prinsă între romanul meu pe care poate că nu-l voi termina niciodată și aceste scrisori, false scrisori nicicând expediate, așa cum Bohumil Hrabal îi scria cândva acelei Dubenka sau April Gilmore, cine mai știe cum o chema, a rămas Dubenka în amintirea oamenilor; căci cei mai mulți numai astfel au auzit de ea, îți povestesc despre Hrabal pentru că atunci când cărțile tale și cărțile care s-au scris despre tine mă doboară, Hrabal e refugiul meu, din versurile tale și din legenda ta fug la bătrânul ceh pentru o gură de oxigen, căci nu e ușor să trăiești în singurătate cu mintea acaparată de cel care ai fost, într-o zi ajung să simt că nu mai ai aer, că totul nu-i decât o cameră ticșită de cărți demult neaerisită, așa cum îmi imaginez că se întâmpla cu camerele în care ai locuit cu adevărat cândva, pe strada Speranței sau pe strada Caimatei din București, e mult de atunci, însă ai fi surprins, sunt atâția oameni în zilele noastre care nu uită, care îți știu pe de rost fiecare adresă și fiecare pas, ei sunt mai ales eminescologi, imaginează-ți, în zilele noastre există eminescologi, iar asta este aproape o meserie în sine, toți au auzit de eminescologi, nu însă și de maiiorescologi, nici măcar de caragiologi, deși Caragiale e încă un nume de care ne amintim adesea, însă dintre toți, mai ales tu ai rămas, doar tu ai devenit legendar, doar pe tine te aseamănă cu sfinții, anii care au trecut au fost blânzi cu tine, și așa și trebuia să fie, anii care au trecut de la moartea ta au fost mai blânzi cu tine decât anii care ți-au alcătuit viața dacă îți poți închipui, iar asta nu se întâmplă în lumea noastră decât cu geniile, totuși, presupun că nimic din toate astea nu te miră, fiindcă tu ai știut încă de pe atunci, încă de pe când nu făceai diferența între zi și noapte și lucrai fără să-ți pese dacă e lumină sau e întuneric, adormei adesea în hainele de stradă, după cum prietenii tăi au lăsat mărturie, de-ai ști câte mărturii despre tine

există poate că te-ai amuza, de-ai ști, numai de-ai afla...

Sunt doar o fată naivă care îi scrie scrisori unui mare poet mort. Uneori mă întreb ce-o fi în capul meu. Când am venit aici, mă gândeam să scriu un text despre cum ești perceput azi în cultura populară, însă pe atunci nu știam ce aveam să găsec la Ipotești, credeam că voi găsi oameni care îmi vor vorbi despre tine, nu a fost așa, în afară de angajații muzeului care pot povesti despre tine ore, chiar zile în șir; aici nu mai era nimeni care să știe mare lucru despre viața ta, în sat locuiesc oameni simpli, e ca în toate satele din țara asta, satul e mic, sunt aproape două sute de case și cam tot atâtea familii, nici măcar o mie de locuitori, copiii merg la școală, o școală mică, nu departe de muzeu, la intrarea în sat, îi văd în fiecare zi de la balconul meu purtându-și hainele colorate și ghiozdanele mari, râd și vorbesc tare ca orice copii, se fugăresc și se îmbrâncesc, se ceartă și se împacă, nimic neobișnuit, îi privesc de la balcon cum trec; bătrânii merg la muncile câmpului ca orice bătrâni, însă nu i-am văzut niciodată odihnindu-se duminicile sau în zilele de sărbătoare la poartă, așa cum fac bătrânii din satul de câmpie al bunicii mele, oamenii de aici îmi par mai retrași și mai triști, nu știu să-ți spun de ce, iar în sat găsec un singur magazin unde au și pâine și detergenți, și bere, și zahăr, și toate cele, magazinul nu e mereu deschis, proprietarii au pus o sonerie la poartă și când apeși acel buton cineva vine și deschide magazinul special pentru tine, dacă nu e lumină soneria nu funcționează, atunci trebuie să strigi, la fel cum trebuie să strigi și dacă vrei să cumperi din vinetele, ardeii, roșiile și castraveții lăstate în lădițe lângă un alt gard, la o altă poartă, eu nu am cumpărat niciodată nimic de aici, pentru că nu am putut striga, m-am simțit de fiecare dată ca o fată purtând în ea handicapul orașului, incapacitatea stranie de a striga; apoi, mai sunt două magazine-cărciumi, unde

EMINESCU ALTFEL

---

bărbații pierd vremea la taifasuri lungi în timp ce beau tărie la câteva mese, dar tot de acolo se pot cumpăra țigări și sucuri, apă plată și câteva dulciuri în ofertă limitată și mai multe băuturi alcoolice. Nu așa era pe vremea ta, când în sat nu erau mai mult de douăzeci de case, dar anii au trecut, cum ziceam, și toate s-au schimbat, poate că numai dealurile și pădurile să fi rămas la fel, mă gândesc în naivitatea mea, Ipoteștiul pare un sat înconjurat de dealuri, le privesc în fiecare seară de la balconul meu, atunci mă simt ca într-o palmă, satul e în palma acestor dealuri, iată ce îmi trece prin minte, apoi mai citesc câteva pagini despre viața ta, mai citesc câteva rânduri din scrisorile tale, mai citesc câteva fragmente din proza ta, mai citesc câteva versuri, citesc haotic, nu am ordine, nu am timp să citesc prea mult din tot ce am găsit aici, fiindcă adevărul e că am impresia că te descopăr abia acum, că înțeleg ceva din tine abia acum, la finalul acestui septembrie voi împlini 29 de ani și nu am înțeles nimic din tine până la vârsta asta, până când

am ajuns aici.

Îți scriu din Ipoteștii mileniului III, dar adevărul e că nu am părăsit prea des curtea muzeului de când am venit aici, ieșirile mele au însemnat mai ales câteva drumuri scurte după țigări până la cel mai apropiat magazin-cârciumă, care e oarecum vizavi, nu departe de gardul de-a lungul căruia se înșiră lăzile mici cu legume, sau până în stația microbuzului alb, însă o dată am mers până la lacul cu nuferi, până acolo sunt în jur de doi kilometri, drumul se poate face pe jos, dar eu l-am făcut într-o mașină, iar de unde mașina nu a mai putut urca am luat o căruță, era căruța unui sătean, pe care așezase scânduri lungi acoperite cu pături țesute cândva în casă, pe vremea când în aceste locuri încă se mai țesea în seri lungi, iarna, și săteanul m-a lăsat aproape de lac, iar lacul era așa cum l-ai arătat, mai degrabă verdeață, cer și nuferi, am stat câteva minute pe podul de lemn cu bare de metal, apoi am plecat, mai târziu am aflat de la un bătrân din sat care locuiește nu departe de

Casa memorială „Mihai Eminescu” Ipotești

muzeu că ar fi auzit cândva, într-o copilărie îndepărtată căreia părea să-i încurce întâmplările, că ar fi auzit, așadar, într-o zi un alt bătrân, un bătrân de demult zicând că nu acesta-i lacul lui Eminescu și că adevăratul lac ar fi fost într-o altă margine de sat, dar nimeni nu mi-a mai vorbit despre asta, un paznic al muzeului mi-a zis numai într-o după-amiază când încă mai era soare că e bine că lacul e mai departe de sat, altfel poate că nu s-ar mai fi păstrat curat, neatins de gunoaie, poate că paznicul avea dreptate, însă eu aș fi preferat să fi fost mai aproape, astfel aș fi petrecut în fiecare zi ore pe malurile lui, nu s-a întâmplat așa, am stat o lună la Ipotești, dar lacul l-am văzut o singură dată.

În zilele noastre, moșia de altădată încă domină satul, în curtea largă, cu livadă și gard înalt, sunt clădirea bibliotecii, casa memorială, casa boierilor Isocești devenită muzeu etnologic, bisericuța veche și albă a Eminovicilor, biserica nouă, din cărămidă roșie, cimitirul satului, cele câteva morminte ale familiei, clădirea masivă, cu etaj, a administrației, un muzeu nou, cu design inovator, care-ți consemnează etapele vieții, și mai în spate sunt cabanele pentru turiști, cărora aici li se spune căsuțe.

În primele zile, îmi petreceam timpul mai ales în clădirea bibliotecii, pe terasa căreia oamenii muzeului avuseseră bunăvoința să-mi amenajeze un mic birou, terasa dădea înspre stradă, în același timp vedeam satul, cu dealurile lui, scriam și citeam ore în șir, nenumărate ore petrecute astfel, până când au venit câteva zile friguroase și atunci am început să descopăr încăperile bibliotecii. Îți voi scrie despre aceste încăperi, cu amfiteatrul, cu sălile de cărți, cu birourile și cu arhiva prin care m-am uitat într-o zi, îți voi scrie, pentru că ele ascund comori, dar încă nu e vremea lor.

Sunt o fată naivă care timp de o lună a locuit pe

această moșie, singura adresă din câte ai avut cândva care a fost transformată într-un muzeu dedicat ție, acesta este singurul loc unde oamenii te pot căuta, singurul cu excepția cărților, și iată de ce, chiar și aruncat departe, într-o margine de țară, satul unde ți-ai trăit cândva copilăria a devenit o parte-reper a legendei. Eu voi scrie urmând legenda.

Scrisoarea II

Rătăcită în casa-muzeu

Se spune că moșia de aici ar fi fost cumpărată de Gheorghe Eminovici în 1847, se mai spune că achiziția ar fi fost efectuată un an mai târziu și că noii proprietari nu s-au grăbit să se mute imediat, ci au mai rămas o vreme în casa lor din Botoșani, de lângă Biserica Uspenia. Într-una dintre zile am văzut cu ochii mei placa memorială care amintește de vremea când acolo a locuit familia Eminovici, se presupune că ar fi și locul în care te-ai născut, bineînțeles, clădirea arată astăzi altfel, nimic nu mai e la fel, anii au trecut, cum ziceam, și poate că îți mai amintești de incendiul care a cuprins o parte din centrul Botoșaniului în 1887, a fost chiar acea parte de oraș, casele vechi au dispărut, în locul lor s-au ridicat altele, incendiul de atunci te-a prins tot la Botoșani, locuiai în casa surorii tale Harieta, bolnav, într-o stare de paraplegie, ți se administra un tratament cu mercur împotriva sifilisului, deși mai târziu avea să se spună că nu ai suferit niciodată de sifilis, la fel cum s-ar părea că au fost medici care au susținut încă din timpul vieții tale că ulcerările care îți afectaseră picioarele nu erau ulcerări de sifilis, nimeni nu va înțelege vreodată de ce, dacă existau dubii cu privire la diagnostic ți s-a recomandat, totuși, acel tratament cu mercur, te-au intoxicat cu mercur, se mai spune, iar biata Harieta te-a îngrijit cu un devotament nebun, infirmă, târându-se de la patul ei până la patul

tău, iar în ziua aceea a incendiului a fost atât de speriată că focul se va întinde până la mica străduță unde locuia într-o casă închiriată și că nu va putea să te salveze. Într-o zi am ajuns pe acea stradă, o stradă îngustă pe care nu trec prea multe mașini, am privit în curte, o curte sărăcăcioasă și azi, cu haine colorate întinse pe sârmă, să se zvânte, am stat câteva minute pe trotuarul din fața casei împreună cu femeia de la Memorialul Ipotești care acum îmi era ghid în acest periplu pe urmele tale, iar apoi s-a deschis una dintre ferestrele casei și a apărut o femeie plinuță, cu păr alb și o cămașă de casă, ne-a zis că, într-adevăr, în acea curte a fost casa în care a trăit cu chirie Harieta, dar că între timp aceasta ar fi fost dărâmată, după moartea ei, în octombrie 1889, casa ar fi revenit statului, iar mai târziu unui evreu bogat, despre Botoșani se știe că a fost un oraș dominat de evrei și de armeni, urmele lor încă se mai văd în amalgamul arhitectural al orașului, apoi lucrurile s-au complicat cu proprietatea, iar femeia de la geam degeaba a încercat să ne explice, eu nu am înțeles sau poate că doar am uitat. În acest septembrie la Ipotești nu am luat niciodată notițe, nici din ce am văzut, nici din ce am citit, rândurile mele sunt ale unei fete naive, care nu s-a documentat și care-ți povestește ce a văzut și ce i-a rămas în minte.

La muzeu, am aflat că Eminovicii s-au mutat pe această moșie atunci când tu aveai cinci ani, că nu te-ai născut aici, așa cum ar susține unii sau cum se putea găsi cândva prin manuale școlare, Ipoteștii înseamnă doar satul copilăriei, satul pădurii-refugiu, satul dealurilor de pribegie, satul vacanțelor, satul în care ajungeai atunci când fugeai de la gimnaziul din Cernăuți, satul primei iubiri, în adolescență, pentru acea fată, Casandra, cu păr blond, moartă pe când tu aveai 14 sau 15 ani, despre care nu citisem în nicio carte până să ajung aici.

Moșia de la Ipotești, așa cum fusese cumpărată de căminarul Eminovici, însemna o casă veche pe care s-au grăbit să o dărâme și să ridice alta prin 1855-1856, când au luat hotărârea de a se muta definitiv aici; până atunci, obișnuiau să își petreacă la țară doar verile și iarna să se refugieze la Botoșani.

Casa a fost ridicată după modelul moșiei Balș de la Dumbrăveni, aflată nu departe, unde Gheorghe Eminovici fusese administrator. S-a spus și că tu te-ai fi născut acolo, la Dumbrăveni, dar teoria nu stă în picioare, căci la nașterea ta familia nu mai locuia la Costache Balș; Eminovici preia însă modelul casei și construiește, la o scară mai mică, o locuință tipic moldovenească, traversată de un hol de-a lungul căruia, de-o parte și de alta, se întind camere. Nu multe.

Casa memorială cu cerdac de azi are o simplitate riguroasă, intru în prima încăpăre de pe dreapta, salonul unde se primeau cândva oaspeții, mi se aduce aminte că mă aflu în casa unei familii cândva înstărite, dar care a avut ghinionul unor aventuri financiare, ba chiar și 11 copii, dintre care șapte au ajuns la vârsta maturității, că au mai fost și fete, precum Aglae sau Harieta, le privesc chipurile în tablourile de pe un perete, Aglae a fost singura care s-a căsătorit, iar pentru a-i oferi zestrea promisă Gheorghe Eminovici a trebuit să vândă mai târziu Ipoteștii, aflu că tot Aglae avea și înclinații artistice, în timp ce Harieta, sora-ți atât de credincioasă, cu trupul afectat din copilărie de poliomielită, are trăsături mai degrabă masculine, dintre toți frații ea îți seamănă cel mai mult, nu se știe cum s-a pricopsit cu acea boală, poate pentru că aici se construia casa, era umezeală, ea a rămas cu o infirmitate locomotorie și apoi și-a purtat toată viața aparatul de fier incomod ca să se poată deplasa, era ca un cadru metalic, căruia i se adăugau un fel de tije, nu erau ușor de montat, ceea ce nu a împiedicat-o să te îngrijească atunci când,

bolnav, te-ai retras la Botoșani între 1887 și 1888, an la finele căruia, la insistențele Veronicăi Micle, te întorceai la București, spre disperarea acestei surori mai mici, despre care spuseseși că are o inteligență de geniu, o autodidactă care a lăsat nenumărate scrisori ce conțin istoria familiei, are umor Harieta, are umor și acum, la final, când în scrisorile ei o găsim pe bălăuca, acea Veronică ce-i fusese dragă, dar care nu-i mai putea fi acum, când îi răpise fratele grav bolnav pentru a-l duce într-o capitală îndepărtată. Și deși Harieta a lăsat variante despre istoricul familiei, în zilele noastre nu toate mărturiile ei pot fi luate în considerare, și iată că asupra datei nașterii tale încă mai persistă, ca în cazul multor mari poeți, o urmă de mister, tu însuși ai scris în Jurnalul Junimii că te-ai fi născut în decembrie 1849, și tot decembrie 1849 au spus și Aglae, și Matei, mezinul familiei, dar cert e că singurul document care s-a păstrat este cel din registrul de nașteri și botezuri de la Catedrala Uspenia din Botoșani, unde ai fost botezat, în acele pagini sunt consemnate data nașterii, 15 ianuarie 1850, și data botezului, 21 ianuarie, iar acestea au rămas datele oficiale pe care copiii le învață în școală încă din clasele primare. În *Viața lui Mihai Eminescu*, istoricul George Călinescu păstra unele dubii cu privire numai la loc, el nu excludea ipoteza că te-ai fi născut la Ipotești, dar e greu de crezut, pe atunci iernile în această zonă a țării erau reci, casa de aici nu era gata, drumul era accidentat, cum te-ar fi putut boteza la numai șapte zile la Botoșani? Știi, deși Călinescu a lăsat poate cea mai importantă scriere despre viața ta, se pare că nu ar fi vizitat niciodată Ipotești.

Dar să mă întorc la căminar și la principiile lui care v-au guvernat familia, se trăia pe atunci sub dominația patriarhatului conjugal, iar un taximetrist mi-a zis într-o seară, pe când mă aducea de la Botoșani, că încă se mai trăiește așa în această parte

de țară, bărbații fac legea și aduc banii, femeile se ocupă de casă, legile nescrise ale căminarului cereau o educație solidă pentru toți fiii, iar odată ajunși la vârsta școlarității v-a trimis la gimnaziu la Cernăuți, deși gimnaziu era pe atunci și la Botoșani, apoi la facultăți în străinătate, la Viena, Berlin sau Timișoara, la vremea aceea parte a Regatului Austro-Ungar, iar fetelor le-a promis zestre, însă numai Aglae s-a măritat, de ajuns pentru a-l aduce în ruină, dacă mai pui la socoteală și afacerile cu ghinion făcute împreună cu acel asociat, un evreu din Botoșani. Când după moartea Ralucăi Eminovici, în 1876, ginerele său, văzând că situația financiară a familiei se deteriora, își cere zestrea, căminarul se vede nevoit să vândă Ipoteștii, se întâmplă în 1878, iar Eminovici rămâne administrator pe pământurile noului proprietar, Cristea Naumovici, căci era un bun gospodar, un bun administrator, un ordonat întocmitor de acte, se știa că la 1864 fusese invitat să facă parte din majoritatea comisiilor de împrumut a țăranilor, după unirea Moldovei cu Țara Românească, iar în arhiva de la Ipotești se păstrează acte oficiale care consemnează dimensiunile moșiei având semnătura căminarului. Dar poate că nu te interesează astfel de lucruri.

Se spune, însă, că ai fi încercat să salvezi moșia, și atunci se amintește de o însemnare găsită în manuscrisele tale din anul 1883, cu puțin înainte de moartea căminarului, cum că ai fi vrut să împrumuți bani de la Maiorescu pentru a răscumpăra Ipoteștii, aici copilăriseși, aici îți era îngropată mama și frații mai mici, morți la vârste fragede, aici îți trăiseși cea primă iubire pe care o vom tot regăsi în poemele tale, pe Casandra o pomenesc în istoriile lor și Călinescu și I.D. Marin, un cercetător al locului, din satul Stâncești.

Să salvezi Ipoteștii era mai ales un vis, niciodată banii nu ți-au prisosit, nici măcar atunci când condu-

ceai ziarul *Timpul*, pesemne că salariile nu se plăteau cu regularitate, aveai sistemul tău de împrumuturi, de la prieteni, cunoscuți, cămătari, împrumuturile îți erau familiare încă din prima tinerețe când, la studii fiind, sumele de bani de acasă nu-ți soseau cu regularitate, deși, de obicei, soseau, iar Slavici remarcă în amintirile sale cum banii primiți de acasă ți-ar fi ajuns, îți cumpărai în primul rând cafea și cărți, uneori te împrumutai, iar când primeai bani, mai întâi de la părinți, apoi din salariu, îți plăteai degrabă datoriile, tot Slavici mai zice că niciodată nu notai sumele datorate, însă mereu le țineai minte. Dar parcă unele datorii tot ți le-ai notat, se găsesc consemnate în manuscrisele tale, azi publicate în facsimil, așa cum le-am văzut într-o sală a bibliotecii de aici, unul dintre primele locuri în care aceste manuscrise facsimilate au ajuns, prin implicarea filosofului Constantin Noica, cel care a ținut atât de mult ca manuscrisele eminesciene să existe nu numai în sălile Academiei Române, ci să fie puse la dispoziția cititorului. Cum mai sar de la una la alta! Vorbeam de bani, de-ai ști cum s-a propagat legenda că prietenii își dădeau seama când venea Veronica la București după hainele pe care le purtai, se spune că atunci făceai un efort financiar și îți schimbai vestimentația, atunci erai din nou bine îmbrăcat. Eu, una, nu prea am înțeles cum de stăteai atât de rău cu banii, cineva îmi spune că a citit într-o publicație, în urmă cu câțiva ani, cum că salariul pe care îl aveai la *Timpul* nu ar fi fost de neglijat, se invocă din nou acel stil de viață deloc echilibrat și nu, nu e vorba de excese bahice, țin să specifice cu toții, nu erai un băutor, beai de dragul conversației, când prietenii reușeau să te ia cu ei, și la un pahar de vin bun cântai uneori despre Barbu Lăutaru, aveai voce frumoasă și ureche muzicală, se spune că nici de fumat nu ai fi fumat mult, excesele tale erau mai degrabă cafeaua luată chiar și la ore târ-

zii în noapte, preparată pe plitele din camerele în care ai locuit, lucratul până târziu, uneori fără întreprindere, dezinteresul față de tine însuși, se zice că slujnicele te forțau să-ți primenești locuința, să-ți primenești hainele.

În câte dimineți nu ai ajuns la redacție încercând și cu hainele șifonate, cu degetele pline de cerneală, după nopți întregi de migală la un articol sau altul, la *Timpul* se întâmpla adesea ca zilele să treacă în dispute literare sau filozofice cu vechiu-ți prieten, Caragiale, pe care îl cunoscuseși în tinerețe, pe vremea când erai sufleurul acelei trupe de teatru, și apoi îl adusesseși cu tine în redacția ziarului, Caragiale avea felul lui de a te provoca, Kant al tău e un moftangiu, îți spunea, atunci începea disputa intelectuală, degeaba venea băiatul de la tipografie să vă ceară materialele, încă puțin, îl amânați, încă puțin... Supărat erai numai atunci când nu aveai bani, atunci alergai după un cămătar sau altul, remunerațiile redactorilor erau asigurate din veniturile Societății Junimea, uneori era bine, atunci erai vesel, până a apărut boala, mai întâi acele ulcerații pe picioare care îți dădeau dureri și te forțau să te întrerupi din lucru și să faci o cură la băi, până într-o zi când...

Cu bolile ai fost mereu misterios, așa cum ești încă din 1871 când, de la Viena, le scriai părinților că tocmai ce ți-ai revenit dintr-o troahnă pe care o aveai de ceva vreme, dar fără alte detalii, numai ceva despre o durere de urechi, și, ca întotdeauna, sfârșești prin a le mai cere o sumă de bani, iar scrisorile tale sunt întotdeauna emoționante, impecabile, clare, deși niciodată nu ți-a plăcut să scrii scrisori, le expediai greu și în repetate rânduri ți-ai cerut iertare pentru răspunsurile întârziate. Scrisorile cu familia poartă în ele un limbaj cifrat, la fel și unele scrisori din corespondența cu Veronica, sunt perioade când vă scrieți mult și, până în anul 2000, când apărea volumul *Dulcea mea*

doamnă, Eminul meu iubit, pe care l-am citit în tren, în drumul meu de la București aici, se crezuse că ar predomina scrisorile ei, însă apoi proporția s-a echilibrat, mai erau perioadele în care erați certați, atunci nu vă scriați deloc, ea îți cerea să-i returnezi scrisorile, azi toți știu de idila Veronicăi cu I.L. Caragiale, ceea ce a dus la o ceartă și între tine și acesta, se întâmpla chiar în casa lui Maiorescu, care nu o agrease niciodată pe tână blondă care fusese cândva eleva unui pension ieșean și martoră în procesul intentat pe atunci inspectorului școlar Maiorescu, acuzat că ar fi întreținut relații cu directoarea pensionului, Maiorescu nu iartă și nu uită, iar Junimea avea, pare-se, obiceiul să intervină în viețile personale ale membrilor, nu, femeia măritată la 14 ani cu bătrânul Micle nu ar fi putut fi nici după decesul acestuia partenera de viață a unui mare poet, aveai mai degrabă nevoie de o femeie de casă, o femeie care să îți poarte de grijă, nu astfel era văzută Veronica, iar Maiorescu, ocrotitorul, se grăbise să îți aducă la cunoștință deraierile ei și să se opună căsătoriei voastre.

Anii au trecut, însă imaginea Veronicăi, această principală muză a liricii tale, rămâne una controversată. Mulți s-au grăbit să o transforme în personaj de legendă, mulți s-au grăbit să o condamne, mulți v-au transformat iubirea în marele roman de amor al literaturii romane, roman epistolar, roman liric, roman nescris, tot ce știm cu certitudine e că Veronica moare în august 1889, la Văratec, acolo unde s-a sinucis cu arsenic, acolo unde au și îngropat-o; sunt în arhiva de la Ipotești copii după actele ei de deces. În viață, ultimul ei gest de iubire a fost felul cum a insistat să plecați la București împreună, în 1888, când te-a vizitat la Botoșani, unde una dintre fiicele ei era profesoară. Poate că astfel a crezut că te va salva. La Botoșani, aveai îngrijiri medicale, dar nu puteai decât să vegetezi, neavând o părere bună despre lumea li-

terară a orașului, așa cum știm chiar din articolele tale, îți lipsea dialogul intelectual, ai vrut poate să fii reintegrat în societatea bucureșteană, totuși, îți era atât de clar stigmatul bolii pe care o duceai cu tine, acum mă vor crede un descreierat, spuseseși cu mai mult timp în urmă într-o scrisoare către Chibici Revneanu, acel prieten vechi, încă din vremea studiilor la Cernăuți, și mai apoi la Viena, care te și scosese cândva din sanatoriul de la Viena, trimis de Junimea, și te purtase într-o călătorie prin Italia, la Florența, la Veneția, la Milano. Se pare că atunci îți doreai să revii la București, iar credinciosul Chibici i-a scris despre asta lui Maiorescu, care însă refuza cu vehemență, opțiunile sunt la Iași sau la sora lui, la Botoșani, iar noi vom avea grijă să suportăm cheltuielile necesare traiului, zicea. Erai deja mult prea incomod? Incontrolabil, fără a-ți încălca principiile, până și Petru P. Carp îi scrisese într-o zi aceluiași Maiorescu: „Și mai potoliți-l pe Eminescu!”, se temeau oare până și cei din tabăra ta de reacțiile, de cuvintele tale? Fuseseși primul gazetar al timpului tău, omul cel mai citit de liberali, C.A. Rossetti însuși recunoștea că ai cel dintâi condei, critica, critica, nu te-ai vândut conservatorilor, așa cum au spus unii, ci ți-ai formulat în pagini de gazete un crez, un crez conservator, dar autentic și, mai presus de toate, un crez al unui ideal românesc.

Am rătăcit zile în șir prin viața ta, așa cum am găsit-o în cărți și în poveștile muzeografilor de la Ipotești. În tot acest timp, am intrat de mai multe ori în casa memorială cu cerdac, aceasta nu este casa în original, au ținut să-mi spună, căci casa ridicată de căminar a rămas nelocuită după moartea acestuia, în 1884, ceea ce i-a adus o degradare evidentă, iar în 1924, s-a prăbușit atunci când noua proprietară, Maria Papadopol, soția doctorului militar Papadopol și cea care moștenise de la tatăl ei, Nicolae Isocescu, moșia familiei Eminovici, a vrut să o consolideze. Fa-

milia Papadopol venise la Ipotești imediat după Primul Război Mondial, odată cu legea care impunea ca proprietarii să locuiască pe moșii, altminteri se va proceda la o expropriere, fie și parțială, pentru a li se da pământ celor care luptaseră în război. Nelu-cuită timp de 40 de ani, când Maria Papadopol a încercat să o reconsolideze, aducând soldați de la unitatea militară unde soțul ei era doctor, casa pur și simplu s-a prăbușit, a urmat un scandal în presa locală, cum că locul sfânt al nașterii și al copilăriei poetului a fost distrus, dar azi știm că intenția ei nu a fost să demoleze și că cei 40 de ani și-au spus cuvântul, noroc că existau fotografii cu exteriorul casei după ce, în timpul războiului, Nicolae Iorga trimisese soldații refugiați în Moldova să fotografieze locul, s-au păstrat trei imagini cu acea casă, ultima din 1921, cadre atât din față, cât și spate, niciunul însă din interior, și încă din acele imagini sunt evidente semnele de degradare, acoperișul înclinat, fisurile mari, pridvorul ce stătea să se prăbușească, nu a fost, așadar, în intenția noii proprietare să o demoleze. De altminteri, mi se mai spune, bunele intenții ale Papadocesei, cum o numesc oamenii locului, s-au dovedit când a donat statului român o parte din terenul de aici, de la Ipotești, cu condiția să nu se ridice o școală, ci un muzeu dedicat ție, se întâmpla imediat după 1924. A fost și atunci tevdatură, prefectul de Botoșani se implicase, probabil nu cu cele mai bune și curate gânduri, iar donația era cât pe ce să devină o achiziție, a urmat un proces pe care Maria Papadopol l-a câștigat, apoi s-a construit în perioada interbelică o casă care nu respecta deloc originalul, nici măcar stilul din zona Moldovei, oamenii de cultură, ca I.D. Marin, au luat atitudine, au făcut demersuri, iar în 1977 un grup de arhitecți de la Institutul Ion Mincu din Capitală au venit, au făcut prospecțiuni geologice, încât actuala casă e construită exact pe temelia celei

vechi și respectă întru totul proporțiile, dimensiunile, înălțimea... Ultima operațiune de restaurare a fost făcută în anul 2000, atunci au fost îndreptate câteva greșeli de amenajare a interiorului, pentru că erau acolo unele elemente care nu ar fi putut să existe nici în zona Moldovei, nici în timpurile acelea, tavanul și dușumelele au fost înlocuite cu unele din lemn și, pe cât posibil, i s-a redat casei aerul unei locuințe de boier de provincie, mai degrabă înstărit decât sărman, o casă solidă, care să și reziste. Unele obiecte de aici au aparținut cu adevărat familiei și ar fi fost și mai multe dacă, după moartea căminarului, Matei, cel mai mic dintre frați, nu ar fi vândut o mare parte dintre ele. Mai târziu, urmând firul lucrurilor, cercetătorii au reușit să adune tot ce se află aici.

În primul salon de pe dreapta, într-un colț e unul dintre dulapurile primite de Aglae la căsătorie, într-un alt colț e o vitrină cu obiecte de argintărie, sunt lingurițe cu monogramă (RE – Raluca Eminovici, ME – Matei sau Mihai Eminovici), care cu siguranță au aparținut familiei, mai sunt obiecte de veselă și mai este acea casetă de machiaj, așezată la oglinda venețiană, iar pe plăcuța montată are monograma ME. Este caseta cu care ai călătorit împreună cu trupele de teatru, de la 16 la 19 ani, casetă originală, tapetată în interior cu catifea. Se știe azi că, în cazul în care era nevoie, dacă se îmbolnăvea vreun actor, urcai uneori pe scenă, deci caseta ți-a aparținut, mi se spune. Și mai sunt sfeșnicele de bronz de pe dulapul Aglaei, sfeșnicele Ralucăi. Ceasul de pe vitrina din colț a fost primit de bătrânul Eminovici de la boierul Costache Balș în semn de prețuire și de mulțumire pentru felul cum i-a administrat moșia. Scaunele din fire de Cordoba sunt tot din acea vreme și se pare că au aparținut tot familiei. Iar ceea ce nu e original aparține epocii și reconstituie atmosfera de atunci. Din păcate, nu s-a păstrat nicio fotografie de interior,

sunt doar câteva relatări laconice, care nu au ajutat cine știe cât.

Toate obiectele de aici au fost adunate după al Doilea Război Mondial, pe urmele lor s-a umblat multă vreme, printre cei care le-au căutat e amintită acea muzeografă angajată aici din 1972, azi eminescolog, Lucia Olaru Nenati, e unul dintre oamenii care au adunat piesele expuse de pe la diferiți colecționari, cum e și Augustin Z.N. Pop.

Părăsind încăperea luminoasă din dreapta, traversez holul și intru în biroul căminarului, aflu că aici era odinioară dormitorul părinților, însă acum e amenajat biroul, într-o vitrină din colț sunt câteva dintre cărțile vechi ale familiei și atunci aflu că, de fapt, biblioteca era în salonul în care tocmai am fost și că pe semne acolo obișnuiați să citiți în serile de iarnă, când veneați aici în vacanțe, căminarul avea o colecție de cărți impresionantă, a doua bibliotecă particulară ca mărime din zona Botoșanilor, după aceea a boierului Costache Balș de la Dumbrăveni.

În vitrina din biroul de azi, văd tabachera lui Gheorghe Eminovici, parafa de medic a lui Șerban, cel mai mare dintre frați, o medalie bătută cu prilejul sărbătorii de la Putna, în 1871, când la inițiativa voastră, a studenților care activați pe atunci în cadrul Societății România Jună la Viena, s-au aniversat 400 de ani de la ctitorirea mănăstirii Putna de către Ștefan cel Mare și s-a bătut acea medalie, și câte amintiri nu sunt lăsate de atunci.

Biroul i-a aparținut căminarului, alături e un sipet de metal, în care se păstrau actele, banii și altele. Pe birou, sunt expuse poezii, facsimile după manuscrisele tale. Mai aflu că încă dinainte de 1989, grație eforturilor lui Constantin Noica, se găsesc la Ipotești, fotocopiate, 32 dintre manuscrise, acesta fiind primul loc în care a existat o dublură a caietelor tale, păstrate în original la Academia Română. Fotocopiile expuse

au o dimensiune standard, sunt lizibile, sunt alb-negru, spre deosebire de caietele de dimensiuni diferite în care ai scris, caiete aflate în faimoasa ladă ajunsă la Maiorescu, pe care i-ai și cerut să ți-o înapoieze pe vremea când, bolnav, ai stat la Botoșani, Maiorescu nu ți-a returnat-o niciodată, însă în 1902 a donat-o Academiei Române, iar peste alți o sută de ani, prin anii 2000, Academia a achiziționat un aparat în stare să reproducă întocmai originalul, ceea ce face ca azi să fie tipărite toate manuscrisele care ți-au aparținut, le răsfoiesc într-o sală a bibliotecii Memorialului într-o altă zi, cele de pe biroul căminarului sunt numai câteva foi volante, pentru ca vizitatorul să aibă ocazia să-ți vadă, în autenticitatea lui, scrisul, într-o reproducere fidelă, frumosul scris cu litere cursive, elegante. Să-ți mai spun și că manuscrisele în variantă tipărită se găsesc la Memorialul Ipotești prin contribuția Fundației Patrimoniul și a academicianului Eugen Simion?

Și în această încăpere, pe pereți sunt reproduceri după fotografiile care s-au păstrat, prima e fotografia Ralucăi Eminovici, născută Iurașcu, fiică de stolnic din Joldești, județul Botoșani, și aflu că și acolo e un așezământ cultural care încearcă să reînvie atmosfera acelor ani. Încă se mai vorbește în zilele noastre despre disputele din familie, după obținerea titlului de căminar de către Eminovici, titlu de altminteri cumpărat de la voievodul de atunci, Mihail Sturdza, dispute cum că Raluca ar fi fost de origine mai nobilă decât căminarul, nimic de neînțeles aici, căminarul era fecior de dascăl din Călinești, județul Suceava, autodidact, cunoștea bine câteva limbi străine, germana, rusa, armeană și franceza, pentru că întreținea relații comerciale cu diverși neguțători. Mai sunt și speculațiile cum că, de fapt, boala, morbul care i-ar fi afectat pe toți copiii familiei, vestitul sifilis, sau poate nebunia, ar fi fost transmis pe cale genetică de către

mamă, însă dovezi certe nu sunt, se crede doar că la a doua generație manifestările unei astfel de boli ar fi trebuit să fie mai drastice, mai agresive, și nu au fost, deși, într-adevăr, dintre băieții familiei numai mezinul Matei a trăit mult, Șerban murea în 1874, alienat mintal la Berlin (alt prilej de cheltuială pentru căminar!), Nicu – următorul în linie, cu studii de avocat, care a profesat la Timișoara și s-a retras să îl ajute pe Eminovici în administrarea moșiei, s-a sinucis în 1884 aici, la Ipotești, era imediat după moartea căminarului, când acest frate, rămas fără mijloace de subzistență și afectat de boală, se spânzură. Nu cu mult înainte, căminarul îți trimisese o scrisoare, te ruga să vii să îl iei pe Nicu, pentru că nu mai era în regulă, mi s-a urât cu viața, vino și ia-l de la du într-o casă de sănătate, zicea. Despre un alt frate, Iorgu, cu carieră militară, se spune că la manevrele care s-au ținut în Prusia ar fi reținut atenția mai marilor armatei prusace care i-ar fi promis o carieră impresionantă, dar imediat se întoarce la Ipotești și se împușcă. Și Nicu, și Iorgu sunt îngropați aici, alături de părinți, iar eu trec zilnic pe lângă aceste morminte.

Îți privesc portretele, cel de la 19 ani a fost într-atât reproduș, încât nu e om să nu-l fi văzut. Apoi, e cel de la 28 de ani, realizat pentru albumul revistei Junimea, la insistențele membrilor societății care aniversa 25 de ani de la înființare, apoi este portretul din 1884, făcut la Iași, atunci prietenii te-au târât la fotograf, pe chipul îmbătrânit înainte de vreme se citește boala, Mite Kremnitz a scris despre cum i-ai părut de la început mai matur decât erai, însă portretul în care arăți cu adevărat bătrân e cel din 1887, făcut la Botoșani.

Ultima cameră a casei memoriale e camera fetelor, rămase alături de părinți atunci când voi, băieții, plecaserăți la studii. Aici se păstrează un alt dulap

Vârstele lui Eminescu

primit zestre de Aglae, e un dulap din lemn de nuc, cu furnir de trandafir, și mai e un scrin care i-a aparținut Ralucai și pe care se află caseta de bijuterii a acesteia și două sfeșnice, tot ale ei. În colțul dinspre est, sunt două icoane ferecate în argint, căci Raluca provenea dintr-o familie credincioasă, câțiva dintre frații ei s-au și călugărit, iar două dintre surorile ei au fost călugărițe chiar la mănăstirea Agafton, pe care o vizitai adesea în adolescență, se spune că dintr-una din șezătoarele de acolo ar fi inspirat și Călin (file din poveste), dacă ar fi să-l credem pe Matei.

Deasupra patului din această ultimă cameră sunt ștergere cusute de mână, însă acestea nu au aparținut familiei, nu s-au păstrat obiecte textile atât de vechi, mi se spune, dar unul singur tot s-a păstrat, e pledul așezat pe pat, vopsit cu vopsele naturale, azi decolorate, în roșu, galben și albastru, și cu acest pled se pare că era învelit căminarul atunci când a murit. Pe atunci mai locuia aici doar cu Nicu și cu Harieta, pentru care a avut grijă să îi lase unuia dintre partenerii lui de afaceri o sumă de bani din care ea să se întrețină cât a mai trăit. Harieta a murit și ea în octombrie 1889, iar ultimul care a murit în acel an, în decembrie, a fost Creangă. 1889, tu, Veronica, Harieta, Creangă.

Scrisoarea III

După Ipotești

După ce am plecat de la Ipotești, mi-a luat o vreme să mă reobișnuiesc cu Bucureștiul. Uneori, noaptea, visam că încă mai sunt în balconul camerei în care locuisem pentru o lună, la etajul unu din clădirea masivă a administrației Memorialului, unde obișnuiam să-mi petrec serile citind, ascultând conversațiile paznicilor și privind în jur, către ținutul cu case joase și brazii, alteori mă trezeam dimineața, iar înainte de a deschide ochii, gândul îmi era să-mi beau cafeaua pe terasa bibliotecii sau la una din mesele de lemn din curtea nesfârșită. După ce am plecat de la Ipotești, cel

mai mult mi-a lipsit biblioteca și cărțile ei, cu discuțiile de acolo, cu umbrele pe care eu nu le-am văzut niciodată, dar despre care am auzit vorbindu-se, acele siluete negre apărând de niciunde, atunci angajatele glumesc și zic că e Iorgu. Biblioteca Memorialului e o clădire încăpătoare, cu etaj, cu un amfiteatru modern, cu o colecție de cărți din care îmi părea rău că voi reuși să citesc prea puțin, nu a fost nicio lucrare din câte mă interesau pe care să o caut și să nu o găsesc aici. Realizată mai ales din donații, biblioteca s-a vrut mai ales un centru de poezie și de studiu eminescian, dar nu lipsesc nici volumele de proză, istorie, filosofie, nu lipsesc nici autorii de generație nouă, nici cărțile pentru copii, iar elevii de școală sunt aproape singurii care împrumută cărți acasă. Ipoteștii sunt și azi, cum ziceam, un sat cu oameni simpli.

Apoi, îmi mai apare uneori în fața ochilor amfiteatrul cu scaune albastre, în aer liber, unde se întâmplă adesea evenimente culturale, se mai joacă aici chiar și câte o piesă de teatru în cinstea ta, deși e ceva rar, dar amfiteatrul există și el, la fel cum există muzeul inaugurat în anul 2000, muzeu cu design inovator ce-ți reflectă traseul, sunt aici motive esențiale din opera ta, încă de la intrare ai în față arborele lumii, marea și cerul înstelat, imagini concrete, imagini-simbol, și din astfel de imagini pare construit întreg spațiul, care începe cu geneza, cu o alveolă geometrică, după care urmează o încăpăre cu sursă rurală, pe ziduri sunt arhaisme ale timpului, din slavă, din greacă și din română, apoi ajungi într-un mic salon în care au fost adunate toate fotografiile care s-au găsit cu părinții, frații și surorile tale, mie privirea îmi cade pe fotografia Ralucai, o reproducere după lucrarea unui artist al vremii care a pictat-o purtând la gât un bogat colier, cândva obiect de dispută, căci căminarul ar fi încercat cândva, din pricina încurcăturilor financiare, să justifice că zestrea impresionantă pe care Raluca o primise de la părinți, stolnicul Iurașcu și Paraschiva, nu putea fi folosită pentru a stinge datoriile pe care el, ca ne-

gustor, le făcuse, instanța nu a acceptat argumentul, apoi Eminovici a fost nevoit să plătească astfel datoriile, actul de zestre nu a fost luat în considerare la proces, fiind întocmit mai târziu, probabil în disperare de cauză, cum s-ar zice azi, ca să asigure stabilitatea financiară a familiei. De aici, intru în camera Cernăuți, e o atmosferă de școală, birou, clopoțel, fotografii de epocă și reproduceri ale fotografiilor lui Iosif Vulcan, cel care îți publica primele versuri în revista *Familia* și îți schimba numele în Eminescu, de atunci nu ai mai semnat niciunde Mihail Eminovici, nici măcar în scrisori, ci numai Mihai Eminescu.

Inaugurat în 2000, cu prilejul anului Eminescu, muzeul e realizat de o echipă de arhitecți din Suceava, însă conceptul care stă la baza lui e lucrarea colectivă a mai multor oameni de cultură – literați, critici literari, poeți, scriitori, datând tocmai de pe vremea când Memorialul Ipotești era încă în subordinea Ministerului Culturii. Intru apoi în salonul cu aspect vienez, în salonul destinat teatrului, în salonul dedicat prozei fantastice, un carusel amețitor al simbolurilor și obiectelor care spun povestea unei vieți, a unei opere, cobor într-un fel de subsol cu motive religioase, apoi ies în lumina soarelui, alături, în stânga, e biserica albă a Eminovicilor, e o biserică mică, nu întotdeauna a fost atât de mică precum e azi, o fotografie din 1907 arată biserica, și cele două morminte, și teiul, se spune că un pronaos ar fi fost decupat ca să încapă biserica nouă, în secolul al XIX-lea pe biserica mică era și clopotnița, apoi au mutat-o pe biserica nouă, dar clopotnița este tot originală, mi se spune. Biserica nouă, din piatră roșie, a pornit de la un grup de intelectuali, în frunte cu Nicolae Iorga și Cezar Petrescu, e azi biserica satului, aici se fac nunțile, slujbele de înmormântare, slujbele din zilele de sărbătoare și de duminică, femeile poartă de fiecare dată fuste și își acoperă capul, iar la fiecare nuntă alaiul rămâne apoi să își facă fotografiile în curtea Memorialului.

Câte ar mai fi de spus, nu ți-am zis nimic despre cum am intrat într-o zi în încăperea din clădirea bibliotecii care ascunde arhiva, am pipăit atunci câteva scrisori de-ale Veronicăi Micle, am răsfoit jurnalele Junimii, am ținut în mână vechi fotografii...

Iată-mă la a treisprezecea pagină a scrisorilor mele și nu e nimic aici din tot ce am citit în biografii, din tot ce mi-a rămas în minte din mărturiile lăsate de cei care te-au cunoscut și ți-au fost prieteni, însă voi continua să îți scriu despre toate acestea, voi începe cu ziua în care la cârciuma Cocoșul Roșu din Cernăuți ai pierdut la cărți șalul pe care ți-l oferise Raluca să te apere de frig, și cu biblioteca lui Pumnul, voi trece apoi pe la toate adresele la care ai locuit, pe la toate slujbele pe care le-ai avut, nu voi uita nici nopțile petrecute cu Creangă la marginea Iașilor, nici drumurile cu trupele de teatru, în adolescență, nici timpul la Blaj, acea Romă mică, nici Viena, nici întâlnirea cu Veronica, nici Berlinul, nici nopțile pe când locuiai la Slavici și citeai cu voce tare până îți bătea în perete, și mai departe, nici întâlnirile din casa lui Maiorescu, nici sanatoriile, nici luciditatea, nici redacția Timpului, nici periplul prin Italia, cu Chibici, nici scrisorile, nici acel sfârșit când se spune că ai fi început să te crezi un călugăr și să binecuvântezi oamenii, nici strigătul de ajutor, se zice că acesta ar fi fost ultimul cuvânt pe care l-ai rostit, conștient fiind, în ziua când pentru ultima dată te-au dus spre spital, nu voi uita nimic, deși nu știu ce rost are să-ți scriu toate astea, sunt doar o fată naivă care îi scrie scrisori unui mare poet mort în urmă cu 126 de ani...

Alina VÎLCAN a beneficiat de o rezidență FILIT pentru scriitori români, acordată de Muzeul Național al Literaturii Române Iași în parteneriat cu Memorialul Ipotești (2015).

Gabriela SANDRU

Radu Rosetti. Un portret

Reeditarea de curând a operei lui Radu Rosetti la Editura Humanitas, respectiv cele trei volume de *Amintiri* și o antologie de nuvele, *Părintele Zosim și alte povestiri*, readuce în atenția cititorilor pe autorul moldovean născut la Iași în 1853. Opera sa, considerată de E. Lovineascu „cea mai prețioasă memorialistică din literatura română”, restituie o lume pierdută, Moldova sfârșitului de secol al XIX-lea și a începutului secolului al XX-lea, un spațiu descris minuțios în contradicțiile sale din perioada modernizării și a schimbării mentalității. Originea boierească a autorului permite o înregistrare dinăuntru a acestui proces, sursele operei sale fiind povești auzite în familie, de la prieteni sau cunoștințe care au făcut parte din această clasă ce și-a trăit declinul o dată cu schimbarea societății.

Genealogia scriitorului dă seamă de originile nobile și culturale ale acestei familii. Radu Rosetti este fiul domniței Aglae, fiica cea mare a domnitorului Grigore Alexandru Ghica și al lui Raducanu Rosetti. Tatăl scriitorului a dus o politică contra lui Mihai Sturdza și a făcut parte din mișcarea de la 1848 alături de Grigore Ghica, Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Cuza, Lascăr Catargiu, Vasile Alecsandri, boieri care, deși aveau monopolul puterii, au luptat pentru înlăturarea nedreptăților asupra țăranilor impuse de Regulamentul Organic. Există presupuneri că familia Rosetti ar fi originară din Genova iar un anume Lascaris Rosetto a fost mare logofăt al

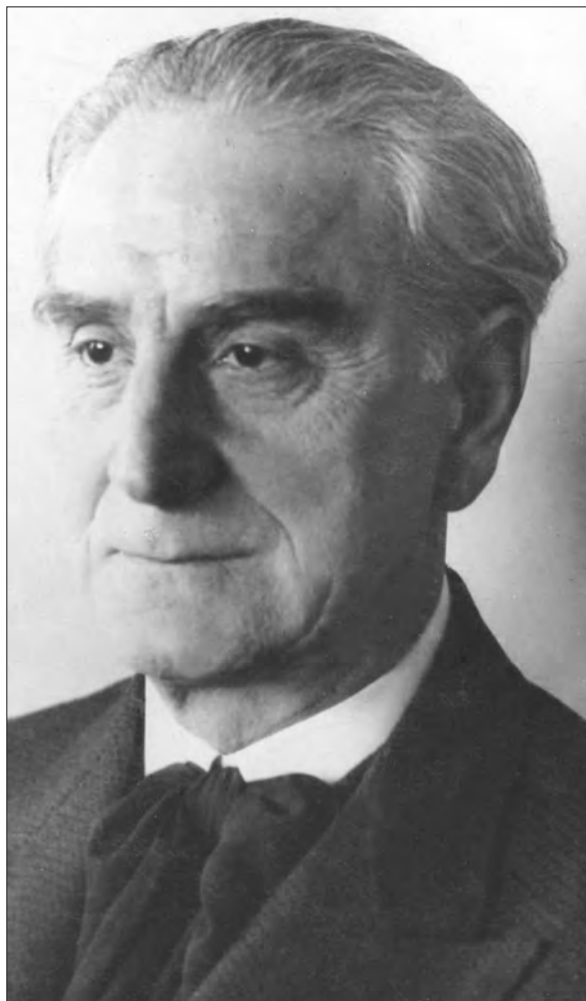
Patriarhiei Țarigradului. Antonie Ruset este primul venit în Țările Române și înscăunat domn al Moldovei în 1675 iar autorul își trage ascendența paternă din fiii lui Antonie Ruset. Mai amintim că, din aceeași familie a Rosettiștilor, pe scaunul Moldovei va urca și Giani Ruset între mai 1778 – martie 1789.

Autorul *Amintirilor* învață la un pension în Geneva iar apoi își ia în 1873 bacalaureatul în științe la Toulouse. Studiile ingineresti la un colegiu din Paris vor fi întrerupte datorită reîntoarcerii forțate acasă, în urma morții tatălui. Are diferite funcții publice până în 1898 când devine ajutor-arhivar în cadrul Ministerului de Externe, prilej de a-și descoperi adevărata vocație, cea de istoric și scriitor. Noul statut îl apropie de cei de la revista „Viața românească”, colaborând încă din primii ani ai revistei cu studii istorice despre evoluția proprietății rurale și povestiri. În necrolog, Mihai Ralea consideră ca Radu Rosetti a oferit poporanismului fundamentul istoric, în timp ce C. Stere i-a dat baza economică-socială iar G. Ibrăileanu a construit baza culturală a acestei mișcări, cu toții simțindu-se datori față de această clasă defavorizată.

Radu Rosetti a păstrat mereu o legătură strânsă cu cei de la „Viața românească”. În portretul făcut de Mihai Sevastos în amintirile sale, apare o notă în care I. Nicolau vorbește despre vizita lui Radu Rosetti de la „Viața românească” din 1908, când autorul avea cam 60 de ani: „Avea părul rar, cărunț, fața roșcovană. Era de statură potrivită. Vorbea cu accent tipic moldove-

nesc. Discuta volubil în redacție. După plecarea lui Rosetti, Ibrăileanu și-a arătat mult timp admirația față de chipul lui sănătos, robust și pentru voiciunea spiritului său”. Aici găsea un auditoriu select al anecdotelor sale. Printre acestea este cunoscută cea cu „învățătoarea cea frumoasă” care, chiar și în urma unei scrisori de recomandare întocmită de autor și trimisă ministrului prin care i s-a făcut dreptate, nu a putut renunța la obiceiul vechi de a răspunde „cererilor formulate, mai delicat sau mai brutal, de revizori și de inspectori școlari, de prefect ca și de directori și de secretari generali din Ministerul Instrucțiunii Publice” și a continuat această tradiție cu ministrul inimos. În linii mari, cei de la revistă îi construiesc un portret omagial, subliniindu-i farmecul său datorat apartenenței la o clasă pe cale de dispariție, talentul de povestitor și graiul moldovenesc. Într-o amintire a lui Sevastos, Ionel Teodoreanu îl descrie ca fiind un „drăcos boier moldovean, deștept, doct și mucalit” apreciindu-i încă o dată calitatea de păstrător al limbii moldovenești, nu doar în scrieri ci și în interacțiunile directe. Octav Botez îi recunoaște „cultul muncii și o concepție a vieții serioasă, nobile, demnă” în ciuda originii sale și „moldovenismului său intransigent până la mânia”.

Mihail Sadoveanu, într-un articol apărut în „Viața românească”, apreciază acest „sentiment covârșitor, moldovenismul: felul lui de a vorbi era al unui vechiu și fiu boier de la Iași, grăind cu țărani de la moșie, cugătând ca un european, amestecând vorbe și expresii frațuțești între proverbe și zicale autohtone”. Trebuie subliniat că acest conservatorism lingvistic nu apare doar ca un moft, ci este un adevărat crez. În acest sens, există o polemică a autorului cu C. Stere cu privire la limba literară. În urma recenziei făcute de

Radu Rosetti

Stere la romanul *Păcatele sulgerului* din 1912 în care autorul îi critică scrisul în „patois moldovenesc”, recunoscându-le moldovenilor „o limbă literară veche, limba cărților bisericești și limba cronicarilor”, Radu Rosetti răspunde acestei acuzații în aricolul *În chestia limbii literare*, articol în care scriitorul recunoaște superioritatea graiului moldovenesc față de cel muntenesc, care se impunea tot mai mult ca normă. Limba

În care scrie este cea vorbită și auzită în copilărie la oamenii culti ai vremii și, aducând ca argument evoluția organică a unei limbi și perfecționarea ei prin vorbire, nu recunoaște funcționalitatea limbii cărților bisericești și a cronicarilor. Un alt argument împotriva fixării graiului muntenesc ca normă este tradiția literară mai vastă în Moldova față de Țara Românească. Arătând progresele limbii moldovenești (simplificarea diftongilor „ea” și „ia” din „lip-sască”, „găsască”; transformarea lui „o să vină” în „are să vină”; păstrarea sinonimelor ca fapt de bogăție al unei limbi în comparație cu tendința muntenilor de a le reduce: există în Moldova cuvintele „ac”, „bold” și „spelcă”, în timp ce în Muntenia se înregistrează doar cuvântul „ac cu gămălie”), eufonia rămâne un important argument care ar fi îndreptățit graiul moldovenească să fie luat ca bază a dezvoltării viitoare a limbii. O exagerare ce se bazează pe temeuri afective, pe care istoria o va contrazice.

Reîntorcându-se mereu în spațiul ieșean, Radu Rosetti își publică fragmente din literatura sa în revistele vremii. În „Viața românească” apar fragmente din romanul *Păcatele sulgerului* și povestiri care vor fi incluse în *Povești moldovenești*, publicate la Iași la Editura Viața românească în 1920. Despre acestea, G. Călinescu afirmă că „alcătuiesc un adevărat decameron, cu subiecte de predilecție erotice, fără creație de oameni, nu mai puțin capabile însă de a trezi curiozitatea prin ineditul întâmplărilor”. La aceeași editură apare și următorul volum de nuvele, *Alte povești moldovenești* și primul volum din ciclul *Amintirilor*, *Ce am auzit de la alții*, considerat și cel mai reușit din punct de vedere stilistic. În scrierile sale transpare vocația de scriitor, de povestitor, pliată pe cea de is-

toric. I. Bogdan concluzionează într-o recenzie la studiul *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova* apărută în „Convorbiri literare” că lectura acestui studiu, care are un subiect specializat, este recomandată nu doar istoricilor, ci tuturor oamenilor culti datorită accesibilității și a interesului cu care poate fi citit. Comparat de Octav Botez cu Ion Ghica, care e „mai artist”, Radu Rosetti își afirmă superioritatea prin „bogăția și mai ales exactitatea informației”.

Stilul scrierilor lui Radu Rosetti a fost comparat cu cel al lui Walter Scott datorită unei bune documentări și a descrierilor minuțioase ale interioarelor, arhitecturii, vestimentației, a armelor și a portretelor esențializate, însuflețite de umor. Scriitorul și-a construit personajele aglutinând figuri, personalități ale unor oameni care au existat, lăsând loc unei nostalgii față de bogăția timpurilor trecute, față de „leșul decadenței” din *Amintiri* populat de diverse „saloane”, „tipuri” și lupte în direcția progresului, asfaltul fiind una dintre binefacerile făcute ieșenilor, cu deosebire birjarilor și vizitivilor care, după ce caii au învățat să meargă pe asfalt, „și-au schimbat blăstămurile în binecuvântări”.

Apartenența la spațiul ieșean a lui Radu Rosetti nu trebuie ocolită. Un alt motiv ar fi reconstruirea în imaginar al orașului cu ale sale *case mari* în care bunăstarea moldovenească se împletea cu luxul european, saloane aparținând unor *grand dames* și unor *grand seigniors* recunoscuți pentru ospitalitatea lor moldovenească: serviciul perfect, mese bogate și Cotnari vechi de zeci de ani. Se poate spune că autorul nu a uitat niciodată Iașul.

Diana VRABIE

Iașul și ieșenii: tradiție și modernitate (I)

Benefic ținut în propulsarea energiilor creatoare, spațiu generator de mituri și legende, ascunzând în pliurile ontologiei sale nebănuite seve literare, Iașul a devenit el însuși o metaforă, sugerând o comunitate afectivă, „organică”, aflată sub imperiul unui blazon cultural și al unei atmosfere sufletești. Pentru că înainte de a fi un loc, Iașul este o realitate implicită, o stare de spirit, un sentiment convertit într-un rafinat suprapersonaj, care se plimbă de veacuri bune printre registrele scriptice, beneficiind de recurența unor sintagme memorabile. „Capitală a culturii”, „oraș al marilor iubiri”, „al marilor zidiri” (N.A. Bogdan), „creație organică a vechii Moldave” (N. Iorga), „o mare istorie a poporului român” (L. Blaga), „muzeu al amintirii și al sufletului nostru colectiv” (G. Topîrceanu), „paradis pierdut al vacanțelor candido” (Ionel Teodoreanu), „oraș al amintirilor și al școlilor” (E. Herovanu), „cetate de glorie și sacrificii” (Octav Minar), „orașul din inimă” (Al. Zub), „Parisul de suflet” (Valeriu D. Cotea) constituie doar câteva dintre aprecierile de care s-a învrednicit de-a lungul timpului această citadelă a latinității, care a știut să coreleze atât de inspirat tradiția cu modernitatea, europenitatea cu orientalismul, clasicismul cu romantismul. Constantin Ciopraga, care dedică și o extraordinară conferință Iașului, *Rolul climatului intelectual al Iașului în cultura română*, va afirma în același sens: „Climatul cultural ieșean a inspirat altora elanuri ori simple puncte de vedere, un umanism lucid și afectiv, un exemplar echilibru între clasicism și romantism”.¹

Spulberând suspiciunile unui subiectivism edul-

corat, de care pot fi uneori bănuți localnicii, seduși de vraja Iașului, majoritatea străinilor² care au vizitat meleagurile ieșene au manifestat aceeași prețuire generoasă, numindu-l „Oxfordul românesc” (Jules Romains), „orașul cel mai sacralizat de istorie” (Kostas Assimacopoulos), „Heidelbergul României” etc. „Opus Orientului, Iașul s-a relevat în Istorie ca una din ultimele redate ale umanismului. Și nu cunosc mai măreață podoabă, pentru o așezare de oameni, decât să fi slujit, în permanență, spiritualului, sub ochii barbarilor. Iar când sub impulsul clasicismului, din marele secol, valorile istorice ale Umanismului vi s-au părut prea formale și îndepărtate, ați căutat instinctiv cealaltă provincie spirituală, unde tradițiile greco-latine, își păstrează încă toată mlădie-re”, susținea Alphonse Dupront, după vizita sa din iunie 1938, la Iași.

Dintotdeauna vizitatorii Iașului au găsit asemănare orașului de pe cele șapte coline cu unele dintre capitalele lumii. Astfel, în 1647, episcopul Marcus Bandinus, admirându-l, l-a comparat cu Roma, mai apoi, Petru cel Mare, oaspetele lui Dimitrie Cantemir, observă că orașul îmbină monumentul elen, moscovit sau leșesc. Și tot așa alții l-au asemuit fie cu Praga sobrelor acoperișuri, fie cu marmoreeana Atenă etc. Admiratorii Iașului i-au găsit analogii inspirate prioritar din perimetrul european: Florența, Padova, Pisa, Marsilia, Oxford, Weimar etc. În 1934, despre orașul de pe Bahlui, Jules Romains declara, spre exemplu: „Ce oraș interesant e Iașul! Monumentele vechi de aici sunt admirabile [...]. Iașul este Oxfordul românesc. Cred că ar trebui să se facă totul pentru ca Iașul

RECONSTITUIRI CULTURALE

Iașul vechi – Piața Unirii

să-și păstreze caracterul intelectual, oxfordian pe care-l mai are încă. Pentru mine a fost o adevărată surpriză să constat interesul Iașului pentru cultura franceză”.³

Atestându-i-se similitudini mai ales cu orașele italiene, renumite prin pitorescul și savoarea lor ontologică, Iașul este comparat când cu Padova (orașul care-i plăcea enorm lui Vasile Lupu, acesta dorind să realizeze o astfel de metropolă), când cu Pisa sau Torino (E. Herovanu). Într-o vizită din 1938, la Iași, regizorul Fernando di Cruciatti, ambasador al teatrului italian în România, îl aseamănă cu Umbria: „Iașul e un oraș minunat. Peisajul împrejurimilor sale e odihnitor și are ceva din peisajele din Umbria”. Revenind după un an la Iași, îi va mărturisi într-un interviu lui Cosma Damian: „Păstrez, trăiesc încă și acum prima emoție ce am avut-o când am văzut Iașul, în Mai trecut, pentru prima oară; emoție pe care n-o pot avea mai mare, căci m-a copleșit, atunci fiind primăvară. Trimite, te rog, din partea-mi, salutul prietenesc Iașului, cetate a latinității”.⁴

În același context, E. Herovanu, în *Orașul amintirilor*, îl compara cu Florența („...privit de pe una din

colinele ce-l împrejmuiesc, - de pe Repedea bunăoară sau de pe platoul Copoului, - Iașul amintește într-un mod surprinzător imaginea Florenței văzută de la San Miniato”⁵, C. Săteanu cu Oxfordul („...și totuși - încă e frumos acest oraș, Heidelbergul și Oxfordul românesc”⁶), M. Iacoban cu Weimarul („Weimar românesc, destinul Iașului s-ar cuveni așezat numai și numai sub zodia cărții și-a literei”⁷), C. Ciopraga cu Leipzigul sau Heidelbergul și analogiile pot continua. Cert este că Iașul constituie pentru aceștia ceea ce Dublinul este pentru Joyce, Buenos Aires pentru Borges, Alexandria pentru Durrell ș.a.m.d. Puține sunt orașele în care s-a edificat atâta avuție spirituală, atâta artă, atâta știință, precum Iașul. Port al trecutului românesc, paradisul ieșean, estetic, intimist și rococo se cere a fi salvat prin scris, ca o revanșă melancolică împotriva inevitabilei dispariții, dar și ca o datorie față de sine și față de propriul trecut.

Dincolo de primeniirile de care a beneficiat de-a lungul timpului, Iașul a fost scindat dintotdeauna între tradiție și modernitate, fiind ușor refractar la elementul inovativ, dar pe care l-a absorbit în egală măsură. Patriarhal și cosmopolit, modern și arhaic,

RECONSTITUIRI CULTURALE

el conservă o fizionomie orientală și europeană, în același timp. Dacă însemnele modernității au cuprins anumite fețe ale metropolei, urmele vechimii se vădesc peste tot în acest oraș colinar. Se recunoaște, în partea mai veche, cum bine observă Al. Zub, prefațatorul albumului de istorie culturală, „și un spirit al său, încheșat ca un mesaj al generațiilor ce s-au perindat, spirit degajabil din valorile conservate, atitudini, gesturi, din tot ce definește specificul său, un *genius loci* în creație”.⁸

Cât de mult nu ar cocheta Iașul cu modernitatea și mondenitatea, filamentele sale sentimentale trimit la arhetipuri. „O stradă veche din Iași echivalează cu o călătorie fertilă în trecut, trecut din care revenim înnobilați, mult mai dispuși să ne proiectăm viitorul”.⁹ Întreaga hartă geografică a Iașului, Copou, Galata, Târgu-Cuc, Tătărași, Bucium, Ciric, Țicău, relevă proiecțiile imagologice ale ieșenilor, spiritul lor imprimat în monumentele de artă, în arhitectura orașului, în respirația și ritmurile sale interioare.

Geografia „micii Rome”, cristalizată într-o lungă și zburciunată istorie, se conturează între Podul Roș, „dricul orașului”, Târgul de Sus, fosta curte Domnească, Colegiul Notre Dame, Casa Conachi etc.

Capodoperă arhitectonică unică, Piața Unirii, spre exemplu, amintește de spiritul ieșean pentru unire, ea reprezentând „tradiția Unirii, care a pornit de la faptul istoric că aici, pe locul din fața lui Petru Bacalu, cuprins în piața de astăzi, s-a jucat mai întâi Hora Unirii la 1857 și 1859 de către poporul luptător pentru marele act”.¹⁰

În Piața Unirii coabitează edificator tradiția și modernitatea, aceasta reprezentând un „spațiu major de rememorare (și istorică, și culturală, și civică), nucleu al celebrării marilor uniri, scuar al porumbeilor pacifiști, flancat de hoteluri, cinematografe, librării, florării, expoziții de artă... „Și peste toate, cerul indefinibil al Iașilor europeni”.¹¹ Piața Uniri constituie liantul care împacă tradiția și modernitatea, axa Iașului care certifică ordonarea spațiului, artera prin-

Iașul vechi – Strada Costache Negri

RECONSTITUIRI CULTURALE

cipală de unde pornesc alte artere însemnate. „Ea, [Piața Unirii] este considerată de mulți ieșeni drept buricul târgului, ba chiar unii mai puțin purtați prin lume cred că ar fi buricul pământului”.¹² Pe străzile pavate astăzi, altădată se așezau „străzi înguste cu magazine instalate în clădiri joase, acoperite cu șindrilă, cu obloane de lemn la ferestre, obloane ridicate în timpul zilei pentru a expune privirii cumpărătorilor mărfuri dintre cele mai variate: miere, smirnă, piper, semințe, stafide, portocale alături de bolovani mari de sare, crapi, moruni și alte feluri de pești, măsline, halva etc.”¹³

Aspectul *eterogen* al Iașului, atât de expresiv prin contrastele sale, nu-i pare naratorului din *Iășii și locuitorii lui în 1840* a fi consecința unui hazard, ci rezultatul firesc al unei îndelungate evoluții istorice, identificabile și în aspectul arhitectural: „Iășii însuși este un monstruos amestec de clădiri masive ori elegante, de palate și de magherniți împrejmuite de ogrăzi nemăsurate; pe ulițele lui furnică lucruri de la țară, lux îmbelșugat, echipaje repezi, livrele, toalete pariziene ori vieneze, zdrențe franco-moldave, fizionomii vesele, aspre, originale, felurit îmbrăcate, ca

pentru un bal mascat”¹⁴. Referindu-se la reticența vechii clase față de tinerii veniți din Franța și Germania, care căutau să pună societatea anemică în mișcare, Alecu Russo remarcă scindarea societății, subliniind necesitatea racordării la valorile europene: „Dar o societate pe care au consacrat-o veacurile nu se preface așa de repede. Boierii cei bătrâni, lume aparte, țin la obiceiurile vechi, cum ținem noi la obiceiurile nouă, cu putere, cu disperarea unei cauze amenințate de apropiată și inevitabilă descompunere. Boierii mai dincoace s-au deșteptat înaintea reorganizației sub influența vechii stări de lucruri, și mai țin la trecut, deși mai slab; iar noi, fii ai unei epoci de civilizație, care ne-am încălzit la focarele Europei, nu ne-am eliberat încă de prejudecățile noastre de rang...”¹⁵.

Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri surprind rând pe rând ezitarea Iașului și a ieșenilor între tradiție și modernitate, încremenirea acestuia între formele de viață rurală și înnoirile civilizației, între Orient și Occident. Într-un amestec de „gravitate și comic”¹⁶, Costache Negruzzi, în schița *Au mai pățit-o și alții*, recrează lumea ieșeană, care nu este altceva decât un „carna-

Iașul vechi – Strada Lăpușneanu

val tranzitoriu”¹⁷: „...bunul oraș începu a-și schimba toaleta, și, zău!, ne pare rău, căci e slut astfel îmbrăcat jumătate cu frac și jumătate cu șalvari roși, întocmai ca un unter-ofițer, pe care l-am văzut la înformarea miliției, încins cu sabie peste giubeaua blănită cu cacom, purtând pinteni și șapcă cu roșu”.¹⁸

Scindarea între tradiție și modernitate nu este o marcă specifică doar perioadei pașoptiste, ea va avea continuitate în epocile ulterioare, fiind surprinsă rând pe rând de Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu, Ionel și Păstorel Teodoreanu, G. Ibrăileanu, Gala Galaction, Octav Dessila, Mihai Codreanu, Mihai Carp, Sandu Teleajen, Gr. T. Topa, Ana Conta-Kernbach, Rudolf Șuțu, Eugen Herovanu ș.a. În scrierile publiciștilor, prozatorilor, oamenilor de teatru s-au adunat de-a lungul timpului documente ale unei memorii colective, ale unei memorii culturale, fiecare autor cultivând o mitologie a Iașului său pe care îl comunică cu mai mult sau cu mai puțin talent posterității. Dacă M. Sadoveanu reține disponibilitatea ieșenilor pentru contemplare, melancolie, Gala Galaction – aspirațiile spre artă, religie, pentru Cezar Petrescu Iașul e un traseu al (re)inițierii într-un spațiu filtrat prin conștiința artistică.

Profilul Iașului proiectat în scrierile literare ale acestora relevă funcțiile culturale ale tradițiilor, dar și sensurile noii modernități, vestigiile spirituale ale trecutului, dar și crizele societății moderne, într-un proces inedit de reconfigurări ființiale. Dihotomiile recurente vizează o problemă de mare importanță în contextul acestui proces marcat de diferențe substanțiale în raport cu cele două referențiale complementare: modernitatea și tradiția. Din perspectiva tradiționalistă, Iașul constituie un spațiu patriarhal, simbolic, având specificul său etnic, bine conturat, în care spațiul și timpul sunt divizate prin intermediul unor practici sociale specifice. Este un oraș sentimental – „da eu cunosc un vechiu Iași

sentimental, mărturisea N. Iorga. El mergea pe străzile mai puțin desfundate decât astăzi spre vechea liniște de primăvară a lunei lui Maiu ca să viseze sub teiul lui Eminescu, a cărui umbră desnădăjduită părea că mai colindă încă aleile cu vechii copaci plini de taine”.¹⁹ Acest Iași respiră înainte de toate o atmosferă generală creată de amurgurile melancolice, de străzile cu case vechi, ascunzând mistere și legendele din veacuri apuse, de cârciumioarele risipite pe străzi lăturalnice, sub reflexiile luminii astrale: „Un amurg prematur, dulce și cenușiu de Decembrie. Străzile sunt pustii. N-a bătut încă ceasul de plimbare. Tramvaiele trec din vreme în vreme, fulgerând pe pavaj coliere de lumini astrale. Ciori în pâlcuri suprapuse traversează strada în zbor și o iau învălmășite spre Copou”.²⁰

Fiecare anotimp își pune pecetea asupra Iașului, pe care îl vizualizăm cu claritate în aerul înghețat al iernii sau când îi admirăm amurgurile triste, sau când îi parcurgem bulevardele în aerul încins al zilelor de vară, sau evadăm pe dealul Cetățuiei sau al Galatei, sau atunci când străbatem bulevardul Copou perlat de teii înfloriți primăvara. În orice anotimp ai veni la Iași și din oricare parte ai sta să-l privești, orașul are un anumit farmec al său ce nu poate fi definit și care te trimite într-un timp revolut.

Deopotrivă cu aspectul patriarhal, boieresc sau de burghezie intelectuală, Iașul se identifică cu individualismul democratic, cu industrializarea, desprinzându-se de tradiții și convenții, prin adecvarea la mentalitatea vremii, la spiritul timpului etc. „Emanciparea” Iașului va fi precedată de intrarea în „decadență” a unui Iași aristocratic, dar lipsit de resurse economice și de energie combativă, dezarmat în fața noii Capitale moderne, plebee și dinamice. Modernizarea prin parvenitism și falsificare a identității capătă valoare de simptom social. Iașul se transformă treptat din capitală culturală a secolului al XIX-lea au-

tohton într-o provincie decrepită, abandonată, locuită doar de „umbrele” prestigioase ale trecutului, sub care își consumă soarta vitregă: „Sunt orașe nefericite, cum sunt pe lume oameni fără noroc. [...] Iașul e un asemenea oraș nefericit. Având tot ce i-ar fi putut asigura o viață prosperă și o glorie durabilă, – poziția sa centrală între Carpați, Nistru și Dunăre, importanța strategică a așezării sale, în mijlocul colinelor care-l adăpostesc, fertilitatea și bogăția regiunii, încântătoarea frumusețe a locurilor, – el n-a cunoscut totuși, în agitata-i existență, decât o strălucire îndoielnică și de scurtă durată”²¹. Vitregia de care a fost atins Iașul e remarcată și de arhitectul I.M. Cantacuzino: „Iașul, întins pe movilele sale, își dezvoltă pașnica măreție roasă de mizerie și nepăsare”²².

Spațiu vitregit, spațiu abandonat, urbe unde nu se întâmplă nimic sunt accepțiile pe care le conferă Iașului Dimitrie Ralet, Constantin Argetoianu, Mihail Sadoveanu, Eugen Herovanu, Ionel Teodoreanu ș.a. Cel din urmă compară Iașul cu Veneția, identificând o comuniune de destin a acestor metropole, pe de o parte, abandonate, pe de altă parte, depozitare de cultură. Ceea ce conferă identitate acestui loc patriarhal este, prin urmare, moștenirea culturală, care reverberează în actualitate. Viața culturală de azi – desfășurată în muzee, biblioteci, săli de teatru, de operă sau de concerte simfonice – continuă o strălucită tradiție, consemnată în istoria literară românească. La Iași, tradiționalismul se îmbină armonios cu modernitatea, toate sigiliile contemporane ale Iașului, în orice fel ar fi ele astăzi mediatizate, poartă ca pe un blazon pecetea trecutului.

Diana VRABIE este beneficiar al Programului de Burse „Junimea” și Rezidențe de cercetare științifică privind istoria și viața culturală a Iașului, ediția a II-a, 2015 – inițiativă a Muzeului Național al Literaturii Române Iași.

¹ Constantin Ciopraga, *Rolul climatului intelectual al Iașului în cultura română*, Prelecțiunile Junimii, 9 februarie, 1974, Casa Pogor, în „Dacia literară”, nr. 8, 1992, p. 6.

² A se vedea în acest sens, *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, coord. Paul Cernovodeanu, 7 volume, Editura Academiei, București, 2004.

³ Aurel Leon, *Umbre*, vol. II, Editura Junimea, Iași, 1972, p. 155.

⁴ Cosma Damian, *Iașul cultural, patriarhal și pitoresc*, în „Universul literar”, 28 februarie 1942, p. 4.

⁵ Eugen Herovanu, *Orașul amintirilor*, Editura Adevărul, București, 1935, p. 63.

⁶ C. Săteanu, *Iașul – Oxfordul României*, în „Lumea” (Iași), anul XVII, nr. 4837, 27 iunie 1934, p. 2.

⁷ Mircea Radu Iacoban, *Martor*, Editura Junimea, Iași, 1988, p. 83.

⁸ Al. Zub, *Un album de istorie culturală*, în vol. *Iași, orașul din inimă*, de Olga și Constantin-Liviu Rusu, Iolanda și Lucian Vasiliu, Polirom, Iași, 1998, p. 6.

⁹ *Ibidem*, p. 13.

¹⁰ Din scrisoarea lui N. Iorga, A.D. Xenopol și A.C. Cuza, adresată lui N. Gane, primarul Iașilor, în 1911.

¹¹ *Iași, orașul din inimă*, p. 34.

¹² Vasile Panopol, *Pe Ulița Ieșului*. Ediție îngrijită de Mihai Sorin Rădulescu, Editura Alfa, București, 2000, p. 36.

¹³ Ștefan Lemny, în *Primăria Iași (album monografic)* de Daniel Corbu, Editura Princeps Edit, Iași, 2008, p. 253.

¹⁴ Alecu Russo, *Iași și locuitorii lui în 1840*, în *Opere*, Editura Literatura artistică, Chișinău, 1989, p. 226.

¹⁵ *Ibidem*, p. 223.

¹⁶ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, București, Editura Minerva, 1990, p. 31.

¹⁷ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1985, p. 183.

¹⁸ Costache Negruzzi, *Păcatele tinerețelor*, Editura Național, București, 1997, p. 54.

¹⁹ N. Iorga, *Iașul sentimental și eroic*, în „Orașul nostru”, nr. 7, 1928, p. 2.

²⁰ Lucia Mantu, *Iașul. Iarnă*, în „Însemnări ieșene”, nr. 1, 1936, p. 11.

²¹ E. Herovanu, *Orașul amintirilor*, Editura Adevărul, București, 1935, p. 173.

²² G.M. Cantacuzino, *Scrieri*, Paris, p. 32.

Mircea COLOȘENCO

George Topîrceanu: scriitor – artist **(20 martie 1886 – 7 mai 1937)**

Poezia și proza lui George Topîrceanu conțin în sinele lor prinosul unui artist-bijutier specializat nu numai în șlefuirea pietrelor scumpe și a prelucrării metalelor prețioase, ci și în așezarea acestora în legături inimitabile. Păstrând proporțiile, el s-a vrut din familia aleasă a filosofilor artizani, cum a fost Baruch Spinoza, și a scriitorilor-artiști, cum a fost Gustave Flaubert.

În poemul care ține loc de prefață, din volumul *Parodii originale*, și dedicat unui confrate semănând lui Zoil, criticastrul înăcrit și pierdut în rele, George Topîrceanu avertiza: *...„Trăia pe vremuri un sărman evreu/ Anume Baruch... Fire de elită,/ În lume viețuind ca-ntr-un pustiu, –/ Știa să taie sticlă poleită/ Și toți nerozii îl credeau geamgiu./.../ Când îmi citești poemele și proza,/ Gândește-te la geamul lui Spinoza”*. În plus, ca semn al diferențierii, George Topîrceanu a adăugat umorul fin izvorât din tristețe și amărăciuni. Căci a avut parte și de acestea.

Poetul a preferat poezia filigran, de fiecare dată ferindu-se de manierism; nota lui specifică rezidă, pe de o parte, în unicitatea acurateții expresiei umoriste, a unui comic de calitate, în cazul poeziei originale, și, pe de alta, în acordarea până la identitate cu arta creatorului parodiat, în nu mai puțin originalele sale pastişe inconfundabile. În ultimul caz a epuizat pentru multă vreme crochiul și șarja în versuri cu caracter umorist, Iașul oferindu-i la alte cote și la alte dimensiuni, ca altădată lui Ion Creangă, cu care poate fi asemuit în nota optimistă a satirei sale bonome,

locul de manifestare a talentului său deosebit, atât ca tematică, cât și prin mijloacele artistice folosite.

Prozatorul a fost preocupat, la modul artistic, de a se realiza nu numai în arta fantasticului, de pildă romanul *Minunile Sfântului Sisoe*, rămas neterminat, și a concretului, cum ar fi povestirile ori parodiile în proză (D.D. Pătrășcanu, M. Sadoveanu, Calistrat Hogaș) în ambele direcții la fel de filigranist, dar și în creațiile polemice și umoristice. Însă deasupra lor se pare că se situează paginile memorialistice, momentele trăite în Bulgaria în anii Primului Război Mondial marcându-i definitiv creația și viața.

Funcțiile ocupate pe scara ierarhiei sociale și culturale (redactor și director de revistă, director de teatru, membru în comisia de lectură a Editurii „Casa Școalelor”, alte posturi) i-au dat senzația unei existențe egale, fără grija zilei de mâine. Alte ocupații colaterale (învățarea matematicii și a fizicii, la vârsta maturității, practicarea vânătorii etc.) par a fi dublări ale unei personalități complicate și complexe, radiosul din baladele sale fiind o cortină olimpiană trasă peste o scenă cu zbateri dramatice nu arareori evitând tragismul.

*

George Topîrceanu este un poet al marilor anotimpuri ale naturii, al tablourilor în mișcare în care sublimul nu face parte dintr-un microcosmos iluzoriu. Pastelurile lui sunt deosebite de cele ale lui Vasile Alecsandri ori Dimitrie Anghel. Viața găzdelor și a plantelor este prezentată la nivelul marilor drame

RECONSTITUIRI CULTURALE

sentimentale, în care anotimpurile sunt asimilate trajectoriilor catastrofale ale universului uman. Creația sa poetică este atât de originală, încât compozițiile lirico-epice, desfășurându-se într-o realitate obiectivă și, concomitent, diafană, dau senzații emoționante, în care elementele dramatice se împletesc fericit cu cele comice, dar într-un cadru de baladă, rapsodie ori fabulă cu final tragicomic. Pentru că, de fiecare dată, poetul nu a prezentat o existență oarecare, un ins abstract, ori viața unei găze, a unei plante, în plan alegoric, ci un destin anume în anume coordonate, socio-politice. El nu demitizează universurile, ci le modulează. *Balada morții* este, în acest sens, un exemplu ineluctabil: *Astfel, tot mai neștiut/ Spre adânc îl fură/ Și-l îngroapă-n sânu-i mut/ Veșnica Natură.// Vara trece; pe cărări/ Frunza-n codru sună./ Trec cernite înserări./ Nopti adânci de lună./ Iar când norii-nvăluiesc/ Alba Noptii Doamnă,/ Peste groapa lui pornesc/ Vânturi lungi de toamnă...".*

Nu o dată concizia exprimării, ironia fină și aparența superficialității, ascunzând prelucrări sofisticate, i-au fost defavorabile în critica de specialitate, fiind contestat de unii contemporani, deveniți dușmani personali, printre care s-au numărat Gh. Bogdan-Duică, Nicolae Iorga, E. Lovinescu ș.a. Nici G. Călinescu nu i-a adus osanale. Însă publicul cititor a văzut în el un reprezentant de seamă al propriilor aspirații, baladele sale fiind un reazim de permanentă cultură. Și nu numai *Baladele vesele și triste*. La fel de pline de omenesc sunt acele minunate crochiuri din *Migdale amare*. Le-am enumerat: *Gelozie, Populară și Toamna în parc*, trei poezii cu același număr de catrene, în același metru prosodic, cu rime perfecte și subiecte, la prima vedere lipsite de substanță poetică. Dar iată că din platitudinea unor sentimente contrarii și, oarecum, periferice universului uman eroic, peste care planează cu îngăduință sagacitatea satirică a poetului, apar trei tablouri dis-

Obiecte din patrimoniul Muzeului „G. Topîrceanu” Iași

tincte și independente unul de celălalt și nu lipsite de importanță, ba dimpotrivă. În *Gelozie*, întâmplarea nu e văzută ca un hazard oarecare, ci realizatoare de universuri: „*Ai avea și vreun copil/ Care, poate (idiotul!)/ Ar fi semănat cu totul/ Cu-acel tată imbecil*”; în *Populară*, aceeași întâmplare îi face pe unii fericiți, pe alții scoțându-i din competiție: „*Doar pe morții din război/ Putreziți în vânt și-n ploi,/ N-are cine-i întreba/ Dacă-s fericiți ori ba*.”; iar în *Toamna în parc*, poetul, surprinzând plimbarea unui plutonier major cu o fată, trage o concluzie nu mai puțin lipsită de comic, dar umană: „*Și-ntr-o fină discordanță/ Cu privescetea sonoră,/ Merg așa, cam la distanță,/ El major și ea minoră...*”.

Cât privește volumul *Parodii originale*, poeziile cuprinse în structura lor par suprapuneri identice, pe de o parte, ale lucrărilor autorilor vizați, iar, pe de alta, creația lui George Topîrceanu fiind cu nimic mai prejos decât cea care a constituit punctul de plecare. (Parodiile lui Virgil Huzum, Marin Sorescu, Mircea Micu ori ale altor poeți tentați de același exercițiu literar, nu s-au ridicat, sub acest aspect, la clasa maestrului, deși i-au fost preluate unele modalități tehnice de expresie). Căci George Topîrceanu, ca altădată I.L. Caragiale, a practicat și autoparodia ca finalitate a unui act literar de sine stătător și, ca atare, închis.

*

Proza lui George Topîrceanu a avut un drum ascendent asemănător poeziei, fiind plină de surprize plăcute, indiferent de genul și specia abordată.

Schițele, povestirile și romanul *Minunile Sfântului Sisoe* au încorporate în substanța lor tușa vioaie a unui umor organic. Registrul comic (ușor sceptic) este original, deși trece prin filtrul caragialesc, compus dintr-o paletă diversă și bogată, spațiul de mane-

vră fiind cel psihologic muțat direct în cruda realitate socială. Conflictul este de ordin moral, iar cadrul de desfășurare este subsumat scopului urmărit.

De altfel, proza sa este, într-un anume sens, accidentală. A fost și s-a vrut mai întâi poet. Scrierile de dinafara poeziei au, cu mici excepții, spații de timp largi între ele, atât în ceea ce privește epica de sine stătătoare, cât și memoriile ori evocările din vremea prizonieratului din Bulgaria, polemicile ori conferințele provocate de anume prilejuri. Subiectele abordate și expunerile de motive sunt pe potriva spiritului său informat cu minuție din te miri ce domenii de activitate umană, dar și șocante ca umor ori causticitate.

Dacă romanul *Minunile Sfântului Sisoe* ar fi reușit să-l ducă până la capăt, după cum arată ambițiosul proiect schițat într-unul dintre manuscrise, ar fi avut nu numai armătura unui epic de cea mai bună calitate artistică, dar și originalitatea distinctă pe care o prezintă fragmentul publicat. Aserțiunile noastre sunt probate de cele două lucrări memorialistice *Amintiri din luptele de la Turtucaia și Piri Planina*, de departe cele mai bune, fiind opere încheiate, cu structuri stabile caleidoscopice, din punct de vedere al conținutului, comicul constituind o permanență inconfundabilă. Ca polemist este justițiar; ca umorist nu este bufon, ci acel hâtru ce însăilează cu savoare aspecte aparent lipsite de legătură între ele, în realitate firul care le unește fiind tocmai mentalitatea noastră despre acele scene de viață.

Pentru valoarea operei sale, Academia Română îl va primi membru în anul 1936.

Locul lui George Topîrceanu în literatura română este în preajma scriitorilor clasici, a marilor creatori de opere literare viabile.

Simona PREDA

Revista „Arici Pogonici”

„Poarta se vedea că era vrăjită sau automată, că s-a deschis singură și pe ea a ieșit în galop armăsarul Săgeată care le-a răspuns la parolă cu glas omenesc. Când să salte în șa Punepiedici, calul a început să necheze (știți, oamenii răi au un miros urât pe care caii îl simt!) La spălat cu el – strigă în scârbă Săgeată (calul credea că-i sunt murdare hainele sau trupul, dar lui Punepiedici îi era murdar sufletul.)”¹

Una dintre revistele cel mai puțin ideologizate din perioada comunismului românesc a fost revista „Arici Pogonici”. Periodic destinat preșcolarilor și școlărilor mici, cu caracter de album ilustrat și benzi desenate în culori, format A5 pe orizontală, „Arici Pogonici” (revista l-a avut ca redactor șef pe Iuliu Rațiu²), a acoperit o bună parte din comunismul românesc până în momentul în care a fost înlocuit ca gen de „Șoimii Patriei”³. În conținutul revistei predominau poveștile ludice sau seriialele de aventuri, benzile desenate cu personaje haioase și bine definite tipologic în care animalele erau antropomorfizate, iar textele erau presărate cu mici glume, snoave, ghicitori și proverbe. Comparativ cu alte reviste din timpul regimului (vezi „Cravata Roșie”, „Luminița” sau „Cutezătorii”) – revista „Arici Pogonici” nu a presupus rubrici standard de-a lungul timpului, ci mai degrabă articole în ton cu anumite evenimente din luna respectivă (1 Iunie, 7 octombrie, ziua lui Lenin, Unirea, Comemorări de voievozi, Cântarea României etc.) – cu siguranță cauzate de vârsta mică a publicului care de multe ori nu era neapărat public cititor. Aparițiile

ca și tirajele periodice au fost reglementate prin hotărâri ale secretariatului CC al PCR și revizuite la sfârșitul anilor 1960 de către secția de Propagandă și Agitație, – „Arici Pogonici” – *revistă destinată preșcolarilor, cu apariție lunară, într-un tiraj mediu de 85 000 de exemplare, cu profil de album ilustrat, viu colorat, cu scurte texte explicative, conținând 16 pagini în format 17,5x25”.*

A fost de fapt un periodic pentru copiii cu vârste mici, apărut în 1957 (de facto, la sfârșitul anului 1956) mai degrabă sub forma unui album ilustrat, editată evident tot de Consiliul Național al Organizației Pionierilor. Mai puțin agresivă politic decât alte publicații pentru copii, revista conținea totuși în fiecare ediție un număr de texte închinare partidului, prieteniei dintre popoarele comuniste, vieții înfloritoare de zi cu zi. Cântecele și poeziile despre pionieri și mândria de a purta cravata roșie, ca și cele referitoare la partid și la comunism erau grupate de obicei într-o rubrică intitulată sugestiv „Farmecul pionieriei”⁴. Prefacerile României socialiste, precum și schimbările survenite la orașe și sate datorate izbânzii comunismului beneficiau de spațiul unei pagini întregi intitulată „Țara mea frumoasă”. Modelele de vitejie și curaj din trecutul românesc erau subiectul unui articol de pe a treia pagină intitulat „Cu ei vreau să semăn”. Până la ultimul număr (în anul 1980), revista a continuat să informeze și să-i educe pe micii cititori în spiritul formării *omului nou*. Începând cu 1974 s-a remarcat o accentuare a politizării, în sensul apariției în pagini a fotografiilor cu Nicolae

RECONSTITUIRI CULTURALE

și Elena Ceaușescu, a medalioanelor de tipul „Nicolae Ceaușescu – momente din viața și activitatea sa revoluționară”, și chiar a rezumatelor din rapoartele și hotărârile de la cel de-al XI-lea Congres al PCR. Locul îi este luat începând cu 1980 de noua revistă *Șoimii patriei* (adresată tot preșcolarilor și școlărilor mici), o publicație tot de format mic, însă inferioară din punct de vedere al conținutului și mai ales al ilustrațiilor. Cu toate aceste inserții, paginile ideologizate erau reduse comparativ cu alte reviste destinate însă ele există și îi îndeamnă pe micii cititori să își însușească noțiunile elementare referitoare la partid și patrie și să cunoască izbânzile industriale ale oamenilor muncii. Există, mai ales către sfârșitul anilor 70, o pondere crescută a lecturilor ideologice cu conținut istoric în care anumite teme de natură protocronistă sau naționalistă sunt inserate subtil în

contextul discursului despre trecut.⁵

Răsfoind revista, se remarcă aceeași trăsătură specifică tuturor publicațiilor periodice din contextul comunismului românesc: odată cu trecerea anilor crește influența temelor cu impact politic și ideologic, dispar sau se reduc temele inspirate din viața animalelor, ale fenomenelor din natură, dispar ghicitorile în favoarea comemorărilor sau glorificărilor ce aveau loc în luna respectivă și, evident, întâlnim aceeași nuanțare a anumitor teme inspirate de discursul politic și istoriografic al momentului. Dacă în anii 60 și 70 mai întâlnim articole sau poezii referitoare la Lenin și revoluția din URSS, în contextul anilor 80 figura lui Nicolae Ceaușescu și a consoartei sale vor ocupa un loc privilegiat; la fel se va întâmpla și cu imaginea PCR, va scădea treptat în intensitate iar secretarul său general va avea câștig de cauză, imagologic

vorbind.

Se impun câteva cuvinte referitoare și la banda desenată din „Arici Pogonici”, remarcabilă din punct de vedere artistic și pe alocuri inspirată de unele publicații occidentale, în special cele comuniste franceze. Artiști ca Puiu Manu⁶, Nell Cobar⁷, Arno, Livia Rusz⁸ ș.a. au dat viață unor personaje remarcabile (printre care amintesc pe Mac⁹, Cocofifi sau Jupân Rănică Vulpoiul¹⁰), ilustrând prin tonurile, ritmul, liniile și expresivitatea personajelor lumea colorată și sinceră a copilăriei, fie ea și în contextul comunismului românesc. Banda desenată din „Arici Pogonici” a reprezentat, odată cu trecerea anilor și după căderea regimului, piesa de forță a revistei, amintirea cea mai vie de care povestesc cu drag toți cei care au copilărit în comunismul de atunci.

Revenind la tematică – și operând o contragere severă, revista „Arici Pogonici” publică în anii 60 ca subiecte: PCR și câteva influențe (inevitabile, de altfel) ale fraților sovietici (traduceri, poezii, chipuri de lideri, momente istorice), în anii 70 ia avânt tema pionieriei și mândria de a fi șoim (și, implicit, parte a sistemului), iar în anii 80 paginile sunt asediate de imaginea lui Nicolae Ceaușescu și de teme legate strict de istoria națională.

Partidul și binele universal pe care l-a înfăptuit îl găsim ilustrat și în numărul 11 din 1962 al revistei, redat de o poezie intitulată „Drapelul purpuriu”, semnată de Horia Aramă: „*Aceiași comunist drapel/ a fulgerat, spre-aceiași țel/ peste eroicele fapte/ în cel dintâi noiembrie șapte*”¹¹. Aceiași Partid este cântat și în poezia semnată de Titel Constantinescu, prezentă pe aceeași pagină: „*Iar când mama povestește,/ De partidul ce ne crește/ Eu mă bucur mult și-mi pare/ Că e raza mea de soare*”¹². Tot în acest număr semnalam prezența articolului intitulat „Un buchet de garoafe roșii” în care un tată își învață copilul cifrele în

strânsă legătură cu evenimentele trecute ale comunismului: „*Mâna voinică a strungarului apucă creionul între degete și desenează întâi o liniuță, apoi alta mai mare, și, în sfârșit, ultima, mai mică. Adică 7. (...) Cifra asta, zice el, este foarte însemnată. Mai demult, la 7 Noiembrie, muncitorii din Rusia s-au ridicat primii împotriva nedreptății. Acum, multe fabrici și case de odihnă și terenuri de sport, ba chiar și școli poartă numele de 7 Noiembrie*”¹³. În continuare, în pagina 4 șoimilor le este prezentat în cadrul articolului „Puterea apei” spărgătorul de gheață atomic „Lenin”, „*primul vapor care folosește energia atomică, construit în Uniunea Sovietică și care poartă numele lui Vladimir Ilici Lenin. Priviți ce mândru plutește!*” și, imediat pe pagina următoare, hidrocentrala electrică de la Bicaz, evident, purtând tot numele „marelui Lenin”. Antitezele trecut nedrept sub o orânduire burgheză – prezent luminos sub pavăza comunistă constituie în sine coloana vertebrală pe care sunt articulate toate povestirile.

Există însă și câteva rubrici standard (nu multe), pe care le regăsim în câteva ediții și care presupun un dialog, o interacțiune între redactori (echipa redacțională) și micii cititori. În acest context se înscriu „Cu prietenii săi mici, stă de vorbă Moș Arici” și „Farmecul pionieriei” cu poezii dedicate copiilor care vor să devină pionieri, rubrica „Prietenii lui Aricel” de vorbă cu pionieri și șoimi din toată țara, precum și „Cum sunt pionierii?” („Pionierii ne-au spus povești adevărate despre muncitori, despre eroii comuniști, despre faptele frumoase ale celor mai buni pionieri!”¹⁴). O povestire scurtă, de o pagină, este menită să le întărească șoimilor convingerea că a fi pionier este echivalent cu a fi un fiu destoinic al țării. Acțiunea redă câțiva șoimi ai patriei care rămân plăcut impresionați la vederea prietenei lor îmbrăcată în pionieră: „*În acel moment au întors cu toții capul,*

văzând-o pe Mihaela în uniformă de pionier, cu cravată roșie cu tricolor la gât. Și, pentru prima dată, toți au exclamat (nu cum o strigaseră până atunci: pioniera de la scara doi, deși dânsa le spusese că nu e decât un șoim al patriei, ci): Mihaela!”¹⁵.

În anul 1977, revista a stat sub semnul Festivalului Național Cântarea României și tot din acel an semnalăm prezența rubricii „Șoimi ai patriei străbune, ne mândrim cu-al nostru nume”. Numărul 11 al revistei (tot 1977) îi întâmpină pe șoimi cu un montaj literar sub egida „Cântarea României”, intitulat „Partid, părinte drag”: „Partid, ești pâine și oțel/ Ești noua carte de povești,/ Părinte drag, ce ne iubești,/ Pe noi, copiii, toți la fel./ Știm, tu ne vrei cinstiți și buni/ Și făurari de fapte bune./ Cum sunt părinții din străbuni”¹⁶. În pagina 3 era publicat Imnul de Stat al RSR, iar undeva, într-un colț, era desenat un pionier care dirija un cor format din șoimi ai patriei. Interesantă în cuprinsul aceluiași număr este poezia scurtă intitulată „Lenin” la „A 60-a aniversare a sărbătoririi Popoarelor Uniunii Sovietice, a Statului Sovietic, Marea Revoluție Socialistă din octombrie 1917” – semnată de Alexei Slîghin, în care se povestește cum Lenin se dădea pe gheață (!)¹⁷ cu o fetiță, pe nume Lena, care era posesoarea unor ghetuțe rupte: „Bate crivățul în noapte,/ Lenin scrie ne-ncetat:/ Vrea copiii toți să poarte,/ Haine, ghetete minunate,/ El de Lena n-a uitat”¹⁸. La pagina 11 avem rubrica „Vești din Organizația Șoimilor Patriei”, iar o pagină mai departe există un articol intitulat „Drag plai românesc – Sîpetul cu comori”, semnat de Vasile Mănuceanu, în care celor mici li se povestește plastic despre cărbune, țigete și alte lucruri care cu siguranță îi interesau pentru a avea o copilărie fericită sub nimbul socialist: „Feliile mari de cărbune sunt negre ca noaptea, cu luci de smălț și de brumă înghețată (...) Și sângele gros al pământului, sânge vârtos, petrolul cu-albastre luciri clocotește prin

vâna de humă a pământului mumă”¹⁹. În pagina 13 a aceleiași reviste, la rubrica „Iată ce pot face, două mâini dibace”, copiii sunt invitați să recompună macheta unui cămin cultural. Undeva, ca subtitlu, era scris „Satul de azi, orașul de mâine”²⁰. În același număr avem rubrica „Din activitatea șoimilor patriei” – rubrică apărută către sfârșitul anilor 70, iar în pagina 15, Emilia Căldăraru îi invita pe copii la teatru și le propunea o piesă intitulată „Nu lăsa pe altădată” în care un grup de șoimi ai patriei pregătesc un program artistic coordonați de o pionieră, dedicat frunțașilor fabricii din cartier care urmau să le viziteze grădinița.

Preocuparea pentru instrumentalizarea istoriei naționale a constituit una dintre constantele regimului comunist, prin urmare era și firesc să fie atent supravegheată și în cadrul instituțiilor de învățământ, locul în care se construiau micii oameni noi ai lumii comuniste. Tendințele din cadrul istoriografiei oficiale se manifestau implicit și în revistele destinate lor. Această istorie romanțată, ușor digerabilă, total neproblematizantă și nu în ultimul rând glorioasă, devenise agresivă prin repetitivitatea discursului și dozelor servite cu promptitudine aproape zilnic în publicații. Tot la capitolul tematicii semnalăm în continuare prezența temei patriei primejduite (a cetății asediate) de această dată însă infuzată sub forma povestirilor scurte, de genul mai degrabă al pildelor, care puteau fi publicate în periodice, pe care le găsim transpuse în limbajul celor mici. Acest mit al patriei se pare că a coagulat mai bine energiile lângă anumiți domnitori (Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș – situați, politic vorbind la acea vreme, în conflict deschis cu turcii). Pentru o mai bună receptivitate, scriitorii au imaginat întâmplările având ca protagoniști copiii²¹.

RECONSTITUIRI CULTURALE

Una dintre aceste povestiri ne prezintă momentul în care Vlad Vodă trebuia să îi plătească tribut lui Mahomed, iar această datorie includea și tributul reprezentat de copii (viitorii ieniceri ai Imperiului otoman). Voievodul refuză (deși umple carele cu acest „tribut viu, cel mai amarnic și mai grozav”), întinde o cursă turcilor și îi eliberează pe copii („- Voi sunteți ai țării! Și țara e a voastră!”²²). Tot în acest registru al tematicii cu copii-eroi care sunt mânați în acțiunile lor de dragostea de țară și dau dovadă de istețime, se înscriu și două povestiri (în același gen) scrise de Petru Demetru-Popescu și intitulate „Viteazul Făclie” și „Strigătul”²³. Cea de-a doua dintre ele, mai complexă și mai interesantă ca acțiune, ne transpune tot pe vremea lui Vlad Vodă Viteazul, într-un sat de lângă Giurgiu, unde „un băietan de vreo zece ani” pe nume Ciocârlie, „pe care sătenii îl tocmiseră pândar”, „trebuia să se urce într-un plop înalt, care parcă atingea țăriile cerului, să privească roată în jur, și, de zărea

turcii apropiindu-se, să dea un strigăt cum numai el știa”²⁴. Prin agerimea minții sale, Ciocârlie scapă de turci, ba mai mult, le întinde și o cursă în urma căreia ei sunt prinși iar „sătenii îl ridicară în brațe cinstindu-l ca pe un erou și pentru iscusința cu care împlinise porunca domnului Țării Românești”²⁶. Textele în sine vorbesc despre puterea exemplului, despre copilul-erou, despre dragostea de patrie și despre ideea trădării – toate trăsăturile văzute din perspectiva celui care se apără de invadatori.

Delirul dacologic de la începutul anilor 80 își face simțită apariția ca temă și în revista „Arici Pogonici” prin urmare către sfârșitul anilor 70 se remarcă o infuzie a dacismului. Din acest punct de vedere semnalăm două articole; primul intitulat „Un singur pământ”, în directă legătură cu unitatea de nezdruncinat a urmașilor: „Burebista, regele dac, a lăsat neamului său fireasca și arzătoarea poruncă de a rămâne unit. Copacii pădurilor nu se răzleşc niciodată unul de altul. Stelele cerului rămân totdeauna pe aceeași

Poarta se vede că era vrăjită, sau automată, că s-a deschis singură și pe ea a ieșit în galop armăsarul Săgeată care le-a răspuns la parolă cu glas omenesc. ● Când să sâlte în șa Punepiedici, calul a început să necheze (știți, oamenii răi au un miros urit, pe care caii îl simt). ● «La spălat cu el!» strigă cu scîrbă Săgeată (calul credea că-i sînt murdare hainele sau trupul, dar lui Punepiedici îi era murdar sufletul).

© 1980 Editura Minerva, București

brazdă albastră, îngemănate în zodia lor. Cei ce grăiesc și simt la fel au aceeași ursită și un singur pământ²⁷, și cel de-al doilea text referitor la daci – regăsit tot în aceeași revistă, însă un an mai târziu, în care este descrisă moartea regelui Decebal, moment în care natura însăși se revoltă: „În clipa aceea, un vânt tăios, de gheață, s-a stârnit din senin. O furtună neașteptată a izbucnit, zguduind copacii, făcându-i să geamă și să plângă cu glasuri parcă omenеști, înfiorându-i pe oștenii biruitori. Și, cu un zgomot înspăimântător, un trăsnet a căzut peste stejarul sub care își dormea somnul de veci Decebal”²⁸.

În ciuda celor câteva ingerințe ideologice, revista respiră un aer tonic și colorat. Prezența ghicitorilor, a jocurilor și a snoavelor, desenele clare și zâmbitoare, animalele haioase și, mai ales, eroii propriu-ziși ai serialelor, au făcut ca revista „Arici Pogonici” să fie iubită și așteptată de cei mici.

Concluzionând, putem spune că de-a lungul celor două decenii în care revista „Arici Pogonici” a fost tipărită, publicația a urmărit îndeaproape evoluția regimului, schimbările de nuanță survenite la vârful politicii comuniste, modificările mai mult sau mai puțin subtile ale discursului istoriografic și le-a reflectat pe toate în paginile sale. Este evident că, față de alte publicații din zona tineretului, „Arici Pogonici” a fost mai puțin terenul doctrinelor ideologice. Nu a fost ocolită însă de aniversările, comemorările, festivitățile și în general de tot arsenalul propagandistic al perioadei. În pofida ingerințelor politice (pe care, oricum, copii fiind nu dispuneam de mecanismele necesare pentru a le decipta), revista rămâne pentru mulți dintre noi (mai ales datorită benzilor desenate!) unul dintre episoadele copilăriei de care ne amintim cu nostalgie.

¹ „Aventurile lui Mac” serial de bandă desenată din revista „Arici Pogonici”, autor text Lucia Olteanu, desene de Livia Rusz.

² Iuliu Rațiu (1930-2009) – scriitor; a debutat în anul 1948 în „Revista Elevilor”, tot atunci devenind și redactor al publicației *Îndrumătorul Cultural*. A fost autor și promotor al literaturii și presei pentru copii și tineret din România, făcând parte din redacția unor publicații de gen și totodată membru activ al Secției de Literatură pentru Copii și Tineret a Asociației Scriitorilor din București, din conducerea căreia a făcut parte mulți ani. A publicat multe volume de literatură pentru copii – povestiri, romane și piese de teatru. A făcut parte din redacția mai multor publicații, fiind, printre altele, Redactor-șef al revistelor pentru copii „Luminița” și „Arici Pogonici”.

³ Stenograma ședinței Secretariatului CC al PCR din ziua de 18 octombrie 1977. Au participat tovarășii Nicolae Ceaușescu, Ștefan Andrei, Iosif Banc, Cornel Burtica, Constantin Dăscălescu, Aurel Duma, Dumitru Popescu, Ion Stănescu, Iosif Uglar, Ilie Verdeț, Petre Lupu, Leonte Răutu, Vasile Vălcu. Au fost invitați tovarășii Ion Coman, Ion Sasu, Nicu Ceaușescu, Constantin Boștina. (În cadrul ședinței, Nicolae Ceaușescu afirma: „în loc de revista „Arici Pogonici” să facem o revistă cu un conținut nou. Eu așa am înțeles!”).

⁴ ANIC, fond CC al PCR, secția Propagandă și Agitație, dosar nr. 10/1967, f. 23-24.

⁵ Rubrică pe care o regăsim în anii 70 aproape în fiecare număr al revistei.

⁶ Pentru mai multe detalii referitoare la discursul istoric din contextul revistei „Arici Pogonici” vezi Simona Preda, *Patrie română, țară de eroi*, Curtea Veche Publishing, București, 2014.

⁷ Puiu Manu, desenator prolific și longeviv, a ilustrat de-a lungul timpului atât romane cât și periodice destinate copiilor. În contextul revistei „Arici Pogonici”, Puiu Manu este prezent cu „O întâmplare cu o minge” (1958), „Nic

și Pic la săniuș”, „Spitalul păpușilor”, „La noi în colectivă”, toate seriale din anul 1961, urmând ca, un an mai târziu, să explice școlărilor prin benzi desenate anumite fenomene ale naturii „De ce plouă?”, „De ce tună?”, „Puterea apei” etc.

⁸ Ilustrator deosebit de talentat, prezent în paginile revistei cu seria de benzi desenate „Aventurile elefantului Trompișor”.

⁹ Livia Rusz – una dintre cele mai talentate ilustratoare, autoare a seriei de bandă desenată „Aventurile lui Mac”.

¹⁰ Referitor la Mac, trebuie să menționez faptul că în anul 2012 (la 6 noiembrie, la librăria Anthony Frost, București) a avut loc o expoziție dedicată acestui serialul intitulată „Aventurile lui Mac”, integrala din „Arici Pogonici”, 1966-1976, lansare chiar în prezența autoarei, Livia Rusz. Lucrările – create de tandemul Lucia Olteanu (texte) și Livia Rusz (desene) au fost expuse în peste 150 de planșe și reacțiile au certificat faptul că acest serial a reprezentat unul dintre cele mai frumoase serii din istoria benzii desenate românești.

¹¹ Serialul „Jupân Rănică Vulpoil” după Alexandru Odobescu cu ilustrații semnate de Al. Alexe este o altă prezență remarcabilă în paginile revistei, o fabulă plină de pilde care îi familiariza pe cei mici cu limbajul arhaic și cutumele curților domnești.

¹² Horia Aramă, *Drapelul purpuriu*, în „Arici Pogonici”, nr. 11, 1962. p. 2.

¹³ Titel Constantinescu, *Raza de soare*, în *op. cit.*, p. 2.

¹⁴ Mihai Stoian, *Un buchet de garoafe roșii*, în *op. cit.*, p. 2.

¹⁵ Irimie Străuț, *Cum sunt pionierii?*, în *op. cit.*, nr. 10, 1974, p. 6.

¹⁶ Al. Vergu, *Pe strada noastră*, în *op. cit.*, nr. 10, 1978, p. 7.

¹⁷ *Partid, părinte drag*, în *op. cit.*, nr. 11, 1970, p. 2.

¹⁸ Apropierea lui Lenin de copii este una dintre temele cele mai răspândite în contextul presei pentru cei mici. Publicații ca „Luminița” și „Cravata Roșie” (în mod special) au publicat de-a lungul timpului articole în care liderul sovietic fie juca șah cu copiii, fie stătea de vorbă cu ei, le povestea diverse lucruri despre comunism sau

le citea scrisorile pe care le primea de la micii activiști.

¹⁹ Alexei Slîghin, *Lenin*, în „Arici Pogonici”, nr. 11, 1977, p. 4.

²⁰ Vasile Mănuceanu, *Sipetul cu comori*, în *op. cit.*, p. 12.

²¹ În pagina 8 a revistei cu numărul 10 din 1978, la rubrica „Iată ce pot face, două mâini dibace”, școlarii au de decupat, asamblat și lipit chiar costumul de șoim al patriei.

²² Tot în această tipologie se înscriu și povestirile semnate de Demetru Popescu, *Pentru patrie*, în „Arici Pogonici”, nr. 6, 1977, p. 6 (în care acțiunea, care se petrece tot pe vremea lui Țepeș, aduce în prim plan o familie luată în captivitate în urma unui raid turcesc la nord de Dunăre. Cele patru suflete prizoniere, respectiv, un bărbat, o femeie, un băiat de zece ani și un bătrân – ajung la Nicopole, unde pașa, pentru că este milostiv, le transmite că eliberează doar pe unul dintre ei, rămânând ca aceștia să îl aleagă. Ei refuză însă, nu așteaptă milostenia pașei, și își câștigă fiecare libertatea luptând. Apoi se întorc pe meleagurile dragi ce le aveau de apărut), dar și cea semnată de Irimie Străuț, intitulată *Fagul*, în *op. cit.*, nr. 7, 1976, p. 6, (în care Avram Iancu – eroul legendar al moșilor, Craiul Munților, cel care i-a condus pe români la luptă pentru dreptate și libertate în revoluția de la 1848, a așteptat trei zile și trei nopți răspunsul împăratului vienez. Acesta trădează și, în locul promisiunilor de ajutor, armatele crăiești îi împresurează pe moși. Avram Iancu este dezamăgit de soartă, ba chiar și natura șoptește „Împăratul a mințit !...”).

²³ Vasile Mănuceanu, *Vlad Vodă și copiii*, în *op. cit.*, nr. 4, 1976, p. 4.

²⁴ Petru Dumitru-Popescu, *Strigătul*, în *op. cit.*, nr. 8, 1977, p. 4, și *Idem, Viteazul Făclie*, în *op. cit.*, nr. 4, 1979, p. 7.

²⁵ *Idem, Strigătul*, în *op. cit.*, nr. 8, 1977, p. 4.

²⁶ *Ibidem*, p. 4.

²⁷ *Un singur pământ*, în *op. cit.* nr. 11, 1978, p. 6.

²⁸ Alexandru Mitru, *Decebal*, în *op. cit.* nr. 11, 1979, p. 11.

Marin Sorescu, postmodernism local

1. Introducere

Citindu-l pe Marin Sorescu, știm sigur unde să fugim de-acas'! și mai știm că un autor „proteic și complex” (Oancea 1999: 47) nu-și poate găsi opera pusă în ramele unui singur curent literar. Așadar, încadrarea sa în modernismul românesc este discutabilă deoarece textele sale în proză pot fi analizate în contextul paradigmei postmoderne. Din moment ce modernitatea prozei sale poate fi pusă sub semnul întrebării, propunem spre problematizare reevaluarea încadrării scriitorului într-un singur curent literar, și anume în postmodernism.

Ne propunem să discutăm aici despre cele trei romane ale scriitorului, fiecare fiind pus alături de o trăsătură fundamentală a postmodernismului literar:

Vocea criticii

Oare cum stă Marin Sorescu cu... critica? Lui credem că-i stă foarte bine și în straiile criticului, căci e un stăpânitor al cuvintelor și-al jocului: „mărturisesc bucuria copilăroasă încercată de câte ori îl citesc pe Borges. Parcă aș fi un copil și mi s-ar șopti la ureche – căci dacă Borges scrie cu ochii închiși poate că tot așa trebuie să-l citim și noi” (Sorescu 1985: 248).

Marin Sorescu a scris – a scris mult și... bine. De acolo, ba adularea, ba – critica. În opinia criticilor George Călinescu, Marin Mincu, Dumitru Micu, Mircea Zăciu, Al. Piru, Nicolae Manolescu, scriitorul este un inovator, adept al formulelor neconvenționale, promotor al hibridului literar, autor de versuri ce se înscriu într-o nouă ordine formală, ironic

și reticent la reguli, cu extraordinara capacitate de a privi lumea altfel. Pornind de la aceste opinii, încercăm să propunem o nouă direcție de receptare a lui Marin Sorescu, urmăriți fiind de întrebarea dacă nu cumva romanele sale sunt postmoderne. În direcția aceasta, n-am găsi oare argumente pentru apropierea lui Marin Sorescu de așa-numita generație '80, perioadă în care principiile postmodernismului iau forma unor pagini de literatură?

Până acolo însă, un lucru e cert: e dificil să i se dea un nume! Una dintre afirmațiile care ar susține că Marin Sorescu este greu de plasat este următoarea: „O construcție critică se vrea ceva stabil, finit, urmează logica prevăzătoare și ordonatoare a gândirii. Marin Sorescu este un autor extrem de mobil și derutant, urmează logica viului, care coincide totdeauna cu a imprevizibilului” (Andreescu 1983: 19). Aceasta motivează faptul că lucrarea noastră pornește de la premisa că încadrarea lui Marin Sorescu printre scriitorii *moderni* poate fi dezbătută. Scriitorul este dificil de prins, de izolat în capcana cuvintelor, spiritul său fiind „neasemănător în concretizările sale” (*ibidem*: 21). Însuși Marin Sorescu, vorbind despre sine și despre modul propriu de a scrie, își recunoaște negația pentru forme fixe: „Nu, nu vreau neapărat să scriu în stilul meu. Nu caut să mă-închid într-o formulă, fie ea și «soresciană». Mi-am și schimbat-o de câteva ori” (www.pruteanu.ro). Cum și-a schimbat-o? Și, mai ales, de ce? A fost împăratul lumii... de ce să nu-și permită acest lux? Luxul de a se plimba liber printre toate definițiile frumosu-

lui: poezie, dramaturgie, multe pagini de literatură romanescă, critică făcută în subsidiarul poeziei, pagini consacrate exclusiv scrierii despre alterități literare, chiar pictură.

Marin Mincu introduce alte sintagme care redau ideea originalității autorului și a spiritului său novator: „poetul își croiește un stil, *stilul sorescian* [subl. aut.]. Acest stil presupune, dincolo de tiparele formale, o viziune [...] asupra existenței. Stilul sorescian e un mod ironic de a vedea lumea, dar și o cale de corectare a ei” (Mincu 2000: 173).

Tot în critica literară, Marin Sorescu este înfățișat ca un scriitor care „scoate poezia din prejudecățile castelului princiar și o coboară în stradă ori într-un mediu de familiaritate banală” (Zaciu 1978: 426).

Prin pictură, Marin Sorescu „a descoperit acel «ceva» al obiectelor «care nu încap în denumirea lor»” (www.observatorcultural.ro), iar prin literatura sa, a actualizat procedeele: *montajul* unor formule narative diferite, *amestecul* registrelor și al temelor, *colajul* care surprinde prin caracterul său neobișnuit, prin punerea alături a unor observații despre literatură, pictură, realitate. Scriitorul a inițiat un dialog despre jocul ficțiune-realitate, iar noi inițiem o discuție care pornește de la reevaluare, reinterpretare, recitare.

2. *Trei dinți din față* – fracțiuni de realitate

Trei dinți din față – roman sau povestiri narate în același background? Și, dacă se poate întrezări un background de sub piesele de puzzle, care e acela? *Fragmentarismul* – element care compune tiparul postmodern – este întrevăderea dintre romanul lui Marin Sorescu și postmodernism. Așadar, ne propunem să urmărim modul în care este concretizat elementul teoretic în pagini de literatură. Citind romanul, vedem că Marin Sorescu „încearcă să carac-

terizeze viața așa cum o înțelege: fără o *logică evidentă*, fără putința de a fi supusă rațiunii.

Adesea, romanul e definit ca având o „acțiune complexă, dar unitară” (Ionică Zach [f.a.]: 177). Această chestiune teoretică este abandonată în textele postmoderne în favoarea fragmentării subiectului. Romanul, văzut ca întreg, devine eliptic, paradoxal, iar elementele alcătuitoare – fragmentele – devin autonome, fără titlu, dar cu independența câștigată. Așa se întâmplă în *Trei dinți din față*, roman catalogat ca fiind nu îndeajuns de încheat epic (Vezi Chirilă 2001: 189). Cititorului i se poate crea această impresie întrucât romanul își proiectează acțiunea pe mai multe planuri, la nivelul povestirii lucrurile desfășurându-se firesc, planurile fiind însă „puțin încălcite” (*ibidem*).

Alternanța planurilor și a vocilor, precum și fragmentarismul, sunt caracteristici ale paradigmei postmoderne, dar și elemente vizibile în romanul lui Marin Sorescu. Lipsa continuității clasice nu e întâmplătoare, ci căutată. Astfel, refacerea conexiunilor îi revine cititorului. „Cititorul devine [...] un adevărat personaj al textului” (Cărtărescu [1999]: 415). „Autorul din promoția '80¹ a ales, se pare, calea ambiției maxime. El a făcut din cititor personajul principal al operei sale” (Nedelciu, în Gheorghe Crăciun [1999]: 243-244).

În proza lui Marin Sorescu, cititorul este chemat să soluționeze paradoxuri, să trăiască alături de ambiguități, să intre în dialog cu un autor care se răzgândește de la un fragment la altul:

„Când a ațipit din nou, se făcea că cineva, *mi se pare* chiar Dumnezeu, îl iertase. Nu-i mai tăia capul, cum se hotărâse, – cum era hotărât, anterior, adică îl iertase, semnase un fel de act de împăciuire cu Dumnezeu-Tatăl, care acum se mulțumea doar să-l apese pe creștet c-o *furculiță*. O furculiță mărișoară, *dacă*

RECONSTITUIRI CULTURALE

*nu chiar cu un cuțit. Se juca apăsător cu el – cu instrumentul acela – așa pe scâfârlia lui, prefăcându-se că-și ia vorba înapoi (Dumnezeu), c-a uitat de împăciuire – nu există niciun act să-l poată trage la răspundere – și mai vorbind mai una alta, îl tot mângâia pe scâfârlie cu lopata – parcă era lopată –, cazma. Și iarăși acel sentiment de teroare: dacă o scapă? Asta întuneca oarecum bucuria că fusese iertat. Nu-și amintea de ce fusese iertat și, bineînțeles, nici vina... Vina, vorba aia, floare la ureche... Cuțitul îi intra în moalele capului... și ce-i spunea el persoanei respective, călăului, să zicem? Înainte de-a fi executați, tuturor condamnaților de parte bărbătească ar trebui să li se recolteze sămânța (*de unde acest gând hodo-**

ronc-tronc? [subl. n. – E. C.]” (Sorescu 1993: 10).

Dar acest lucru nu e nou! Doar îl știam pe Sorescu din *La Liliaci* – un scriitor abil și jucăuș – când copil, când om mare. Afirmății care se anulează reciproc, alternanța sinonimică derutantă (*furculiță, cuțit, instrument, lopată, cazma*), vocea autorului care se intersectează cu vocea naratorului într-un punct al contrazicerii dau impresia unor planuri întretăiate, a unor fragmente suprapuse intenționat.

Întâmplarea și neprevăzutul sunt, așadar, cele care ordonează fragmentele de realitate în *Trei dinți din față*. „Marin Sorescu dirijează cu luciditate hazardul” (Ștefănescu, în Sorescu 2006: 1214). Cu toate că romanul său este structurat în capitole, evenimentele

Marin Sorescu, alături de Emil Cioran și Tudor Gheorghe
Paris, ianuarie 1990

Foto: Alexandre Vajaianu

nu se derulează după o logică temporală, ci pe măsura decupării lor din mintea personajelor. Cititorul are în față nu o succesiune ordonată de întâmplări, ci niște fragmente a căror coeziune trebuie refăcută. După „noaptea lor de miere” (*Trei dinți din față*: 344), Val și Olga se pierd unul de celălalt. Amintirile lui Val despre noaptea în care ei se plimbaseră prin București sunt doar fragmente:

„Rătăcise cu ea îndelung pe străzi – a fost o noapte superbă, apoi ajunseseră în parc –, s-au plimbat cu barca... fiecare cu câte o barcă... La un moment dat, el a rămas în urmă... era și cam întuneric... ea vâslea repede, mai repede decât el... și când s-a apropiat de barca ei... aceasta era goală!” (*Trei...:* 166).

Cu toate eforturile, blankul din memoria lui Val rămâne. Rezultatul: cititorul primește informația trunchiată:

„S-a înecat? Pronunță Tudor acel cuvânt, care-i venise din primul moment pe buze, dar parcă nu-l putea articula. Val dădu din mâini. Dumnezeu știe! Am răscolit lacul! Am strigat, am scotocit peste tot... După aceea, am dat fuga și-am anunțat miliția... au venit cu multe bărci, cu cângi...” (*ibidem*).

Nu doar backgroundul trebuie reconstruit, ci și personalitatea personajelor – „illogică e și comportarea Olgăi, și a Dianei care reflectă în comportamentul lor mișcarea surprinzătoare a vieții”. (Ungheanu, în Sorescu 2006: 1213) Lui Val, „realitatea i se prezenta fără continuitate, iar el stătea în fața ei holbat, cu acea expresie tâmpă a omului care primește o lovitură puternică în plex și zice: ha! Ori poate să exclame: ha! Fără nicio lovitură” (*Trei...:* 8).

Citind *Trei dinți din față*, lectorul observă că există abateri de la discursul romanului tradițional, că Marin Sorescu vrea să demonteze convenția romanului, deconstrucția fiind sub imperiul ironiei postmoderne, nu al criticii dure, obiective. Alex Ștefănescu

caracterizează romanul *Trei dinți din față* ca fiind o *aglomerare* de „pasaje relativ independente” ([2005]: 415), acesta fiind rezultatul *juxtapunerii* „a mii și mii de aluzii, ironii, jocuri de cuvinte, referințe livrești, observații realiste, paradoxuri” (*ibidem*). Discontinuitatea sub care se prezintă realitatea se materializează în proza lui Marin Sorescu prin fragmentarismul întâlnit la nivel de construcție a subiectului și sub aspect compozițional. Fragmentarismul fiind caracteristic postmodernismului, suntem de părere că prin romanul *Trei dinți din față* Marin Sorescu a depășit granițele modernismului și limitele generației în care a fost plasat.

Dorim să amintim că *Trei dinți din față* a fost publicat în anul 1977. Romanul a fost scris într-o primă variantă în perioada anilor 1972-1973, la Berlin (vezi www.jurnalul.ro). Insistăm să precizăm perioada în care a fost scris și publicat romanul, întrucât fixarea circumstanțelor temporale ne susține demersul de a arăta că identificarea lui Marin Sorescu cu principiile literare ale generației '60 poate fi dezbătută.

3. Viziunea viziunii – ficțiune și ordine narativă reordonată

După ce a descris, *fragmentat*, o epocă în care îndrăzneala opiniilor era sancționată (Sorina Sorescu spune într-un interviu că scrierile lui Marin Sorescu n-au „scăpat de rigorile cenzurii” (*ibidem*), subliniind că „cel mai grav mutilat de cenzură a fost romanul *Trei dinți din față*” – *ibidem*), scriitorul a trecut la compunerea unui roman de factură ludică, *Viziunea viziunii*, captivant și dificil de plasat într-un gen literar. În *Viziunea viziunii* sunt ironizate nu doar personaje (persoane), ci și artificiile artistice ale unor scriitori. Ironistul împinge jocul până la autoironie, autocorectură, scriind un cuvânt, anulându-l apoi într-o notă de subsol sau într-o paranteză. El e și

scriitor, și narator, și cititor.

În *Viziunea viziunii* ni se demonstrează că modelul teoretic nu este întotdeauna actualizat în planul literaturii. De exemplu, statutul *autorului abstract* este diferit de conturul teoretic ce i se dă în lucrarea lui Jaap Lintvelt (1994), în care este examinat discursul ficțional. În *Viziunea viziunii*, opoziția dintre instanțele textului nu este respectată, rezultatul fiind o suprapunere de voci, o încălcare a ierarhiilor, o reinterpretare a canonului. Încă de la primele pagini, puternică este vocea autorului:

„Toate transformările eroilor noștri în eroi pozitivi și iar în negativi, ca imediat să facă saltul în pozitivi, și la urmă înapoi... și iar înainte... și tot așa; precum și transformările animalelor în oameni și-a oamenilor în animale, plante și, mai rar, în flori – au fost observate de *autor* –, alternativ, la microscop și la telescop, într-o cameră obscură și sub cerul liber” (*Viziunea viziunii*: 561);

„Desenele, vignetele și petele de cerneală aparțin *autorului* [subl. n. – E. C.], ca și unele personaje desenate, respectiv dulăii Codin și Mozoc, cărora le aduc mulțumirile (mângâierile) mele și pe această cale” (*ibidem*).

În *Viziunea viziunii*, autorul nu se ascunde în spațiile unei voci narative, ci, dimpotrivă, ironizează naratorul, care devine *IN*, „capabil să citeze discursul actorilor” (Lintvelt 1994: 35), care dispune de mijloace insuficiente de redare a unor informații și reclamă prezența autorului, care revine asupra textului: „intră Bursucul cu o găină cumpărată *Dumnezeu știe de unde și cu ce bani*” (*Viziunea...*: 574); „îl podidi plânsul. *Adică* o lacrimă ca o mărgică i se prelinsă din ochi” (583); „Vine iepurele Fără-Cap-Și-Fără-Coadă, cum îi spunea toată lumea, deși adevăratul său nume era... na, că l-am uitat” (591); „Observe că mai toate cărțile de vulgarizare a

științei au la pagina 13 un mic «ce». Ce fel de «ce»? *Nu se poate ști, cu mijloacele limitate de investigație aflătoare în pădure*” (621); „Ursul se uita „pe fereastră, unde lumea i se prezenta filtrată², în primul rând prin perdelele de nailon, ca un ciur (*ori sită*)” (631); „Cine a lăsat iubirea n-a fost un gălmă, *cu g mic*, un tâmpit, un tontălău, ci însăși natura mama, *și-acum ar trebui să le punem pe toate la feminin – o gălmă, o tâmpită, o toantă*” (677); „Sunt animale sau oameni? că încă nu ne-am lămurit pe parcurs” (711).

Naratorul este *asemenea* cititorului care nu are acces la mecanismele de producere a unui text decât dacă autorul i le dezvăluie. Astfel că naratorul și cititorul reprezintă polii unei relații „de la conștiință la conștiință stabilită cu ocazia lecturii” (Nedelciu, în Crăciun [1999]: 243) și nu ai unei relații de tipul *manipulator-manipulat*.

Având în vedere aceste fragmente, putem argumenta că naratorul nu deține „funcția de control (funcția de regie)” (Lintvelt 1994: 39), întrucât regia îi aparține autorului. În acest context, autorul funcționează ca „subiect vorbitor”³.

„Un autor care a citit mai multe romane se amuză⁴ să le *descompună mecanismul* după care au fost concepute și să-l *refacă în văzul* tuturor, ca într-o demonstrație de prestidigitație. Sunt convocate în sprijinul său mijloace artistice din cele mai diverse și mai surprinzătoare. Procedeele romanului tradițional coexistă cu cele ale noului roman; de la romanul de aventuri se trece cu nonșalanță la cel istoric, sau la cel de dragoste, sau la cel psihologic” (Arion, în Sorescu 2006: 1222).

Divulgarea unui astfel de mecanism se suprapune dialogului ce se încrucișează între autorul abstract și naratorul fictiv, jocului de-a perspectivele, menit să răstoarne taxonomia existentă. „E aici un spirit bășcălios care demitizează, în fapt, canoanele epice, tra-

diționale și moderne deopotrivă, apărând imprevizibil când în postura povestitorului balzacian, preocupat de tipologie, când în cea a producătorului de text, care-și deconspiră propriile convenții artistice” (G. Țeposu, în Sorescu 2006: 1227-1228). Acesta e Sorescu – inteligent și bășcălios, pus pe fapte mari și pe răsturnarea acelorași fapte mari! *Producerea textului* are loc sub ochii cititorului, căruia i se acordă dreptul de a fi martorul actului literar, al unei relatări incredibile și necredibile⁵, „din păcate, fără martori” (*Viziunea...*: 565). Se întrevede, așadar, *canonul textualist* (al anilor '80), aplicat ca urmare a conștientizării tehnicilor folosite în alcătuirea discursului (Pop 2003: 104-105).

Autorul este prezent în text, în subtext, în notele de subsol. Autorul nu își autorizează naratorul să fie atoateștiutor – omnisciența îi aparține autorului. Autorul este marcat de conștiința artificului, de realitatea care poate invada rama narativă. Chiar în universul ficțional este lansată posibilitatea anulării barierelor dintre cele două planuri: „Ce facem, fraților, intră realitatea peste noi”⁶ (*Viziunea...*: 593). Realitate și ficțiune își dau mâna și-și răspund în tot ceea ce se vede și în tot ceea ce se ascunde.

4. *Japița* – hibrid stilistic

Al treilea roman asupra căruia ne oprim este *Japița*, pe care ne propunem să-l analizăm din perspectiva materializării conceptului *hibridizare stilistică*.

Hibridizarea presupune coprezența mai multor stiluri, amestecul de elemente ale discursului colocvial și de termeni prețioși, aparținând limbajului înalt. Pentru că atmosfera Craiovei postbelice se cere conturată din elemente specifice și la nivelul limbajului, Marin Sorescu nu își cenzurează condeiul când vine vorba de nuanțe teritoriale sau de limbaj fami-

liar. Literar și dialectal nu reprezintă fragmentări incongruente, în postmodernism „diferența nu mai este eficientă: diferențele s-au prăbușit, toate construcțiile binare ale unei realități purtătoare de semnificație au devenit inoperante” (Parpală Afana [1998]: 140). Termeni incompatibili cândva sunt alăturați, devenind elemente inextricabil legate ale unui hibrid, așa încât „comedia literaturii se poate desfășura luxuriant, fără opreliști, asemenea defilării carelor alegorice ale unui carnaval creol” (Cărtărescu [1999]: 342-343).

Literatura postmodernă „aduce o relaxare a standardelor estetice, o artă mai puțin prețioasă” (Parpală Afana [1998]: 143). La fel – proza lui Sorescu: „Ce-s năzbâtiile astea? Spune-mi tu, ce-s năzbâtiile astea? Și hârșc câteva curele peste popou” (*Japița*: 791-792); Birtea era „îmbrăcat *hoț*⁸, c-o haină despicată [...] prezentabil, un tip din cei cu tupeu și cu succes la fete. [...] Malagambistul ținea în brațe o cutie de pantofi” (793-794); „Se zvoneau multe despre el la liceu, ba c-ar fi o capacitate, ba un palavragiu, o treantă⁹-n fund, un nemernic” (801).

Trivialul e unicul cod atunci când limbajul devine mijloc de redare a unei realități care nu se dorește a fi ascunsă: „Ce-mi folosește [...] că m-ai abonat la «Revue de deux Mondes» (avea toată colecția în pod) și nu mi-ai găsit un bărbat demn, care să mă pună să-i cresc copii și să nu mă zbârcesc aici, ca o prună uscată?! [...] Ba ți-am găsit... da-te-aș dracu! izbucni bătrâna, într-o oltenească neașă. Da' voi ai ca eu să ți-i și ți-u¹⁰? Fetele altora mai știu și ele cum să facă, să stea bărbații pe lângă ele, mai dau ochii peste cap, se mai fandosec... și au lipici¹¹ – da ale mele parc-ar fi niște toante!” (806). Așadar, „granița dintre existențial și estetic tinde să se estompeze până la disoluție” (Bădărău 2007:12), postmodernul fiind cel care folosește toate limbajele și procedeele și comu-

nică, pe fragmente, cu diverse categorii de cititori” (vezi *ibidem*).

Fără a putea primi etichetă univocă de roman realist, *Japița* surprinde fragmente de realitate ce nu permit estetizarea codului – rezultatul ar fi o sublimare, dar în același timp o suprimare a naturalului. Așadar, romanul acceptă mai degrabă identificarea cu unul dintre principiile esteticii postmoderne – „etorogenitatea codurilor: artele fuzionează, genurile sunt impure, ideea specificității lor este respinsă” (Parpală Afana [1998]: 141).

Literatura postmodernă arată „o disponibilitate formală fără frontiere, în care cuvântul de ordine este *impuritatea* [subl. aut.]. Este imperiul hibrizilor” (Cărtărescu [1999]: 101-102). Definit ca stil „pluralist” (Parpală Afana [1998]: 142), postmodernismul face demersuri ca arta înaltă să schimbe înălțimile pentru a încheia „dubioase mezalianțe cu domeniile marginale ale culturii de consum, paraliteraturii, kitsch-ului” (Cărtărescu [1999]: 102).

Prin neizolarea limbajului colocvial, prin includerea nuanțelor teritoriale în țesătura textuală se poate spune că „postmodernismul nu e elitist și dificil; e oligarhic și tolerant” (Bădărău 2007:12): „S-a răzgândit fecioara! Sanchi!¹² ești tu fată mare cum sunt eu acid clorhidric (învățase de curând despre acidul clorhidric)... Te-ai întins cu toți chiriașii și-acuma mă găsi-seși pe mine!” (*Japița*: 832);

„Și mai află, nasoalo, că nici nu mă gândesc la tine în minutele astea... Am eu la cine mă gândi... Hi-hi... există atâta muieret¹³... minunat. Minunate femeii mai are patria noastră, România, Republică de la 30 Decembrie – anul trecut (enervat)¹⁴. [...] Dar e dezastruos! Să pic eu tocmai peste excepție, peste femeia nefemeie? Dar parcă ăștia din centru sunt mai breji? Ne-or fi zicând nouă mârłani¹⁵, dar și ei sunt niște impotenți. Mai bine ciobani și cu vână, decât scopiții¹⁶

ăștia. Din muieri neisprăvite ca tine se nasc ei – de sunt așa de aschimodii¹⁷.” (*Japița*: 835);

„Fir-ar ai dracului de liberali! Începu femeia amărâtă o nouă rafală. Fir-ar ai dracului de țărăniști! Fir-ar ai dracului de legionari! Fir-ar ai dracului de cuziști... Ia zi, mă, ce partide mai sunt?...” (851).

Trivialul este secundar însă când se întrezărește filonul istoric și psihologic. Exigențele stilului înalt substituie coborârea în comun. Termenii aparținând registrului familiar sau limbii populare sunt ocoliți; ca o particularitate a limbajului filozofic, poate fi observată predilecția pentru termenii abstracți și pentru neologisme: „scepticismul acesta... e o altă racilă¹⁸ a mentalității noastre. Ne împiedică să progresăm” (*Japița*: 798);

„România are, la ora actuală, o populație îmbătrânită, formată din pensionari, care consumă și nu mai produc. Nici nepoți nu mai îngrijesc – să le facă ciorapi, mănuși – să-i ducă de mână, pentru că generația tânără nu procreează. Instinctul nației nu mai funcționează! Satul neaoș se va uni cu orașul cosmopolit și va da niște stârpituri de mahala” (835-836);

„Un oraș cheamă după el altul și, dacă te pui pe umblat, nu mai ai hodină. Lumea e la fel de mare și dacă stai aici în satul tău și dacă încerci să-i vezi marginile” (874-875).

Politicul apare la suprafața dimensiunii textuale prin câteva elemente ce țin de limbajul specializat al unei epoci: „Soarele, bade! Să votați soarele!” (922); „*Jos hidra roșie*” (945). Aceeași imagine o regăsim în *Pupa Russa*: „fațade cu tencuiala căzută pe care încă se mai putea citi: «Votați soarele!»”.

Prețiozitatea discursului filozofic completează puzzle-ul stilistic:

„Dacă te gândești mai profund vezi că nu dai de nicio rațiune. Chiar verbul a *gândi* are formă reflexivă – a te gândi, în sensul ăsta. Te gândești la ceva, în fond

la tine. E o intuiție generoasă a limbii române, o sugestie că trebuie să găsești rezolvarea în tine. Tot universul e în tine și gândindu-l vezi că nu are niciun sens, așa cum înțelegem noi lucrurile cu biata noastră minte. Omul nu e un animal care să pătrundă misterul. Puțin mai evoluat decât urangutanul și nici asta nu e sigur. [...] Așa e lumea – deși nu-i rațională, cum spuneam, e grozavă. [...] Fără memorie te naști, fără memorie pleci”¹⁹ (957).

5. Concluzii

Arătând că Marin Sorescu este autorul care descrie fragmentar o epocă, care inițiază un dialog despre jocul ficțiune-realitate, care e ludic și ironic, care nu literaturizează realitatea, care depășește teritoriul romanului modernist – al obsedantului deceniu – pentru a contribui la redefinirea *noului* literar, care practică hibridizarea genurilor, putem concluziona că acesta este postmodern.

Marin Sorescu duce postmodernismul dincolo de literatură. Așadar, jocuri de cuvinte, combinații subiective de structuri lexicale și gramaticale pot fi identificate și în paginile de critică literară semnate de Marin Sorescu. (vezi *supra*). Criticul literar nu este un autor tradițional, care-și stăpânește opera, ci un autor care stabilește un dialog cu propriul text pentru ca, ulterior, să i se subordoneze: „(Recitindu-mi fraza, văd că-i cam lungă. Să-i fie de bine! Altceva mă frământă pe mine acum.)” (Sorescu 1985: 249). Este chiar un neobișnuit critic literar, care-și încheie textul științific cu un *epilog* (Vezi *ibidem*: 258) – definit ca fiind partea finală a unor lucrări literare și care nu se subordonează rigorii redactării unui astfel de text: „Cioran își imagina undeva «un mistic ce l-ar întrece pe Dumnezeu»” (*ibidem*: 250). Criticul literar Marin Sorescu își precizează sursa: *undeva*, ignorând datele

bibliografice.

Dacă înregistrăm fapte precum: organizarea „Zilelor Marin Sorescu”²⁰, încropirea unui „colind amintitor de Sorescu”²¹, înființarea „Premiului Marin Sorescu”²², funcționarea Teatrului Național „Marin Sorescu”²³, nu mai avem nevoie de suport predicativ pentru a scrie: *omniprezența – paliativ contra uitării*. Citindu-l pe Sorescu, vom ști că literatura ne e lipită de ochi și de suflet, că e în litere și-n linii, în fragmente și pe pagini întregi, în banal, și-n cotidian, dincolo de modernism și deasupra oricărei tentații de etichetare.

Referințe:

Andreescu, Mihaela, *Marin Sorescu. Instantaneu critic*, Editura Albatros, București, 1983.

Arion, George, *Marin Sorescu: „Viziunea vizuinii”*, în „Flacăra”, nr. 16, 23 aprilie 1982, în Marin Sorescu, 2006, *Opere. VI. Romane. Proză scurtă*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, prefață de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, *Repere critice*.

Bădărău, George, *Postmodernismul românesc*, Editura Institutul European, [Iași], 2007.

Buzera, Ion, *Reinventarea lecturii*, [Editura AIUS], [Craiova], [2000].

Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, [1999].

Chirilă, George, *Între ironic și imaginar. Monografie – Marin Sorescu*, Editura Viitorul Românesc, [București], 2001.

<http://www.aman.ro/files/manif/2004/sorescu/sorescu.html>.

<http://www.artline.ro/>.

<http://www.observatorcultural.ro/ARTE->

VIZUALE.-Pictura-lui-Marin-Sorescu*articleID_17226-articles_details.html

<http://www.pruteanu.ro/205dialog-TOT.htm>.

Ionică Zach, Naomi, [f.a.], *Concepte operaționale pentru literatura română*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Aula, [Brașov].

Iorgulescu, Mircea, *Scriitori tineri contemporani*, Editura Eminescu, București, 1978.

Lintvelt, Japp, *Punctul de vedere. Încercare de tipologie narativă*, Partea întâi. *Instanțele textului narativ literar*, Editura Univers, 1994.

Mincu, Marin, *Poeticitate românească postbelică*, Editura Pontica, Constanța, 2000.

Mușat, Carmen, *Perspective asupra romanului românesc postmodern și alte ficțiuni teoretice*, Editura Paralela 45, Colecția 80. Seria *Eseuri*, [Pitești], [1998].

Nedelciu, Mircea, *Un nou personaj principal*, în Gheorghe Crăciun, *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, Editura Paralela 45, Colecția 80, Seria Antologii, [Pitești], [1999].

Oancea, Ileana, *Poezie și semioză*, Editura Marineasa, Timișoara, 1999.

Parpală Afana, Emilia, *Introducere în stilistică*, Editura Paralela 45, [Pitești], [1998].

Păunescu, Adrian, *Generația '60. Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru (teză de doctorat)*, [f.l.], Editura Păunescu. Fundația Iubirea. Fundația Constantin, 2007.

Pop, Ion, *Relaxarea canonică postmodernă*, în ****Canon și canonizare*, sub îngrijirea lui Marin Mincu, Editura Pontica, [Constanța], 2003.

Rachieru, Adrian Dinu, *Elitism și postmodernism. Postmodernismul românesc și circulația elitelor*, Editura Garuda-Art, [Chișinău], 2000.

Sorescu, Marin, *Opere. VI. Romane. Proză scurtă*.

Ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea. Prefață de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2006.

Sorescu, Marin, [f.a.], *Scrânteala vremii*. Ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu Podocea și Virginia Sorescu, [f.l.], Fundația „Marin Sorescu”, [Editura Univers Enciclopedic].

Sorescu, Marin, *Ușor cu pianul pe scări. Cronici literare*, Editura Cartea Românească, [București], 1985.

Sorescu, Marin, *Trei dinți din față*, ediția a III-a, Editura Creuzet, [București], 1993.

Ștefănescu, Alex, *Istoria literaturii române contemporane (1941-2000)*, Editura Mașina de Scris, [București], [2005].

Ștefănescu, Alex, *Marin Sorescu. Trei dinți din față*, în „Flacăra”, nr. 24, 16 iunie 1977, p. 8, în Marin Sorescu, *Opere. VI. Romane. Proză scurtă*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, prefață de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, *Repere critice*, București, 2006.

Țeposu, Radu G., *Între uz și abuz*, în „Astra”, nr. 4, aprilie 1983, p. 10, în Marin Sorescu, *Opere. VI. Romane. Proză scurtă*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, prefață de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, *Repere critice*, București, 2006.

Ungheanu, M., *Marin Sorescu. Trei dinți din față*, în „Luceafărul”, nr. 23, 4 iunie 1977, p. 2, în Marin Sorescu, *Opere. VI. Romane. Proză scurtă*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, prefață de Eugen Simion, Editura Univers Enciclopedic, *Repere critice*, București, 2006.

Zaciu, Mircea (coord.), *Scriitori români*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

- ¹ Marin Sorescu este asimilat generației '60. Vezi, în acest sens, <http://www.jurnalul.ro/stire-biblioteca-pentru-toti/trei-dinti-din-fata-sub-lupa-cenzurii-507479.html> și Păunescu: 2007. Totuși, romanele lui Marin Sorescu îl apropie de generația '80, perioadă în care principiile postmodernismului iau forma unor pagini de literatură, în special – proză.
- ² Sintagmă ce, după părerea noastră, definește accesul naratorului la lumea narată. Dacă „cititorul se orientează în lumea romanescă ghidat de narator ca organizator” – vezi Japp Lintvelt 1994: 47, abilitatea naratorului de a „vedea” este condiționată de autor.
- ³ În Lintvelt 1994: 36, este notată următoarea idee: „rămâne totuși o diferență esențială între naratorul asumându-și actul narativ al povestirii și autorul implicit care nu funcționează niciodată ca subiect vorbitor”. Autorul abstract devine prezență textuală, acest lucru fiind susținut de fragmentele reproduse în scopul susținerii acestei ipoteze.
- ⁴ Marin Sorescu, într-un interviu: „iau notă de o mulțime de alte stiluri și-mi face plăcere să le studiez, să le demontez mecanismul” (<http://www.pruteanu.ro/204dialoguri/1986-02sorescu.htm>).
- ⁵ Caracteristică prozei postmoderne este „inserarea în text a unor versiuni extreme ale «naratorului necredibil»”; observația îi aparține lui Matei Călinescu – vezi Bădărău 2007: 37.
- ⁶ O posibilă corespondență – la nivel teoretic – ar putea fi identificată în Mușat [1998]: capitolul *Realitatea – o ficțiune?*
- ⁷ Vezi DEX, s.v. *popou*, unde se arată că acesta este un cuvânt aparținând registrului familiar.
- ⁸ Vezi DEX, s.v. *hoț*: „(Fam.) Om ștrengar, șiret”. În sintagma *îmbrăcat hoț*, cuvântul subliniat este apropiat ca sens de determinantul *șmecherește*.
- ⁹ Vezi DEX, s.v. *treanță* și s.v. *zdreanță*: „Fig. (Fam.) Om de nimic; lepădătură, secătură”.
- ¹⁰ Cf. *să țin* – forma literară – vezi DOOM₂, s.v. *ține*.
- ¹¹ „Fig. (Pop. și fam.) Ceea ce atrage, încântă sau seduce în făptura sau felul de a fi al cuiva; farmec. Loc. adj. și adv. *Cu lipici* = încântător, atrăgător, fermecător, seducător” – DEX, s.v. *lipici*.
- ¹² „Adv. (Fam.) Vorbă să fie! așa să crezi! cum s-ar zice” – DEX, s.v.
- ¹³ „(Înv. și pop.; azi depr.) 1. (La sg. cu sens colectiv) Mulțime, grup de femei; muierime” – DEX, s.v.; vezi și s.v. *muiere* – termen neliterar, integrat limbii populare.
- ¹⁴ Explicația parantetică trimite spre *discursul teatral*, ce are ca particularitate inserția unor indicații privind vorbirea sau gestică. Acest aspect întărește cele afirmate anterior: romanul *Japița* poate fi integrat scrierilor postmoderne, argumentul fiind amestecul de coduri lingvistice și de genuri literare.
- ¹⁵ „(Depr.) Om prost crescut [sic!], grosolan, necioplit; bădăran, țopârlan” – DEX, s.v.; utilizarea termenilor peiorativi reprezintă o particularitate a limbajului familiar – vezi în acest sens Mihaela Popescu, *op. cit.*, p. 133.
- ¹⁶ „(Pop.) Castrat, jugănit” – *ibidem*, s.v.
- ¹⁷ „(Fam.) Persoană foarte urâtă (prin slăbiciune exagerată, statură mică etc.)” – *ibidem*, s.v. *aschimodie*.
- ¹⁸ Termen *livresc*, cu sensul „cusur, meteahnă, defect” – www.dexonline.ro, s.v.
- ¹⁹ Simetria realizată prin repetarea sintagmei *fără memorie* trimite spre forma lapidară, sentențioasă a unei maxime.
- ²⁰ <http://www.aman.ro/files/manif/2004/sorescu/sorescu.html>.
- ²¹ http://www.artline.ro/Colind_amintitor_de_Sorescu-9287-1-n.html.
- ²² http://www.artline.ro/Premiu_Marin_Sorescu_in_Suedia-1235-1-n.html.
- ²³ http://www.artline.ro/Teatrul_National_Marin_Sorescu_premiat_in_Polonia-8747-1-n.html.

Adriana RADU

Colegiul Național din Iași **– scurt excurs despre recuperarea Istoriei –**

An de an, cu bucurie și emoții mai mari sau mai mici, la 23 ianuarie profesorii și elevii Colegiului Național din Iași își sărbătoresc școala. Este un prilej de mândrie pentru că acest liceu este cea mai veche școală secundară din Moldova și una dintre cele mai vechi din țară, dar și pentru că aici au studiat sau au predat personalități marcante ale culturii românești, precum Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Gh. I. Brătianu, Teodor Burada, Grigore Cobălcescu, Ovidiu Densusșeanu, Anastasie Fătu, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Dimitrie Gusti, Garabet Ibrăileanu, August Treboniu Laurian, Titu Maiorescu, Cezar Petrescu, Dimitrie Pompeiu, Grigore T. Popa și mulți alții. Este un moment în care se întâlnesc profesorii de ieri și de astăzi și deapănă amintiri, în care elevii se bucură de o perioadă când fac o „altfel” de școală, mai aproape de suflet decât de minte. Este un moment în care a fi „de la Național” capătă o valență profundă, prin prisma unor secole de educație...

Mergând pe firul istoriei și analizând în profunzime, în ultimul deceniu, problematica sistemului de învățământ din Moldova, suntem însă de părere că „chronicul” Colegiului Național nu începe la 23 ianuarie 1828, când marele cărturar Gheorghe Asachi organiza *Ghimnazia Vasiliană*, ci mult mai devreme, la 9 mai 1640. La această opinie am ajuns în condițiile în care am avut ocazia să cercetăm evoluția tuturor „școalelor înalte”¹ înființate prin hrisov domnesc în Evul Mediu și la începutul Epocii Moderne². Această abordare generală prezintă avantajul de a fi putut

depăși limita îngustă a unor monografii separate și de a descoperi tabloul complet al unui amplu proces evolutiv și transformator în educația moldavă.

Pentru cei mai puțin cunoscători, amintesc că la 9 mai 1640 domnitorul Vasile Lupu înființa, în cadrul Mănăstirii Trei Ierarhi, o instituție de învățământ după modelul școlii superioare a Frăției Ortodoxe din Kiev, care, la rândul ei, era asemănătoare cu academiile catolice din Occident în ceea ce privește cunoștințele predate³. În cadrul acesteia – considerată fie o „înaltă școală de slavonie”, fie un „colegiu latin”, fie o „școală grecească”⁴ – se studiau toate cele trei limbi, latina ocupând locul cel mai important, în contextul în care, spiritul românesc, eliberat de influența slavonă, își găsea tot mai multe forme de manifestare prin apariția versurilor lui Dosoftei, prozei lui Varlaam sau cronicilor Urecheștilor și Costineștilor. Treptat, chiar din timpul domnitorului Vasile Lupu, influența ruteană, care aducea ceva din spiritul umanist occidental, a fost înlocuită cu cea greacă. Instituția a funcționat în primul an de activitate în cadrul Mănăstirii Trei Ierarhi, apoi, din 1641, atât în chiliile din cadrul acestui lăcaș, cât și casele de pe Ulița Ciobotărească, cumpărate de domnitorul Vasile Lupu de la comisarul Mihail Furtună (unde în deceniul al cincilea al secolului al XVII-lea, după un incendiu, au fost ridicate clădiri noi). Școala s-a bucurat de o atenție deosebită din partea domnitorului, care, din dorința de a-i asigura veniturile necesare, a înzestrat-o cu numeroase moșii, scutite de la plata dărilor către Viste-

rie, și i-a acordat toate fondurile mănăstirii⁵. Aceeași prețuire și interes față de Școala Vasiliană au arătat și domnitorii Gheorghe Ștefan, Gheorghe Ghica, Iliș Alexandru, Gheorghe Duca, aceasta funcționând până la sfârșitul secolului al XVII-lea⁶, chiar dacă a întâmpinat o serie de dificultăți, determinate, de cele mai multe ori, de ocupațiile străine și de lipsa – ce actualitate! – a fondurilor necesare.

Secolul al XVIII-lea, marcat în lumea românească de profunde schimbări politice și considerat, în general, o perioadă de regres, a fost în domeniul învățământului o etapă de evoluție constantă, debutând cu reorganizarea școlii domnești. În anul 1714 domnitorul Nicolae Mavrocordat nu a fondat o nouă instituție, ci a reorganizat Școala de la Trei Ierarhi, deschisă în 1640 de domnitorul Vasile Lupu. Această ipoteză, susținută și de istorici precum A. D. Xenopol și V. A. Urechia⁷, care au cercetat în profunzime istoria învățământului, are la bază argumente solide. În primul rând, deși nu există prea multe izvoare privind funcționarea Colegiului Vasilian în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, acestea nici nu lipsesc în totalitate. Hrisoavele emise dovedesc faptul că școala funcționa, dar se afla într-o situație financiară foarte dificilă, iar, pentru rezolvarea acesteia, conducerea mănăstirii a procedat la efectuarea unor schimburi de proprietăți⁸. De asemenea, domnitorul Constantin Duca a fost în permanentă corespondență cu învățatul patriarh Hrisant Notara, sprijinitor al școlilor din Principate, cel mai probabil din dorința de a reorganiza învățământul moldav⁹, iar domnitorul Antioh Cantemir a reglementat veniturile ce trebuiau acordate școlilor din fondurile mănăstirilor (1 martie 1706)¹⁰. Toate aceste măsuri indică preocuparea elitei politice și ecleziastice pentru reorganizarea instituției, procesul fiind întârziat din cauza instabilității politice de la în-

ceputul veacului. Este adevărat că școala organizată de Nicolae Mavrocordat în 1714 a avut ca model Academia din Constantinopol și a funcționat după planul de studii al acesteia (ca și cea din București), dar, în egală măsură, a beneficiat de averea acordată Colegiului Vasilian, a funcționat în aceeași clădire situată pe Ulița Ciobotărească, până la incendiul din 1724, și a avut aceeași limbă de predare, greaca¹¹.

Pentru a răspunde nevoilor unei societăți în schimbare, la mijlocul secolului al XVIII-lea domnitorul Grigorie Alexandru Ghica a reformat școala din temelii (atât la propriu, deoarece a construit o clădire nouă, cât și în ceea ce privește programa), transformând-o într-o instituție în care științele ocupau un loc important în planul de studii, o adevărată „Academie de epistimuri”¹². Reorganizarea realizată în anul 1766 e similară cu cea din 1714, însă, în nici unul dintre studiile consacrate acestei problematici, nu se vorbește despre înființarea unei noi instituții de învățământ la mijlocul veacului al XVIII-lea. Mai mult decât atât, în cele două ample monografii referitoare la această instituție¹³, se folosește doar denumirea de Academie domnească (pentru a sublinia că este vorba de o singură școală care a funcționat fără întreruperi în perioada 1714-1821), în condițiile în care în nici un document identificat până în prezent, din perioada 1714-1766, nu se folosește denumirea de „academie”, ci de „școală domnească”, „școală înaltă”, „noua școală domnească elinească”. În această logică a înființărilor fără de sfârșit, dacă instituția și-a schimbat numele din Școală domnească în Academie domnească și a fost reorganizată din temelii în 1766, ar trebuie să vorbim de fondarea unei noi școli la această dată. Ori această părere nu este acceptată de exegeți.

În urma revoltei din 1821, multe dintre instituțiile de învățământ din Moldova și-au încetat activitatea,

iar Academia domnească a fost desființată prin firman emis de către sultan¹⁴. După o perioadă de șapte ani în care sistemul educativ din Moldova a fost în declin, în 1828 a fost organizată o „școală înaltă” cu predare în limba română, sub numele de Gimnaziul Vasilian¹⁵. Această instituție a luat naștere prin reformarea Academiei domnești și transformarea acesteia dintr-o școală cu predare în limba greacă în una cu predare în limba română. Pentru că la baza Academiei domnești a stat Colegiul Vasilian, contemporanii scoteau în evidență că în 1828 a fost reînviat vechiul așezământ al lui Vasile Lupu, însă, în realitate, Colegiul Vasilian, grecizat încă din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, și-a continuat activitatea în veacul următor sub numele de Școala domnească (1714-1766), apoi Academia domnească (1766-1821), Gimnaziul descinzând din cea din urmă. Că Gimnaziul Vasilian nu era altceva decât Academia domnească reformată rezultă și din evenimentele desfășurate la începutul secolului al XIX-lea. Astfel, încă de la înce-

putul acestui veac, Gheorghe Asachi a dorit să transforme Academia domnească într-o școală cu predare în limba română, dar a reușit doar să deschidă în 1813, în cadrul acesteia, un curs de inginerie în limba națională¹⁶. Marele cărturar a continuat demersurile pentru organizarea de școli românești după 1821, reușind să deschidă la 23 ianuarie 1828 doar clasa elementară (clasa I) a Gimnaziul Vasilian, celelalte înființate treptat, până în primăvara aceluiași an¹⁷.

Toate aspectele prezentate mai sus pe scurt ne conduc la o concluzie, spunem noi, de bun-simț: instituția ieșeană care duce mai departe tradiția Gimnaziului Vasilian, respectiv Colegiul Național, descinde – e drept sincopat și cu schimbări specifice epocilor – din Colegiul înființat în urmă cu aproape patru secole de domnitorul Vasile Lupu.

Din nefericire, ca în multe alte direcții, nouă, românilor, ne este frică sau rușine să ne uităm în spate cu atenție. În sensul unui trend generalizat – în care *umanioarele* sunt științe de mâna a doua – Colegiul

Colegiul Național „Mihail Sadoveanu” Iași
(sala de bibliotecă)

Foto: Corneliu Grigoriu

Național de astăzi acordă o foarte, foarte mică atenție argumentelor și pregătirii istorice. Și Istoriei în general. Pentru că, în lumea *smartphonului*, ce mai contează dacă sunt două sau patru secole de istorie?! Oricum, pe atunci, nu aveau „semnal” și nici „rețea”, pentru că nu studiau cu așa o mare intensitate științele exacte, iar fondatorii încă acordau importanță originii și continuității educațiilor...

¹ Sintagma „școli înalte” este folosită în documentele din Evul Mediu și de la începutul Epocii Moderne pentru a desemna acele instituții de învățământ care depășeau nivelul de studii din școlile primare, unde elevii învățau scrisul-cititul-socotitul. Ele nu pot fi denumite nici școli secundare, nici școli superioare deoarece cuprindeau ambele trepte de învățământ existente în zilele noastre.

² Ce se bazează pe analiza a mii de izvoare documentare directe și indirecte.

³ Petronel Zahariuc, *Actul de întemeiere al Colegiului lui Vasile Lupu de la mănăstirea Trei Ierarhi din Iași*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, vol. XXVII, 2009, p. 252-253; P. P. Panaitescu, *Petru Movilă și românii*, în „Biserica Ortodoxă Română”, București, anul 1942, nr. 9-10, p. 403.

⁴ *Istoria învățământului din România*, coord. C.C. Giurescu, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p.40-42; P. P. Panaitescu, *Petru Movilă. Studii*, ediție îngrijită de Ștefan S. Gorovei, Maria Magdalena Székely, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 52; Ștefan Bârsănescu, *Academia domnească din Iași 1714-1821*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1962, p. 19.

⁵ Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 255, 274; *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. I, editate de Ioan

Caproșu și Petronel Zahariuc, Editura Dosoftei, Iași, 1999, p. 352, p. 363-364, p. 365-369, p. 364, p. 376, p. 376-381, p. 381-383.

⁶ *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. I, p. 475-477; vol. II, p. 122-124, p. 182-184, p. 256-257, pp. 257-258, p. 258-259, p. 268-274, p. 393, p. 394-395, p. 401-402.

⁷ A.D. Xenopol, *Memoriu asupra învățământului superior în Moldova*, Tipografia Națională, Iași, 1885, p. 10; V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, vol. I, Imprimeria Statului, București, 1892, p. 12.

⁸ *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. II, p. 579-580.

⁹ *Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu Hurmuzaki*, vol. XIV, partea I, p. 242, p. 323.

¹⁰ *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. III, p. 268-276.

¹¹ V.A. Urechia, *op. cit.*, vol. IV, p. 23-25; *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. VI, p. 332-335.

¹² *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. VI, p. 642-645.

¹³ Ștefan Bârsănescu, *op. cit.*; Ariadna Camariano-Cioran, *Academiile domnești din București și Iași*, Editura Academiei, București, 1971.

¹⁴ Mihail Guboglu, *Catalogul documentelor turcești*, vol. I, București, 1960, p. 282-283.

¹⁵ V.A. Urechia, *op. cit.*, vol. IV, Imprimeria Statului, București, 1900, p. 231.

¹⁶ Theodor Codrescu, *Uricariul*, vol. XVI, Tipografia Buciumul Român, Iași, 1887, p. 410-412.

¹⁷ Dumitru Pompeiu, *Monografia Liceului „Național” din Iași*, Tipografia „Dacia” Iliescu, Grossu & Comp., Iași, 1906, p. 74; V.A. Urechia, *op. cit.*, vol. I, p. 118; *S.J.A.N.I.*, Colecția Litere „Gheorghe Asachi”, Litera O, dos. 0-130, fila 32-33; Theodor Codrescu, *op. cit.*, vol. VII, p. 171-175, 182-185.

FOTOGRAFIA REGĂSITĂ

Alexandrina Topîrceanu (1893-1982)
Instantaneu realizat de **George Topîrceanu**
(negativ pe sticlă aflat în patrimoniul Muzeului „G. Topîrceanu” Iași)

Inspectorul Topîrceanu

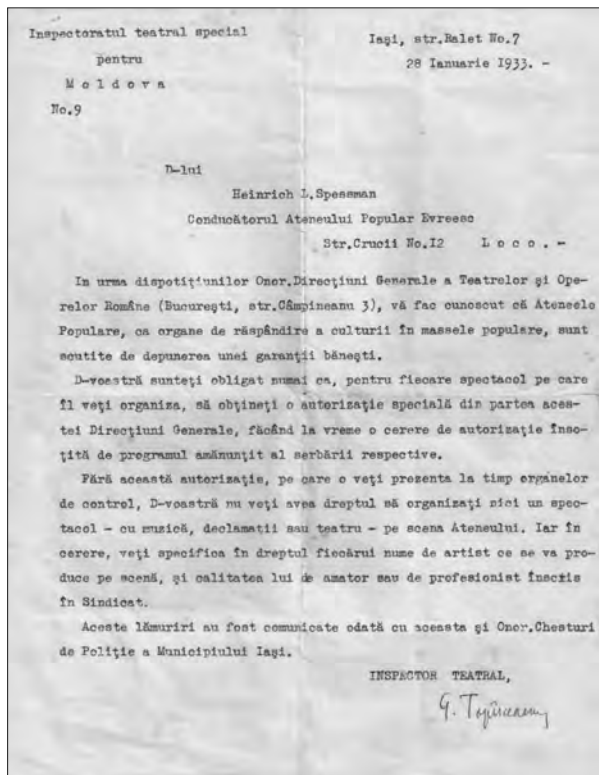
În patrimoniul Muzeului Național al Literaturii Române Iași se găsește o adresă din partea inspectorului teatral G. Topîrceanu către Heinrich L. Spessman, conducătorul Ateneului Popular Evreiesc.

Devenit, în 1929, inspector al artelor, G. Topîrceanu va fi numit, în 1930, prin transformarea Ministerului Artelor în Direcția Educației Poporului, sub conducerea lui Liviu Rebreanu, inspector special al teatrelor din Moldova. Cu toate că nu avea atribuții clar trasate, „își făcea serviciul cu o deosebită conștiinciozitate și, în același timp, cu pasiune. Fiecare suprimare de guvern sau remaniere ministerială aducea suprimarea sau pierderea pentru câteva luni a lefii. Prietenii de la București îl ajutau. Sadoveanu veghea să fie trecut în buget”¹.

În calitatea sa de inspector teatral, lui Topîrceanu i s-a încredințat, pentru o perioadă foarte scurtă de timp, conducerea teatrelor naționale din Chișinău și din Iași. Ca director delegat al Teatrului Național din Iași (decembrie 1933 – februarie 1934), înlocuindu-l pe demisionarul Ionel Teodoreanu, a încercat să instaureze disciplina, îngrijindu-se de spectacole, costume, decoruri, distribuție, precum și de revizuirea vechilor traduceri². Dintr-o mărturie a lui Sandu Teleajen – *Un director de teatru... serios. Note pentru biograful din viitor al lui G. Topîrceanu*³, aflăm că Topîrceanu se vedea ca un funcționar intransigent și serios: „fiind funcționar de carieră, nu mi-am făcut decât datoria. Am primit un ordin și l-am executat. (...) Eu sunt un om serios”.

Așadar, funcția de inspector teatral nu era pentru Topîrceanu o sinecură⁴. Din textul adresei de mai jos, observăm intransigența funcționarului hotărât să-și facă datoria.

Iulian PRUTEANU

DOCUMENTUL REGĂSIT

Inspectoratul teatral special pentru Moldova
No. 9

Iași, str. Ralet no. 7
28 ianuarie 1933

D-lui Heinrich L. Spessman
Conducătorul Ateneului Popular Evreiesc
Str. Crucii no. 12

În urma dispozițiilor Onor. Direcțiunii Generale a Teatrelor și Operelor Române (București, str. Câmpineanu 3), vă fac cunoscut că Ateneele Populare, ca organe de răspândire a culturii în masele populare, sunt scutite de depunerea unei garanții bănești.

D-voastră sunteți obligat numai ca, pentru fiecare spectacol pe care îl veți organiza, să obțineți o autorizație specială din partea acestei Direcțiuni Generale, făcând la vreme o cerere de autorizație însoțită de programul amănunțit al serbării respective.

Fără această autorizație, pe care o veți prezenta la timp organelor de control, D-voastră nu veți avea dreptul să organizați nici un spectacol – cu muzică, declamații sau teatru – pe scena Ateneului. Iar în cerere, veți specifica în dreptul fiecărui nume de artist ce se va produce pe scenă, și calitatea lui de amator sau de profesionist înscris în Sindicat.

Aceste lămuriri au fost comunicate odată cu aceasta și Onor. Chesturii de Poliție a Municipiului Iași.

INSPECTOR TEATRAL,
ss. G. Topîrceanu

George Topîrceanu
(carte poștală din patrimoniul
Muzeului „G. Topîrceanu” Iași)

¹ Mircea Handoca, *Pe urmele lui George Topîrceanu*, Editura Sport-Turism, București, 1983, p. 165.

² *Ibidem*, p. 166-167.

³ *Amintiri despre G. Topîrceanu*. Antologie și prefață de Silvia Popescu, Editura Junimea, Iași, 1987, p. 191.

⁴ Mircea Handoca, *op. cit.*, p. 165.

Topîrceanu vine la Iași...

Încă din 1909-1910, George Topîrceanu poartă o amplă corespondență cu Garabet Ibrăileanu, *spiritus rector* al mișcării și revistei „Viața românească”, urmând publicării unor texte (poezie, cronică literară). *Răspunsul micilor funcționari, Odă sobei mele, Balada chiriașului grăbit, Romanța automobilului* și alte poeme intră în atenția publicului prin revista ieșeană, care avea deja circulație în toată țara. Pas cu pas, prin corespondența cu Ibrăileanu, pe teme foarte diverse (literare, culturale, sociale etc.), Topîrceanu se simte, sufletește, mai apropiat Iașului, deși era născut, crescut și educat pe caldarâmul Bucureștiului.

Venirea lui Topîrceanu la Iași, în noiembrie 1911, și rămânerea sa definitivă aici, e oarecum atipică tendinței epocii, când, de obicei, cei din „provincie” migrau masiv în capitală.

Din corespondența amintită, redăm două fragmente din scrisorile lui Topîrceanu către Ibrăileanu, prin care se poate înțelege opțiunea poetului pentru Iași, înainte de a fi fost vreodată aici.

Discuția pe această temă apare în multe scrisori, inclusiv în răspunsuri de la Ibrăileanu, dar se înțelege că Topîrceanu nu vine doar într-o vizită la Iași, fiind invitat pentru a cunoaște redacția și apoi să rămână la „Viața românească”, așa cum se crede, ci „premedita”, împreună cu Ibrăileanu, această schimbare de destin, care i-a fost mai mult decât fericită.

La Iași, Topîrceanu a devenit Poetul, cum obișnuia să-i spună Sadoveanu...

Liviu APETROAIE

Nămăești, 9 august 1911

*Mult aș vrea să fiu și eu în Iași, să-mi fac facultatea:
– nu s-ar găsi vro ocupație pentru mine pe acolo?
Al d-voastră cu devotament, G. Topîrceanu*

*

2 septembrie 1911

Domnule Ibrăileanu,

Vă mulțumesc din tot sufletul pentru bunătatea cu care mi-ați răspuns. Mai mult decât alte motive – aceste însușiri de adevărați oameni mă atrag la Iași. În București e un mediu foarte antipatic, pentru anumite firi. Și nu mai pot de bucurie când mă gândesc că s-ar putea să vin și eu pe acolo, mai aproape de d-voastră.

În privința deslușirilor materiale, vă răspund că mă mulțumesc cu ce veți găsi. Numai să fie ceva sigur și să-mi permită a da din când în când și pe la facultate.

Ioana BUJOREANU

Ștefan G. Boțoiu, director de teatre naționale

Născut în 1888, la Craiova; avocat; poet (autor al volumelor *Poezii*, Craiova, 1909, și *Ferdinandiada. Poemul României Mari*, un act în versuri, Craiova, 1939), epigramist, gazetar (a înființat ziarul „Chema-rea” în 1928), publicist; om de teatru; director al Teatrului Național din Craiova în trei perioade: aprilie – august 1922; de la 15 august 1927 la 1 februarie 1928; între septembrie 1942 și septembrie 1944. Director al Teatrului Național din Iași în perioada refugiului de la Sibiu. A absolvit liceul „Carol I” din Craiova în 1909; Facultatea de Drept din București (1914), membru al Baroului de avocați Dolj începând cu anul 1915.

Așa ar arăta, sub formă de fișă, viața unui personaj interesant, Ștefan G. Boțoiu.

La deschiderea stagiunii 1922-1923, ca director al Naționalului craiovean, Ștefan G. Boțoiu este implicat într-o serie de scandaluri care nu fac decât să adâncească nemulțumirile legate de lipsa fondurilor bugetare, absolut necesare pentru supraviețuirea instituției. Ca urmare a unei anchete cerute Ministerului de resort, este obligat să demisioneze din funcție. (Ioan Massoff vorbește despre „comportarea neserioasă” a celui vizat de reclamații.) La 21 octombrie 1922, este numit un nou director, în persoana juristului Grigore Drăgoescu. Se spune că fostul director angajează presa locală într-o campanie de denigrare a noului numit.¹

Pe 15 august 1927, Ion Dongorozi, directorul Naționalului craiovean își prezintă demisia. Al. Lape-

datu, Ministrul liberal al Cultelor și Artelor, îl numește în postul vacant pe Ștefan G. Boțoiu, „advocat și publicist”. Peste o săptămână de la numire, un incendiu distruge până la temelie clădirea Teatrului Național. Se pierd, în incendiu, arhiva, decorurile, costumele, tablourile, obiectele de valoare ale Teatrului. Ca soluție de avarie, se amenajează cinematograful Modern, care va găzdui lung timp de acum înainte producția Teatrului Național. Meritul este al noului director, care s-a preocupat asiduu de acomodarea sălii de cinematograful la necesitățile unui teatru, contribuind cu o sumă de bani consistentă la fondul de construcție a clădirii. La 23 decembrie 1927, stagiunea se deschide la Sala Modern, cu feeria *Trandafirii roșii* de Zaharia Bârsan. De altfel, Ștefan G. Boțoiu s-a arătat interesat de promovarea dramaturgiei românești de valoare – pe lângă *Trandafirii roșii*, sub directoratul său s-au reprezentat cu succes texte meritorii, precum *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale și *Meșterul Manole* de L. Blaga. Din repertoriul universal a promovat piese importante: *Dansul morții* de Strindberg, *Nora* de H. Ibsen, *Livada de vișini* de A. P. Cehov, *Crimă și pedeapsă* de Dostoievski, *Hoții* de Schiller, *Oedip rege* de Sofocle.

A organizat turnee frecvente în Oltenia – la Tg. Jiu, Petroșani, Corabia, Caracal. La 15 ianuarie 1928, craiovenii inaugurează o stagiune permanentă la Timișoara, oraș fără o trupă de teatru. „Prezența la Timișoara va fi o contribuție hotărâtoare la întemeierea Teatrului de Vest”, observă Al. Fireșcu.

Din păcate, de numele directorului se leagă și un scandal „monden”: administrația Teatrului fusese găzduită la Palatul Prefecturii din Craiova, dar Prefectul convoacă Inspekția Generală a Teatrelor să anchezeze scandalul izbucnit („neputând expune sălile Palatului Administrativ (...) la asiduitățile galante ale d-lui director”).² Raportul comisiei de anchetă prezidate de scriitorul Ion Marin Sadoveanu observă lipsa de competență și mai ales de seriozitate a directorului Ștefan G. Boțoiu. Este acuzat și de faptul că publicul craiovean și-ar fi exprimat indignarea, ignorând activitatea Teatrului. Drept urmare, la 1 februarie 1928 avocatul director își prezintă demisia; va fi înlocuit de criticul literar D. Tomescu.

În 1935, o hotărâre nedreaptă și neinspirată a diriguitorilor (liberali) de la București atrage desființarea Naționalelor din Cernăuți, Chișinău și Craiova (1 aprilie 1935), din motive financiare, legate de criza economică pe care o traversa România. În aceste condiții, atât de vitrege pentru trupa craioveană, avocatul și publicistul Ștefan G. Boțoiu pledează insistent, profitând de relațiile politice pe care le are în capitală, pentru redeschiderea Teatrului, într-o clădire unde mai funcționase.³ Avocatul duce o campanie prin presă, ține legătura cu actorii care se constituiseră în *Asociația dramatică a actorilor craioveni*, convinși că nu trebuie să cedeze. Meritul esențial care îi revine lui Ștefan G. Boțoiu este acela de a fi convins mulți oameni de afaceri din zonă, industriași și moșieri prosperi, oameni politici, să militeze pentru reînființarea Teatrului Național din Craiova. Unul dintre aceștia a subscris cu o contribuție substanțială pentru vremurile de criză. Avocatul, fost director de Teatru, a angajat actori și funcționari pe schema Teatrului înainte de a fi fost aprobat bugetul acestei instituții și a pus la dispoziție o parte din ave-

rea personală în acest scop. Până în zilele noastre riscul financiar pe care și l-a asumat Ștefan G. Boțoiu nu a fost recunoscut. Încăpățânat, încrezător în dreptatea cauzei pentru care se luptă, avocatul a redactat împreună cu un grup de oameni inimoși un memoriu care a fost înmănat șefului Statului, prin intermediul unui general de vază, craiovean de origine. În respectivul memoriu se afirma, iarăși cu mari riscuri, că Teatrul își va deschide stagiunea cu forțe proprii dacă statul nu-i va aloca fonduri. Decizia mult-așteptată de redeschidere a Teatrului Național din Craiova este datată 24 octombrie 1942. Pentru a convinge autoritățile de seriozitatea demersului, noul director Ștefan G. Boțoiu a definitivat proiectul de repertoriu care cuprindea 58 de titluri (s-au montat numai 13).

Este atent la constituirea trupei: în afară de vechii actori devotați instituției, noul director aduce artiști de valoare de la București și Cluj.

Deschiderea festivă a reînviatului Teatru Național din Craiova a avut loc la 29 noiembrie 1942, când s-au reprezentat actul al III-lea din *O scrisoare pierdută* și actul al II-lea din *Hoții* de Schiller (la matineu). În seara aceleiași zile s-a jucat *Meșterul Manole* de Lucian Blaga. Au urmat *Cuiburi sfărâmate* de Sandu Teleajen și Adrian Pascu, *Vlaicu Vodă* de Alexandru Davila, *Mușcata din fereastră* de V. I. Popa, *Acolo, de parte* de Mircea Ștefănescu, *Într-o vară la moșie* de Aurel și Lucia Șerbănescu, *Nu sunt vinovat*, melodramă de italianul Luigi Chiarelli, *Omul de zăpadă* de A. de Hertz, *Se face ziuă* de Zaharia Bârsan și *Professorul Klenov* de K. Brenson. În ciuda eforturilor de redresare financiară, salariile artiștilor erau plătite când și când, Teatrul era lipsit de costume, de mobilier, de un sprijin material corespunzător. Din pricina sărăciei, directorul Ștefan Boțoiu le cerea, la sfârșit de decembrie 1942, lui Lucian Blaga și lui Tudor

Mușatescu să renunțe la jumătate din tantiemele ce li se cuveneau. Inspectorul teatrelor, descins de la București, profesorul Al. Ciorănescu, constată la 9 iunie 1944 că Teatrul Național din Craiova are de suferit din cauza frecventelor bombardamente aeriene; publicul speriat calcă din ce în ce mai rar la Teatru, instituția rămâne deschisă până la 25 iunie 1944 (pentru a nu demoraliza populația). De vină pentru starea precară a Teatrului, arată inspectorul, este direcțiunea aflată în criză de autoritate: „directorul, foarte bine intenționat în fond, nu are nici o experiență a vieții teatrale, nici libertatea de acțiune și nici fermitatea care s-ar cere în acest post”⁴. Se solicită urgent o remaniere a principiiilor, cât și a personalului de conducere.

Stagiunea 1944-1945 începe sub directoratul lui Ștefan G. Boțoiu cu poemul *Cocoșul negru* de Victor Eftimiu, dar la 20 octombrie 1944, după cereri insistente adresate Direcției Generale a Teatrelor, directorul demisionează, în locul său fiind numit profesorul și publicistul Tiberiu Iliescu. Fără părținare, stagiunea 1942-1944 poate fi considerată una de referință pentru politica repertorială. Dar anul 1944, cu un director la cârmă care nu e deloc pe placul noilor diriguitori politici, atrage acuzații, ba chiar defăimări fără acoperire împotriva lui Ștefan G. Boțoiu. (Un ziar craiovean de tristă amintire lansează lozincă „Boțoiu încearcă să fure patrimoniul Teatrului!”)

După trei directorate (nelipsite de momente dramatice), la Teatrul Național din Craiova, avocatul și publicistul Ștefan G. Boțoiu este numit de Victor Eftimiu, directorul general al Teatrelor, la cârma Teatrului Național din Iași aflat în pribegie la Sibiu. Prin decretul semnat de Mihai Ralea, Ministrul Artelor, din 25 aprilie 1945, Ștefan Boțoiu se pune în

disponibilitate; în locul său, la conducerea Teatrului Național din Iași numindu-se profesorul universitar Iorgu Iordan. Este evident că presiunile politice lucrează pe toate planurile. Ștefan G. Boțoiu este epurat din Baroul de avocați Dolj în anul 1948 pentru „atitudine antidemocratică”. Cere să fie reprimat, întrucât epurarea echivala cu o condamnare la moarte prin înfometare, după ce a fost deposedat și de casă și alte bunuri și a rămas fără pensie. Avocatul nu se lasă și trimite la Ministerul justiției un denunț despre ilegalitățile din Barou. După acest denunț, Ștefan G. Boțoiu va fi condamnat la închisoare în 1957. Dovada cea mai revoltătoare a prigonirilor la care este supus fostul director este alungarea lui (în sensul cel mai concret al cuvântului) din clădirea Teatrului, la 19 noiembrie 1955, când se sărbătorea centenarul Teatrului Național din Craiova. La 29 iunie 1950 i se interzice să participe la festivitățile din sala Teatrului.

Pentru opțiunile sale politice, a fost condamnat la ani grei de temniță, în 1957, și a murit în închisoarea din Gherla, la 18 noiembrie 1958.

---

¹ Vezi Ioan Massoff, *op. cit.*, vol. V, Editura Minerva, București, 1974, p. 370-371.

² Vezi Ioan Massoff, *op. cit.*, vol. VI, p. 179.

³ Informațiile pentru perioada 1942-1958 le-am preluat din cartea lui Alexandru Firescu și Constantin Gheorghiu, *Lumini din culise (Fața nevăzută a scenei)*, Editura Aius, Craiova, 2003, p. 36-39.

⁴ Idem, p. 217

Dionisie VITCU

O săptămână sub mantaua lui Birlic

Era spre sfârșitul stagiunii teatrale din Piatra Neamț și toată lumea din teatru se pregătea să plece în vacanță. O stare de nervozitate și de agitație cuprinsese majoritatea actorilor care terminaseră stagiul obligatoriu de trei ani. Circula vestea că teatrele bucureștene scot posturi la concurs pentru tinerii actori. Vestea părea să fie *zvon* și tocmai asta adusesse trupa într-o stare de neliniște. Secretul era cunoscut de toți dar nimeni nu-l spunea cu glas tare. Directorul teatrului, Ion Coman, care la fiecare sfârșit de stagiune se confrunta cu situații neplăcute găsea metode să potolească spiritele, și reușea să-și păstreze câțiva actori la care ținea foarte mult. Mai scăpau de sub tutela lui câte un actor sau actriță, dar pe majoritatea reușea să-i mai țină o perioadă până când Sandu Lazăr și Edy Covali aduceau înlocuitori, uneori mai buni. Avea grijă să facă promisiuni tentante pe care le onora la timp dar și putea să împiedice participarea la concurs a cuiva pe care și-l dorea să rămână în echipă. *Organiza* turnee de o săptămână exact în perioada când se țineau concursurile. Învățați cu disciplina, ne feream de pedepsele aspre care se aplicau în teatre pentru actorii indisciplinați. Și, ca să dea strălucire și greutate *evenimentului* programat, în turneu, invita un mare actor al Teatrului Național din București.

Împăcați cu ideea că *trebuie* să mergem în turneu și că banii de concediu îi vom primi în ultima zi a stagiunii, nu mai devreme, așa cum eram obișnuiți, ne pomenim într-o dimineață în fața Teatrului cu o limuzină din care coboară un domn scund-măruntel,

într-un costum gri deschis cu o pălărie asortată, semnând izbitor cu artistul cunoscut nouă, Grigore Vasiliu Birlic. După ce și-a salutat prietenul care-l adusesse, a adăugat ceva ce noi n-am auzit, dar hohotul de râs al celui de la volan ne-a confirmat bănuiala că avem în fața noastră chiar pe marele comic. Printr-un reflex școlăresc, ca atunci când intră *proful* de matematică în clasă, ne-am ridicat de pe banca unde obișnuiam să ne întâlnim înainte de spectacol. Înclinând ușor capul, a răspuns salutului nostru fără să ne privească și a intrat în Teatru. Sosirea lui Birlic la Piatra Neamț a declanșat o mulțime de presupuneri, dintre care cea mai ciudată era: *gata, îl schimbă pe Coman, vine Birlic director*. Zvonurile s-au stins repede și frământările noastre s-au potolit când a apărut distribuția spectacolului de turneu; cu invitat de onoare Artistul Poporului Grigore Vasiliu Birlic. La secretariatul literar, Edy Covali, unul dintre principalii ctitori ai Teatrului Tineretului, ne-a pregătit întâlnirea cu cel mai mare artist comic al românilor. Edy Covali, cărturar instruit și priceput teatralist, i-a pus la dispoziție marelui actor bucureștean câțiva artiști tineri care să-i poată *ridica la plasă*. Ținând seama și de calitățile fizice ale ilustrului comedian, trebuia găsiți actori potriviți care să se armonizeze scenic cu maestrul și i-a găsit. Theodor Danetti, Sorin Lepa și *povestitorul* întâmplării. Pătrunși de importanța evenimentului ne-am pregătit în mod profesionist, cu grijă și emoție, întâlnirea cu Birlic în fața publicului. Se punea întrebarea: *alături de Birlic, eu mă mai văd, ce mă fac?* Teama de a nu dezamăgi, de a nu rata mo-

LUMEA LUI VITCU

---

mentul și, mai ales, de a nu ne face de ocară și de răs față de colegii care n-au fost aleși în distribuție, ne dădea insomnii. Scenariul adus de Birlic se compunea din două piese într-un act. *Recomandația*, o piesă franceză, în traducerea artistului, și *Restaurantul*, un text al cărui autor îl bănuiesc a fi chiar Birlic. O săptămână, zi de zi, repetam cu Edy Covali și noapte de noapte repetam cu ochii închiși până adormeam. Visam replicile. Voiam să nu-mi găsească cineva niciun defect în ce privește memorarea textului care este baza teatrului. Este o vorbă mai veche: *dacă spui vorbe și nu dărâmi decorul ești artist*.

Trecuse o săptămână. Într-o dimineață, la teatru l-am întâlnit pe Edy Covali plimbându-se pe holuri la

braț cu maestrul Birlic, asigurându-l că i-a pus la dispoziție cei mai talentați actori. Cuminte, cu lecția învățată, așteptam *momentul*, clipa când trebuia să intru în dialog scenic cu artistul la care n-aș fi îndrăznit să visez. Așteptând să înceapă repetiția și aflându-mă în apropiere, îl urmăream pe celebrul *histrion* și îi auzeam frânturi de vorbe, *i-auzi-ia, ce spui monșer, cum le zici dumneata bobocule...* și râsul gălguitor al lui Edy îl provoca pe actorul de comedie. Culorile gri din îmbrăcămintea lui dădeau farmec făpturii scunde cu oleacă de pântec. Costumul de vară, cravata asortată cu buline albe, pantofii maro, cu pălăria ștrengărește pe-o sprânceană îmi aminteau de *Donald*. Cu ochișorii ca două mărgeluțe jucăușe, la rădăcina unui

Grigore Vasiliu Birlic

năsuc prelung, încadrată de obrăjori care se contractau sau relaxau după comenzi invizibile ale unui suflet dăruit anume celui care avea să întruchipeze atâtea figuri omenești în lumea mirifică a teatrului românesc. Glasul său ușor tubat-gutural era într-o armonie perfectă cu chipul său de *bibelou*. Renumele, Grigore Vasiliu și l-a căpătat chiar de la începutul carierei când a venit de la Teatrul Național din Cernăuți la București și a jucat celebrul contabil din piesa *Birlic*. În lumea artiștilor, în compania marelui Ion Iancovescu, era *brelocul* acestuia.

După o scurtă vizită la director, *o comisie* pentru vizionare a coborât în scenă și-n decorul pregătit de Mihai Mădescu am făcut prima și ultima repetiție cu marele artist. Nimic deosebit. *Birlic știa textul și-a vrut să ne verifice*. A doua zi a început turneul din Bicz pe valea Bistriței, până la Bacău, la Grădina de vară. N-am dormit toată noaptea înainte de spectacol. Mă așteptam să *reluăm, să țipe regizorul tehnic, Birlic să se enerveze*. Nimic din toate acestea.

Spectacolul de la Bicz era organizat matineu și seara. Cu sufletul la gură și cu inima strânsă de emoție așteptam confruntarea în fața publicului și mă temeam de eșec. Eram în a treia stagiune și mă pretindeam oleacă de artist. *Dacă mă fac de răs îmi iau lumea-n cap. Ar fi fost mai bine să refuz rolul*. În ziua spectacolului, Casa de cultură a sindicatelor din Bicz era plină ochi cu elevi de toate vârstele din orașelul de la poalele Ceahlăului. Artiștii Teatrului Tineretului erau cunoscuți și unii dintre noi erau socotiți *vedete*, aveam fanii noștri printre școlari. O dată la două săptămâni era programat un spectacol de comedie al Teatrului Tineretului și se înțelege de la sine că eram recunoscuți pe stradă, oprii de copii cărora le dădeam autografe.

Îmbrăcat în *costum de ospătar* așteptam în culise cu o oră înainte, spectacolul de matineu, care în-

semna un fel de *repetiție generală*, căci spectacolul de seară era *total*. Știam textul, cum se spune în teatru, *dumnezeeste* și chiar replicile maestrului Birlic. Sosise *clipa*.

Sala clocotea în vacarmul dezlănțuit de copiii care se fugăreau, alergau țipând și râzând printre scaune. Zadarnic încercau învățătoarele care însoțeau grupurile de școlari să facă liniște. S-a auzit bătaia *gongului de turneu*, – un disc de la o mașină agricolă, al cărui sunet de tigaie spartă a iritat sala. Fluierături, aplauze, țipete, bocănituri din picioare au inflammat atmosfera. Birlic aștepta la intrare în culise.

Eram timorat, gătit de emoție și mă plimbam prin decor, îngrozindu-mă de ce se poate întâmpla. Îl vedeam pe marele artist cum își țuguia buzele și-și înălța sprâncenele la zgomotul de dincolo de cortină. Un scâncet ascuțit de scripet neuns însoțea deschiderea cortinei. Sala, în loc să se potolească, a luat *foc*. M-am folosit de un truc practicat în teatru. Am călcat un *spraiț* în spatele unei mese și-o pocnitură ca un foc de armă a potolit atmosfera. Printre mese cu tacâmuri și pahare îmi făceam de lucru – *joc francez* – așteptând *clientul*. Timid, șovăitor, intră un omuleț căutând cu priviri blajine ceva. S-a întors din drum și-a ridicat pălăria în semn de salut, și-a șters fruntea cu dosul palmei și a mormăit ceva de neînțeles. Privindu-l am uitat replica. A încercat să spună ceva și ca și cum s-ar fi fript cu o gură de cafea, a zis *pot să vă deranjez cu o întrebare*. Am așteptat câteva secunde ca sala să izbucnească în aplauze, așa cum ar fi trebuit să se întâmple, dar nimic... *Luați loc*, am zis. O cascadă de râsete, ropote de aplauze, bocănituri din picioare, fluierături ca la concertele de muzică ușoară, m-au făcut să tresar. În clipa aceea am crezut că l-au descoperit pe maestrul Birlic, dar reacția sălii *m-a gratulat pe mine*.

Maestrul, așezându-se pe scaun după ce s-a asi-

gurat că masa nu are defecte și nu-l trage curentul, s-a apucat să studieze lista de meniu. Pe chipul său atât de expresiv puteai pricepe nu numai gustul dar și mirosul mâncărilor și băuturilor ce le-ar fi poftit. Spectatorii matineului nu erau pe aceleași coordonate cu arta marelui comic pentru că *nu-l cunoșteau*, în schimb la replicile mele *hăhăitul, aplauzele și bătutul din picioare* în semn de *admirație* făceau să mă rușinez de ilustrul meu partener de scenă. Observându-i o privire care nu făcea parte din relația scenică a personajului, *am intrat la o idee*. Fiind aplaudat mereu și la fiecare replică, mă rușinam că Birlic era ignorat și m-am dus cu gândul că sunt victima unei odioase farse. La final de spectacol Birlic mi-a spus să vin în cabină, la el. După ce am dat câteva autografe unui grup de copii, timp în care îmi făceam planul cum să mă dezvinovățesc de *succesul avut*, timid, șovăielnic am bătut la ușa cabinei maestrului. *Nu-i voie, a strigat cineva*. Un vlăjgan care stătea după o perdea pe un taburet s-a ridicat în picioare și s-a apropiat de mine. *Domnul artist Birlic se concentrează și domnul director Coman mi-a poruncit să nu las pe nimeni să se apropie de el și să-l agreseze. M-a chemat dumnealui*, am replicat eu. Fără să bată la ușă, a intrat și după câteva secunde mi-a spus *vă așteaptă*. Copleșit de emoții am intrat. S-a ridicat și a venit în întâmpinarea mea cu o lumină senină pe față. Cred că mă albisem așteptând *judicata* lui. Inima îmi bătea zgomotos în urechi și așteptam *reproșurile*, dar nu s-a întâmplat așa. M-a invitat să iau loc și mă privea lung. *Ai să stai în cabină cu mine*. N-am înțeles atunci, cum înțeleg acum, ce onoare mi se făcuse. Au urmat întrebări, *când am terminat IATC-ul, cu cine am învățat, ce profesori am cunoscut...* și eu răspundeam scurt și cu precizie, ca la examen. *Dacă aș fi director azi, azi te-aș angaja în trupa mea și să nu uit, după spectacol, dimineață, ești invitatul meu*.

Dacă la matineu copiii nu-l *cunoșteau* pe Birlic, seara s-au schimbat lucrurile. Lumea bună a orașelului de munte, Bicz, n-a pierdut ocazia să-l admire și să-l aplaude pe minunatul comic al Teatrului Național din București. Primit cu ropote de aplauze și cascade de râs la intrarea în scenă, Birlic se simțea în largul lui și eu, o spun cu modestie, m-am dovedit un bun *ridicător la plasă* marelui artist. La final, sala, în picioare, nu mai contenea furtuna de aplauze, din care o părticică simțeam că-mi aparține și mie. După spectacol m-am grăbit să-mi schimb costumul de scenă și să-mi aștept *colegul* la ieșire așa cum mi-a cerut. M-am grăbit, dar eram deja așteptat. *Mergem să mâncăm ceva*. Am înlemnit. Bani ce-i aveam în buzunar nu mi-ar fi ajuns să fac față. Cu un pas în urma lui Birlic, ca un cățel plouat, am intrat în singurul restaurant din Bicz. Ne-am așezat la o masă și șeful de sală a și apărut cu lista de meniu. *Ce vrei să mănânci*, m-a întrebat maestrul. Știind ce bani am, i-am răspuns *că am mâncat acasă. Ei lasă, o friptură pentru colegul meu, cu garnitură, salată și ce mai aveți voi, înainte de asta o ciorbiță de burtă și o bere bună să ne aduceți. Pentru mine un cașcaval și două felii de pâine prăjită, eu nu beau nimic pentru că sunt răcit*.

Personalul restaurantului adunat la oficiu de servire, se înghesuia, pândindu-l și admirându-l pe marele artist, oaspetele lor de onoare. Două ospătărițe, ca două furnicuțe, au venit în fugă să-i ceară un autograf. Am văzut atunci uimitoarea transformare în lumină a chipului omulețului pe care îl aveam în față, admirând tinerețea și gingășia celor două codane. Când șeful de sală ne-a pus nota de plată pe masă m-am ridicat și am scos din buzunar bancnota boțită ce o aveam, să se vadă că *plătesc eu* consumația. *Lasă, monșer, ești invitatul meu*. Maestre, nu mă jigniți, am *mârâit* eu. Birlic a făcut ochii mari, s-a ridicat, a lovit cu palmele masa de-au sărit în aer tacâmurile și cu

un glas răgușit a strigat de-a răsunat restaurantul *eu te jignesc pe dumneata, eu te jignesc?*. Am înlemnit. Nu m-așteptam la o astfel de reacție. Îl priveam și mi se părea că-mi vorbește un *monument*. Mi s-a năzărit că l-am ofensat pe *Costăchel Gudurău*, pe *Dandanache*, pe *Spiridon Biserică*, pe *Spirache*, pe *Varlam...* mi se părea că-l văd în *Două loturi*, în *Directorul nostru*, în... dar nu puteam să râd. Eram contrariat de reacția momentului. Mă întrebam ce prostie am spus de s-a supărat artistul la care n-aș fi îndrăznit să-i trec pe dinainte. Birlic a plătit consumația, a dat bacșiș și autografe și-a pus pălăria pe-o sprânceană și-a părăsit sala în aplauzele celor de față. Eu, rușinat, în urma lui, mergeam zicându-mi în gând, *dracu m-a pus să vin la restaurant*. Cineva în spatele meu m-a bătut pe umăr și mi-a zis: *foarte frumos momentul, brava, putea să fie mai lung*. Cei care au văzut reacția lui Birlic au fost convinși că anume s-a organizat un *moment artistic*. A doua zi, când l-am întâlnit pe maestru, așteptam să-mi facă din nou reproșuri, dar nu. Parcă nu se întâmplase nimic cu o seară înainte.

Succesul pe care l-am avut în Bicz, la matineu, nu s-a mai repetat. Birlic era cunoscut peste tot, adorat și admirat de toată lumea. *Sub mantaua lui*, săli arhipepline au confirmat popularitatea marelui artist și abilitatea organizărilor de spectacole ale renumitului animator de teatru Ion Coman. Succesul s-a dovedit a fi de casă, prestigiu și de notorietate a Teatrului Tineretului.

Dacă în scenă Birlic iradia lumină și stârnea râsul prin atitudini, gesturi simple, mimică și prin știința de a da textului virtuți, valențe și nuanțe, fără a suprasolicita comedia, în culise și în cabină la teatru era trist. Un om trist și uneori mi se părea chiar întunecat. Se schimba când respira aerul scenei, lua înfățișarea și identitatea eroului comediei în care ar fi impropriu să spun că juca. Trăia. Ca partener de

scenă, la rangul lui, n-avea *hachițe* de vedetă, cu *metode de-a te ține* cu spatele la public, sau să te împiedice să-ți etalezi calitățile personale. Dimpotrivă, am simțit ajutorul marelui artist de a-mi da curaj și aripi.

Spectacolul de la grădină, din Bacău, a însemnat sfârșitul turneului din vara anului 1967 făcut pe valea Bistriței. Șansa care am avut-o de a juca alături de marele artist Grigore Vasiliu Birlic se leagă de alte întâmplări fericite pe care le-am trăit în profesie, alături de figuri celebre ale Teatrului Românesc. Cu Ștefan Ciubotărașu, Dina Cocea, Nicolae Sireteanu, Marietta Sadova, Draga Olteanu, Dem Rădulescu, Sanda Manu, Horia Popescu, Lucian Giurchescu... am cunoscut satisfacții care mi-au îmbogățit viața și mi-au adus multe clipe de fericire.

Am părăsit, în seara aceea de vară năbădăioasă, cabina maestrului Birlic mulțumindu-i și totodată cerându-mi scuze pentru *întâmplarea* de la restaurantul din Bicz, de care s-a făcut că nu-și amintește.

Când am deschis ușa să părăsesc încăperea m-a strigat *stai, să-ți dau ceva*. A scos o poză, o *amintire de la mine*. I-am mulțumit și am coborât privirea pe poza cu scrisul tremurat al maestrului... *cu mult drag lui Vitcu Dionisie de la un artist altui artist în amintire*, iar pe verso fotografiei, *cu toată dragostea talentatului Dionisie Vitcu căruia îi prevăd un viitor strălucit* și... a semnat în original (ca să-l parafrazez pe Nenea Iancu) *Grigore Vasiliu Birlic 22/ VI 1967*.

Ce diplome, ce premii și ce laude ar avea valoare mai mare ca acest *document olograf* primit la început de drum de la marele artist! *În amintire*, port ca un talisman imaginea maestrului cu mândria că am jucat alături de el și m-a prețuit.

Eugen BENEĂ

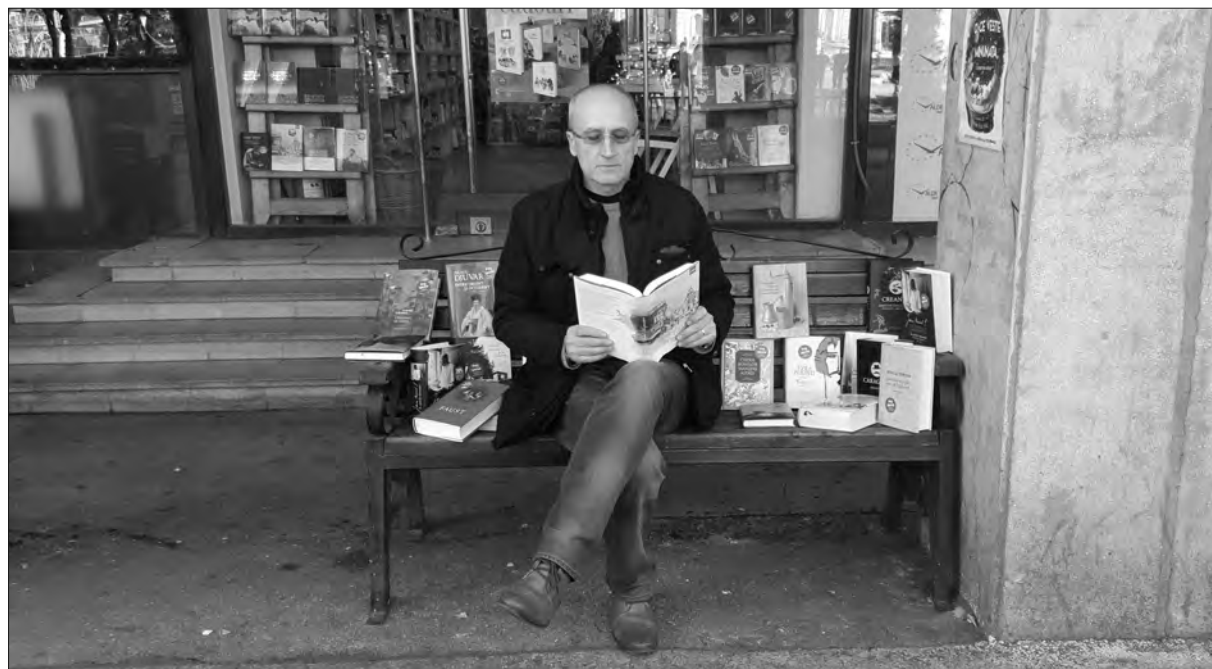
„Cartea pe bancă”

Sub titulatura „Cartea pe bancă”, am lansat un proiect menit să reînvie pasiunea pentru citit, să promoveze așadar lectura în rândul tinerilor care să redescopere aventurile pe care o carte răsfoită le poate oferi. Plimbându-mă zilnic prin parcurile din târgul Iașilor, am remarcat că sunetul filelor de carte a fost înlocuit de bătăile frenetice pe ecranul telefoanelor și al tabletelor tinerilor captivi în mrejele tehnologiei.

Am decis astfel să pornesc eu însumi într-o aventură și în vara lui 2015 am lansat conceptul „Cartea pe bancă”, prin plasarea unui volum pe o bancă situată în parcul din fața Teatrului Național „Vasile Alecsandri” Iași. Nu am dat importanță la momentul respectiv, dar întâmplarea a făcut ca volumul de carte

să fie *O hotărâre dificilă* de Wilhelm Adam, descriind poate frământările interioare și parcursul viitor al acestui proiect. Timp de o săptămână, am continuat să înfrumusețez băncile din Iași, mai precis pe cele din Parcul Copou și Expoziției, cu o carte, abordând tematici diverse, provocând trecătorii la reacții dintre cele mai incitante. Cei ce aveau să îndrăznească a deschide coperta volumului întâlneau îndemnul: „Citești! Dăruiești! Las-o pe o bancă!”, cu mici completări pentru a înțelege cum pot transmite ideea mai departe.

În pofida rolului jucat de tehnologie vis-à-vis de pasiunea pentru citit, și anume acela de inamic al imaginației, promovarea acestui concept am realizat-o

tot prin intermediul rețelelor de socializare, încropind o pagină oficială, unde am continuat postarea de poze cu titlurile cărților și indicii ale locurilor unde pasionații de lectură puteau găsi volumul mult așteptat.

Păsările au aripi și pot călători oriunde pentru a dobândi libertatea, dar oamenii au cărți în loc de aripi, perindându-se astfel nu numai în alte lumi, ci și în labirintul sinelui.

Pasionați de lectură sunt pretutindeni, iar eu doream înmagazinarea a cât mai multor reacții ale trecătorilor ce se perindă prin parcurile din țară, astfel încât am pornit într-un turneu în cadrul căruia am lăsat mai multe volume pe băncile averse de cultură din Târgu Mureș, Borsec, Sibiu, Sighișoara, Brașov, Curtea de Argeș și Sinaia.

Derularea proiectului era planificată până la sfârșitul verii, mai exact începutul lunii septembrie, datorată în principal capriciilor vremii, dar s-a ivit ideea promovării pasiunii de a citi și în alte spații neconvenționale precum spații comerciale, locuri publice amenajate, tramvaie, trenuri...

La data de 1 octombrie, o întâlnire neașteptată și bineprimită cu tinerii de la TramClub Iași – cei care au personalizat tramvaiele Literaturii – a deschis calea unei colaborări promițătoare. Astfel, grație lor, am lansat în premieră în România *prima bibliotecă pe șine*, „**Biblioteca din tramvaiul Literaturii**”, pe 4 decembrie 2015. Pe 22 decembrie am lansat cea de-a doua bibliotecă pe șine, inițiativă bine primită de călătorii ieșeni.

Călătoria cu trenul poate fi uneori anevoioasă, dar o carte este mereu bine primită. Entuziasmați au fost astfel și călătorii din trenurile ce au plecat către Cluj și București, care au beneficiat de lectură din lunile noiembrie și decembrie 2015.

A avea prea multe cărți nu este o problemă, dar a nu avea destule rafturi, îți poate da de gândit.... În

acel sens, luna lui Gerar a surprins iubitorii de lectură cu o lansare inedită – **Prima bibliotecă dintr-un hotel din România**, mai exact Hotel Select Iași. La data de 29 ianuarie acolo și-au găsit locul peste 80 de volume din diverse genuri literare.

1 februarie a întâmpinat bucureștenii cu lansarea proiectului și pe băncile din parcurile capitalei, volumele regăsindu-se în Parcul Grădina Icoanei și în cel din fața Teatrului Național „I.L. Caragiale”.

Puțin câte puțin, s-au adunat 500 de volume itinerante. Am încercat atragerea prin moduri cât mai inedite a cititorilor către esența proiectului, fie prin a-i aștepta la un ceai ce te îmbie la lectură în cafeneaua ArtGeorgies – Cartea din cafenea, fie prin ascultarea emisiunii de la Radio Hit – Metropolita Hit – în fiecare luni, unde pot câștiga o carte, parte a proiectului. Mai mult, din luna octombrie 2015, în fiecare vineri, am derulat concursul „Dai like și câștigi”, în cadrul paginii oficiale de pe rețeaua de socializare Facebook. Au fost împărțite astfel 15 cărți la prietenii proiectului din Iași, Galați, București, Vatra Moldoviței, Hațeg etc.

Nu în ultimul rând, doresc să le mulțumesc celor care s-au alăturat acestui demers cultural și au sprijinit inițiativa mea: editurile Adenium, Polirom, Nemira, Trei, Litera și Librăria Humanitas – Piața Unirii, Iași. De asemenea, multe donații au venit de la prieteni care au dorit să rămână anonimi și cărora le sunt recunoscător pentru că mi-au împărtășit înclinația pentru lectură.

„Cartea pe bancă” va continua să își surprindă cititorii prin lansarea unui proiect amplu, pentru perioada verii; iubitorii de lectură și prietenii acestei inițiative se vor reîntâlni de această dată pe băncile tuturor parcurilor din marile orașe ale țării, oferindu-le. Călimara imaginației rămâne deschisă, pregătind noi și nebănuite aventuri...

Raluca Elena GOLEȘTEANU

Capitale simbolice în lumi periferice. Iașul și Cracovia în secolul al XIX-lea

„– Și unde mergeți dumneavoastră?

– La Iași.

– Să nu fie peste graniță?

– În Moldova.

– Dar pașaport aveți?”.

„Locuitorul Cracoviei se distinge printr-o...
temperanță judicioasă și absența înclinației
către izbucniri și expansiuni emoționale”.

[...] Pentru a ajunge la momentele definerii care au influențat transformarea acestor orașe, din capitale provinciale sau regionale, în entități nevoite a-și căuta și inventa etichete alternative, este totuși necesar să „cădem în timp”, dacă ne este permisă această aluzie la cunoscuta sintagmă cioraniană. Astfel, redăm în cele ce urmează principalele repere socio-istorice care au însoțit drumul celor două orașe până în modernitate, dar și contextul în care s-a petrecut conversia *istoriei în memorie*, adică acele întâmplări cheie care au facilitat ulterior compensarea prin simbolism cultural a lipsei succesului politic. În cazul Iașului ne referim la stadiile parcurse între anii 1859-1862 sub semnul a ceea ce numim acum unificarea politică și administrativă a celor două Principate; în cazul Cracoviei vorbim de procesul de liberalizare cunoscut sub denumirea de autonomie a Galiției, care a început în Monarhie încă din anii '60, și a fost etichetat ca atare odată cu Constituția din 1867¹.

Fără a intra în detaliatele polemici istoriografice cu privire la întemeierea și atestarea orașului Iași, semnalăm aici că, după cum arată documentele păstrate, orașul a fost menționat pentru prima oară într-un privilegiu comercial din octombrie 1408 al lui Alexandru cel Bun acordat negustorilor lioveni, unde așezarea era definită ca punct de vamă pe ruta comercială către Cetatea Albă² (ulterior cunoscută ca Akkerman). Etimologic, toponimul *Iași* se pare că derivă de la cuvântul „iasii”, denumire dată de către slavii răsăriteni unei populații sarmate³, de origine indo-europeană, alani, ce s-ar fi stabilit în regiune încă dinainte de perioada Marilor Migrații; acest popor și așezarea lor pe locul actualului oraș sunt menționate în scrierile vestitului cronicar polonez de secol XV, Jan Długosz⁴. În accepția istoricului N.A. Bogdan, cuvântul este derivat de la latinescul *ias*, „scut de săgeți” și are legătură cu soldații romani, lucrători la minele din zonă⁵. În secolul al XVI-lea, Iașul devine capitală a Moldovei, după ce domnitorul Alexandru Lăpușneanu a mutat aici, de la Suceava, scaunul domniei.

Cracovia, *Kraków* în poloneză, „orașul lui Krak” în traducere, unde Krak este numele legendarului conducător al lehiților, un trib al slavilor vestici, a fost atestat încă din secolul al VII-lea⁶. Peste două secole era deja menționat ca importat centru comercial, devenind în același timp și nucleul viitorului stat polonez. Orașul a fost aproape în întregime distrus în timpul migrației mongole din 1241⁷. Înainte de

aceasta, însă, Cracovia devine un principat, care, împreună cu cel de Sandomierz, vor alcătui, începând cu secolul al XII-lea și până la partiția Poloniei de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, cea mai coezivă unitate administrativă de pe teritoriul Federației⁸. În secolul XIV, Catedrala de la Wawel găzduia prima încoronare a unui cap al Regatului Polonez, cea a lui Ladislau I, cel Scund, Duce de Cuiavia⁹.

Pe lângă rolul comercial menționat deja (evident, Cracovia, ca membră a Ligii Hanseatice, avea o poziție net avantajată în comparație cu mai provincialul Iași care nu beneficia de atâtea privilegii și scutiri de taxe), ambele orașe au reprezentat în Evul Mediu importante centre religioase și educaționale. Iașul a îmbinat aceste două funcții, iar exemplul cel mai spectaculos este dat de școala românească înființată de domnitorul de secol al XVII-lea, Vasile Lupu, în cadrul așezământului religios construit tot sub patronajul său, Trei Ierarhi (cunoscut în timpurile mai vechi ca Treisfetite)¹⁰. Un conducător politic ce poate fi asemuit unei personalități a Renașterii, Vasile Lupu a revoluționat capitala moldovenească la nivel vizual (biserica menționată prezintă o îmbinare, unică în țară, de stiluri precum cel bizantin, gotic pe filieră transilvană) și spiritual (a înființat și o tipografie la Treisfetite, a introdus în Moldova învățământul în limba latină, în timpul domniei sale s-a tipărit prima carte de pravile românești)¹¹.

Adăugăm puterii comerciale și semnificației politice a Cracoviei din acea perioadă, influența religioasă pe care orașul o avea grație faptului că era reședința Episcopatului regiunii Poloniei de Sud (așa numita Małopolska), dar și a altor teritorii precum cele ale Czeștochowej, Radomului și Lublinului¹². Odată cu evenimentele de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, Cracovia își pierde autonomia și însemnă-

tatea religioasă care va fi, parțial, recuperată de abia în 1889, când titlul medieval de Prinț Episcop va fi restaurat, însă la nivelul unei dioceze obișnuite¹³. *Brandul* orașului, fără doar și poate, îl constituie Universitatea Jagiellonă înființată în secolul al XIV-lea de către regele Kazimierz al III-lea, reformatorul statului polonez de atunci. Ca și în cazul Episcopatului, partiția Federației va declassa Universitatea, transformând-o dintr-un centru de excelență educațională (era a doua ca vechime și prestigiu în Europa Centrală, după Universitatea Carolină din Praga), într-o „aripă provincială, numărând 500 de studenți și un corp academic mediocru”¹⁴.

În perioada modernă, cu excepția evenimentelor ce au tulburat deopotrivă și Muntenia, precum ocupațiile consecutive ale puterilor implicate în conflictele din zonă (austriecii, rușii, turcii)¹⁵, Revolta Eteristă din 1821, Revoluția de la 1848, Iașul a avut un trai de târg patriarhal, trezit din torpoare doar de frenezia vreunui bal dat de către vreun consul important acreditat la Iași sau de către una dintre familiile de patricieni ale orașului, precum Roznovenii, Sturdzeștii, Cantacuzineștii, care doreau să intre în grațiile uneia sau alteia dintre puterile cu influență în Principat la acel moment.

În stilul irezistibil cunoscut, Alecsandri descrie urbea Iașilor în secolul al XIX-lea. Cuvântul de ordine este contrastul, pe orice plan s-ar întâlni el: vizual, al mentalităților, al cutumelor, al naționalităților. Orașul poziționat romantic între dealuri, vii și păduri te uimește cu o arhitectură necunoscută, dată de o îmbulzeală de palate și biserici, ce sugerează privitorului un conflict al Vestului cu Estul, așa cum pe străzile sale, hainele largi orientale par exotice în raport cu cele strâmte, europene, „ciubotele roșii” se retrag în fața „încălțăminte de vax”, „divanurile late s-au cio-

Iașul în 1788
(litografie)

plit în forme de canapele elegante”; pe scurt, această îmbinare stranie îl face pe autor să comenteze că „Iașii este un teatru curios, decorat cu palaturi și borda lipite împreună, [iar] actorii lui sunt luxul și sărăcia (...)”, iar pe această scenă, slăbiciunile omenești și nedreptățile sociale precum vanitatea și inegalitatea sunt ambalate într-o poleială de vechi și nou. În acest Turn Babel, diferite naționalități trăiesc cot la cot, pe aceeași stradă: „aici un cofetar italian se lovește de un crâșmar jidov, mai colo un croitor francez se înghiontește cu un ciubotar neamț, mai departe o modistă parisiană dă brațul unui ceasornicar svițer”; lângă „o spițerie nemțească lipită de o tutungerie armenească”, o casă mică și dărăpănată în care asudă meșteșugari evrei este lipită de un magazin impunător plin cu obiecte de lux¹⁶.

În acest haos uman și vizual, în care nota orientală predomina mai degrabă la începutul secolului, Revolta Eteristilor din martie 1821, finalizată cu invazia ienicerilor din iunie a aceluiași an, au fost evenimente ce au tulburat viața ieșenilor de toate stările și naționalitățile. Intrat din Imperiul Rus în Moldova cu a sa ceată grupată în „Societatea Prietenilor” (Eteria), Alexandru

Ipsilanti a reușit să câștige sprijinul militar și financiar al domnitorului Mihail Grigore Șuțu, al mitropolitului Veniamin Costachi, și al boierilor rusofili, pentru cauza greacă, mai exact eliberarea Greciei de sub dominația otomană¹⁷. Ulterior, gruparea lui Ipsilanti, ce ajunsese în Muntenia între timp, este învinsă de turci, iar aceștia, nimicind trupele eteriste rămase, „trec Iașul prin foc și sabie”; se pare că ienicerii și spahiii au stat la Iași până în octombrie al anului următor, perioadă în care au distrus „gospodăriile boierilor trecuți de partea Eteriei și, fugiți peste granițe, au ars casele și le-au transformat în grajduri, prădând magazinele și transformând bisericile în pulberării”¹⁸.

În contextul tulburărilor revoluționare de la 1848, deși jaful nu a atins proporțiile „zaverii”, urmările politice pentru Moldova și elita politică a acesteia au fost incomparabile. În ciuda cenzurii instituite de către autoritățile ruse, în ciuda prezenței efective pe teritoriul Moldovei a celor trei Puteri implicate în conflict, într-un oraș în care toate hotelurile purtau denumirea de *Grand Hôtel*, deși aspectul le recomanda drept mici hanuri rurale, după cum Ion Ghica observă ironic în textul amintit la începutul lucrării¹⁹, 1848 a reprezentat pentru Moldova anul pătrunderii ideilor de libertate, ce vor duce la acea accelerată schimbare a mentalităților într-un decurs temporal

Cracovia
(litografie)

scurt, devenită în sine marca modernizării românești. Expresia prefacerilor ce aveau să vină erau la acea vreme cluburile; saloanele literare, precum cel de la Alecu Balș, unde participa și fostul domnitor Grigorie Ghica; efervescenta dezbaterilor și a publicațiilor, precum *Propășirea, foaie științifică și literară*, tipărită de către Ghica în colaborare cu Alecsandri, Kogălniceanu, C. Negruzzi²⁰. Simplu spus, Principatele, deoarece evenimentele din capitala Moldovei le vizau pe amândouă, au făcut din acel moment un pas înainte pe calea constituționalismului, ce a debutat cu Regulamentele Organice, document cu nete valențe inovatoare pentru viața politică și publică românească, chiar dacă aplicat de către o putere ce nu avea, în fond, ca program, liberalizarea principatelor Danubiene.

Viața anodină de provincie nu poate fi în niciun caz atribuită locuitorilor Cracoviei de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea, deși poate o categorie a acestora, aristocrații, au dorit-o și au cultivat-o pe întinsele lor moșii din vecinătatea Cracoviei. Contextul internațional și voința imperiilor vecine teritoriilor poloneze au conspirat la a da povestii cracoviene un curs tumultos în anii în care în Vestul Europei începuse modernizarea vieții politice și a sferei publice.

Așadar, în 1772, în urma primei împărțiri a Federației Polono-Lituaniene, Cracovia a revenit administrației habsburgice, implicate la acel moment în procesul de reformare a instituțiilor și a popoarelor de sub controlul său, fenomen ce este asociat politicii iluministe inițiate de Maria-Theresea, însă implementate ca program guvernamental de către fiul acesteia, Josef al II-lea. Natural, orașul își pierde din funcțiile politice și religioase deținute mai înainte, însă recuperează oarecum la nivel de prestigiu odată cu includerea sa în

cadrul efemerului Ducat al Varșoviei (1809-1815)²¹, construcție de inspirație napoleoniană, care a avut intenția de a reda unei părți a teritoriului polonez autonomia politică. Deși acest aranjament se dovedea mai degrabă benefic Varșoviei, care se bucura de organe suverane și, implicit, de auto-guvernare, realități de neconceput în cadrul politicilor de tip represiv ale autocratismului rus, cu care Varșovia se confruntase înainte și se va confrunta și mult timp de atunci încolo, Cracovia a putut să își mențină un statut neutru, nefiind nevoită să decadă la condiția de provincie, avută dinainte. În curând, acest început promițător va avea baze mai largi grație Congresului de la Viena (1815), evenimentul internațional care lichidează cu moștenirea politică liberală napoleoniană, re-instaurând guvernările de tip autoritarist în regiune, dar care, pentru Cracovia, va concepe un statut privilegiat. Cu denumirea oficială de „Orașul Liber Cracovia”²², acesta va beneficia de înlesniri comerciale, fapt care va duce rapid la dezvoltare economică în baza schimburilor de produse cu teritoriile vecine, cehe, austriece, ungare, cu Silezia, cu Regatul polonez. Se deschid reprezentanțe ale unor magazine din aceste teritorii; din 1818, Cracovia va avea propriile oficii vamale, ceea ce va facilita descărcarea și plata diverselor produse la nivel local (ex. Prusia și Austria importau grâne din regiunile limitrofe orașului precum era Sandomierz; revoltele anului 1830 din Imperiul Rus, și, implicit, materia primă de care armata rusă avea nevoie, au înlesnit Cracoviei exportul de produse la prețuri mari²³). Urmările la nivel social vor fi imediate și semnificative: va lua avânt burghezia orășenească (bancherii, proprietarii de imobile și magazine), dar și categoria meșteșugarilor; evreii din Kazimierz, districtul evreiesc, vor primi la rândul lor drept de negoț liber²⁴. Burghezia, vorbitoare de fran-

ceză în viața particulară și dornică să își amenajeze locuința cu ultimele achiziții importate de la Londra, Hamburg sau Paris⁵, va fi și cea care va acționa legal în sprijinul conectării feroviare a Cracoviei la centrele comunicaționale esențiale ale continentului; calea ferată ce lega Varșovia de Viena trecea prin Silezia și Cześćochowa, ocolind Cracovia²⁶. Dealtminteri, absența conexiunii de cale ferată dintre Rusia și Małopolska²⁷, situație ce a durat pe întreaga perioadă a partițiilor, ducând la izolarea acesteia din urmă, va avea consecințe ce se vor resimți inclusiv în perioada interbelică. Pe de altă parte, conectarea de mai târziu, în anii '50, a Cracoviei la părțile de Vest ale Imperiului, mult mai industrializate, va avea ca rezultat invadarea pieței locale cu mărfuri mai ieftine, subminând economia cracoviană și sub acest aspect²⁸.

Perioada prosperă descrisă va ajunge la apus în 1846, când, în urma sângeroaselor revolte țărănești ce au cuprins întreaga regiune de sud, autoritățile austriece au decis încorporarea Cracoviei și a zonelor limitrofe în administrația proprie. Pentru oraș, aceasta însemna desființarea tuturor privilegiilor economice dobândite mai înainte, reintroducerea pașapoartelor pentru locuitorii săi, pe scurt, recăderea în statusul de provincie. Cu mijloacele comunicaționale și administrative restrânse, Cracovia devenea o periferie în cadrul unei regiuni ce se afla ea însăși la periferia economică și civilizațională a Imperiului Habsburgic²⁹. Nu este de mirare deci că până și populația orașului va scădea în această epocă.

De parcă acest lucru nu era îndeajuns, doi ani mai târziu, în contextul represiunii severe conduse de către armata habsburgică în teritoriile situate de ambele părți ale râului Leitha, cu scopul de a înăbuși focarele revoluționare cristalizate în orașele mai mari, Cracovia este bombardată³⁰. Guvernul autoritarist ce

vine la putere la Viena imediat după evenimentele lui 1848 ia măsuri de germanizare a administrațiilor locale, fiind implicit vizată și Cracovia, unde Universitatea și organele juridice rămase suferă influențe de aceeași natură³¹.

Construirea de granițe „spirituale” are un corespondent și în lumea fizică, astfel, datorită poziției sale strategice, Cracovia fiind situată în apropierea frontierelor Imperiului Habsburgic cu Prusia dar și cu teritoriile de sub control rusesc, va asista în 1850 la construirea de fortificații pe teritoriul său, într-o vreme când marile orașe europene, inclusiv Viena, își desființau propriile ziduri de apărare pentru a favoriza dezvoltarea urbană³². Astfel, Cracovia devenea un oraș-garnizoană, cu un număr semnificativ de militari comasați local, și cu cele mai importante monumente-simbol ale națiunii poloneze înconjurate la propriu de ziduri de cărămidă³³.

Revenind pentru puțin timp la aspectul general al celor două orașe în chestiune, este bine de nuanțat că torpoarea pe care o menționam cu referire la boierimea moldoveană ce pare că își marca viața în așteptarea următorului bal nu este o etichetă ce se poate aplica întregii societăți. Asemeni oricăror alte orașe europene ale vremii, Iașul și Cracovia experimentau recurente incendii, epidemii de holeră (Moldova se confrunta cu un episod chiar în timpul vizitei lui Carol întreprinsă în regiune, imediat după venirea acestuia în Principate), sau alte probleme demografice și urbane.

Cu o populație de 65.745 de locuitori conform recensământului din 1859³⁴, deși autorul, N. A. Bogdan, avertizează că această cifră trebuie privită cu precauție deoarece Iașul nu avea nici până către sfârșitul secolului un birou statistic specializat, estimările făcându-se prin aproximare, sau superficial în cazul

declarațiilor ambigue ale alogenilor în ce privește etnia și confesiunea, în timp ce Cracovia număra, conform recensământului din 1869, 49.835 de locuitori³⁵ (fără personalul militar de alte etnii campat aici), ambele orașe prezentau în perioada menționată aspectul modest al unor adunări neregulate de case, înecate în praf din cauza lipsei pavajului corespunzător. Cum spun Alecsandri în scrisoarea către prietenul său Kogălniceanu³⁶ sau Rudolf Suțu în evocarea Iașului natal³⁷, glodul ulițelor nu se mai usca din primăvară până în toamnă, acoperind hainele trecătorilor și făcându-i să aprecieze încă o dată mai mult aspectul capitalelor europene „civilizate”, sperând că într-o zi străzile și instituțiile proprii urbi vor reflecta ordinea existentă, deopotrivă în traiul și în constituția mentală a locuitorilor. De altfel, și jurnalistul francez Fr. Damé, aclimatizat Bucureștiului, povestea cum contemporanii săi locuitori ai capitalei se vedeau nevoiți ca, pe timp de ploaie, să ia trăsura pentru a trece strada...

Deși în timpul Regulamentelor Organice, s-au implementat măsuri timide, precum îmbunătățirea stării străzilor, deschiderea de piețe publice³⁸, în cea mai mare parte a secolului al XIX-lea, condiția generală a Iașului poate fi caracterizată prin intermediul aceluiași realități descrise în cazul Cracoviei de scriitori și alți observatori sociali. La jumătatea secolului al XIX-lea, aceasta suferea de un dezechilibru endemic între numărul caselor construite și progresia exponențială a populației; în districtul evreiesc, existau cazuri în care până la zece oameni locuiau într-o singură cameră³⁹. Dacă adăugăm acestui fapt lipsa apei curente (tot în cartierul evreiesc, numai o treime din case posedau surse proprii de alimentare cu apă⁴⁰) și a unui sistem de canalizare, înțelegem recurența epidemiilor de tot felul, din care holera făcea ravagii. Con-

strucțiile erau preponderent din lemn⁴¹, ceea ce făcea ca incendiile să fie o realitate a zilei, cu urmări dezastruoase. În Iași, secolul al XVIII-lea a fost martorul unor incendii... la fiecare trei ani, iar acestea au apărut cu regularitate până către... 1910. În Cracovia, pe lângă alte evenimente de gen, incendiul din 1850 a distrus o bună parte a centrului vechi (cam 160 de case⁴²), iar reconstrucția acestuia a durat 15 ani.

O descriere a acestor orașe, așa cum puteau fi văzute mai degrabă din stradă decât de la ferestrele caleștilor aduse de la Viena, nu poate trece cu vederea cartierele evreiești ale acestor două orașe, fie și datorită faptului că populația de confesiune mozaică alcătuită o comunitate semnificativă numeric, reprezentată proporțional în anumite domenii precum comerțul, meseriile; în ciuda acestei realități, cartierele evreiești funcționau pe principiul ghetoului, având restricționat accesul în alte părți ale orașelor (ex. centrul). Conform estimărilor, procentul populației israelite din Iași se ridica în 1899 la peste 40% din totalul populației⁴³, adică, la un total de 78.067 locuitori, 39.441 erau evrei⁴⁴. Aceștia s-au stabilit încă din secolul al XV-lea în jurul unei sinagogi (actuala Sinagogă Mare), în ceea ce s-a numit mai târziu Târgul Cucului, o zonă aflată la marginea dinspre răsărit a Iașului⁴⁵. Se ocupau în special cu comerțul ambulant și micile meșteșuguri precum croitoria, cizmăria. Numărul lor tot mai crescut, ca urmare a venirii multor familii refugiate din Galiția și din Rusia, în urma persecuțiilor și pogromurilor de acolo, a determinat autoritățile moldovenești să le recunoască prezența la nivel de comunitate pe teritoriul orașului, cum este cazul hrisovului lui Ioniță Sturza din 1823⁴⁶; tentativele legale au fost însoțite și de politici asimilaționiste, precum prevederile Regulamentului Organic din 1834 care îngăduia accesul evreilor la școlile

publice cu condiția abandonării straiului tradițional⁴⁷ (caftanul, purtat în special de către evreii veniți din Galiția).

În cazul evreilor din Cracovia, procentul acestora se ridica la 35%, conform recensământului din 1869, iar majoritatea lor erau comasați în deja menționatul district numit Kazimierz. De abia Constituția din 1867, prin care se acorda largă autonomie etnică câtorva naționalități componente ale Monarhiei, îi recunoștea pe evrei ca grup confesional, însă nu ca grup etnic distinct⁴⁸. În Cracovia celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, ei încep să aibă vizibilitate publică.

Comunitatea iudaică a evoluat în acest oraș în două sfere: una constituită din evreii bogați care trăiau propriu-zis în oraș, iar cealaltă compusă din artiștii și mici comercianți care locuiau în districtul Kazimierz⁴⁹. Evident, pentru categoria din urmă, posibilitatea de a pleca din Kazimierz pentru a se stabili în centrul Cracoviei era un deziderat de viață. În 1910, 11.6% din populația care locuia în vilele din centrul orașului era de origine iudaică⁵⁰. Evoluțiile economice și cele la nivel de percepție a spațiului public au făcut ca centrul orașului să primească noi funcții, comerciale, de prestigiu etc... Astfel, aici, s-a stabilit nu numai evreii a căror ocupație era comerțul, ci și practicanții așa-numitelor „meserii liberale”, precum doctorii, avocații. Era natural ca negustorul, doctorul sau avocatul care avea așteptări mai ridicate de la propria persoană să dorească să dețină un magazin, cabinet sau oficiu în centrul Cracoviei. Acestor categorii rezidente în partea cea mai affluentă a orașului le putem adăuga pe cea a bancherilor⁵¹. De regulă, aceștia erau evrei având grad ridicat de asimilare, inclusiv convertiți la catolicism.

Ulterior, către sfârșitul secolului al XIX-lea, reali-

tatea gri descrisă mai sus, dar și spectacolul cotidian al unor populații segregate în funcție de etnie și venit, își vor găsi doritorii să le eradiceze, sau cel puțin să le îmbunătățească. Aceștia vor fi, în cazul Iașului, primarul Nicolae Gane, iar în cazul Cracoviei, omonimul său, Józef Dietl.

În *Amintirile* sale, Radu Rosetti comenta cu ironie confuzia provocată în rândul boierimii în momentul când pe străzile Iașului s-a introdus asfaltul, astfel că birjarii echipajelor lumii bune, „nedeprinși să calce pe o suprafață atât de netedă, lunecau și cădeau întruna”⁵². Celui care a avut inițiativa acestui accesoriu indispensabil al vieții moderne, Nicolae Gane, primar al Iașului timp de mai multe mandate în perioada 1872-1911⁵³, i se datorează construirea infrastructurii pentru furnizarea apei potabile în oraș, și a celei legate de darea înspre folosința publică a transportului în comun, inclusiv a tramvaiului electric; tot de numele său este legată inaugurarea uneia dintre cele mai reprezentative clădiri publice ale Iașului, Teatrul Național.

Józef Dietl reprezintă un caz de polonizare a unor familii de germani veniți în regiune odată cu anexarea Poloniei de Sud. Dintr-o modestă familie de ofițeri și funcționari în armata și, respectiv, administrația austriacă, J. Dietl este considerat unul dintre cei mai importanți reformatori urbani și sociali ai Cracoviei. El a fost primul primar al orașului odată cu dobândirea dreptului de auto-guvernare, adică după 1866. Programul de îmbunătățire efectivă a vieții cotidiene a locuitorilor, care a inclus pavarea străzilor, iluminarea acestora cu gaz, construirea sistemului de canalizare și aprovizionare cu apă curentă⁵⁴, a fost secondat cu succes de proiectele sale de introducere a principiilor de egalitate socială, în sprijinul cărora Dietl s-a aflat pe întreaga perioadă a

activității sale publice. El a încercat să atenueze antagonismele existente între diferitele categorii sociale⁵⁵, aristocrație, industriași pe de o parte, „lumpen-proletariat”⁵⁶ sau pur și simplu oameni nevoiași a căror unică speranță era emigrarea, fiind conștient că societatea vremii sale oferea un cadru în care o clasă socială de mijloc, care să facă legătură între categoriile de mai sus, practic nu exista. Dietl a militat fervent pentru formarea acesteia prin crearea de asociații cu statute clare, prin intermediul cărora membrii să își cunoască drepturile⁵⁷. A fost un susținător al comunității evreiești, pledând pentru justiție socială, inițial prin acordarea de drepturi, iar apoi prin asimilarea acestora⁵⁸.

Cum este deseori cazul evenimentelor istorice importante, înainte de a fi învăluite în aura de mit care le permite să călătorească prin ani și să se adreseze diferitelor generații, există un stadiu în care cronologia lor sau aspecte esențiale ale naturii lor alunecă în plan secund, în timp ce detalii ne semnificative sunt împinse în prim-plan. Motivul, pe lângă cel dat de axioma că fiecare epocă își are propria citire a istoriei, este greu de identificat, fiind probabil vorba de un proces diacronic similar celui întâlnit în etimologie, când apare coruperea sensului inițial al unui cuvânt.

Astfel, ceea ce în istoriografia română a fost definit simplist drept Unirea de la 1859, în realitate a reprezentat un proces ce s-a desfășurat pe perioada a mai multor ani (1859-1862) și a culminat cu acțiunea separatistă de la Iași din aprilie 1866. În cadrul acestui proces, în plus față de strămutarea instituțiilor reprezentative de la Iași la București, fapt care este subliniat îndeosebi când se vorbește despre Unire, au existat momente în care aceste instituții au funcționat în paralel, asumându-și prin urmare o simbolis-

tică proprie, sau, din contră, au existat momente când s-a produs vid de putere, din confuzia iscată asupra atribuțiilor fiecăreia, și, mai ales, asupra relației dintre local și central. Întregă această tranziție și-a găsit expresia în viața de zi cu zi a locuitorilor Iașului. Schimbările de pe piața imobiliară locală, schimbările din viața privată, recognoscibile în cazul balurilor, traiului cotidian al familiilor de patricieni, schimbările de la granița dintre privat și public (aparitia/proliferarea cluburilor altele decât politice), schimbările din viața publică (grădinile, parcurile), toate acestea vin să completeze tabloul a ceea ce a însemnat transformarea Iașului din capitală a unui Principat în oraș secund al unui stat nou format.

Procesul mutării administrației și a altor instituții reprezentative la București a avut ca prim simptom emigrarea către capitală a unor largi categorii sociale ieșene. De la boierime dornică să ocupe un loc în ierarhiile nou formate, și până la oameni modești, în căutare de o viață mai norocoasă sub noile auspicii instituționale⁵⁹, Bucureștiul a atras speranțele dar și animozitățile iscate din dificila sarcină a acomodării psihice și profesionale la un mediu ce multora, după cum am văzut cazul boierului care se plânga de cinismul bucureștenilor, li se părea străin, și, prin urmare, diferit.

Această schimbare demografică a avut multe implicații pentru viața locală și a fost vizibilă, cum este de așteptat, la nivelul vieții familiilor boierești cunoscute. Posesiunile lor imobiliare și-au pierdut din valoare pe o piață instabilă, iar unii dintre aceștia, care au ales să rămână în Iași, au ajuns falimentari. Palatul Sturdza din „ulița” Golia, dintre acele „vechi palate boierești ipotecate și răsipotecate de stăpânii lor, foștii dregători domnești scăpătați lângă blazoanele ruginite după mutarea capitalei la București”⁶⁰, este un

bun exemplu în acest sens. Deși parte din familiile rămase la Iași după 1859, precum „Bălșăștii, Beldimăneștii (...), Cantacuzineștii, Ghykuleștii, (...), Mavrocordăteștii (...), Sturdzeștii, Suțeștii⁶¹ au încercat să ducă traiul de dinainte, ce implica și „a ține casă deschisă”⁶², dar și risipă sau chiar vicii⁶³, statutul lor nu l-a mai putut egala pe cel anterior.

Această pierdere în statutul social și prestigiul politic, căci casa reprezenta pentru aceste familii și locul în care se încheiau alianțe politice și, totodată, măsura calităților moștenite de la strămoșii faimoși, și care, în cele din urmă, constituia o recomandare în sine pentru pozițiile publice deținute, a fost compensată întrucâtva de proliferarea altor genuri de evenimente, atât în spațiile private, cât și în cele publice. În primul caz ne referim la baluri; prin organizarea acestora în marile case boierești, prin somptuosul decorului și opulența vestimentațiilor și a dineurilor⁶⁴, high-life-ul ieșean a încercat să le transforme în expresia mândriei lezate a elitei locale, ce se considera nedreptățită în raport cu noua stare de lucruri. Evenimentul care a făcut legătura între fala trecutului și speranțele prezentului, parcă prefigurând decăderea ce anii următori o vor aduce, este marele bal dat în cinstea alegerii lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al ambelor Principate. Balul a costat 3000 de galbeni, adică „prețul unei moșii de mărime medie”⁶⁵, și a întruchipat așteptările pe care elita politică locală, simpatizantă a lui Cuza, le avea de la regimul acestuia. Ulterior, în lumea mondenă rămasă după plecarea celor interesați la București, capul de afiș al balurilor va fi ținut de boierimea rusofilă, anti-unionistă, precum cunoscuții Rosetti-Roznovanu.

În al doilea caz, ne gândim la grădinile și parcurile publice⁶⁶, spații care au preluat din funcțiile domeniului privat prin aceea că au oferit posibilitatea fostelor

personaje politice ale Iașului de a se expune, de a reitera statusul lor de „clasă diriguitoare”, fie și la nivel simbolic. Însuși actul plimbării cu trăsura „era o modalitate de a marca distanța socială dintre boieri și restul categoriilor sociale”⁶⁷, astfel, spații precum grădina Socola dovedindu-se neîncăpătoare pentru aceste echipaje, au cedat locul unor grădini mai potrivite cu această funcție de reprezentare, precum Copoul.

Însă cele mai interesante fenomene ale tranziției Iașului de la statutul de capitală la cel de oraș de provincie, asigurând reconversia de la identitatea politică la cea culturală, despre care vorbeam la începutul acestui articol, sunt cluburile, conferințele populare și saloanele literare. Ne vom referi în special la primele, deoarece există o întreagă literatură legată de rolul saloanelor literare în emanciparea națională a țărilor Europei Centrale și de Est, și în cristalizarea culturii moderne, în special în societățile aflate sub regimuri autocratice⁶⁸.

Cluburile, înființate, după cum consideră unii istorici, de către ofițerii ruși în ultimul deceniu de domnie a fanarioților⁶⁹, inițial au reprezentat un loc de afirmare a statutului social, având în vedere că erau destinate exclusiv membrilor, masculini, ai familiei domnești. În perioada de interes, cluburile, precum cel întemeiat de beizadea Grigore Sturdza, deși populat de boierimea conservatoare activă politic în ultimele decade, se dorea „un loc de petrecere pentru lumea elegantă”⁷⁰, care să reitereze rolul Iașului ca arbitru al stilului de viață de tip occidental în tânără lume românească de pe atunci. Cel mai cunoscut club din această categorie este, însă, Jockey Club, întemeiat în 1862⁷¹; în statut îi era menționată menirea: „societate de încurajare pentru îmbunătățirea rasei cailor din România”⁷². Așadar, cultul masculinității era

suplimentat de o convivialitate (ex. se discutau ultimele știri din cele mai cunoscute ziare europene ale timpului) marcată de transgresarea barierelor sociale (aici au început să vină și reprezentanți ai burgheziei în formare). Cel mai important însă, prin participarea a tot ce avea Iașul „mai inteligent, mai cult, mai frumos”⁷³, Jockey Club intenționa să semnalizeze Bucureștiului, mai ales că acesta din urmă a avut mai târziu propriul Jockey Club, că urbea moldavă nu se lasă cu nimic mai prejos decât capitala, ba chiar este cu un pas înaintea acesteia în ce privește „arta traiului civilizat”.

În ce privește conferințele populare, sau prelecțiunile, cum erau numite în epocă, este îndeobște știut că Titu Maiorescu a fost unul dintre pionieri la acest capitol. În februarie 1863, în sediul Băncii Moldovei, în fața unui public format din cele mai elegante doamne ale Iașului și cei mai în vogă profesori⁷⁴ ai Universității nou-înființate, s-au expus idei ce făceau furori în lumea științifică occidentală. Prelegerile publice au devenit o instituție în sine deoarece au patentat strategia promovării ideilor și persoanelor emitente prin intermediul editurilor, tipografiilor, librăriilor, fapt care a dus la formarea unei audiențe constante în ce privește autorii aclamați ai Europei momentului, Darwin, Spencer, Feuerbach sau Schopenhauer, dar, mai ales, *au pus Iașul pe harta intelectuală a tânărului stat român*. Pe scurt, poate că în Iași nu se mai făcea politică la zi, însă se făcea cultură de nivel european.

Toate aceste discrepanțe, dileme și conflicte mocnite acumulate în perioada de după 1859 și-au găsit punctul de maximă intensitate în cadrul revoltei separatiste din 3 aprilie 1866⁷⁵. Aceasta a izbucnit în ziua în care se organiza la Iași, și în toată țara, referendum pentru numirea unui principe dintr-o dina-

stie străină, ca urmare a loviturii de stat din februarie 1866, când Cuza fusese forțat să abdice. Coordonarea acțiunii separatiste a arătat că a existat o coagulare prealabilă a unor personalități locale, sub forma unei „Partide separatiste ieșene”⁷⁶, și chiar a existenței unor cluburi de dezbateri legate de ieșirea Moldovei din cadrul actului unionist de la 1859. Motivul concret al revoltei a fost dat de numirea unor funcționari din administrația centrală care să gestioneze nemulțumirile sociale existente pe fondul unei crize economice cu care se confrunta Moldova de ceva timp⁷⁷. Membrii „Partidei separatiste” considerau că Moldova se „valahizase” și că era la un pas de ruină economică⁷⁸. Ca remediu, ei propuneau re-aducerea la Iași a unor organisme reprezentative precum Curtea de Casație și re-investirea orașului cu simbolism politic prin stabilirea Iașului ca reședință a viitorului rege, la paritate cu Bucureștiul, dar și cultural-religios⁷⁹ (ex. parte a ceremoniei de încoronare să se desfășoare la Iași). Acest act va reprezenta cântecul de lebadă al separatismului ieșean, elita locală depunând efort de atunci înainte pentru a fi cooptată în guvernarea centrală.

În cazul polonez, mitul istoric care a estompat percepția momentului esențial când Cracovia și-a asumat o nouă identitate, și anume cea culturală, este cel al autonomiei Galiției. Cum majoritatea cărților de istorie ce tratează despre teritoriile habsburgice se referă la autonomia Galiției ca un fapt bine stabilit, inclusiv temporal, deoarece începea cu siguranță odată cu 1867, vine oarecum ca o surpriză constatarea faptului că autonomia Galiției nu a existat ca atare, asemeni unui act, ci a fost mai degrabă o înțelegere între autoritățile vieneze și cele provinciale, practic o negociere permanentă, pe durata celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, implicând un

Carol I

complex joc de interese și identități politice. Trebuie avut în vedere că populația majoritară poloneză a provinciei a insistat la Viena pentru drepturi asemănătoare cu cele acordate altor populații „istorice” ale Monarhiei, precum cehii, maghiarii. În plus, polonezii se vedeau prinși la mijloc, fiind nevoiți să își apere drepturile în fața Vienei, însă, în același timp, fiind atacați de minoritățile etnice ale provinciei în baza faptului că și acestea doreau același statut cu cel al majoritarilor, într-un context general în care Viena acționa de multe ori după principiul „divide et impera”, luând fățiș apărarea celor considerați mai slabi numeric și cultural. [...]

La finalul discuției noastre, prezentăm două momente cheie din viața celor două orașe, în cazul Iașului,

vizita lui Carol I la puțin timp după venirea acestuia în spațiul românesc (1866), iar în cazul Cracoviei, comemorarea figurii legendarului rege medieval Kazimierz Wielki (Cazimir cel Mare), prin ceremonia de înmormântare a sa la Catedrala Wawel, în 1869. Considerăm aceste două evenimente esențiale pentru ilustrarea modului în care elita locală a emis un alt tip de discurs decât cel politic, concret, a investit orașele în chestiune cu o simbolică alternativă, dându-le un sens spiritual.

La câteva luni de la sosirea sa în Valahia, Carol de Hohenzollern întreprinde în august 1866 o vizită în Moldova, în scopul de a obține recunoașterea sa ca

Cazimir cel Mare

înlocuitor al Principelui Al. I. Cuza, dar, mai ales, de a pacifica această parte a țării care, după cum am precizat, se confrunta cu o serioasă criză economică și cu o pierdere a încrederii (ba chiar contestare deschisă) în ce privește oportunitatea existenței unității politice și administrative dintre cele două Principate. Tânărul Carol va conspecta cele mai reprezentative județe ale Moldovei, și va fi prezentat capilor administrației locale, iar istoricul acestor evenimente va fi redat în *Memoriile* sale povestite de un contemporan, o mărturie la granița dintre ficțiune și adevăr care va face uz de imaginea conducătorului luminat, venit dintr-o țară civilizată, spre a administra treburile unui colț îndepărtat de lume, oriental și aflat în bezna ignoranței⁸⁰. Pe durata călătoriei, sunt dese ocaziile în care acest „martor” al vizitei exprimă această postură superioară prin mențiuni legate de lipsa tradiției educaționale și a misiunii sociale a mănăstirilor, sau prin comentarii referitoare la starea dezastruoasă a drumurilor care legau Sudul de Nordul țării.

Acest simbolism al liderului politic menit să instaureze civilizație se va lovi însă de un simbolism local la fel de puternic, exprimat prin două tipuri de strategii. Așa cum am specificat deja, mișcarea separatistă din aprilie a aceluiași an a însemnat punctul de cotitură al perioadei de tranziție, în sensul că forțele centrifuge, anume cele care contestau actul de la 1859, vor gândi de atunci înainte programele lor politice în termenii constituționali propuși de București (dar care nu au exclus negocierile legate de o autonomie administrativă locală), în timp ce ceilalți reprezentanți ai elitei locale își vor pune toate forțele în tematizarea rolului esențial al Iașului, și, implicit, al Moldovei, în nașterea culturii naționale moderne.

Cum, uneori, aceste două tipuri de viziuni au coincis, nu putem spune același lucru despre cea de-a doua strategie, cea care a continuat acțiunea dizidentă.

La nivel simbolistic, suporterii primei strategii și-au făcut cunoscute mesajele prin organizarea unei primiri triumfale a noului conducător, exprimate prin arcuri de triumf ridicate peste Milcov⁸¹, prin vizite la vechile familii boierești locale, și nu în ultim rând, printr-o decorare festivă a Iașului, locul în care Carol va sta șase zile: „echipajul princiar e urmat de nenumărate trăsură, însuflețirea e nespusă, mai mare chiar decât fusese la București întâia zi de mai; apoape de la fiecare fereastră pe sub care trece convoiul, se aruncă flori tânărului domnitor; (...) iluminăție frumoasă a orașului”⁸². Suporterii celei de-a doua strategii au făcut notă aparte în contextul în care „multe palate boierești vechi fac o impresie admirabilă în strălucirea luminilor, numai unul rămâne în întuneric, al familiei Rosnovanu, în mijlocul orașului, tocmai în fața mării curți metropolitane”⁸³.

Discursul public rostit de către Carol la plecarea din capitala Moldovei va oficializa imaginea acesteia de provincie care „s-a sacrificat în slujba Unirii”⁸⁴, contribuind cu resursele sale materiale și intelectuale la această reușită. Așa cum politicieni locali ceruseră în cadrul revoltei din aprilie, Carol I se arată gata de a recunoaște compromisul făcut de provincie prin adoptarea Iașului drept reședința sa a doua... Evident, aceste declarații ale noului domnitor la chiar debutul mandatului său indică importanța acordată Moldovei însă, în special, existența unui proiect deja încheiat, și anume cel al consolidării statului unitar român, atât în plan intern, cât și în plan extern.

1869 era un an important pentru Cracovia, și, implicit, pentru întregul teritoriu polonez, deoarece se serbau 300 de ani de la Uniunea de la Lublin, eveniment prin care se oficializase nașterea confederației polono-lituaniene. Acest simbol al întemeierii unuia dintre cele mai puternice state din Evul Mediu târziu, din această parte a Europei, venea cu un plus de greutate în contextul în care, în teritoriul polonez de sub administrația rusă, Insurecția din 1863 provocase din partea acesteia o represiune fără precedent la adresa întregii comunități poloneze, de la intelectualitate și până la țărănimea avută. Acest șoc resimțit în toate celelalte partiții va lua o turnură interesantă în Galiția, deoarece, pe fundalul recentei liberalizări, oarecum oficializate începând cu 1867, dimensiunea națională a chestiunii poloneze putea fi afirmată în spațiul public aici, însă se lovea de rezerva liderilor politici ai provinciei, care, deși de etnie poloneză, nu doreau să strice bunele relații avute cu Viena, acord ce stătea la însăși baza ideii de autonomie, prin urmare de exercitare a dreptului la exprimare în spațiul public.

În această atmosferă a incompatibilității dintre credințele naționale și cele instituționale, are loc la 8 iulie 1869⁸⁵ ceremonia de re-înhumare a lui Kazimierz Wielki în cripta regilor din dinastia Wasa din Catedrala Wawel. Symbolismul locului menționat mai înainte, anume acela de *necropolă națională* este îmbogățit de symbolismul persoanei, Kazimierz Wielki fiind liderul politic care a reușit să creeze un stat puternic și coerent din punct de vedere instituțional, consfințit ulterior prin Uniunea de la Lublin, toate acestea într-un cadru în care lupta pentru reîntregirea Poloniei

constitua o preocupare curentă. La ceremonie participă toate categoriile sociale și etniile conlocuitoare (ex. alt gest ce evoca multiculturalismul Federației Polono-Lituaniene); orașul capătă un aspect îndoliat prin cadența clopotelor punctând momentele principale ale evenimentului, magazinele sunt închise, casele arborează însemnele doliului⁸⁶.

Așadar există în acest caz, practic, o mascare a unei simbolistici naționale cu ajutorul uneia culturale. Cracovia primilor ani ai autonomiei devenise locul în care speranțele de recuperare a independenței puteau renaște, după teribila lovitură suferită în urma anihilării Insurecției din 1863. Prin aceasta, orașul redevenise capitala politică a Poloniei, în sens metaforic, dacă nu concret. Mai mult decât atât, schimbările în viața publică rezultate în urma acordării dreptului la asociere, la presă liberă, la întruniri, stabilirea cadrelor culturii naționale poloneze (ex. Academia Poloneză de Științe s-a înființat în Cracovia în 1872), toate acestea au recomandat Cracovia drept capitală culturală. Liovul, capitala administrativă a provinciei, era, din punctul de vedere al elitei locale cracoviene, o construcție artificială, pe când Cracovia era adevărata capitală, și în sens spațial (prin toată concentrarea de monumente ce dădeau acea aură de polonitate), și în sens metaforic, un adevărat loc al memoriei.

Această lucrare s-a dorit, la modul general, o explorare a dinamicii centru-periferie dintr-o perspectivă istorică și literară. Am urmărit momentul în care aceste orașe au decăzut din statutul de capitale politice și culturale și am analizat reacția elitelor locale, politice și intelectuale, în încercarea acestora de a

conserva statutul orașelor în chestiune și simbolistica acestora, inclusiv simbolistica atașată transferului de valori care a urmat transferului de instituții dinspre Iași și Cracovia înspre noile „capitale”. Acest aspect se va dovedi vital pentru evoluția ulterioară a acestor orașe în ce privește identitatea lor urbană și culturală.

La modul concret, am urmărit cum conceptul de *politic* este înlocuit cu conceptul de *cultural*, cu alte cuvinte cum politicul devine golit de sens, în timp ce culturalul se suprapune în încercarea găsirii de identități alternative. Pentru elitele locale menționate mai sus, Iașul și Cracovia vor deveni „capitale culturale”, simboluri ale valorilor perene ale naționalităților române și respectiv poloneze, încercându-se astfel compensarea puterii politice pierdute.

Raluca Elena GOLEȘTEANU a fost beneficiar al
Programului de Burse „Junimea”
și *Rezidențe de cercetare științifică privind istoria și viața culturală a Iașului*,
ediția a II-a, 2015 – inițiativă a Muzeului
Național al Literaturii Române Iași

---

¹ Aceasta a reprezentat actul-fundament al aranjamentului politic concretizat în divizarea teritoriilor habsburgice în două entități politico-administrative: Austria și Ungaria. Diviziunea a avut ca punct de referință râul Leitha; astfel, din Cisleithania făceau parte teritoriile și populațiile localizate în partea vestică a râului (polonezii, cehii, populația vorbitoare de germană din Tirol). Acestea se găseau sub guvernare austriacă. Transleit-

hania se referea la partea estică a râului, adică acele teritorii și populații de sub guvernarea ungară (slovacii, românii, croații). A se vedea, Henryk Wereszycki, *Historia Austrii (Istoria Austriei)*, Wrocław, Warszawa, Kraków, 1986, p. 28.

² Petronel Zahariuc, *Despre începuturile orașului Iași. Dovezi vechi și interpretări mai noi*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»”, Iași, nr. 45, 2008, p. IX-XIV, p. IX.

³ Lucru interesant, însă nicidecum o coincidență, sarmații sunt tradițional considerați de către istoriografia romantică poloneză drept strămoșii sacrii ai populației moderne, cultul acestora fiind asemănător cu cel al dacilor din propria noastră istoriografie, romantică dar și... protocronistă.

⁴ Petronel Zahariuc, *Despre începuturile orașului Iași. Dovezi vechi și interpretări mai noi*, p. XIII.

⁵ N.A. Bogdan, *Orașul Iași. Schițe istorice și administrative*, Iași, 1904, p. 21-22.

⁶ Patrice M. Dąbrowski, *Poland: The First Thousand Years (Polonia: Primii 1000 de ani)*, Illinois, 2014, p. 7-8.

⁷ *Ibidem*, p. 24-25.

⁸ Jacek Purchla, *Małopolska or Galicia: Cracow's Dilemmas in Central Europe (Sudul Poloniei sau Galiția: dilemele Cracoviei ca parte a Europei Centrale)*, în H. Tadayuki și F. Hiroshi (eds.), *Regions in Central and Eastern Europe: Past and Present (Regiuni în Europa Centrală și de Est: Trecut și prezent)*, Sapporo, 2007, p. 255-271; informația furnizată în text se găsește la p. 258.

⁹ *Ibidem*, p. 258.

¹⁰ N.A. Bogdan, *op. cit.*, p. 143.

¹¹ *Ibidem*, p. 143.

¹² Jacek Purchla, *op. cit.*, p. 259.

- ¹³ Lawrence D. Orton, *The Formation of Modern Cracow (1866-1914)* (*Formarea Cracoviei moderne Cracow (1866-1914)*), în „Austrian History Yearbook”, vol. XIX-XX, partea 1, 1983-1984, p. 105-117; informația relevantă a se găsi la p. 112.
- ¹⁴ *Ibidem*, p. 107.
- ¹⁵ Ocupația rusă din perioada 1806-1812; ocupația rusă din perioada așa-numită „regulamentară” (1828-1832); concomitentă ocupație rusă-austriacă-turcă din anii 1848-1849; ocupația austriacă din perioada 1854-1857. Acestea sunt descrise indirect, prin intermediul evenimentelor mondene în Dan D. Iacob, *Balurile înaltei societăți din Principatele Române la mijlocul secolului al XIX-lea*, în Laurențiu Rădvan (ed.), *Orașul din spațiul românesc între Orient și Occident. Tranziția de la medievalitate la modernitate*, Iași, 2007, p. 263-324; informațiile de interes la p. 264, 269, 314, 283 [în ordinea enumerării perioadelor].
- ¹⁶ Vasile Alecsandri, *Iașii la 1844*, http://www.vasilealecsandri.eu/opere/nuvele/iasii_in_1844.html#.VkWsHNIRLIU [accesat în data de 13 noiembrie 2015].
- ¹⁷ O descriere amuzantă a evenimentelor, deși nu neapărat foarte corectă din punct de vedere istoric, la Ion Mitican, *Din Târgu Cucului în Piața Unirii, itinerar sentimental*, Iași, 2003, p. 217.
- ¹⁸ Ion Mitican, *Din Târgu Cucului în Piața Unirii, itinerar sentimental*, p. 217-218.
- ¹⁹ Ion Ghica, *O călătorie de la București la Iași înainte de 1848*, p. 136.
- ²⁰ *Ibidem*, p. 140.
- ²¹ Irena Homola-Skańska, *Z dziejów Krakowa Galicji i Śląska Cieszyńskiego. Wybór pism historycznych (Din istoria Cracoviei, Galiției și Sileziei Teschen)*, Kraków, 2007, Partea I, *Mały Wiedeń nad Wisłą (Mica Vienă de pe Vistula)*, p. 165-186; informația de interes a se găsi la p. 165.
- ²² Irena Homola-Skańska, *Mały Wiedeń nad Wisłą*, p.165.
- ²³ *Ibidem*, p.166.
- ²⁴ *Ibidem*.
- ²⁵ *Ibidem*, p. 169.
- ²⁶ *Ibidem*, p. 166.
- ²⁷ Jacek Purchla, *op. cit.*, p. 259.
- ²⁸ Lawrence D. Orton, *The Formation of Modern Cracow (1866-1914)*, p. 105.
- ²⁹ Jacek Purchla, *op. cit.*, p. 265.
- ³⁰ Irena Homola-Skańska, *Mały Wiedeń nad Wisłą*, p.170.
- ³¹ *Ibidem*.
- ³² Lawrence D. Orton, *op. cit.*, p. 106.
- ³³ Jacek Purchla, *op. cit.*, p. 265.
- ³⁴ N.A. Bogdan, *op. cit.*, p. 227.
- ³⁵ Lawrence D. Orton, *op. cit.*, p. 106.
- ³⁶ „Ani și ani au trecut de la 1845 (...), mulțime de prefaceri s-au cercat în țările noastre (...) dar glodul Iașilor nu s-a mai uscat! Răbdare; în curând soarta îndurătoare ne va dezgloda și țara și capitala”. Citatul se găsește în Vasile Alecsandri, *Iașii la 1844* (http://www.vasilealecsandri.eu/opere/nuvele/iasii_in_1844.html#.VkWsHNIRLIU).
- ³⁷ „Orașul nostru (...) s-a trezit același oraș sărac și nenorocit, fără apă, fără uliți și fără administrație (...)”. Citatul se găsește în Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, București, 2015, p. 47.
- ³⁸ Ion Mitican, *op. cit.*, p. 225.
- ³⁹ Lawrence D. Orton, *op. cit.*, p. 106.
- ⁴⁰ *Ibidem*.

- ⁴¹ Cu o mică diferență între Iași și Cracovia, de vreme ce aceasta din urmă avea un număr incomparabil mai mare de clădiri construite din piatră, cărămidă, sau chiar și ciment.
- ⁴² Irena Homola-Skańska, *op. cit.*, p. 171.
- ⁴³ N.A. Bogdan, *op. cit.*, p. 232.
- ⁴⁴ *Ibidem*, p. 229.
- ⁴⁵ Ion Mitican, *op. cit.*, p. 10.
- ⁴⁶ *Ibidem*, p. 19.
- ⁴⁷ *Ibidem*, p. 84.
- ⁴⁸ Börries Kuzmany, *Center and Periphery at the Austrian-Russian Border: The Galician Border Town of Brody in the Long Nineteenth Century (Centru și periferie: orașul galițian de frontieră Brody în lungul veac al XIX-lea)*, în „Austrian History Yearbook”, nr. 42, 2011, p. 67-88, p. 83.
- ⁴⁹ În secolul al XV-lea, Regele Poloniei, Kazimierz cel Mare, a stabilit o așezare pe celălalt mal al Vistulei, și a forțat pe evreii existenți în cetate la acel moment să se mute acolo. Această așezare va fi cunoscută drept ghetoul din Kazimierz. Informație din I. Bartal, A. Polonsky, *The Jews of Galicia under the Habsburgs (Evreii din Galiția sub Habsburgi)*, în „POLIN. Studies in Polish Jewry”, vol. 12, London, Portland, Oregon, 1999, p. 3-24, p. 6.
- ⁵⁰ K. Karolczak, *Ludność żydowska w Krakowie na przełomie XIX i XX wieku (Populația evreiască din Cracovia la cumpăna veacurilor XIX și XX)*, în F. Kirsh (ed.), *Żydzi w Małopolsce. Studia z dziejów osadnictwa i życia społecznego (Evreii din Polonia de Sud. Studii din istoria așezărilor și a vieții sociale)*, Przemyśl, 1991, p. 251-264; informația a se găsi la p. 252.
- ⁵¹ La sfârșitul secolului al XIX-lea, două treimi din vilele din centru care aparțineau bancherilor, aveau proprietari de origine iudaică. Informație în K. Karolczak, *Ludność żydowska w Krakowie na przełomie XIX i XX wieku*, p. 257.
- ⁵² Radu Rosetti, *Din tinerețe. Amintiri*, p. 232.
- ⁵³ N.A. Bogdan, *op. cit.*, p. 288.
- ⁵⁴ Această din urmă facilități, și mai ales conectarea caseilor la apă curentă, va fi introdusă în Cracovia de abia în preajma Primului Război Mondial. Un alt eșec a fost incapacitatea de a planifica artere favorabile transportului. Lawrence D. Orton, *op. cit.*, p. 109.
- ⁵⁵ Inclusiv balurile pe care le organiza primăria erau deschise tuturor categoriilor sociale; în Irena Homola-Skańska, *Józef Dietl i jego Kraków*, p. 275.
- ⁵⁶ Irena Homola-Skańska, *Józef Dietl i jego Kraków (Józef Dietl și Cracovia sa)*, Kraków, 1993, p. 269.
- ⁵⁷ *Ibidem*, p. 258.
- ⁵⁸ *Ibidem*, p. 246.
- ⁵⁹ „ (...) boieri în căutare de situații politice, doritori să fie în apropiere de domn și în contact stăruitor cu dânsul, oameni de afaceri căutând un câmp de activitate mai vast, surtucari cu învățătură echivalentă acelei ce astăzi se dă în școlile primare cele mai proaste, vânători de slujbușoare, aventurieri (...); citat din Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 195.
- ⁶⁰ Ion Mitican, *op. cit.*, p. 272.
- ⁶¹ Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 198.
- ⁶² Tot Radu Rosetti, cronicarul Iașilor acelei perioade, ne spune că „a ține casă deschisă” presupunea ca „pe lângă musafiri permanenți mai putea să vie orice prieten sau cunoscut (...) la dejun sau la masă, fără ca să fie poftit, găsea totdeauna primire bună, îmbelșugată, satisfacere a apetitului și societate plăcută și veselă: doamne tinere și cu duh (...) musafiri semipermanenți, printre care

- erau tipuri din cele mai originale” (*Ibidem*, p. 198).
- ⁶³ „ (...) traiul nemăsurat, de o parte, și patima cărților, de alta, au făcut ca frumoasele moșii (...) să apuce jalnica cale ce au luat-o apoape toate moșiile boierimii moldovenești” (*Ibidem*, p. 203).
- ⁶⁴ Dan D. Iacob, *Balurile înaltei societăți din Principatele Române la mijlocul secolului al XIX-lea*, p. 282, 283.
- ⁶⁵ *Ibidem*, p. 287.
- ⁶⁶ De la jumătatea secolului al XIX-lea, grădinile particulare sunt preluate de către autoritățile publice ieșene, care vor deschide și întreține noi locuri asemenea; în Ioana Cioflâncă, *Grădinile publice din Iași în a doua jumătate a secolului XIX*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»”, Iași, nr. 44, 2009, p. 215-222, p. 216.
- ⁶⁷ Ioana Cioflâncă, *Grădinile publice din Iași în a doua jumătate a secolului XIX*, p. 216, 217.
- ⁶⁸ Magdei Micińska, *Inner City. Sfera prywatna i publiczna w Warszawie i zaborze rosyjskim pomiędzy powstaniem styczniowym a I wojną światową (Orașul din interior. Sfera privată și publică din Varșovia și din alte teritorii de sub administrația rusă între Insurecția din 1863 și Primul Război Mondial)*, în Maciej Janowski (ed.), *Drogi odrębne, drogi wspólne. Problem specyfiki rozwoju historycznego Europy Środkowo-Wschodniej w XIX-XX wieku (Căi separate, căi comune: chestiunea specificului dezvoltării istorice în Europa Centrală și de Est în secolul al XIX-lea și al XX-lea)*, Warszawa, 2014, p. 157-167.
- ⁶⁹ Dan D. Iacob, *op. cit.*, p. 267.
- ⁷⁰ Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 207.
- ⁷¹ Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, p. 482.
- ⁷² Ioana Cioflâncă, *Clubul, formă de sociabilitate în epoca modernă*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»”, Iași, nr. 46, 2006-2007, p. 393-396, p. 395.
- ⁷³ *Ibidem*, p. 395.
- ⁷⁴ Ion Mitican, *op. cit.*, p. 274.
- ⁷⁵ Liviu Brătescu, *Iașii la 1866: între acceptarea schimbării de regim și tentația separatismului*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»”, Iași, nr. 46, 2009, p. 273-286, p. 273.
- ⁷⁶ *Ibidem*, p. 277.
- ⁷⁷ *Ibidem*, p. 279.
- ⁷⁸ *Ibidem*, p. 278.
- ⁷⁹ *Ibidem*, p. 283.
- ⁸⁰ Stelian Neagoe (ed.), *Memoriile Regelui Carol I al României, de un martor ocular*, București, 1992, p. 98-114; informațiile la care se face referire aici se găsesc la p. 99, 104, 106, 108.
- ⁸¹ Arcul purta inscripția: „Să trăiască Prințul Carol I, Domnitorul României unite și nedespărțite!”, în Stelian Neagoe (ed.), *op. cit.*, p. 99.
- ⁸² *Ibidem*, p. 108, 109.
- ⁸³ *Ibidem*, p. 109.
- În paranteză fie spus, ulterior, această familie a devenit susținătoarea dinastiei de Hohenzollern, Regele, în vizitele sale de mai târziu în Moldova, acceptând găzduirea Roznovenilor, în semn de recunoaștere a importanței acestei familii pentru Moldova, și, totodată, de apreciere a gestului acestora, și anume de a renunța la propriile ambiții de conducere.
- ⁸⁴ Stelian Neagoe (ed.), *op. cit.*, p. 110.
- ⁸⁵ Bernadeta Wilk, *Uroczystości patriotyczno-religijne w Krakowie w okresie autonomii galicyjskiej (1860-1914)*, p. 115.
- ⁸⁶ *Ibidem*, p. 116.

Mircea-Cristian GHENGHEA

Republica Moldova și România: sfârșitul sentimentalismelor, apariția pragmatismului?

În ultimele luni ale anului 2015 și la începutul lui 2016, relațiile dintre România și Republica Moldova au părut a intra într-un perimetru dominat mai degrabă de instabilitate și de tot soiul de turbulențe, majoritatea având legătură cu situația politică de pe malurile Bâcului și cu nivelul îngrijorător al corupției din statul vecin. Pe acest fundal, tensionat inclusiv de mișcările de stradă din Chișinău, s-a întâmplat ca România să fie prezentată, de diverse personaje, drept lupul cel rău, care nu dorește să ajute Republica Moldova prin acordarea deja vestitului împrumut de 150 de milioane de euro, contribuind (cum altfel...) la distrugerea economiei din stânga Prutului.

Situația de ansamblu a Chișinăului a devenit și mai complicată, în condițiile în care este evident faptul că angrenajul reprezentat de Parteneriatul Estic nu mai permite obținerea aceluiași rezultat ca în anii precedenți; astfel, povestea de succes a Republicii Moldova în cadrul respectivului mecanism s-a transformat într-o simplă amintire... Corupția este una endemică și are acoperire inclusiv la nivel politic, după cum au arătat și unii oficiali europeni, care au semnalat, de asemenea, gravele deficiențe din sistemul judiciar¹. Nu degeaba principalele știri despre Republica Moldova care au ținut capul de afiș în presa internațională în cursul anului 2015 au fost prezentate de subiecte precum dispariția miliardului de dolari din sistemul bancar moldovenesc, protestele din toamnă, arestarea fostului prim-ministru Vlad Filat sau căderea guvernului Streleț. Toate ace-

tea au fost văzute ca simptome ale unei grave crize pe care o traversează statul vecin.

Cum a evoluat, în acest complicat și tensionat context, relația dintre România și Republica Moldova? Nu prea strălucit, ar spune unii. După cum era de așteptat, ar zice alții. Desigur, situația de dincolo de Prut nu putea fi privită cu plăcere în România. Ca parte a Uniunii Europene, dar și ca stat învecinat cu Republica Moldova, România s-a manifestat cu prudență la nivel oficial. Unii indivizi ar fi dorit mai mult zgomot, o prezență mai vocală a Bucureștiului, care să arate că România înțelege să se implice direct și fără reticențe pentru a reglementa cumva situația de la Chișinău. Au apărut nemulțumiri inclusiv în legătură cu atitudinea față de visul mult dorit al unificării, ajungându-se chiar, la începutul lui 2016, la acuzații aduse Președintelui Klaus Werner Johannis – conform acuzațiilor, Președintele României ar fi trădat cauza națională, întrucât a declarat că despre o posibilă unire a celor două state românești se poate discuta doar în condițiile în care lucrurile sunt stabile și pe deplin funcționale pe ambele maluri ale Prutului².

Au existat, însă, și unii care au considerat că România încearcă să fie mult mai pragmatică decât până acum, fapt demonstrat de ceva vreme de diverse acțiuni cu impact mai larg în sfera social-economică și culturală din Republica Moldova – consolidare ori refacerea unor clădiri de interes public (școli, grădinițe etc.), diverse activități ale Institutului Cultural Român din Chișinău ș.a. Recent, Prim-ministrul Dacian

Cioloș a declarat la Bruxelles, printre altele, că Bucureștiul este interesat să susțină procesul de reforme din stânga Prutului, în anumite condiții și în colaborare cu Fondul Monetar Internațional și Comisia Europeană, în ideea ca sprijinul acordat să ajungă direct la cetățeni³. Să mai adăugăm aici informația că „aproximativ 35% din totalul bugetului de asistență oficială pentru dezvoltare al Ministerului Afacerilor Externe al României pe anul 2016 este destinat Republicii Moldova” (echivalentul a 10,09 milioane lei românești sau cca. 50 de milioane de lei moldovenești)⁴. Mai nou, în chiar ultima zi a lunii februarie 2016, la București a fost creat Consiliul consultativ mass-media România – Republica Moldova, „care își propune între altele să ajute la transpunerea normelor europene din domeniu în Republica Moldova”⁵ și „reprezintă un cadrul instituțional care va avea, în principal, rolul de a implementa un spațiu comunicațional”⁶ între cele două state. Coroborând toate acestea cu maniera în care guvernul Cioloș a condiționat acordarea împrumutului de 150 de milioane de euro, s-ar părea că, într-adevăr, doza de pragmatism atribuită României în relațiile „româno-române” a crescut simțitor, renunțându-se la tradiționalele sentimentalisme și abordări lacrimogene, care mascau, uneori, mai degrabă interese personale ori de grup pentru îndeplinirea anumitor ținte politice atât într-o parte, cât și în cealaltă. Oare chiar așa să fie?

Indiscutabil, unele progrese pot fi sesizate cu ochiul liber în ultimii ani dincolo de Prut. A mai mișcat câte ceva în perimetrul mass-media, serviciul SMURD din Bălți face o bună imagine României⁷, s-au deschis consulatele din Cahul și Bălți ș.a. Aceasta nu înseamnă, însă, după cum ar putea ușor considera unii „entuziaști”, că a crescut automat simpatia pentru România, că există o dorință sinceră de apropiere

(a se citi unificare) sau că dorința de însușire a valorilor democratice europene ar fi echivalentă cu dorința revenirii la „patria-mamă”. În nici un caz!

În ultimele luni, unul din personajele care a intrat în atenția mass-media din România și din Republica Moldova a fost Ion Sturza, prim-ministru la Chișinău în perioada 1999-2001. Contestat și criticat de mulți pentru diverse opinii ale sale, a exprimat, poate fără să vrea, un adevăr. Pornind de la ideea că „pentru prima oară din 1812 încoace, când Basarabia a fost anexată de ruși, România își asumă responsabilitatea pentru spațiul dintre Prut și Nistru”⁸, Ion Sturza a punctat, așa cum a crezut de cuviință, necesitatea ca România să dea dovadă de exigență și de pragmatism în ceea ce privește Republica Moldova: „Nu popă și jandarm la sat, nu școli pentru agricultori, nu poduri de flori, cărți și meșteșuguri populare... Modernizare, reforme, lupta cu corupția, securitate, societate civilă, drepturile omului! Nimic geopolitic! Un fel de impunere la pace pentru oligarhia de la Chișinău”⁹.

După aproximativ 25 de ani de „statalitate moldovenească” s-a părea că există șansa unei schimbări reale în bine în relațiile „româno-române”. Însă mai e mult până departe. Rămâne de văzut în ce măsură va fi capabilă România să se implice în continuare în atragerea Republicii Moldova către orbita europeană și cum vor influența diverse evenimente externe relațiile dintre București și Chișinău. Gradul de neîncredere reciprocă este, încă, destul de ridicat, inclusiv din cauza persistenței unor clișee și automatisme mentale abil întreținute, mai ales în stânga Prutului. Relativ des se aude refrenul „mai întâi să ne cunoaștem, apoi să vorbim de apropiere”... L-am auzit rostit nu doar de oameni simpli, ci și de intelectuali cu pretenții, formați, în anii '90, la școala istorică din România... Declarații interesate cu iz electoral s-au făcut și se vor face de ambele părți. „Interesul poartă fesul”,

arată o vorbă veche, iar dorința de căpătuală politică nu este străină de asumarea și așa-zisa promovare a unor interese naționale. În atari condiții, în care devenise clar de mulți ani că apelul la sentiment nu are nici o șansă de izbândă, e de dorit ca pragmatismul să schimbe mai mult și în mai bine. Speranța moare ultima, parcă...

¹ *Petras Auštrevičius: Corupția este o boală majoră în Republica Moldova; Unii politicieni pur și simplu păstrează această țară încuiată, doar pentru ei* [interviu cu Petras Auštrevičius], accesibil online la adresa <http://jurnal.md/ro/politic/2016/2/13/petras-austrevicius-coruptia-este-o-boala-majora-in-republica-moldova-unii-politicieni-pur-si-simplu-pastreaza-acea-sta-tara-incuiata-doar-pentru-ei/>, accesată în data de 26 februarie 2016: „Corupția este o boală majoră în Republica Moldova. Din păcate, această boală a devenit sistemică și s-a răspândit la toate nivelurile puterii, de la administrația guvernamentală centrală până la cea locală, de la companiile de stat, la cele private, în unele cazuri. Noi vedem corupția ca pe o boală care macină țara din interior. Corupția este o boală care în multe cazuri are o foarte bună acoperire politică. Declarația a fost făcută de Petras Auštrevičius, raportorul pentru Republica Moldova în Parlamentul European, în cadrul unui interviu pentru Jurnal TV”.

² *Vezi, de exemplu, Protest la București împotriva poziției lui Klaus Iohannis privind unirea României cu R. Moldova*, articol accesibil online la adresa <http://www.europalibera.org/archive/news/latest/445/445.html?id=27565004>, accesată în data de 29 februarie 2016.

³ *Cioloș, la Bruxelles: România dorește să-și asume într-un mod mai proactiv [sic! – n.n.] statutul de stat membru al UE*, articol accesibil online la adresa <http://www.agerpres.ro/politica/2016/02/16/ciolos-la-bruxelles-ro>

mania-doreste-sa-si-asume-intr-un-mod-mai-proactiv-statutul-de-stat-membru-al-ue-20-46-19, accesată în data de 29 februarie 2016.

⁴ *Dan Anghel, 35% din asistența oferită de România altor state în 2016 merge spre Republica Moldova*, articol accesibil online la adresa http://adevarul.ro/moldova/economie/35-asistenta-oferitade-romania-altor-state-2016-merge-republica-moldova-1_56d4346e5ab6550cb85629b4/index.html, accesată în data de 29 februarie 2016: „Potrivit unui comunicat de presă al Ambasadei României la Chișinău, în Republica Moldova vor fi finanțate proiecte în domenii precum justiție și afaceri interne, agricultură, educație, creșterea capacității instituționale și dezvoltarea societății civile”.

⁵ *La București a fost creat Consiliul consultativ mass-media România – Republica Moldova*, articol accesibil online la adresa <http://www.europalibera.org/archive/news/latest/445/445.html?id=27581263>, accesată în data de 1 martie 2016.

⁶ *Consiliul Consultativ Mass-Media România – R. Moldova: Să rupem barierele comunicaționale!*, articol accesibil online la adresa [http://www.radiochisinau.md/consiliul-consultativ-mass-media-romania-r-moldova-sa-rupem-barierele-comunicazionale-31039](http://www.radiochisinau.md/consiliul-consultativ-mass-media-romania-r-moldova-sa-rupem-barierele-comunicationale-31039), accesată în data de 1 martie 2016.

⁷ *Diana Păvăleanu, „Oameni roșii”, instruiți în România, salvează vieți la Bălți*, articol accesibil online la adresa <http://www.zdg.md/editia-print/social/oameni-rosii-instruiti-in-romania-salveaza-vieti-la-balti>, accesată în data de 29 februarie 2016.

⁸ *Iulia Modiga, Ion Sturza: vin românii...*, articol accesibil online la adresa <http://infoprut.ro/42907-ion-sturza-vin-romanii.html>, accesată în data de 1 martie 2016.

⁹ *Ibidem.*

Dan LUNGU, Bogdan ROMANICĂ

Liceenii și muzeele O anchetă sociologică (IV)

SUBIECTUL CERCETĂRII:

Consumul de servicii muzeale al elevilor de liceu din Municipiul Iași.

S-a urmărit culegerea de date cu privire la 3 dimensiuni principale:

I. REPREZENTĂRI cu privire la *muzeu*:

I.1. Definirea obiectului, I.2. Cunoașterea obiectului, I.3. Recunoașterea obiectului.

II. CONSUMUL REAL de servicii muzeale:

II.1. Descrierea consumului real de servicii, II.2. Evaluarea consumului real de servicii.

III. CONSUMUL POTENȚIAL de servicii muzeale:

II.1. Descrierea consumului potențial, II.2. Așteptări cu privire la consumul potențial.

OBIECTUL CERCETĂRII

Cercetarea a urmărit culegerea de informații cu privire la 3 obiecte abstracte și concrete:

S-a avut în vedere termenul de *muzeu* la nivel de reprezentări, de practici și de evaluări.

S-a avut în vedere complexul muzeal *Muzeul Literaturii Române Iași (MLR)*¹ cuprinzând 11 obiective (case memoriale): 1. Muz. Vasile Alecsandri (com. Mircești), 2. Muz. Otilia Cazimir, 3. Muz. Mihai Codreanu, 4. Muz. Ion Creangă (Bojdeuca), 5. Muz. Sfântul Ierarh (Casa) Dosoftei, 6. Muz. Mihai Eminescu, 7. Muz. Nicolae Gane, 8. Muz. Constantin Negruzzi (com. Trifești), 9. Muz. Vasile (Casa) Pogor, 10. Muz. Mihail Sadoveanu (Copou), 11. Muz. George Topîrceanu.²

Muzee din județul Iași (altele decât MLR): 1. Palatul Culturii, 2. Muzeul Unirii, 3. Muz. Mihail Kogălniceanu, 4. Muz. Poni Cernătescu, 5. Palatul Alexandru Ioan Cuza (com. Ruginoasa), 6. Muzeul Viei&Vinului (Hârlău), 7. Muzeul Arheologic (Cucuteni), 8. Muzeul de Istorie Naturală.³

Lista muzeelor din Iași avute în vedere nu a inclus o serie de obiective precum Muzeul Mănăstirii Golia și Muzeul Mănăstirii Cetățuia. Acestea nu sunt instituții de sine stătătoare (sunt anexe ale mănăstirilor) iar introducerea lor în chestionar prezenta riscul de a crea confuzie pentru respondenți, muzeele putând fi confundate cu mănăstirile însele. Același raționament a motivat neinclusiunea Muzeului Universității „Al.I.Cuza” Iași în lista predefinită a muzeelor cercetate.

Unele *Muzee din România* (altele decât cele din Mun. Iași) și unele *Muzee din străinătate*, au fost studiate pornind de la liste create ad-hoc de respondenți pe baza propriei lor experiențe.

PERIOADA DE DERULARE:

Studiul a fost derulat în perioada martie-iunie 2013.

Perioada de culegere a datelor 20 mai 2013 – 14 iunie 2013.

METODA DE ANCHETĂ:

Chestionarul de culegere a datelor aplicat unui eșantion reprezentativ de elevi de liceu.

POPULAȚIA DE ANCHETĂ:

Populația de anchetă a fost formată din elevii de nivel IX-XII din Municipiul Iași.

La nivel de instituții de învățământ, s-au avut în vedere 31 de Licee din Municipiul Iași.

La nivel de clase de elevi constituind populația totală, s-au avut în vedere 635 clase de elevi.

La nivel de elevi de liceu, s-au avut în vedere 17.125 de elevi de nivel IX-XII înscriși la cele 31 de licee din Municipiul Iași.

NOTORIETATE

Notorietatea muzeelor *din Iași, din România și din străinătate* în rândul elevilor de liceu a fost măsurată prin adresarea unei întrebări deschise. Pentru fiecare categorie de muzeu, elevii au putut numi până la 5 muzee din memorie. Astfel s-a aflat care sunt acele muzee (obiective muzeale) pe care elevii le cunosc și le numesc mai întâi atunci când sunt solicitați.

Observație metodologică: Pentru evitarea contaminării răspunsurilor, această întrebare a fost plasată la începutul chestionarului, pe prima pagină, înaintea prezentării unor liste predefinite de muzee care ar fi putut „ajuta” repondenții în încercarea de a oferi răspunsuri „bune”.

Analiza următoare a prelucrat toate răspunsurile

valabile:

2 585 răspunsuri valabile pentru *muze din Iași*,
883 răspunsuri valabile pentru *muze din România*,

811 răspunsuri valabile pentru *muze din străinătate*.

O serie de grafice evidențiază procentul din totalul răspunsurilor pentru fiecare categorie.

Pentru un plus de acuitate metodologică, vom lua în calcul în analiză și vom reprezenta grafic și raportul dintre numărul de numiri a unui muzeu și numărul total de elevi incluși în eșantion (985).

Jumătate din muzeele din Iași numite de repondenți spontan (cele de care-și aduc aminte fără sprijin extern) aparțin Muzeului Literaturii Române Iași. Această situație este cauzată și de faptul că MLR culează un număr de 11 obiective din care 9 în Municipiul Iași.

În raport cu acestea, din cele 7 obiective ale Complexului Muzeal Moldova, doar 4 se regăsesc în Municipiul Iași, iar 3 sunt amplasate în 2 comune și un alt oraș din județul Iași.

La categoria Universități, o figură distinctă face Muzeul de Istorie Naturală (aparținând Universității „Al. I. Cuza” Iași). Pe lângă acesta, elevii mai numesc o serie de obiective mai mult sau mai puțin muzeale (colecții, Grădina Botanică, Planetariul).

---

¹ Aici și pe parcursul raportului vom utiliza acronimul MLR pentru „Muzeul Literaturii Române” Iași.

² Pentru evitarea încălcării textului, denumirile complete ale muzeelor vor fi înlocuite în raport cu denumiri prescurtate: 1. M. V. Alecsandri, 2. M. O. Cazimir, 3. M. M. Codreanu, 4. M. I. Creangă, 5. M. Dosoftei, 6. M. M. Eminescu, 7. M. N. Gane, 8. M. C. Negruzzi, 9. M. V. Pogor, 10. M. M. Sadoveanu, 11. M. G. Topârceanu.

³ Pentru evitarea încălcării textului, denumirile complete ale muzeelor vor fi înlocuite în raport cu denumiri prescurtate: 1. Palatul Culturii, 2. M. Unirii, 3. M. M. Kogălniceanu, 4. M. Poni Cernătescu, 5. M. Al. I. Cuza, 6. M. Viei&Vinului, 7. M. Arheologic, 8. M. de Istorie Naturală.

CINE ȘI CÂTE MUZEE CUNOAȘTE? ANALIZĂ PE SUBCATEGORII

În continuare vom prezenta o analiză pe subcategoriile socio-demografice cu privire la numărul de muzee cunoscute, menționate de elevi din memorie, fără ajutorul unor liste ajutătoare.

Vom urmări măsura în care numărul mediu de muzee numite de elevi variază sau nu în funcție de atribute socio-demografice. Vom urmări măsura în

care eventuale variații se mențin stabile în cazul muzeelor din Iași, România, străinătate sau muzeelor în general.

Categoriile socio-demografice ale repondenților luate în considerare sunt: sexul, mediul de origine, mediul de rezidență, disponibilitățile financiare, nivelul studiilor părinților, ocupația părinților, sectorul de muncă al părinților, filiera de învățământ și profilul la care este înscris elevul.

Q25. Sex:

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE	MLR	Iași	Romania	Strainatate	TOTAL
FEMININ	2.97	2.30	0.62	0.23	6.12
MASCULIN	2.31	1.67	0.43	0.18	4.59

Din tabelul de mai sus observăm că fetele cunosc (numesc din memorie) în medie mai multe muzee

decât băieții în toate cele 4 situații (muzee din Iași, România, străinătate și muzee în general).

Q27. Locul nașterii:

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE	MLR	Iași	Romania	Strainatate	TOTAL
născut în Municipiul Iași	3.00	2.26	0.53	0.27	6.05
născut în afara Mun. Iași	2.17	1.65	0.62	0.10	4.53

Din tabelul de mai sus observăm că elevii născuți în Municipiul Iași cunosc în medie mai multe muzee din Iași, din străinătate și în total.

Elevii născuți în afara Municipiului Iași cunosc în medie mai multe muzee din România. Acest avantaj

poate fi explicat prin faptul că o parte din elevii născuți în afara Municipiului Iași provin din alte orașe, județe, fiindu-le familiare mai multe muzee din România decât celor născuți în Municipiul Iași.

Q28. În Municipiul Iași, locuiți / veniți ...:

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE	MLR	Iași	Romania	Străinatate	TOTAL
Locuiesc în Iași. (adresa din cartea de identitate)	3.24	2.59	0.64	0.36	6.83
Nu locuiesc în Iași. (adresa din cartea de identitate)	2.15	1.46	0.43	0.06	4.09

Dacă luăm în considerare rezidența (adresa din cartea de identitate) în Municipiul Iași sau în afara acestuia, constatăm că elevii rezidenți în Municipiul Iași cunosc în medie mai multe muzee decât cei născuți în afara Municipiului Iași. Dacă avem în vedere că din a doua categorie fac parte elevi din mediul

rural, cu părinți având un nivel al studiilor mai scăzut decât cei din Municipiul Iași, tendința este explicabilă. După cum vom observa în continuare, cunoașterea mai multor muzee se asociază pozitiv cu nivelul de studii al părinților.

Q30. Aproximativ, de câți bani de buzunar dispuneți pe săptămână pentru cheltuieli de zi cu zi?

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE	MLR	Iași	Romania	Străinatate	TOTAL
sub 25 lei	2.60	2.15	0.64	0.29	5.69
între 25 – 50 lei	2.76	2.00	0.46	0.17	5.39
între 50 – 100 lei	2.75	1.96	0.51	0.19	5.41
între 100 – 300 lei	2.32	1.81	0.54	0.24	4.92
peste 300 lei	2.47	1.66	0.58	0.16	4.87

Din tabelul de mai sus observăm faptul că elevii cu disponibilități financiare sub medie (sub 25 lei /săptămână) vizitează în medie mai multe muzee decât restul. Excepție fac vizitele la obiectivele MLR care sunt întreprinse mai mult de elevi cu disponibilități financiare ușor mai mari (între 25-50 lei). Cele mai puține vizite la muzee sunt întreprinse de elevi cu disponibilități financiare peste 300 de lei. Consu-

mul de muzee al elevilor cu disponibilități peste 100 de lei este ceva mai pronunțat în cazul muzeelor din România și străinătate.

Conchidem faptul că vizitarea muzeelor nu este o activitate independentă financiar.

Pe de o parte, elevii cu disponibilități peste 100 de lei sunt mai puțin atrași de muzee locale (MLR și Iași) dar consumă mai multe muzee din România și

CÂMP CULTURAL

străinătate care presupun eforturi financiare ridicate. Pe de altă parte, elevii cu disponibilități financiare sub 100 de lei consumă mai mult muzee locale și mai puțin muzee din România și străinătate.

Cei mai mari consumatori de muzee rămân elevii cu disponibilități scăzute (sub 25 lei/săptămână).

Aceștia consumă atât muzee locale cât și muzee din România și străinătate. Acest fapt trebuie avut în vedere în contextul în care multe vizite în România și străinătate sunt realizate și în grupuri organizate în cadrul unor proiecte școlare.

Q31. Care este nivelul de studii al părinților?

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE					
MAMA	MLR	Iasi	Romania	Strainatate	TOTAL
primar (1-4 clase)	1.00	0.80	0.00	0.00	1.80
gimnazial (5-8 clase)	1.75	1.34	0.13	0.02	3.25
șc.profesională	2.33	1.69	0.41	0.08	4.51
liceu (9-12 clase)	2.44	1.69	0.40	0.07	4.61
superior (facultate)	3.37	2.71	0.82	0.48	7.37

Din tabelul de mai sus observăm faptul că nivelul de studii superior al mamei se asociază cu un număr mediu mai mare de muzee vizitate de elevi. Asocierile se mențin și sunt consecvente pentru toate cele

4 categorii de muzee. Înțelegem că mama are un rol important în educația copiilor, inclusiv educația consumului cultural.

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE					
TATAL	MLR	Iasi	Romania	Strainatate	TOTAL
primar (1-4 clase)	1.33	1.00	0.00	0.00	2.33
gimnazial (5-8 clase)	1.62	1.05	0.26	0.03	2.95
șc.profesională	2.36	1.72	0.43	0.08	4.60
liceu (9-12 clase)	2.53	1.85	0.38	0.13	4.89
superior (facultate)	3.52	2.72	0.91	0.48	7.63

CÂMP CULTURAL

Din tabelul de mai sus observăm o asociere similară între numărul de muzee vizitate de elevi și nivelul studiilor tatălui. Multe din vizitele la muzee la care participă elevii sunt realizate cu școala sau în

familie (vezi dimensiunea socială, pag. 75). Consumul ridicat de servicii culturale (inclusiv muzeale) al părinților atrage astfel un consum ridicat al copiilor (elevilor).

Q32. Care este ocupația părinților ?

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE					
MAMA	MLR	Iasi	Romania	Strainatate	TOTAL
agricultor	0.92	1.00	0.00	0.08	2.00
casnic(ă)	2.32	1.45	0.33	0.01	4.12
șomer	2.40	0.80	0.00	0.00	3.20
muncitor necalificat	1.71	1.41	0.65	0.24	4.00
muncitor calificat	2.53	1.83	0.55	0.19	5.10
lucrător servicii, comerț	2.80	2.17	0.43	0.21	5.61
tehnician,maistru	3.07	2.53	0.60	0.20	6.40
funcționar administrație	3.12	2.45	0.70	0.33	6.60
conducător unități, patroni	3.05	2.77	0.75	0.36	6.93
ocupații intelectuale	4.01	3.13	0.85	0.59	8.57

Ca și în cazul studiilor, observăm o asociere destul de constantă și clară între ocupația mamei și numărul mediu de muzee vizitate de elevi. Presupunem că această asociere este o rezultată a aceleiași asocieri între nivelul de educație al mamei și numărul mediu de muzee vizitate de elevi.

Mama cu ocupație intelectuală, conducător

unități, patron sau funcționar în administrație face ca numărul mediu de muzee vizitate de copil să fie mai mare decât în alte situații.

Mama ocupată în agricultură, casnică sau șomer face ca numărul mediu de muzee cunoscute de copil să fie mai mic decât în alte situații.

CÂMP CULTURAL

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE					
TATAL	MLR	Iasi	Romania	Strainatate	TOTAL
agricultor	2.08	1.22	0.33	0.06	3.69
casnic(ă)	1.93	1.20	0.35	0.07	3.55
șomer	2.67	1.56	0.47	0.11	4.81
muncitor necalificat	2.00	1.43	0.59	0.00	4.03
muncitor calificat	2.52	1.77	0.44	0.13	4.86
lucrător servicii, comerț	2.63	2.00	0.49	0.27	5.40
tehnician,maistru	2.81	2.30	0.49	0.21	5.81
funcționar administrație	3.17	2.55	0.55	0.05	6.31
conducător unități, patroni	3.38	2.81	0.82	0.55	7.55
ocupații intelectuale	3.96	3.32	0.81	0.55	8.64

Ca și mai sus, asocierea se menține și în cazul ocupației tatălui, mai mult la extreme decât în zonele medii ale distribuției numărului mediu de muzee vizitate.

Ocupația mamei (determinată de nivelul studi-

ilor) este un mai puternic predictor al numărului de muzee vizitate de elevi decât ocupația tatălui. Aceasta poate și pentru că mama continuă să aibă o mai mare influență asupra educației consumului de servicii culturale al copiilor decât tatăl.

Q33. În ce sector lucrează părinții ?

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE					
MAMA	MLR	Iasi	Romania	Strainatate	TOTAL
în sectorul de stat (public)	2.96	2.31	0.63	0.27	6.17
în sectorul privat	2.69	2.19	0.57	0.30	5.74
nu lucrează în acest moment	2.35	1.41	0.34	0.02	4.12

CÂMP CULTURAL

Ca și în cazul studiilor, observăm o asociere foarte constantă și clară între sectorul de activitate al mamei și numărul mediu de muzee vizitate de elevi. Un loc de muncă în sectorul public al mamei face ca elevii să viziteze un număr mediu de muzee mai mare decât un loc de muncă în sectorul privat. Excepție fac muzeele din străinătate care sunt vi-

tate mai curând de elevii ai căror mame sunt ocupate în mediul privat. Cele mai puține muzee sunt vizitate de elevii ai căror mame nu lucrează în acest moment. Este posibil ca și această asociere să fie determinată de o prezență mai mare a mamelor cu studii superioare în sectorul public dar și de nivelul veniturilor (în cazul muzeelor din străinătate).

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE					
TOTAL	MLR	Iasi	Romania	Strainatate	TOTAL
în sectorul de stat (public)	2.68	2.04	0.49	0.15	5.36
în sectorul privat	3.04	2.36	0.62	0.35	6.37
nu lucrează în acest moment	2.16	1.27	0.46	0.09	3.97

Asocierea constantă și clară se manifestă și în cazul sectorului de activitate al tatălui. De astă dată însă, numărul mediu de muzee vizitate de elevi este cel mai mare în cazul elevilor ai căror tați lucrează în sectorul privat. Un loc de muncă în sectorul privat al tatălui face ca elevii să viziteze un număr mediu de

muzee mai mare decât un loc de muncă în sectorul public. Cele mai puține muzee sunt vizitate de elevii ai căror tați nu lucrează în acest moment. Probabil că această asociere este determinată de o prezență mai mare a taților cu studii superioare în mediul privat.

Filiera de studiu a repondenților

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE	MLR	Iasi	Romania	Strainatate	TOTAL
teoretica	3.41	2.77	0.84	0.44	7.46
vocationala	2.93	1.85	0.17	0.16	5.11
tehnologica-(servicii+RNPM)	2.33	1.76	0.38	0.01	4.48
tehnologica-(tehnice)	1.75	1.15	0.31	0.03	3.23

CÂMP CULTURAL

Asocierile dintre filiera de studii urmată de elevi și numărul mediu de muzee vizitate este destul de clară. Elevii înscriși într-o filieră de învățământ teoretică vizitează cel mai mare număr de muzee. Filiera teoretică este urmată de filiera vocațională.

Un număr mai mic de muzee vizitează elevii

înscriși într-o filieră tehnologică în care dominante sunt profilele de servicii și Resurse naturale și protecția mediului. Cele mai puține muzee vizitează elevii înscriși într-o filieră tehnologică în care dominante sunt profile tehnice.

Profilul de studiu al repondenților

NR. MEDIU DE MUZEE VIZITATE	MLR	Iasi	Romania	Strainatate	TOTAL
real	3.33	2.77	0.94	0.43	7.46
uman	3.40	2.52	0.59	0.38	6.88
artistic	2.95	2.39	0.30	0.32	5.95
servicii	2.22	1.78	0.34	0.01	4.36
RNPM	2.39	1.93	0.07	0.04	4.43
sportiv	2.72	1.52	0.04	0.04	4.32
teologic	2.13	1.33	0.07	0.07	3.60
tehnic	1.83	1.13	0.40	0.02	3.39

O asociere similară întâlnim între numărul mediu de muzee vizitate de elevi și profilul clasei în care aceștia sunt înscriși.

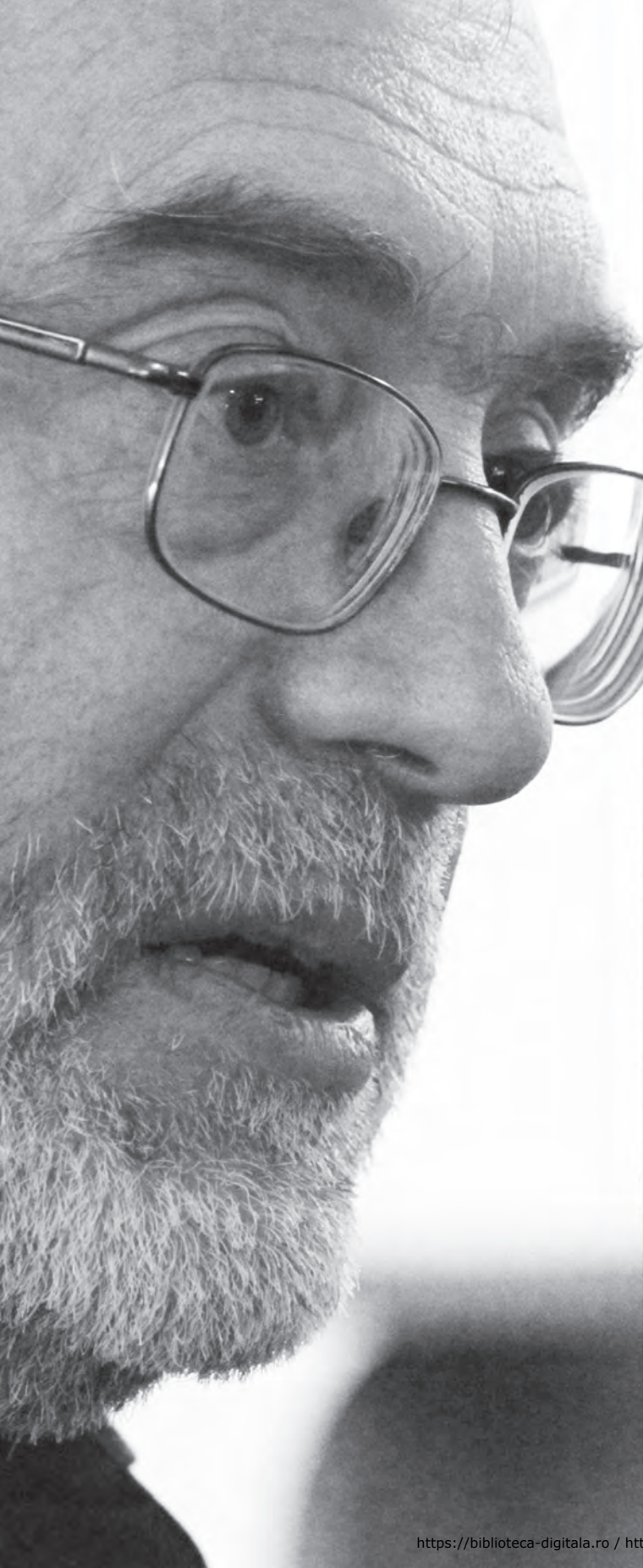
La profilul real studiază elevii care vizitează cel mai mare număr mediu de muzee. În cazul obiectivelor MLR, elevii înscriși în clase de profil uman sunt mai prezenți. Profilul real și uman sunt urmate

de profilul artistic și servicii.

Cele mai puține muzee sunt vizitate de elevii înscriși în clase de profiluri tehnic, teologic (cu excepția muzeelor din străinătate), sportiv (cu excepția obiectivelor MLR) și Resurse naturale și protecția mediului.

matei versus vişniec

foto: corneliu grigoriu

Muzeul Comunității Evreilor din Iași

Muzeul Comunității Evreilor din Iași a fost inaugurat la 2 iulie 1986, la comemorarea a 45 de ani de la sângerosul Pogrom de la Iași din iunie 1941.

Proiectat și realizat de prof. dr. Silviu Sanie și de soția sa, muzeografa Șeiva Sanie (z.l.), la recomandarea conducerii Comunității Evreilor din Iași, muzeul a fost amplasat în spațiul destinat femeilor pentru rugăciune, așa zisa sinagogă a femeilor (Di Vabărășăr Șil) de la etajul Sinagogii Mari din Iași.

Această Sinagogă Mare, cea mai veche din țară, păstrează Pisania din 1662 și actele de cumpărare, de la Mănăstirea Aroneanu, a terenului pe care a fost construită. Spațiul destinat muzeului era situat într-o anexă a sinagogii, construită în urmă cu circa un secol.

Ținându-se cont de suprafața de expunere și de piesele existente, în alcătuirea muzeului s-a optat pentru prezentarea selectivă a unor aspecte din istoria multiseculară a prezenței evreilor pe meleaguri ieșene.

În anul 2007, în momentul începerii lucrărilor de reconsolidare și restaurare a Sinagogii Mari, muzeul a fost închis. Mai târziu, în anul 2011, s-a amenajat, în perimetrul sediului administrativ comunitar ieșean, o nouă locație unde a fost reamplasat muzeul. Reamenajat de Silviu Sanie, într-o versiune expozițională adecvată spațiului mult mai mic existent, muzeul a fost reinaugurat la 26 iunie 2011 cu ocazia manifestărilor prilejuite de comemorarea a 70 de ani de la Pogrom.

Pornim vizita în muzeu de la vitrina parietală în care, pe harta orașului Iași, din perioada imediat pre-

mergătoare celui de-al Doilea Război Mondial, sunt marcate 111 locașuri de cult (templu, sinagogi, case de rugăciuni), școli, spitale, aziluri. Se observă că majoritatea acestor instituții comunitare sunt amplasate în trei mari cartiere evreiești din oraș: Tg. Cucului, Socola-Nicolina (Podu Roș) și Păcurari.

La recensământul populației din anul 1939, ultimul dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial, populația evreiască a Iașului număra circa 45.000 de suflete, ceea ce reprezenta peste 51% din totalul populației Iașului la acea vreme. În oraș funcționau un templu și 136 de sinagogi și case de rugăciuni în care oficiau 62 de rabini. Multe dintre ele purtau numele unor bresle ale meșteșugarilor sau comercianților (Butnarilor, Croitorilor, Ceaprazarilor, Măcelarilor, Merarilor etc.), a unor rabini cunoscuți (Rabin Taubes, Rabin Reines) sau a unor mari filantropi (Templul Neuschotz) Marea majoritate a acestora a fost distrusă în timpul războiului, în bombardamente sau datorită măsurilor antisemite adoptate prin legislația rasială antievreiască promulgată de regimul Antonescu. Aceste distrugerii au continuat și după terminarea războiului prin planurile de sistematizare a orașului Iași astfel că acum mai există doar două sinagogi, ambele aflate într-un amplu proces de reconsolidare și restaurare.

O serie de obiecte de cult expuse în Muzeu: dulapuri și ștendere de rugăciune, sfeșnice, minore, îmbrăcămiți, coroane și ornamente de Tora, un baldachin (hupa) pentru oficierea căsătoriilor, perdele pentru Chivotul Sfânt etc. sunt aduse din sinagogile dispărute sau din cele aflate acum în

restaurare.

O vitrină parietală, consacrată Rabinilor și Sinagogilor, prezintă diverse sinagogi ieșene: Templul Neuschotz, Sinagoga Mare din Târgu Cucului, Sinagoga Mare din Podu Roș, Sinagoga Kahane, Sinagoga Merarilor (vederi interioare și exterioare) și fotografii ale unor cunoscuți rabini care au oficiat, în secolul trecut în aceste sinagogi: dr. I.I. Niemerover, dr. M.A. Halevy, dr. Iosef Șafran, A.Gutman, H. Barid s.a.

Următoarea vitrină este dedicată contribuției evreilor ieșeni la dezvoltarea învățământului superior și a cercetării științifice românești. Sunt expuse fotografiile unor cunoscuți academicieni, profesori universitari, medici, juriști, filologi, cercetători și o serie din lucrările lor.

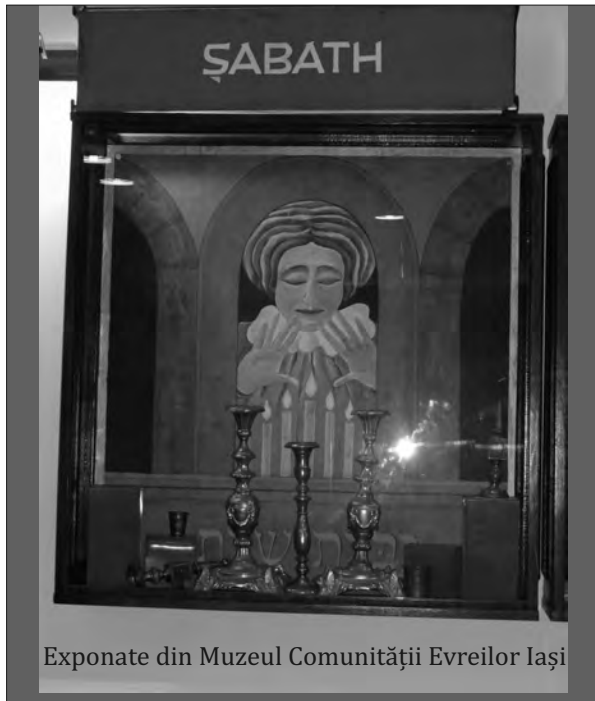
Patru vitrine parietale prezintă principalele sărbători religioase din calendarul iudaic. Vitrina dedicată Șabat-ului are în fundal o pictură ce ilustrează binecuvântarea lumânărilor în ajunul intrării în Șabat. Sunt expuse sfeșnice, pahare pentru binecuvântarea vinului (kiduș), obiecte pentru aprinderea

mirodeniilor. În fundalul vitrinii sărbătorii Roș Hașana pictura prezintă Zidul de Apus al Templului din Ierusalim („Zidul Plângerii”) și în fața acestuia un bătrân suflând în șofar. Este expusă o menora originală realizată din 6 șofare iar în centru o mână de metal folosită, de obicei, la urmărirea rândurilor din Tora. Vitrina consacrată Purim-ului are pe fundal o pictură reprezentând petrecerea tradițională cu klezmeri, dans și mascați și expune un pergament cu textul Cărții Esterei și cârâitori (gragârs). Vitrina ce prezintă sărbătoarea ieșirii din robia egipteană, Pesah, sărbătoarea libertății, are în fundal o pictură cu masa tradițională de Seder. Sunt expuse Hagadot (cărțile cu povestea sfârșitului exilului egiptean), săculețe frumos brodate folosite pentru pască, farfuria compartimentată folosită pentru alimentele tradiționale ce se consumă în timpul acestei sărbători.

O vitrină parietală este dedicată bogatei activități culturale a evreilor ieșeni. În Iași a apărut în octombrie 1855 primul ziar în limba idiș din lume, ziarul intitulat „Korot Haitim” iar în perioada interbelică aici

Interior din Muzeul Comunității Evreilor Iași

Exponate din Muzeul Comunității Evreilor Iași

s-au editat, în limbile idiș, română sau germană, circa 125 de publicații (ziare și reviste) referitoare la obștea evreiască de pe aceste meleaguri și, în general, la viața evreilor din România. Sunt prezentate fotografii ale unor prestigioși gazetari și scriitori evrei care au contribuit la realizarea tuturor acestor publicații.

Activitatea de asistență socială și medicală a fost și a rămas una dintre activitățile de bază ale comunităților evreiești și acestei activități îi este dedicată o vitrină parietală în care sunt prezentate fotografii ce oglindesc activitatea din școli evreiești, spitale, aziluri și orfelinate aparținând, în perioada antebelică, comunității evreilor.

Un panou prezintă Cimitirul Evreiesc din Păcurari cu fotografii ale vechilor pietre tombale, ale cavourilor unor vestiți rabini, parcela eroilor evrei, soldați și ofițeri, căzuți în primul război mondial pentru făurirea României Mari, gropile comune și monumentul ridicat în memoria celor 14.850 de evrei uciși mișelește în Pogromul de la Iași din iunie 1941 și în Tre-

nurile Morții.

Alt panou prezintă documente ce atestă contribuția întreprinzătorilor evrei la dezvoltarea vieții economice a orașului, ei activând în domeniile industrial, comercial, bancar și meșteșugăresc.

La Iași, Avram Goldfaden a înființat în anul 1876 primul teatru profesionist în limba idiș din lume. Un panou dedicat acestui teatru prezintă fotografiile ale artiștilor, afișe și aspecte din spectacolele prezentate de colectivul Teatrului Evreiesc de Stat (1949-1963), continuatorul teatrului goldfadenian în capitala Moldovei.

De-a lungul timpului comunitatea ieșeană a fost vizitată de oaspeți importanți din țară și din străinătate. Un panou ilustrează vizitele la Iași ale regretatului Șef Rabin Dr. Moses Rosen, ale unor cantori renumiți din SUA și Canada, ale conducătorilor spirituali ai Bisericii Ortodoxe și ai celei Romano-Catolice. Sunt prezentate, de asemenea, personalități marcante ale iudaismului mondial ce au vizitat comunitatea ieșeană: în 1927 Haim Weizman, fruntaș al mișcării sioniste și în 1961 profesorul Efraim Katzir, ambii deveniți ulterior președinți ai Statului Israel.

Muzeul de la Iași oglindește trecutul unei foarte cunoscute comunități evreiești în care viața religioasă, culturală și spirituală a pulsat cu putere în perioada interbelică și s-a aliniat cu cinste iudaismului mondial.

Deși diminuată numeric, numărând doar 350 de membri, Comunitatea ieșeană continuă să încurajeze desfășurarea vieții tradiționale evreiești pe aceste meleaguri prin activitatea de asistență socială și medicală, prin funcționarea unui restaurant ritual, prin cursuri de limba ebraică, de Talmud-Tora, prin formația de muzică evreiască Nigun Klezmer Band, prin editarea revistei „Prietenia”, prin Centrul de Zi „Yachad”, prin Centrul Comunitar Evreiesc – JCC Iași și, desigur, prin Muzeul Comunității.

Amelia GHEORGHITĂ

Periplu prin cafenelele culturale ieșene

O carte bună-n mână, muzică pe fundal, un scaun confortabil și o cafea în față, eventual puțin fum de țigară care să te învăluie, iată o imagine romantică a lecturii. În ciuda invaziei tehnologiei, oamenilor încă le mai place să citească o carte adevărată, cu pagini și coperte, eventual într-un colț al lor special dintr-o cafenea. În Roma, Paris sau Berlin, cafenelele literare sau cele care promovează lectura sunt mereu pline de clienți care mustăcesc cu o carte-n mână și un espresso pe masă, mulți tineri.

În Iași se găsesc câteva astfel de locuri care încurajează lectura, prin atmosfera creată, prin rafturi pline de cărți care te îmbie la fel cum o face mirosul cafelei aduse la masă de personalul care face recomandări de lectură. Din Copou până la Palas, poți face câteva opriri bune, în cafenele unde cartea nu e doar de decor.

La **Retro Cafe**, tot să citești. Nu numai din cărțile

Retro Cafe

aranjate pe polițe sau în colțuri speciale, ci și de pe pereții colorați, plini de versuri de poezie sau citate faimoase. În casa veche de pe strada Lascăr Catargi găsești o mulțime de volume rare, cărți esențiale, albume de artă și reviste de cultură, la care ai liber la lectură.

Atmosfera retro este întregită și de tavanul înalt al camerelor, aparate vechi de radio, mașini de scris, șezlonguri de citit și lămpi cu lumină difuză. Terasa de afară e un mare plus, iar aerul romantic dat de teii de pe stradă încurajează lectura în aer liber.

Un concept al Clubului Creatorilor din Iași, **MERU** e unul dintre locurile favorite ale artiștilor din Iași,

MERU

dar și al cititorilor. Situată în Casa Conachi din Copou, o clădire cu două secole de istorie interesantă în spate, cafeneaua are un aer special. I se trage din mixul de arhitectură impozantă, candelabru uriaș,

LECTURILE DE LA CAFEA

mobilă fistichie, aranjată lejer și expozițiile de pe pereți.

Cărți, majoritatea titluri Polirom (aflată vis-à-vis de MERU), dar și din colecțiile Adevărul, se află pe pervazuri, sub măsuțele de sticlă, pe calorifere sau pe rafturi construite special. Oferta este completată de albume și reviste de artă. În plus, cafeneaua găzduiește des lansări și evenimente culturale.

Vara se poate citi pe o terasă superbă, care dă spre Bulevardul Carol, umbrită de copaci înalți.

Un pic mai jos de MERU, la parterul Bibliotecii Central Universitare se găsește o cafenea mică și boemă, o altfel de bibliotecă. Aici e luminos și miroase mereu frumos, poate de la ceaiurile speciale sau de la lumânările parfumate.

La **Sage** sunt aranjate rafturi generoase de cărți,

Sage

cu titluri diverse, alături de o colecție impresionantă de albume de artă și reviste de istorie. Sage e locul în care poți citi liniștit, fiindcă sigur nu vei fi deranjat de ceilalți clienți, majoritatea veniți aici cu același scop.

Bistro Piața Unirii

Din atmosfera romantică a zonei Copou trecem la ceva mai urban, la **Bistro Piața Unirii**, o cafenea-restaurant, unde poți servi burgeri, sushi sau ceva de pe rafturile speciale: cărți sau albume de artă. Aici se poate citi în pace, în ciuda papagalului Moț care vorbește continuu.

În local e o atmosferă agitată și caldă, iar decorul de lemn și culorile vii au un dinamism aparte, prielnic lecturii. Modul în care Bistro Piața Unirii arată și se simte va încuraja orice cititor cu un stil dinamic.

LECTURILE DE LA CAFEA

Acaju

Acaju de pe strada Sfântul Sava este cafeneaua favorită a tinerilor, o adevărată comunitate a celor inventivi și lider în promovarea activă a lecturii. Atmosfera în cafeneaua Acaju este prietenoasă, dată de mici detalii precum muzica bună, culorile atent alese, desenele de pe pereți, lampadarele discrete, abordarea naturală a personalului tânăr și creativ, micile expoziții găzduite aici și multe altele. Fiindcă sunt promotori serioși ai lecturii, cei de la Acaju au creat un spațiu special pentru citit, cu o canapea foarte confortabilă și rafturi pline ochi de cărți de tot felul. În cafenea se mai găsesc și reviste culturale și de artă, în colțuri speciale și căsuțe pentru cărți.

Vara se poate citi și pe terasa decorată cu căsuțe și construcții ingenioase care protejează cărțile. De-seori vezi aici tineri discutând despre noile apariții editoriale sau citind relaxați la umbră.

În plus, personalul Acaju face recomandări de lecturi și se întrece în citit, la propriu, într-o competiție anuală de citit, Reading Challenge, iar cărțile citite sunt trecute într-un tabel aflat în zona amenajată pentru lectură, ca sursă de inspirație.

Probabil nu te-ai aștepta ca o cafenea din mall să fie locul unde să citești, dar în cafeneaua **La Folie** o poți face bine mersi, mai ales că invită la lectură. Decorul elegant ar putea părea pretențios pentru un cititor boem, dar cafeneaua are rafturi de cărți și reviste care nu sunt de decor, cu titluri atent alese. În plus, canapelele comode și muzica discretă din timpul zilei creează o atmosferă relaxată, în ciuda agitației mall-ului. La Folie mai e și locul unde se opresc oamenii să-și citească cărțile pe care și le-au cumpărat de la librăria Cărturești care se află în apropiere.

La Folie

E. C.

Din dilemele *uzului*. Plurale problematice

(*nou-născut, proaspăt-căsătorit, nou-nouț, mort de beat, fier de călcat* pl. = ?)

Când greșeala are argumente...

Existența în frază a unui adjectiv sau a unui participiu acordat (la plural) atrage după sine „adjectivarea” adverbului precedent și acordarea lui în gen și număr cu cel dintâi, fapt cu o oarecare logică, dar greșit. Desigur că acordul în număr și în gen poate apărea și în urma asocierii lui greșite cu un substantiv/ pronume vecin. Cu precădere în discursurile orale, dar și în presa scrisă, se întâlnesc formulări de tipul: „studii **riguroase** științifice” (frf.cncsis.ro/documente_2006/634Raport_de_Cercetare.doc); **Fac destui de mulți bani.**; **Din câte suntem informați**, (...); **modele noi apărute**; **copii noi-născuți** (sau **noi-născuții**); **tineri proaspeți căsătoriți**; **liberi-cugetători**; „Spectatorii, destul de **puțini** numeroși (...)” (www.teatrul.ro/main/critica/Files/Nottara – Variațiuni (Pora).htm); **Au sosit atâți de mulți oameni.**

Să luăm două dintre situațiile de mai sus. Corect este **modele nou apărute**, iar explicația este următoarea: „Transformarea adjectivului *nou* în adverb (...) nu este rezultatul unei inițiative interne. Sintagma este calchiată după model franțuzesc, iar deschizător de drum a fost probabil *nou născut* [sic!] (*nouveauné*), urmat de alte participii (...): *nou apărut*, *nou*

înființat, *nou venit*, dar și *nou numit*, *nou promovată*” (Gruică: 161).

Înțelesul lui *nou-născut* (pl. *noi-născuți*) este „copii de curând/ recent născuți”. Așadar, „valoarea de adverb a elementului *noi*, și deci acordul lui nejustificat cu substantivul «copii», reiese clar dacă (...) îl înlocuim cu un alt adverb, de pildă: *recent*. Vom spune în acest caz «copii *recent* născuți» sau «*recent* născuții» și nu «copii *recent* născuți» sau «*recent* născuții»” (Crașoveanu, Florea: 11).

În toate aceste contexte, cuvintele evidențiate au valoare de *adverbe*, deci intră în categoria părților de vorbire lipsite de flexiune, deci a părților de vorbire care nu suferă modificări formale pentru a exprima categorii gramaticale. După cum se poate observa și în exemplele de mai sus, „structura adverb + participiu (...) este extrem de productivă în româna actuală. (...) Adverbele preferate pentru acest «parteneriat» sunt: *mult*, *bine*, *rău*, *nou*, *așa*, *gata*” (Gruică: 157-158).

Când greșeala nu-i greșeală...

Spre deosebire de îmbinările alcătuite dintr-un **adverb** (invariabil) și un **adjectiv** (provenit din participiu), unele îmbinări cu structura **adjectiv + adjectiv** au flexiune la ambele componente. Prin urmare, se spune corect: *băiat nou-născut*, *copilă*

nou-născută, băieți nou-născuți, copile nou-născute, dar pantof nou-nouț, rochie nouă-nouță, pantofi noi-nouți, rochiile noi-nouțe. Așadar, în această situație, fenomenul numit *acord* nu este greșit aplicat, ci se impune.

Este esențial de spus că adjectivul compus *nou-nouț*, aparținând registrului familiar, nu trebuie integrat în seria unor îmbinări precum: *literar-artistic, instructiv-educativ*, cu flexiune numai la ultimul component. Totuși, remarcăm faptul că în DOOM₂, în capitolul *Principalele norme ortografice, ortoepice și morfologice ale limbii române* (p. LXV), *nou-nouț* este dat ca exemplu pentru **adjective compuse nesudate** cu structura „adjectiv + adjectiv, având flexiune numai la ultimul component”, alături de *bun-platnic, instructiv-educativ, literar-artistic, marxist-leninist, rău-platnic*. În corpus însă adjectivul este dat cu următoarele forme: m. pl. *noi-nouți*; f. sg. *nouă-nouță*, f. pl. *noi-nouțe*, fapt care ne îndreptățește să-l considerăm adjectiv cu flexiune la **ambele** componente¹. Aparent cu o structură asemănătoare, *nou-nouț* se diferențiază de îmbinările respective, particularitatea sa constând în reluarea adjectivului sub formă diminutivală, pentru a accentua ideea de *noutate*. Din punct de vedere semantic, adjectivul în cauză poate fi echivalat cu un superlativ: *foarte nou, tare nou*. Prin urmare *nou-nouț* poate fi privit ca o formă de superlativ, comparabilă cu structurile: *înaltă, înaltă; frumoasă, frumoasă* – mijloace **expresive** de exprimare a superlativului – în care se observă: procedeul repetiției și marcarea flexiunii la ambele componente: *Era o frumoasă, frumoasă doamnă.; Am probleme mari, mari*.

De la cuvinte, la expresii

Dacă *nou-născut* și celelalte cuvinte discutate anterior pot fi găsite rapid în dicționar, nu la fel se întâmplă cu *mort de beat*. Găsim, totuși, în dicționarul explicativ, o expresie sinonimă: *beat mort*. Să fie ea din aceeași categorie cu *îndrăgostit lulea, beat turtă, răcit cobză, prost bătă, deștept foc, sănătos tun, adormit buștean, gol pușcă, singur cuc*, situație în care plural nu ridică probleme: *îndrăgostiți lulea, beți turtă, răciți cobză* etc.? Aici cuvintele *lulea, turtă, cobză* sunt adverbe (provenite din substantive), procesul de adverbializare fiind complet, iar construcția – fixă (Vezi *Gramatica limbii române*: 604). *Mort de beat* nu are însă același comportament. În primul rând, observăm diferența de structură: adjectiv + adverb în *îndrăgostit lulea, beat turtă, răcit cobză* etc., respectiv adjectiv + adjectiv (diferit de substantivul *bețiv*) în situația *mort de beat*. Mai mult, prezența prepoziției *de* poate crea analogia cu expresiile: *mort de oboseală/de foame/de sete, nebun de legat, putred de bogat*. Astfel, pluralul ar fi *Ei sunt morți de beți*, după modelul *Ea e moartă de oboseală/de foame/de sete., Ei sunt nebuni de legat., Ei sunt putrezi de bogați*. Da, considerăm că forma de plural este cea acordată. În sprijinul afirmației – expresia *ceva e putred la mijloc (/în Danemarca)*, dar și sensul figurat al lui *putred* „decăzut moralicește, dăunător societății, corupt” (www.dexonline.ro). De asemenea, gândul la *putred de copt* ne determină să spunem că avem de-a face cu o structură adjectiv + adjectiv: *Pierșica e putredă de coaptă (ce e)*. În situația *beat mort* – construcție eliptică – asocierea cu un pronume/substantiv la plural se face așa: *Ei sunt beți morți. (Ei sunt așa de beți încât par morți.)* În plus,

în italiană, cea mai asemănătoare românei dintre limbile romanice, *i plurali sono „ubriachi fradici”, ricchi sfondati*, structura fiind tot adjectiv + adjectiv.

În cazul lui *fier de călcat*, problema apare la primul component, întrebarea de la care pornim fiind **Care e pluralul lui fier?** Fiind un obiect, este inclus în categoria substantivelor neutre – cuvinte care pot avea la plural desinențele *-e* sau *uri*. Lămuritor este însă DEX-ul, care restrânge sfera posibilităților, indicând ca fiind corectă o singură formă de plural – *fiare* – pentru toate sensurile. Prin urmare, în ciuda dubiului care se poate instala, răspunsul e unic și sigur – *fiare de călcat*.

În concluzie, cam tot ce e dificil este, în final, simplu; sau, dacă nu e simplu, e explicabil!

Bibliografie

Crașoveanu, D., Florea, Raluca Arianna, *Aspecte ale cultivării limbii române*, Editura Mirton, Timișoara, 2002.

***, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Editura Academiei, București, 1982.

***, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Gruică, G., *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul și abuzul*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006.

***, *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a V-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995.

Kiseleff, Beatrice, *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație al limbii române*, Editura Elis, Oradea, 2000.

---

¹ În ***, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Editura Academiei, București, 1982, *nou-nouț* este flexionat în același mod, ambele componente adjectivale fiind variabile. Vezi, de asemenea, Beatrice Kiseleff, *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație al limbii române*, Editura Elis, Oradea, 2000, s.v. *nou-nouț*. În ***, *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a V-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995, acest cuvânt nu este glosat.

Teodor STURZA

Capitala cui rămânem?

Aceasta a fost întrebarea la care au încercat să răspundă cei prezenți la prima ediție a dezbaterilor revistei „Dacia literară”. Evenimentul a avut în centru analiza cauzelor care au dus la eșecul orașului Iași în cursa pentru titlul „Iași – Capitală Europeană a Culturii”, dar și o dezbatere constructivă despre măsurile necesare viitorului cultural al orașului.

Printre invitații la dezbatere s-au numărat Florin Cântec, fost director artistic al fundației „Iași Capitală Culturală Europeană”, alături de alți reprezentanți ai instituțiilor de cultură și ai societății civile. Evenimentul a fost moderat de profesorul Alexandru Călinescu și de redactorul șef al revistei „Dacia literară”, Călin Ciobotari.

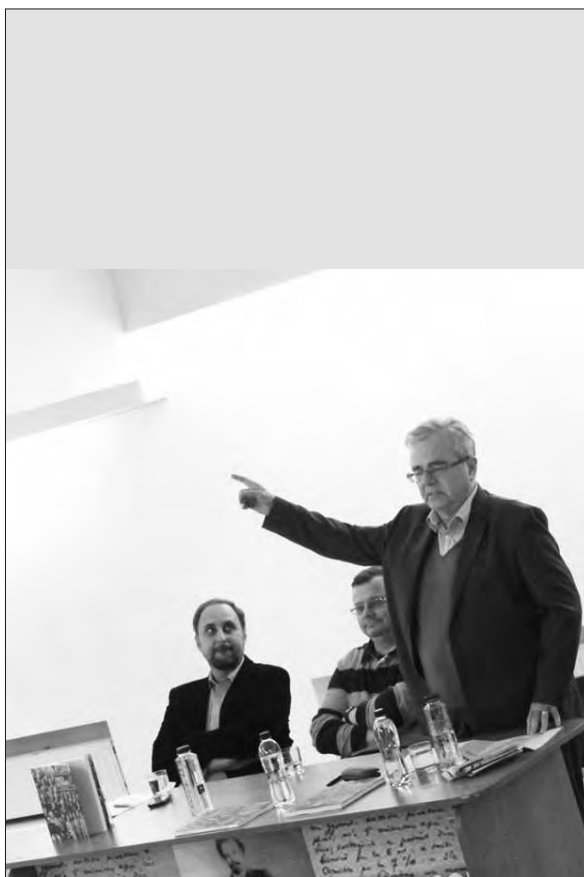
S-a încercat găsirea răspunsurilor și a soluțiilor la câteva dintre întrebările: „Este un capăt sau un început de drum acest eșec? Se află Iașul cultural într-o fundătură sau la o răscruce? Avem forța de a ne reinventa? Dacă da, cum și când?”

Pe lângă excursul fostului director artistic al fundației cu referire la proiectul eșuat, au intervenit și reprezentanți ai societății civile, care au reproșat, printre altele, că nu s-a reușit construirea unei relații eficiente cu comunitatea. Florin Cântec a mulțumit echipei și a subliniat că „a fost un eșec în măsura în care acest juriu a decis așa”.

Una dintre cele mai interesante propuneri venite din public a fost constituirea unui fond cultural ieșean, o replică la scară locală a AFCN, în care să se regăsească deopotrivă finanțările publice și private alocate culturii, și la care, pe bază de concurs de pro-

iecte, să aibă acces operatorii culturali din zona independentă.

Dezbaterile revistei „Dacia literară” se aliniază politicii de reformare a revistei și de sincronizare cu aspectele actuale ale câmpului cultural. Evenimentele, coordonate împreună cu Muzeul Național al Literaturii Române Iași, își propun dezbaterile temelor de actualitate ale culturii.

Corina IRIMIȚĂ

MNLR Iași la 25 de ani

La sfârșitul anului 2015, Muzeul Național al Literaturii Române Iași a aniversat 25 de ani de la înființare ca instituție de sine stătătoare. Acest moment a fost marcat printr-o expoziție de amploare, organizată în saloanele de la parterul muzeului „Vasile Pogor”. Cei treisprezece patroni ai muzeelor literare ieșene, amfitrionul Vasile Pogor și oaspeții săi, Mitropolitul Dosoftei, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Nicu Gane, Constantin Negruzzi, Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu, Otilia Cazimir, Mihai Codreanu și Cezar Petrescu, au așteptat ca vizitatorii să li se alăture, pe durata a două luni de zile, la discuții libere, imaginare despre parcursul excepțional al literaturii române la Iași. O reîn-tâlnire a spiritului creator ieșean și nu numai, a celor însetați de redescoperire și rememorare. În vitrine au fost expuse piese valoroase, manuscrise originale ale Mitropolitului Dosoftei (*Parimiile de peste an*, 1683), obiecte personale care au aparținut lui Mihai Eminescu (inelul sigilar și ceasul cu monogramă), ediții prime Constantin Negruzzi (*Păcatele tine-reților*), Vasile Alecsandri (*Doine și lăcrămioare*, Paris, 1853), instrumente de birou ce au aparținut scriitorului și primarului Nicu Gane, măștile uneori zâmbitoare, alteori triste ale teatrului, pagini manuscrise ale lui Mihail Sadoveanu (*Cuvântare la mausoleul lui Alecsandri*, 1928), poezii și sonete semnate de G. Topîrceanu, Otilia Cazimir sau Mihai Codreanu.

Expoziția a fost întregită cu piese rare, de colecție: tapiserie realizată de Regina Elisabeta, cu monograma B.A., dăruită de regină lui V. Alecsandri, bicor-

nul de diplomat, sigiliul, mapa de corespondență ale acestuia, medalii, ordine și decorații acordate scriitorilor de-a lungul întregii lor activități sau tabachera, bastonul cu stilet de Toledo, joben, balansoar, ghetete ce au aparținut lui Mihai Codreanu, stiloul cu care Mihail Sadoveanu a scris *Baltagul* etc. În completare expoziția a cuprins și o parte foto-documentară: casele memoriale înainte de deschiderea acestora ca puncte muzeale, inaugurarea fiecăruia în parte, evenimentele culturale, expozițiile și prelecțiunile organizate de-a lungul celor 25 de ani, precum și însemnări ale personalităților din cărțile de onoare.

Curatorii expoziției: Laura Terente, Oana Melinte, Corina Irimiță.

Mihai IONESCU

Expoziția „Elisabeta a României. Regina”

Muzeul Național al Literaturii Române Iași, în parteneriat cu Asociația „Patrimoniu pentru comunitate” Iași, a organizat în luna februarie 2016 expoziția comemorativă „Elisabeta a României. Regina”.

Inițiativa expoziției a aparținut președintelui Alianței Naționale pentru Restaurarea Monarhiei – Filiala Iași, Andrei Apreotesei, și a marcat 100 de ani de la moartea suveranei.

Expoziția a cuprins cărți, fotografii, documente și obiecte memoriale care au reîntregit imaginea Reginei Elisabeta a României (1843-1916). Vizitato-

rii au putut admira, printre altele, o tapiserie cu monograma „BA”, realizată de Regina Elisabeta și oferită în dar lui Vasile Alecsandri, precum și o diplomă cu semnătura originală a Elisabetei și a Regelui Carol I, a principelui Ferdinand și a principesei Maria, dar și a altor personalități ale vremii, de la aniversarea semi-centenarului Universității din Iași (septembrie 1911).

Expoziția a fost găzduită de Muzeul „Vasile Pogor”. Curatorul expoziției: Iulian Pruteanu.

Alexandru CANTEMIR

Expoziția „Copilăria părinților noștri”, la Istanbul

Proiect lansat de Muzeul Național al Literaturii Române Iași și Asociația „Patrimoniu pentru comunitate” în luna aprilie a anului 2014, expoziția s-a bucurat de un mare succes, fiind concepută de liceeni – de la alegerea temei și strângerea obiectelor până la promovarea evenimentului și realizarea ghidajului. Scopul expoziției a fost acela de a reda viața cotidiană în comunism și, totodată, de a demonstra faptul că muzeele sunt spații vii, iar publicul tânăr poate contribui la reconstrucția memoriei și scrierea istoriei.

Expoziția „Copilăria părinților noștri” de la Istanbul a fost împărțită în două secțiuni – școală și familie – și a cuprins obiecte tipice perioadei: cravata și insigne de pionier, carnetul de evidențiere a activității pionerului, sticla de Pepsi-Cola, cutia de bomboane extrafine de ciocolată, lanterna „Panda”, muzicuța, penarul școlar, diapozitivele istorice sau diferite alte materiale didactice etc.

Dan Lungu, directorul MNLR Iași, a declarat: „În siajul FILIT-ului, Festivalul Internațional de Literatură și Traducere Iași, activitatea internațională a Muzeului a crescut exponențial. Pe lângă traducerile clasicilor noștri în diferite limbi străine, printre care și limba turcă, în care au apărut recent două povești ale lui Ion Creangă, ne bucurăm de circulația expozițiilor noastre în afara granițelor țării. De data aceasta, o expoziție inovatoare și interactivă, de mare actualitate, curatoriată de Corina Mocanu-Irimiță și Iulian Pruteanu, poposește la Istanbul. Nu putem decât să mulțumim Institutului Cultural Român pentru implicare și susținere”.

Indira SPĂȚARU

Acasă la Duduia Otilia...

Muzeul „Otilia Cazimir” a oferit publicului larg câteva evenimente în decursul lunilor decembrie 2015 – martie 2016. Astfel, expoziția „Pentru cei mici și mărișori...”, etalând cărți pentru copii, cu autograful Otiliei Cazimir, traduse din literatura rusă (Ușinski, Korolenko etc.), a bucurat ochii celor ce au trecut pragul casei.

Manifestarea a atras peste o sută de participanți, preșcolari, elevi, cadre didactice, părinți, colaboratori de la Colegiul Național de Arte „Octav Băncilă” Iași, dar și membri ai Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Iași.

În decursul întregului an, Casa Duduii Otilia își va întâmpina vizitatorii cu expoziția „Poezia în suflet de copil”. Aceasta cuprinde desene ilustrative la opera Otiliei Cazimir. Titluri ca *Alb-iepuș, De pe-o bună dimineață, Pițigoiiul, Cârțița* incită prin culoarea și candoarea desenelor celor mai talentați copii, participanți la olimpiadele județene de desen, ai școlilor din Cotu-Vameș, Piatra Neamț, Tămășeni.

În această primăvară, mai exact în perioada 15 martie – 4 aprilie, cei care au călcat pragul casei memoriale au putut admira și expoziția „Medalii și distincții oferite poetei Otilia Cazimir”.

Oana MELINTE

Expoziția „Teatrul nostru. O istorie vizuală”

În acest an, Teatrul Național „Vasile Alecsandri” Iași sărbătorește o serie de evenimente majore, cu un important impact pentru cultura și spiritualitatea românească: 200 de ani de la prima reprezentație, la Iași, a unei piese de teatru în limba română, 175 de stagioni, 140 de ani de la înființarea primului teatru evreiesc din lume, 120 de ani de la inaugurarea clădirii.

Pentru a marca aceste momente din istoria uneia dintre cele mai prestigioase instituții din țară, actorii care au jucat pe scenele Naționalului ieșean acum mai bine de câteva decenii s-au întors în foaierea teatrului care i-a consacrat.

Expoziția „Teatrul nostru. O istorie vizuală”, propusă de specialiștii Naționalului ieșean, a fost realizată ca urmare a unei colaborări între Teatrul Național „Vasile Alecsandri” Iași, Muzeul Național al Literaturii Române Iași și Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași.

Secvența pe care a realizat-o MNLR Iași a fost gândită ca o scurtă incursiune în istoria scenei teatrului ieșean. Spectatorii Teatrului Național din Iași au fost întâmpinați de vitrine în care au fost expuse costumele lui Grigore Manolescu (în rolul Hamlet) și rochia din dantelă purtată pe scenă de actrița Aglae Pruteanu.

La intrarea în sala de spectacol invitația a fost făcută de cele două statuete din bronz înfățișând doi

copii cu siluete zvelte ducând pe umeri câte o amforă, piese ce au fost salvate din incendiul care a mistuit clădirea Teatrului Mare de la Copou, din data de 17 februarie 1888.

În foaier, pe panouri au fost semnalate printr-o succesiune de imagini, fotografiile din spectacole, schițe de costume, pagini de corespondență, afișe de spectacol.

Au fost expuse piese rare precum medalia de la inaugurarea Teatrului Național „Vasile Alecsandri” Iași din 1 decembrie 1896 și piese de recuzită ce au aparținut actorilor Agatha Bârsescu (diadema și evantaiul) și Matei Millo (ștampilă cu semnătura lui Matei Millo); le-au stat alături macheta cupolei Teatrului Mare de la Copou și un sfeșnic din faza a doua de iluminat din Teatrul Național Iași.

Beatrice PANȚIRU

Expoziția „Actori marca Mihai Codreanu”

Muzeul „Mihai Codreanu”, filială a Muzeului Național al Literaturii Române Iași, a adus în atenția vizitatorilor, prin expoziția foto-documentară *Actori „marca Mihai Codreanu”*, pagini de istorie literară, cu trimitere la personalitatea sonetistului.

Avocatul Mihai Codreanu, intelectual care a marcat cultural viața Iașului interbelic, a îmbrățișat din anul 1914 cariera didactică fiind profesor suplinitor la catedra de Dicție, citire expresivă, critică, psihologie teatrală și scenică a Conservatorului de Muzică și Artă dramatică din Iași, iar din 1920 până în 1938 profesor titular. În intervalul 1932-1939 a fost și rector al acestei instituții academice. În paralel, în perioada 1919-1924 și în anul 1928, pe Mihai Codreanu îl întâlnim în funcția de director al Teatrului Național din Iași, iar din 1924 ca inspector general al teatrelor din Moldova. Toate aceste perioade din cariera sonetistului au fost exemplificate expozițional prin documente originale emise de instituțiile la care Mihai Codreanu a fost angajat.

Sorana Țopa în rolul Elisabetei, Cyrano de Bergerac întruchipat de Aurel Ghițescu, Sandu Teleajen, alias Polonius, tataia Șubă cu țoiul la purtător, „taxatoarea” Margareta Baciuc în rolul Luluței, Ștefan Dăncinescu în rolul caimacanului Vogoride din *Povestea Unirii*, Dem Hagiac în rolul lui Robert din *Doi sergenți*, Anny Braesky în *Visul unei nopți de vară*, Constantin Ramadan, Nicolae Veniaș, Gică Popovici în *Lună de miere*, Mărioara Davidoglu, Ștefan Ciubotărașu sunt doar câteva nume de foști discipoli care au adus la rampă aurul codrenian și ale căror fotografii originale sunt expuse pentru prima dată în expoziție.

Cărțile poștale din expoziție au ilustrat printre rânduri stima de care se bucura Mihai Codreanu în rândul foștilor săi elevi pe care, după absolvire, îi urmărea cum se realizau ca actori.

Expoziția poate fi vizitată până pe 30 aprilie 2016, la Vila Sonet. Curatorul expoziției: Beatrice Panțiru.

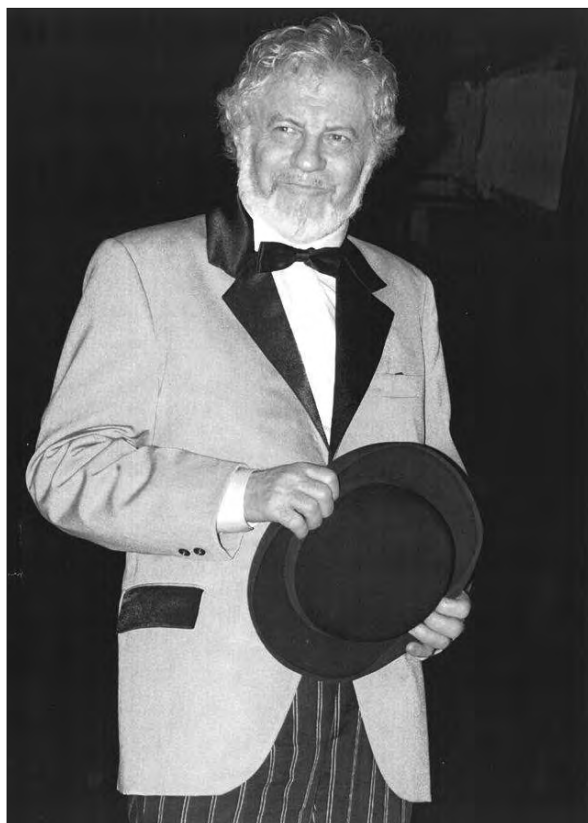
Mihai ALEXANDRU

Seniorii teatrului

Vineri, 12 februarie 2016, a avut loc prima întâlnire din cadrul proiectului „Seniorii Teatrului”, realizat de Teatrul Național „Vasile Alecsandri” Iași în colaborare cu Muzeul Național al Literaturii Române Iași și Asociația „Patrimoniul pentru comunitate” Iași. Evenimentul s-a desfășurat la Colecția „Istoria teatrului românesc” (Muzeul „Mihai Eminescu”).

Această primă întâlnire l-a avut în prim-plan pe actorul **Sergiu Tudose**, care a aniversat 80 de ani alături de prieteni vechi și de amintiri. De asemenea, evenimentul a prilejuit o retrospectivă animată de imagini, proiecții din spectacole, de fragmente din viața de pe scenă a reputatului actor.

Seria de manifestări „Seniorii Teatrului” face parte din calendarul dedicat sărbătorilor Naționalului ieșean: 200 de ani de teatru în limba română, 175 de stagiuni la Teatrul Național și 120 de ani de la inaugurarea clădirii. Proiectul este dedicat personalităților scenei ieșene în semn de omagiu pentru felul în care au marcat evoluția artei spectacolului, un exercițiu de admirație pentru întreaga lor carieră.

Laura TERENCE

Expoziția „Eminescu și teatrul”

În perioada 14 ianuarie – 1 martie 2016, Muzeul Național al Literaturii Române Iași a fost prezent cu expoziția itinerantă temporară „Eminescu și teatrul” în sălile Muzeului „Carol I” din Brăila.

Realizând tematica expoziției, ne-am propus ca vizitatorul să poată parcurge aceeași călătorie în lumea Thaliei alături de Eminescu, începând din copilărie, de la primele lecturi dramaturgice, Vasile Alecsandri, B.P. Hasdeu, Matei Millo, Moliere, Voltaire, Al. Dumas, Shakespeare (expunând ediții rare ale marilor dramaturgi), în turneul de doi ani (1864-1865) al adolescentului Eminescu cu trupa de actori Fanny Tardini-Vlădicescu, apoi cu Iorgu Caragiali în Ardeal, Muntenia și Moldova, la masa de lucru definitivând cronicile dramatice, printre prieteni sau în cușca suflorului, dând viață scenei.

Mărturie au fost numeroasele ediții ale vremii, manuscrise din repertoriul teatrului, afișe și fotografii ale pieselor și ale actorilor des întâlniți în recenziile realizate de Mihai Eminescu în „Curierul de Iași”, „Timpul”, manuscrisele *Mihai Eminescu*, în formă fotocopiată, cuprinzând fragmente din piesele de teatru, traduceri, poezii, însemnări privitoare la teatrul românesc și străin, ediții ale pieselor *Bogdan Dragoș*, *Decebal*, revistele „Familia”, „Convorbiri literare”, ediții critice, volume memorialistice, studii și articole.

În completarea părții documentare au mai fost expuse obiecte ce au avut menirea de a contura veridic tabloul scenic al secolului al XIX-lea (grimoane, pălărie clik-clak, pantaloni bufanți stil Henric IV, haină de catifea stil Ludovic XIV).

Curatorii expoziției: Laura Terente, Corina Irimiță, Oana Melinte.

La vermisaj:
Ionel Căndeș, Anca-Maria Buzea,
Maria Neicu, Zamfir Bălan

Pe pagina 146 a revistei *Dacia Literară*, nr. 4 (139) iarna 2015 am descoperit o frază care pare neînsemnată dar constituie o abatere de la deontologia jurnalistică.

Cităm: „Irina Mavrodin, vorbindu-ne într-un articol publicat în revista *Convorbiri Literare* de traducerea lui Kiropol (reușită) comparativ cu a lui Courriol, ajunge să exprime că sunt traduceri care *deși salvează în parte forma prozodică ajung să modifice până la schimonosire poemul eminescian*”.

Restul ne interesează mai puțin deși se dezvoltă apoi o întregă argumentație șubredă împotriva respectării prozodiei în slujba unei ipotetice și utopice respectări a „poeziei” fără ca această „poezie” să fie definită, evident.

Ceea ce este deontologic inadmisibil este citarea unei fraze scoase din context și judecarea sumară a unei traduceri „reuite” când cealaltă este, implicit doar, „nereușită”.

Nedând cele două traduceri, autorul articolului greșește grav. Nu pot să fie admise astfel de afirmații fără acoperire într-o revistă pe de altă parte de calitate neîndoielnică.

Critica traducerilor este absolut necesară și legitimă. Dar ea trebuie să fie bazată pe reguli *deontologice* drastice: să fie o activitate strict argumentată care să demonstreze ce pare a nu fi corect în traducerea studiată și să propună neapărat soluții de schimb valabile.

Mulțumesc anticipat responsabililor acestei publicații pentru a-mi asigura acest drept la răspuns care este, de fapt, un drept la amintirea unor comportări corecte în domeniul jurnalistic și al criticii literare.

Jean-Louis Courriol

(Profesor la Universitățile din Lyon și Pitești, Președintele Institutului „Liviu Rebreanu” de Cercetare în Traducere Literară și Simultană)

DESPRE AUTORI

Ioana Bujoreanu, doctor al Universității de Arte „George Enescu”, domeniul Teatru

Corneliu Grigoriu, fotograf al Muzeului Național al Literaturii Române Iași

Emina Căpălășan, doctor în filologie al Universității de Vest Timișoara

Cristina Hermeziu, jurnalist, traducător

Elena Chiaburu, doctor în Istorie Medievală și Științe Auxiliare, bibliotecar la Biblioteca Facultății de Economie și Administrare a Afacerilor a Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași

Simona Preda, doctor în istorie al Universității din București

Adriana Radu, profesor dr. la Colegiul Național Iași

Mircea Coloșenco, critic literar, editor, bibliograf

Bogdan Romanică, sociolog, doctorand al Universității Laval, Quebec, Canada

Martha Eșanu, redactor șef al revistei „Prietenia”, editată de Comunitatea Evreilor din Iași

Dionisie Vitcu, actor societar al Teatrului Național Iași, scriitor, prof. univ. dr. al Universității de Arte „George Enescu” Iași

Mircea Cristian Ghenghea, cercetător dr. Departamentul de Cercetare al Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași

Alina Vilcan, jurnalist

Raluca Elena Goleșteanu, cercetător, doctor al Institutului de Istorie „T. Manteuffel” al Academiei Poloneze de Științe, Varșovia

Diana Vrabie, conferențiar universitar al Catedrei de literatură română și universală, Universitatea „Alec Russo” Bălți, Republica Moldova

SUMAR

CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL

- 3 Cartea migrațiilor. Obiecte în exil (I) (Cristina Hermeziu, Monica Salvan)
- 5 George BANU (Franța) – Expertiza unui apartament
- 11 Rodica BINDER (Germania) – Ce rămâne...
- 17 Angela BRATSOU (Grecia) – Între două lumi
- 20 Jan CORNELIUS (Germania) – Omnia mea mecum porto
- 23 Dinu FLĂMÂND (Franța) – Despre obiecte și despre cum ne trădează ele

DOSAR DACIA LITERARĂ

- 27 Intelectualul și biblioteca publică
- 29 Adrian ALUI GHEORGHE
- 31 Liviu ANTONESEI
- 33 Vasile BAGHIU
- 34 Alexandru CĂLINESCU
- 36 Iulian CIOCAN
- 37 Elena LEONTE
- 39 Mircea MORARIU
- 40 Radu NICA
- 41 Magda URSACHE
- 44 Elena CHIABURU – Biblioteci ieșene după 25 de ani de la căderea comunismului

EMINESCU ALTFEL

- 91 Alina VÎLCAN – Scrisorile unei fete naive către Eminescu (fragment)

PROFIL ÎN ALB-NEGRU

- 104 Gabriela ȘANDRU – Radu Rosetti. Un portret

RECONSTITUIRI CULTURALE

- 107 Diana VRABIE – Iașul și ieșenii: tradiție și modernitate (I)
- 113 Mircea COLOȘENCO – George Topîrceanu: scriitor – artist
- 116 Simona PREDA – Revista „Arici Pogonici”
- 123 Emina CĂPĂLNĂȘAN – Marin Sorescu, postmodernism local

PATRIMONIUL! REEVALUĂRI...

- 133 Adriana RADU – Colegiul Național Iași – scurt istoric despre recuperarea Istoriei

FOTOGRAFIA REGĂSITĂ

- 137 Alexandrina Topîrceanu

DOCUMENTUL REGĂSIT

- 138 Inspectorul Topîrceanu

EPISTOLA REGĂSITĂ

- 140 Topîrceanu revine la Iași...

SUMAR

MANAGEMENT DE PE VREMEA BUNICULUI

- 141 Ioana BUJOREANU – Ștefan C. BOȚOIU, director de teatre naționale

LUMEA LUI VITCU

- 144 Dionisie VITCU – O săptămână sub mantaua lui Birlic

PROIECTUL ANOTIMPULUI

- 149 Eugen BENEĂ – „Cartea pe bancă”

CORESPONDENȚE

- 151 Raluca Elena GOLEȘTEANU – Capitale simbolice în lumi periferice.
Iașul și Cracovia în secolul al XIX-lea
- 168 Mircea-Cristian GHENGHEA – Republica Moldova și România:
sfârșitul sentimentalismelor, apariția pragmatismului?

CÂMP CULTURAL

- 171 Dan LUNGU, Bogdan ROMANICĂ – Liceenii și muzeele. O anchetă sociologică (IV)

- 180 **MATEI versus VIȘNIEC** (Corneliu Grigoriu)

MOZAIC

- 182 Martha EȘANU – Muzeul Comunității Evreilor din Iași

LECTURILE DE LA CAFEA

- 185 Amelia GHEORGHITĂ – Periplu prin cafenelele culturale ieșene

INVESTIGAȚII LINGVISTICE

- 188 E.C. – Din dilemele *uzului*. Plurale problematice

RAFTUL CU ECOURI

- 191 Teodor STURZA – Capitala cui rămânem?
- 192 Corina IRIMIȚĂ – MNLR Iași la 25 de ani
- 193 Mihai IONESCU – Expoziția „Elisabeta a României. Regina”
- 194 Alexandru CANTEMIR – Expoziția „Copilăria părinților noștri”, la Istanbul
- 195 Indira SPĂTARU – Acasă la Duduia Otilia...
- 196 Oana MELINTE – Expoziția „Teatrul nostru. O istorie vizuală”
- 197 Beatrice PANȚIRU – Expoziția „Actori *marca Mihai Codreanu*”
- 198 Mihai ALEXANDRU – Seniorii teatrului
- 199 Laura TERENCE – Expoziția „Eminescu și teatrul”

- 200 **DREPT LA REPLICĂ**

- 201 **DESPRE AUTORI**

LITERARĂ

Revista de reconstituiri culturale • Anul XXVII (serie nouă din 1990)

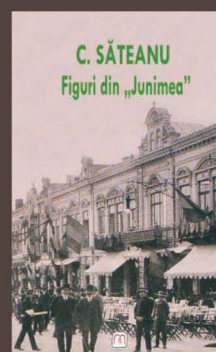
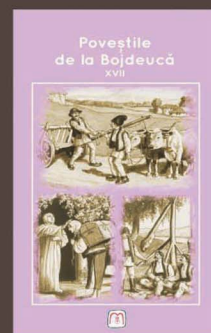
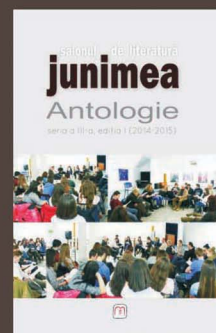
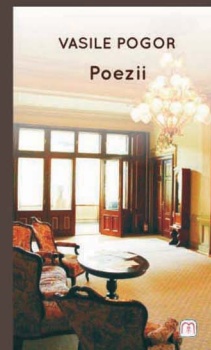
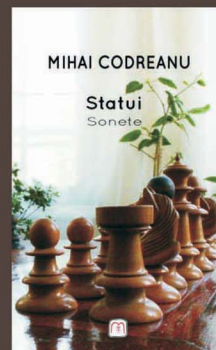
Nr. 1(140) / primăvară 2016

Date de apariție:
primăvară – 15 martie
vară – 15 iunie
toamnă – 15 septembrie
iarnă – 15 decembrie

- CARTEA MIGRAȚIILOR. OBIECTE ÎN EXIL
- DOSAR DACIA LITERARĂ
- EMINESCU ALTFEL
- PROFIL ÎN ALB-NEGRU
- RECONSTITUIRI CULTURALE
- PATRIMONIUL! REEVALUĂRI...
- FOTOGRAFIA REGĂSITĂ
- DOCUMENTUL REGĂSIT
- EPISTOLA REGĂSITĂ
- MANAGEMENT DE PE VREMEA BUNICULUI
- LUMEA LUI VITCU
- PROIECTUL ANOTIMPULUI
- CORESPONDENȚE
- CÂMP CULTURAL
- MATEI versus VIȘNIEC
- MOZAIC
- LECTURILE DE LA CAFEA
- INVESTIGAȚII LINGVISTICE
- RAFTUL CU ECOURI
- DREPT LA REPLICĂ

EDITURA MUZEELOR LITERARE

ISSN (Tipărit) 1220-7322

ISSN (Electronic) 1584-2657

www.muzeulliteraturiiiiasi.ro
www.emliasi.ro